LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

In quo

Vniversæ artis Synopsis, methodo ac formâ ad Scholarum vsum, quàm fieri potuit, accommodatissimâ breviter proponitur.

In privatam nonnullorum gratiam & vtilitatem tantisper editum, dum ad pleniora maturuerint.

Auth. R. Sanderson Episcopo Lincolnensi
6. Franck
Ex Aula
Commin
Comm
Scal
R. OXON. COLL. BIBL.

OXONII,
Excudebat Iosephus Barnesius.
1615.

ERVNT NVTRICES
REGINÆ
TVÆ
COIL
REG
OXON
ROBERTVS
CLERICVS
EGLESFIELD

ELENCHVS CAPITVM.

Pars Prima.

DE SIMPLICIBVS TERMINIS.

CAP.		pag.
1	Præcognita de naturâ Logicæ.	1
2	De Prædicabilibus in genere.	4
3	De Genere, Specie, & Individuo.	7
4	De Differentiâ.	12
5	De proprio & Accidente.	15
6	De tribus definitionibus Anteprædicamentalibus.	18
7	De Reliquis Anteprædicamentis.	22
8	De Prædicamentis in Genere.	27
9	De Prædicamento Substantiæ.	29
10	De Prædicamento Quantitatis.	32
11	De Prædicamento Qualitatis.	35
12	De Prædicamento Relationis.	40
13	De Prædicamentis Actionis & Passionis.	43
14	De Quatuor Reliquis prædicamentis.	46
15	De Oppositis.	51
16	De reliquis postprædicamentis.	59

17 De definitione. 58
18 De divisione. 62
19 De Identitate & diversitate. 64

Pars Secunda.

De Propositionibus.

CAP. pag.
1 De Propositionis partibus. 71
2 De Suppositione Terminorum. 75
3 De Ampliatione & Restrictione. 82
4 De divisionibus propositionis. 87
5 De Oppositione Propositionum Categoricarum de Inesse. 93
6 De Æquipollentiâ earundem. 98
7 De Conversione earundem. 101
8 De Modalibus. 104
9 De Exponibilibus. 109
10 De Hypotheticis. 114

Pars Tertia.

De Discursu.

CAP. pag.
1 De Argumentatione. 117
2 De Partibus Syllogismi. 120

3 De Fundamento Formæ Syllogisticæ. 124
4 De tribus Syllogismorum figuris. 126
5 De Reductione Syllogismorum. 130
6 De Inventione mediorum terminis. 135
7 De Syllogismis quibusdam specialibus. 140
8 De Enthymemate & Sorite. 142
9 De Syllogismo Hypothetico. 146
10 De Inductione & Exemplo. 149
11 De Fine & Præcognitis demonstrationis. 151
12 De Conditionibus Propositionum Demonstrationis absolutis. 155
13 De Conditionibus Propositionum relatis. 161
14 De Demonstrationis variis gradibus. 163
15 De demonstratione signi. 168
16 De demonstratione potissimâ. 172
17 De Syllogismo topico in genere. 177
18 De Locis Topicis in genere. 181
19 De Locis à Causâ & Effectu. 183
20 De Locis à subjecto & accidente. 187
21 De Locis à dissentaneis & Comparatis. 190

22 De Locis à Conjugatis & Notatione. 197
23 De Locis à Toto & Parte. 200
24 De Locis à Genere & Specie. 202
25 De Locis à definitione & divisione. 205
26 De Loco à Testimonio. 206
27 De Fallaciis in Genere. 210
28 De Fallacijs in dictione. 212
29 De Fallacijs extra dictionem. 217
30 De Methodis in genere. 223
31 De Methodis in specie. 227

Ad.

Admonitio ad Lectorem.

COmpendio Appendicem *adiectam voluimus*, de vsu Logicæ, *quinq; capitibus comprehensam: quorum futurum erat*,

1 De Tractatione simplicis Thematis: *sive de Genesi Thematicâ.*

2 De Tractatione Problematis solitariâ: *sive de Genesi Problematicâ. vbi & de Thesibus (quas vulgò* Suppositiones *vocant) concinnandis, & Quæstionibus colligendis Consilium.*

3 De Tractatione Problematis Socialis *sive de* Disputatione. *vbi de officio Opponentis & Respondentis fortassis non prorsus inutilia.*

4 De Constitutione integræ alicujus Disciplinæ: *sive de Genesi Methodicâ.*

5 De Analysi: *sive Resolutione tractatorum abs alijs.*

Quin & Synopsin *totius Artis Logicæ* Græcam, *Latino huic Compendio comitem dedisse; id quoq; destinavimus animo: vt esset ad manum, vnde definitiones, divisiones, & præcepta magis necessaria, sicubi vsus foret,*

de-

deprouerent istarum rerum & literarum studiosi. Sed dum hac ipsa, quæ iam sunt oculis & censura tua subiecta, benevole Lector, tumultuario nimium opere commentamur: occè novis obijcimur occupationibus, quæ sic operam nostram postularunt omnē, vt vix vtcunq́ ista, reliqua omninò non licuerit absolvere. Atqui non erant fraudandi interea, dùm reliqua parantur, ij, quorum in gratiam & vtilitatem hoc quicquid est operis susceptum est, eo fructu, quem percepturi inde videbantur, vt non magnum, certè (vti spero) nec pœnitendum. Propterea passus sum ista hoc tempore prodire in lucem: Appendicem & Græca passurus fortassis suo, vel certè invenibus, quorum vtilitati vnicè consultum eo, privatim communicaturus. Tu istis, bone Lector, pro tuo arbitrio fruere, vel, si mavis, negligere: hoc an illud fecerit, æquè placiturus mihi. Vale.

LOGICÆ ARTIS COMPENDIVM.

CAP. I.

Prænotanda, de Natura Logices.

§. 1. *Definitio Logicæ.*

Logica, quæ & Synecdochicè Dialectica, *est ars instrumentalis, dirigens mentem nostram in cognitionem omnium intelligibilium.* Ideoq; debet esse omnium disciplinarum prima, vtpote quæ sit ad reliquas necessaria; quâ ratione Aristoteli, velut instrumentum Philosophiæ & reliquarum disciplinarum, ὄργανον appellatur.

§. 2. *Finis & officia Logicæ*

Finis eius vnicus est; Cognitio sc. rerum veritates verò multæ: *Officia*, quibus velut mediis finem suum consequitur, cùm alia nonnulla, tùm præsertim *tria hæc*

1 *Definitio* } quoties res occurrunt { *Obscura.*
2 *Divisio* } quoties res occurrunt { *Universa.*
3 *Ratiocinatio* } quoties res occurrunt { *Dubia.*

§. 3. *Objectum Logicæ.*

Ejus *Objectum* est primariò *Mens humana*, in quâ expoliendâ & dirigendâ tota versatur; dicta propterea à Platoni ars rationis, & nomen passim sortita Logicæ, velut διὰ τῦ λόγυ, id est, ratione: *secundariò*

etiam & *Oratio*, quòd eâ sensa mentis nostræ loquendo exprimimus.

§. 4. *Subiectum Logicæ.*

Materia circa quam versatur est πᾶν νοητὸν, Omne illud quicquid id est, sive sit Ens, sive non Ens, quod vel *Mente* complecti vel *Oratione* eloqui possumus. Ratio autem formalis considerandi est secũda Intentio. Logicus enim considerat omnia themata, non secundùm propriàs suas naturas, sed in quantum Logica instrumenta (quæ sunt secundæ notiones) sunt eis applicabilia. Hinc Logicæ pro diversa ratione multiplex assignari potest subiectum.

Subiectum Logicæ
- Informationis est λόγος, id est,
  - Primariò, *Mens humana*, sive Ratio.
  - Secundariò *Oratio*.
- Operationis est *Thema*, seu *Quæstio Intelligibilis*.
- Tractationis
  - Totale & Adæquatum, est *Secunda Intentio*.
  - Principale, & κατ' ἐξοχὴν, est *Syllogismus*; vel etiam specialiùs, *Demonstratio*.

§. 5. *Partitio Logicæ, & Organi Aristotelici.*

Ejus tres sunt partes, pro numero actuum mentis ab eâ dirigibilium: quarum

Prima

Prima dirigit primum actum Mentis, sc. Conceptum simplicem; & est de Simplicibus Terminis: quò pertinent Introductio Porphyriana, & Liber Categoriarum Aristotelis.

Secunda dirigit secundum actum Mētis, sc. Compositionem & Divisionem; & est de Propositione: quò spectat Liber de Interpretatione.

Tertia dirigit tertium & vltimum Mētis actum, sc. Discursum; & est de Argumentatione & Methodo: quò spectant Analyticorum Priorum libri duo, totidémq; Posteriorum, octo Topicorum, Elenchorum demùm duo.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Nomine Logicæ & Dialecticæ* p.
2ª. *De Genere Logicæ; an sit Ars?* p.
3ª. *De fine Logicæ.* p.
4ª. *De necessitate, & ordine Logicæ ad reliquas disciplinas.* p.
5ª. *De Obiecto Logicæ.* p.
6ª. *De Subiecto Logicæ.* p.
7ª. *De differentia Logicæ à cognatis disciplinis, præsertim Rhetoricæ.* p.

9ª. *De partitione Logicæ secundum triplicem actum mentis.* p.
10ª. *De præstantia Logicæ Peripateticæ supra Lullistieam & Rameam.* p.

CAP. 2.

De Prædicabilibus in genere.

§. 1. *Scopus libelli Porphyriani.*

Libellus Porphyrianus dicitur εἰσαγωγὴ, sive Introductio; quia est quædam quasi porticus & Vestibulum Logicæ Aristotelicæ; ejus præcipuè partis, quæ in libro Categoriarum continetur: quo nomine & ab authore opus susceptum est in gratiam Chrysaorij discipuli sui. Ejus subjectum est Prædicabile.

§. 2. *Definitio Prædicabilis.*

Est autem *Prædicabile*, sive *Vniversale*, *quod aptum natum est prædicari de pluribus.* Vt *Animal*, *Homo*, *Rationale*, *Risibile*, *Album*. Idem sunt reipsa Prædicabile & Vniversale; sed differunt ratione: nam *Prædicabile* dicitur, quatenus de multis prædicatur; *Vniversale* verò quatenus in-

est

est in multis.

§. 3. *Numerus Prædicabilium.*

Prædicabilia sunt quinque, quæ & quinque voces appellantur; sc: *Genus*; *Species*; *Differentia*; *Accidens*; *Proprium*, quod simpliciter *Proprium*; & *Accidens Commune*, quod simpliciter Accidens dici solet. Horum Genus & Species in *Quid*; Differentia in *Quale quid*; Proprium & Accidens in *Quale*; sed Proprium conversim & necessariò, Accidens contingenter & non conversim prædicantur.

§. 4. *Vtilitas Prædicabilium.*

Cognitio Prædicabilium, & consequenter introductio Porphyriana conducit ad quatuor; sc.

1°. *Definitionem*; quæ semper est Speciei: constátq;, si sit propria & essentialis, ex Genere & Differentiâ; sin impropria & descriptiva, ex Genere & Proprio, vel cumulo Accidentium.

2° *Divisionem*; quæ plerumq; est Generis in suas Species per oppositas Differentias aut Propria; non rarò Subjecti in Accidentia; aut e contrà.

3°. *Demonstrationem*; quæ est Syllogismus necessarius, cujus majus extremum est Proprium, minus extremum Species, Medius verò terminus Definitio Speciei

essentialis ex Genere constans & Differentiâ.

4°. *Prædicamenta*; quæ non sunt aliud, quàm coordinatio Generum, & Specierum in directâ, & Differentiarum in serie collaterali.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De libello Porphyriano.* p.

2ª. *De definitione Prædicabilis.* p.

3ª. *De discrimine Prædicabilis & Vniversalis.* p.

4ª. *An vniversalia sint in rerum natura, vel in solo intellectu?* p.

5ª. *An vniversalia sint corporea vel incorporea?* p.

6ª. *An dentur Vniversalia existentia extra singularia?* p.

7ª. *De numero Prædicabilium.* p.

8ª. *De quadruplici vtilitate Prædicabilium.* p.

CAP. 3.

De Genere, Specie, & Individuo.

§. 1. *Tres acceptiones Generis.*

GEneris nomen est æquivocum, multas habens significationes, præcipuè verò tres; quarum duæ sunt civiles, tertia sola Logica.

Genus in acceptione
- Civili
  - Primâ, est collectio multorum hominum, qui ad vnum aliquem velut principium relati, cognatione quadam inter se sunt affecti; quo sensu posteri Herculis genus dicitur Heraclidarum.
  - Secundâ est ortus vniuscujusque Principium; sive sit
    - Generans, vt Pater & majores; quomodo *Tantalus dicitur genus ducere à Ioue.*
    - Conservans, vt locus & patria; quomodo *Plato dicitur genere Athenienſis.*
- Tertiâ, quæ sola est Logica (sic appellata ob similitudinem quam habet cum genere civili, præsertim in secundâ acceptione) est id, cui subjicitur Species; vt *Animal, cui subjicitur Homo.*

§. 2. *Definitio Generis.*

Genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: vt *Animal de homine & bove.* Ea autem differunt specie, quæ habent diversas differentias constituentes. Prædicari verò in quid, est aptè respondere quæstioni factæ per quid. Vt si quæratur quid sit Homo, aut Bos, aptè respondetur, quòd sint Animalia.

§. 3. *Acceptiones & definitiones Speciei.*

Species civilis inter alia sua significata accipitur pro externa forma aut pulchritudine corporis: vnde hominem pulchrum & formosum speciosum dicimus.

Species Logica considerata respectu

Superiorum, & vt *Subjicibilis*, definitur esse id quod subjicitur generi; atq; iterũ id cui genus attribuitur in quæstione quid est: intellige vtrobique *Immediatè*.

Inferiorum, & vt *Prædicabilis, est quod prædicatur* (immediatè) *de pluribus differentibus numero* (tantũ) *in quid:* vt *Homo de Socrate & Platone.*

Ea autem differunt numero, quæ diversum numerum efficiunt, vt *Socrates, Plato, &c.*

Genera

§. 4. *Generalissima, specialissima, & Subalterna*

Genera *generalissima*, sive summa, sunt, quibus non datur superius genus; vel, quæ sunt ita genera vt nunquam possint esse species: vt *Substantia*. Species *Specialissima*, sive infimæ sunt, quibus non datur species inferior; vel quæ ita sunt species, vt nunquam possint esse genera: vt *Homo*. *Subalterna* genera, sive species subalternæ sunt, quæ ad aliud & aliud relata simul & genera sunt & species: vt *Animal*, *Viuens*, *Corpus*.

§. 5. *Canones generis, & Speciei.*

1 Genus Omne est latius qualibet sui specie.

2 Genus habet rationem partis & incompleti, species totius & completi; Genus Materiæ, Species Compositi.

3 Genus & Species prædicantur æqualiter de suis inferioribus.

4 Tota natura generis potest conservari in vnicâ Specie, & speciei in vnico individuo.

5 Genera summa sunt tantùm decem; Species infimæ sunt in aliquo certo, sed nobis incognito, numero.

§. 8. *Individuum*

Individuum est quod de vno solo prædicatur: vt *Socrates*. Habet & hæc vox alias suas acceptiones; sed hic sumitur pro ente singulari, ita determinato & restricto,

CAP. 4.

De Differentia.

§. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab alijs, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili: vt *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero*.

Propriè; quâ res a[illegible] differunt accidente[illegible] inseparabili : vt [illegible] *Platone* per nasi[illegible] tem.

Maximè propr[illegible] inter se formâ es[illegible] ferunt : vt *Socra*[illegible] *phalo* per rationis[illegible] tem.

Ex his differentia Communis est se[illegible] rabilis, reliquæ inseparabiles; Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maximè Propria *aliud*; Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo vltima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit

tere

certium Prædicabile.

Quinque sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones. §. 2. *Definitiones differentiæ.*

1 Differentia est, qua species superat genus: vt per Rationale Homo superat Animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantùm) *in quale quid.* Est autem prædica-[illegible]le quid, aptè respondere quæstio. [illegible]quale essentiale; vt si quæra-[illegible]omo secundum essentiam, [illegible]r quòd Rationalis.

[illegible]st, quæ vim habet dividẽ-[illegible]di & distinguendi) ea quę [illegible]genere: vt Rationale di-[illegible]. bruto.

[illegible] est, quâ res inter se diffe-

[illegible]ntia est, quâ res ita inter se dif-[illegible], vt ad constituendam rei essentiam plurimum conferat, sitque ejus pars. Quãquam hęc non tàm nova definitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit Differentiæ, quatenus est Prædicabile.

Dif-

vt sit prorsus indivisibile in inferiora.

Individuum aliud est
- Certum & determinatũ, quod exprimitur vel per
  - Nomen Proprium; vt *Socrates, Bucephalus*: & dicitur individuũ Signatum, sive Determinatum.
  - Nomen commune & Pronomẽ demonstrativum; vt *hic homo, ille equus*: & dicitur Individuum Demonstrativum.
  - Circumlocutionem aliquam, id quod fit etiã multis modis; vt *Sophronisci filius pro Socrate, Orator pro Cicerone, &c.* & dicitur Individuum ex Hypothesi, vel Periphrasticum.
- Vagum, & Indeterminatum, quod exprimitur per nomen commune, & signum particulare: vt, *aliquis homo, quidam equus.*

Individuorum numerus est infinitus & varius; ideoq; nec sub scientiam cadere pos-

possunt. Individua ejusdem speciei distinguuntur inter se proprietatibus quibusdã accidentalibus, quarum collectio in duobus nunquam potest esse eadem.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De acceptionibus generis & speciei.* p.
2ª. *De primâ definitione Generis.* p.
3ª. *De secundâ definitione Generis.* p.
4ª. *De definitionibus speciei subjicibilis.* p.
5ª. *De 3ª definitione Speciei.* p.
6ª. *De arbore Porphyriana.* p.
7ª. *De conservatione Generis & Speciei in suis inferioribus.* p.
8ª. *De Individui Definitione.* p.
9ª. *De Individui diversis modis.* p.
10ª. *De Principio Individuationis.* p.

CAP.

CAP. 4.

De Differentia.

§. 1. *Acceptiones Differentiæ.*

Differentia tribus modis dicitur

Communiter; quâ res ab alijs, vel etiam à seipsis, differunt accidente aliquo separabili: vt *Socrates* stans à *Platone* sedente, & *Socrates* senex à *Socrate puero*.

Propriè; quâ res ab alijs differunt accidente aliquo inseparabili: vt *Socrates* à *Platone* per nasi aduncitatem.

Maximè propriè; quâ res inter se formâ essentiali differunt: vt *Socrates* à *Bucephalo* per rationis facultatem.

Ex his differentia Communis est separabilis, reliquæ inseparabiles; Communis facit *alteratum*, Propria *alterum*, maximè Propria *aliud*; Illæ sunt differentiæ per accidens, hæc est per se; Illæ recipiunt magis & minus, hæc non; Illæ ad duo vltima prædicabilia pertinent, hæc sola constituit

tere

certium Prædicabile.

§. 2. *Definitiones differentiæ.*

Quinque sunt apud Porphyrium Differentiæ definitiones.

1 Differentia est, qua species superat genus: vt per Rationale Homo superat Animal.

2 *Differentia est apta nata prædicari de pluribus differentibus specie* (vel numero tantùm) *in quale quid.* Est autem prædicari in quale quid, aptè respondere quæstioni factæ per quale essentiale; vt si quæratur qualis sit homo secundum essentiam, aptè respondetur quòd Rationalis.

3 Differentia est, quæ vim habet dividẽdi (id est separandi & distinguendi) ea quę sunt sub eodem genere: vt Rationale dividit hominem à bruto.

4 Differentia est, quâ res inter se differunt.

5 Differentia est, quâ res ita inter se differunt, vt ad constituendam rei essentiam plurimum conferat, sitque ejus pars. Quãquam hęc non tàm nova definitio censenda est, quàm explicatio quædam & absolutio superioris. Ex his quinque definitionibus sola secunda competit Differentiæ, quatenus est Prædicabile.

Dif-

§. 3. Divisiones differentiæ.

Differentia vel est
- *Divisiva generis*, quæ dividit genus in suas species, vt *Rationale Animal.*
- *Constitutiva Speciei*, quæ cõstituit speciem in suo esse; vt *Rationale hominem.*

Hæc divisio est ejusdem rei in diversos tantùm modos : eadem enim Differentia perpetuò est & Divisiva, & Constitutiva, diverso respectu.

Differentia constitutiva alia est
- *Generica*, quæ constituit speciem subalternam; vt *sensibile Animal.*
- *Specifica*, quæ constituit speciem infimam; vt *Rationale Hominem.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *tribus Acceptionibus* Differentiæ. p.
2ª. De *primâ definitione* Differentiæ. p.
3ª. De *secũdâ definitione* Differentiæ. p.
4ª. De *reliquis definitionibus* Differentiæ. p.
5ª. De *divisionibus* Differentiæ. p.

De Proprio & Accidente
CAP. 5.

CAP. 5.

De *Proprio & Accidente.*

§. 1.
Quatuor modi proprij

PRoprium dicitur quatuor modis.
Proprium *primo modo* est, quod convenit soli, non omni: vt homini *Mederi*.

Proprium *secundo modo* est, quod convenit omni, non soli: vt Homini *Bipedem esse*.

Proprium *tertio modo* est, quod convenit omni, & soli, sed non semper: vt homini *Canescere in senectute*.

Proprium *quarto modo* est, *quod convenit omni, soli, & semper*: ut homini *Risibilitas*. In istis descriptionibus *tò Soli* refertur ad Speciem, *tò Omni* ad inferiora speciei.

§. 2.
Canones Proprij quarto modo.

De proprio quarto modo observẽtur ista.
1° Proprium fluit à principijs essentialibus speciei; *vt risibilitas à rationalitate:* hinc Propriũ dicitur ad rei essentiã pertinere; non vt *constituens*, sed vt *consequens* essentiam.

2° Pro-

2° Proprium, etsi *realiter* idem, *formaliter* tamen differt à suâ specie.

3° Proprium reciprocatur cum specie: & proinde est & inseparabile à suâ specie, & incommunicabile alteri.

4°. Propriũ aliud est
- *Genericum*, quod fluens à principijs speciei subalternæ cum eâ reciprocatur; vt *Mobile* cum Corpore.
- *Specificum*, quod fluens à principijs speciei infimæ cũ eâ reciprocatur; vt *Risibile* cum Homine.

§. 2°. *Accidens Commune.*

Accidẽtis tres definitiones tradit Porphyrius.

1 Accidens est, quod *adest & abest sine subiecti interitu*: vt *Albedo*. Est autem subiectum, illa substantia cui inhæret Accidens, & quæ illud sustentat; vt *Cygnus*.

2 Accidens est, quod contingit eidem inesse, & non inesse.

3 Accidens est, quod nec est genus, nec species, nec differentia, nec Proprium, semperque in re aliquâ subjectâ inhæret: vnde illud, *Accidentis esse est inesse*.

Idem Accidens numero non potest esse in diversis subiectis, sivè simul, sivè successivè.

Ac-

Accidens aliud est
- *Separabile*, quod etiam actu potest separari à suo subjecto: *vt frigus* ab aquâ.
- *Inseparabile*, quod non nisi intellectu separari potest; vt *humor* ab aquâ.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *tribus primis modis Proprij.* p.
2ª. De *definitione Proprij quarto modo.* p.
3ª. De *fluxu Proprij à principijs Speciei.* p.
4ª. De *reciprocatione Proprij & speciei.* p.
5ª. De *formali diversitate Proprij & suæ speciei.* p.
6ª. De *primâ & secundâ Accidentis definitione.* p.
7ª. De *tertiâ Accidentis definitione.* p.
8ª. De *divisione Accidentis.* p.
9ª. De *vnitate Subiecti Accidentis.* p.

CAP. 6.

De tribus Definitionibus Anteprædicamentalibus.

§. 1. *Antepredicamenta in genere.*

ANteprædicamentum, est doctrina præambula immediatè conducens ad doctrinam Prædicamentorum. Sunt autem Anteprædicamenta in genere tria, in specie septem: Tres sc: Definitiones, duæ Divisiones, duæ item Regulæ.

§. 2. *Prima definitio, Æquivocorũ.*

Æquivoca (æquivocata) *sunt, quorum nomen solum est commune, ratio autem substantia* (id est, essentialis definitio) *secundũ illud nomen alia atque alia*: vt *Animalis* nomen commune est *homini vivo & picto*, sed diversa est definitio vtriusq;. *Æquivocum æquivocans* est nomen illud commune, quod suis significatis secundum diversas rationes attribuitur: vt *Gallus* est Æquivocum æquivocans; *Gallus homo*, & *Gallus avis* Æquivoca æquivocata.

Æquiũ

§. 3. Divisio Æquivocorum.

Æquivoca alia sunt

A casu, de quibus nulla dari potestratio, cur in communi nomine conveniant; vt *Gallus homo & avis*: & hæc sunt proprijssimè Æquivoca.

A consilio, de quibus assignari potest aliqua ratio dependentiæ vel similitudinis, cur conveniant in nomine; vt *homo vivus & pictus*: & hæc Æquivoca ad vnum, sive Analoga communiter appellantur.

§. 4. Canones Æquivocorum.

De vtroque observentur ista.

1 Æquivoca ante factam distinctionem nec definiri possunt, nec sub scientiam cadere.

2 Ens respectu decem prædicamentorum est Commune Analogum.

3 Analogum per se positum præsumitur stare pro famosiori Analogato.

§. 5. Secunda definitio; vnivocorum.

Vnivoca (vnivocata) *sunt quorum & nomen commune est, & ratio substantiæ secundum illud nomen eadem*: vt *Animalis* & nomen & definitio communis est *homini, & equo, & Leoni. Vnivocum vnivocans,*

est nomen illud commune, quod secundū eandem rationem multis attribuitur : vt *Animal, homini, bovi, Leoni.*

§.6. *Definitio Denominativa; Denominativorum.*

Denominativa sunt, quæ solo casu (hoc est, terminatione vocis) *ab aliqua differentia, habent ab eo nominis appellationem:* vt à justitia justus.

In omni denominatione sunt 3.

- *Forma Denominans*; & est Accidens abstractum inhærens Subjecto : vt *Justitia.*
- *Subiectum Denominatum*; & est substantia, cui forma inhæret: vt *Socrates.*
- *Denominativum* : & est Accidens concretum quod de subjecto prædicatur, & à formâ oritur : vt *Justus.*

Denominans & Denominativum, vt Iustitia & Iustus

Ex parte
- Vocis
  - Cóveniunt in Principio.
  - Differunt in Fine.
- Significationis
  - Conveniunt in re significatâ.
  - Differunt in modo significandi.

§.7. *Triplex forma Prædicationis.*

Vsus harum definitionum est, vt discernatur

natur triplex forma prædicationis, Æquivocæ sc: Vnivocæ, & Denominativæ.

Prædicari
- *Æquivocè*, est prædicari secundùm nomen & non secundùm definitionem: quomodo Ens prædicatur de decem Prædicamentis.
- *Vnivocè*, est prædicari secundùm vtrumq;: quomodo superiora prædicantur de inferioribus ejusdem Prædicamenti.
- *Denominativè*, est prędicari in concreto ad modum accidentis de subjecto: quomodo Accidentia in novem vltimis Prędicamentis prędicantur de Substantijs in primâ.

Quæstiones hujus capitis.

1ª. *De Antepræd icamentis in genere.* p.
2ª. *De primâ definitione.* p.
3ª. *De secundâ definitione.* p.
4ª. *De tertiâ definitione.* p.

5ª. *An Ens sit Analogum ad decem Prædicamenta?* p.

CAP. 7.

De reliquis Antepradicamentis.

§. 1. *Prior divisio; Vocum.*

DVæ sunt Divisiones: Eorum quæ dicuntur, hoc est *Vocum*, vna; altera Eorum quæ sunt, id est *Rerum*.

Vocum aliæ sunt { *Complexæ*, quæ dicuntur cum conjunctione; vt *Socrates currit.* / *Incomplexæ*, quæ dicuntur sine cójunctione: vt *Socrates, Currit.*

Complexio & incomplexio si spectentur quoad vocem, vox incomplexa erit, quæ est vnica tantùm dictio; complexa, quæ plures: Sin quoad rem ipsam, & conceptum intellectus in re fundatum; vox incomplexa erit, cui respondet in intellectu conceptus simplex, complexa, cui cõplexus.

Hinc

Hinc fit, vt voces sint aliæ

- *Simpliciter incomplexæ*; quando simplici dictioni simplex conceptus respondet: vt *Homo, Animal.*
- *Simpliciter complexæ*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus complexus: vt, *Homo est Animal.*
- Partim cõplexæ partim incomplexę: & sunt vel
  - *Incomplexæ voce, & complexæ re*; quando simplici dictioni respondet in intellectu conceptus complexus: vt *Plinit.*
  - *Complexæ voce & incõplexæ re*; quando pluribus dictionibus respondet in intellectu conceptus simplex: vt *Corpus Animatum.*

§. 2. *Secunda Divisio; Rerum.*

Res aliæ sunt vniversales, aliæ singulares; quarum vniversales dicuntur de Subjecto, Singulares verò non. Aliæ rursus Substantiæ, aliæ Accidentia; quorum Accidentia insunt in Subjecto, Substantiæ verò non. Ex horum complexione oritur quadrimembris divisio Rerum ista.

Eorum quę sũt quędam

Dicuntur de Subiecto, & non insunt in Subiecto, & sunt Substantiæ vniversales: vt *Animal*.

Insunt in, & non dicuntur de; & sunt Accidentia singularia: vt *hoc Album*.

Et insunt in, & dicuntur de; et sunt accidentia Vniversalia: vt *Album*.

Nec insunt in, nec dicuntur de; & sunt Substantiæ singulares: vt *Socrates*.

§. 3. *Inesse in, & Dici de subiecto.*

Multi sunt modi inessendi, de quibus versiculi.

Insunt Pars, Totum, Genus, & Species,
Calor igni,
Rex in regno, Res in fine, loco q; Locatũ.

Sed illud solùm dicitur inesse in subiecto (quod ad præsens negotium pertinet) quod inest alicui, non tanquam pars, nec potest separatũ ab eo cui inest subsistere.

Sub-

Subiectū est duplex, aliud
- *Prædicationis*, quod subiicitur & subordinatur superiori; vt *Socrates homini*: quale intelligitur in ly *Dici de Subiecto*.
- *Inhæsionis*, quod subijcitur Accidenti & sustentat illud; vt *Socrates albedini*: quale intelligitur in ly *Inesse in Subiecto*.

§. 4. *Regula prima*; κανὼν πρῶτος.

Quando alterum de altero tanquam de subiecto prædicatur (*directè & affirmativè*) quicquid prædicatur (*per se & directè*) de prædicato, prædicatur etiam de subiecto: vt quia *Animal* prædicatur de *homine*, etiam *Corpus* quod de *Animali* prædicatur, de *homine* prædicabitur. Est autē directa prædicatio; quoties superius prædicatur de inferiore, aut æquale de æquali: prædicatio verò per se quoties prædicatum est vnum ex quatuor prioribus prædicabilibus, aut ex eis conflatum. Vsus Regulæ est ad ostendendum Ordinem inter superiora & inferiora eiusdem Prædicamenti.

§. 5. *Regula Secunda*; κανὼν δεύτερος.

Diversorum generum non subalternatim positorum diversæ sunt species & differentiæ: vt *Animalis*, & *Scientiæ* Genera dicun-

dicuntur ſubalternatim poni, quorum vnum eſſentialiter continetur ſub altero; vt *Animal*, & *Corpus*: non ſubalternatim verò, quorum neutrum ſub altero eſſentialiter continetur; vt *Animal*, & *Scientia*. De his expreſſè datur Regula, non de illis: nihil enim impedit illorum eaſdem eſſ· ſpecies & differentias, vt *Animalis*, & *Corporis*. Vſus Regulæ potiſſimùm eſt ad vitandam confuſionem Prædicamentorum, & diſtinguendum inter ſe res diverſorum Prædicamentorum.

Quæſtiones hujus Capitis.

1. De *diviſione Vocum*. p.
2. De *diviſione Rerum*. p.
3. De *modis Ineſſendi*. p.
4. De *priore Regula*. p.
5. De *poſteriore Regula*. p.

CAP.

CAP. 8.

De *Prædicamentis in Genere.*

§. 1. *Numerus & definitio Prædicamentorum.*

PRædicamentum est generum, specierum, & individuorum secundùm sub & suprà series ordinata. Sunteq; ea numero totidem, quot genera summa, à quibus singulis singula appellationem suam sunt sortita: sc. *Substãtia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Quando, Vbi, Situs, Habitus.* Singulorum exempla disticho comprehenderunt,

1 2 4 3 5 6
Arbor Sex Servos Fervere Refrigerat Vstos
7 8 9 10
Ruri Cras Stabo, nec Tunicatus ero.

§. 2. *Quæ in eâ collocantur, & quæ non.*

In aliqua istarum classium quicquid vspiam rerum est collocatur; modò sit vnum quid, reale, completum, limitatæque ac finitæ naturæ. Exulant ergo his sedibus *Intentiones secundæ*, *Privationes*, & *Ficta*, quia non sunt realia; *Concreta*, *Æquivoca*, & *Complexa*, quia non sunt vna; *Pars*, quia non est completum quid; *Deus* quia non est finitæ, *Transcendens*, quia non

non est limitatæ naturæ. Hinc versiculi

Complexum, Consignificans, Privatio
Fictum,
Pars, Deus, Æquivocũ, Transcendens,
Ens rationis;

Sunt exclusa decem classibus ista novẽ. Ita tamen vt istorum plurima Analogicè, vel reductivè, vel per accidens ad Prædicamenta pertinere aliquo modo possint.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *An Prædicamenta sint Logicæ considerationis, & quomodo?* p.
2ª. *De Numero Prædicamentorum.* p.
3ª. *An omne Ens sit in Prædicamẽto.* p.
4ª. *De Vocibus Complexis.* p.
5ª. *De Vocibus Concretis.* p.
6ª. *De Privationibus.* p.
7ª. *De Fictis rebus.* p.
8ª. *De Partibus rerum.* p.
9ª. *De Deo Opt. Max.* p.
10ª. *De Æquivocis & Analogis.* p.
11ª. *De Transcendentibus.* p.
12ª. *De Entibus Rationis.* p.
13ª. *An Individua sint in Prædicamentis?* p.
14. *An*

14ª. An differentiæ ſint in Prædicamentis? p.
15ª. An idem poſſit eſſe in diverſis Prædicamentis? p.

CAP. 9.

De Prædicamento Subſtantiæ.

§. 1. *Definitio & diviſio ſubſtantiæ.*

SVbſtantia eſt ens per ſe ſubſiſtens: eſtq; omni accidente prior ordine, naturâ, & cognitione; eique ſubſtat, & ſuſtentat. Subſtantia prima eſt, vel ſecunda. *Prima*, ſive ſingularis & individua, eſt, quæ neq; de ſubiecto aliquo dicitur, neque alicui ſubiecto ineſt: vt *Socrates, hic homo. Secunda* ſunt primarum ſpecies, & ſpecierum genera vſq; ad ipſam Subſtantiam ſummum Genus, vt *Homo, Animal, &c.*

§. 2. *Comparatio Subſtantiarũ inter ſe.*

Subſtantiarum prima eſt magis ſubſtantia (hoc eſt perfectior) quàm ſecunda; quia pluribus ſubſtat: Secundarum verò ſpecies, in quantum vicinior primæ, quàm ge-

genus, & simpliciter omnia inferiora superioribus. Positis primis substantiis, ponuntur reliqua omnia, cùm secundæ substantiæ, tùm etiam accidentia, vnde illud vulgatum, *Nato Socrate nascuntur omnia Prædicamenta*: & ijs sublatis nihil aliorũ potest remanere; non secundæ substantię, quia illarum est dici de primis, nec etiam Accidentia, quia illorum est inesse in primis.

§. 3. *Proprietates substantię.*

Proprietates Substantię Aristoteli sunt sex.

1 *Substantia non inèst in Subiecto.* Hoc convenit omni substantiæ, non completæ modò, sed & differentijs etiam ac partibus substantiarum; eíq; soli.

2 *Substantia prædicatur vnivocè de ijs de quibus prædicatur.* Hoc convenit omnibus & solis secundis substantijs, earúmq; differentijs; nam à primâ substantiâ nulla sumitur prædicatio.

3 *Omnis substantia videtur significare hoc aliquid.* Sed reverà hoc soli primæ cõvenit; quum secundæ potiùs (propter differentias) quale quid significent.

4 *Substantia nihil contrariatur.* Nec enim substantia substantiæ contraria est, (nisi

(nisi gratiâ qualitatum:) nec accidens Substantiæ.

5 *Substantia non suscipit magis & minus.* Hoc, vt superius, convenit omni, non soli.

6 *Substantia* (quod est ei maximè proprium) *eadem numero manens est capax cõtrariorum:* vt aqua căloris & frigoris.

§ 4. *Quæ res huic pertineant.*

In hoc Prædicamento reponuntur omnes *Spiritus incorporei*, vt Angeli, Dæmones, Anima; *corpora Cœlestia*, vt Orbes, Stellæ, *quatuor Elementa*, vt Ignis, Aër, Aqua, Terra; *Imperfectè mista*, vt Vapor, Grando, Pluvia; *Metalla* vt Aurum, plũbum; *Mineralia* reliqua, vt Lapides, Gemmæ; *Plantæ* vt herbę, flores, frutices, arbores; *Animalia*, vt Homo, Leo, Aquila, Cancer, Vipera.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De ordine Substantiæ.* p.
2ª. *De Divisione Substantiæ in primam & secundam.* p.
3ª. *De comparatione Substantiarum inter se.* p.
4ª. *An sublatis primis Substantijs reliquæ tollantur omnia?* p.

5. De

5ª. De primâ proprietate Subſtantiæ, p.
6ª. De ſecundâ proprietate. p.
7ª. De tertiâ proprietate. p.
8ª. De quartâ proprietate. p.
9ª. De quintâ proprietate. p.
10ª. De ſextâ proprietate. p.

CAP. 10.

De Prædicamento Quantitatis.

§. 1. *Quantitatis definitio & diviſio.*

QVantitas eſt menſura ſubſtantiæ, ſecundùm quam quanti dicimur. Ea *continua* eſt, aut *diſcreta*. Continua quantitas eſt, cujus Partes inter ſe communi aliquo termino copulantur. Ejus Species ſunt *Linea*, *Superficies*, *Corpus*; & ex veterum ſententiâ, *Locus*, & *Tempus*.

Linea eſt magnitudo longa ſine latitudine & profunditate; cujus communis terminus eſt *Punctum*. Superficies eſt magnitudo longa & lata ſine profunditate; cujus communis terminus eſt *Linea*. Corpus eſt ipſa trina dimenſio, ſive magnitu-

do,

do, longa, lata, & profunda; cujus communis terminus est *Superficies*. Temporis terminus est Instans, sive ipsum Nunc: Loci idem, qui & Corporis, nempe superficies.

Discreta Quæritas est, cujus partes nullo communi termino copulantur. Estque *Numerus*, & (secundum veteres) *Oratio*. Numerus est multitudo ex vnitatibus cõflata: vnitas est principium Numeri. Oratio est mensura syllabæ longæ & brevis. §. 2.

Quantitatum aliæ constant ex partibus habentibus positionem inter se, aliæ ex non habentibus. In illis sunt *Linea, Superficies, Corpus, Locus*: in istis *Numerus, Tempus, & Oratio*. Vt enim partes alicujus quantitatis habeant inter se positionem, duo requiruntur; Continuitas se. Partium, & earundem permanentia. Continuitas deest in partibus Numeri, permanẽtia in partibus Temporis, vtraq; in partibus Orationis. *Quãtitatis divisio alias*

Proprietates quantitatis sunt tres.

1. *Quantitati nihil est contrarium*. Convenit omni, non soli.

2 *Quantitas non recipit magis & minus*. Convenit omni, non soli.

3 Secundùm Quantitatem res dicuntur æquales vel inæquales. Et hoc est quantitati maximè proprium, eiq; soli convenit.

§. 4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *linearum, superficierum,* & *corporum* species, vt Circulus, Triangulus, Cylindrus; & *Numerorum*, vt Par, Ternarius: analogicè etiam *mensurarum* Species, vt Cubitus, Dolium; & *Ponderum*, vt As, Vncia, Libra.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De ordine Quantitatis.* p.
2ª. *De definitione Quantitatis.* p.
3ª. *De duabus divisionibus Quantitatis.* p.
4ª. De *Lineâ, Superficie, et Corpore.* p.
5ª. De *Numero.* p.
6ª. De *Loco, Tempore, & Oratione.* p.
7ª. De *primâ & secundâ Proprietate Quãtitatis.* p.
8ª. De *tertiâ Proprietate Quãtitatis.* p.

CAP. II.

CAP. II.

De Prædicamento Qualitatis.

§. 1.

QValitas est forma accidentalis, à qua substantia, denominatur Qualis: vt *Albedo*. Quale est, quod à qualitate denominativè dicitur: vt *Album*. Qualitatis Prædicamentum omnium copiosissimum est; sed omnis illa varietas ad 4. genera reducitur ab Aristotele, sc. *Habitum, & Dispositionem; Naturalem Potentiam, & Impotentiam; Qualitatem Patibilem, & Passionem; Formam, & Figuram.*

Definitio Qualitatis, & Qualis.

§. 2.

Habitus est qualitas acquisita (*vel divinitùs infusa*) per quam subjectum fit habile ad edendas aliquas operationes, ad quas edendas per naturam habilis nõ est: vt *Grammatica*. Hic si firmiùs radicetur in subjecto, ita vt non sit facilè amotivus, propriè *Habitus*; sin leviùs, & ita vt sit facilè mobilis, *Dispositio* potiùs appellatur; Quæ est quasi habitus quidam inchoatus, habitumque perfectum præcedit, velut gradus ad eum.

Prima species qualitatis.

§. 3.

Huc pertinent omnes habitus corpo-

Quæ res huc pertineant.

ris, vt *Sanitas*, *Morbus*, *morbiq́*, *species*, vt febris, hydrops: *habitus* item *infusi mentibus Angelicis vel humanis*, vt gratia, charitas, donum linguarum: *disciplinæ* item omnes, sive *Scientiæ* sint, vt Physica, Geometria; sive *Sapientiæ*, vt Metaphysica; sive *Intelligentiæ principiorum* speculativorum aut practicorum; sive *Prudentiæ*, vt Ethica, Theologia; sive *Artes*, vt Logica, Picura, Medicina: *Virtutes* demùm & *Vitia*, vt Iustitia, Prodigalitas.

§. 4. *Secunda species Qualitatis.*

Potentia naturalis est Qualitas à naturâ insita, per quam subiectum aptum est ad aliquid agendum vel ad resistendum: vt *Risibilitas*, *Docilitas*. Impotentia verò, per quam subjectum aptum est ad aliquid patiendum, ad agendum verò vel resistendum impotens & ineptum: vt *Sterilitas*, *Stupiditas*. Potentiæ nomen plerunq; activam potentiam denotat; Impotentiæ passivam.

§. 5. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes, *facultates substantiarum ab essentialibus formis profluentes*; vt facultas volendi, loquendi, ridendi in homine, hinniendi & currendi in equo &c. *Vires* etiam *herbarum*, *metallorum*, *lapidum* &c. *occulta* item *qualitates*, vt sym-

pa-

pathia,& antipathia; & (siquæ sint)corporum cœlestium influentiæ: *dispositiones* item *temperamentorum & organorum corporis*, vt nativa sanitas, valetudo,robur: *Vires* etiam *Animi*,vt Ingenium,Docilitas,Stupiditas:& quæ istis similia.

§.6. *Tertia species Qualitatis.*

Patibilis ea qualitas est quæ efficit passionem in sensibus, vt *Calor*. Quæ si constans sit & permanens insubiecto, *Patibilis qualitas* est propriè;& denominat subjectum *simpliciter Quale*: sin à subitâ aliquâ animi commotione aut passione ita repentè oriatur, vt mox evanescat, *Passio* appellatur;nec denominat subiectum,nisi *secundum quid*,*Quale*.Vt *Rubeda* & *Pallor* sunt patibiles qualitates,& ab his Socrates dicitur simpliciter *Rubicundus*,vel *Pallidus*:at *Rubor ex verecundiâ*, & *à Timore Pallor* Passiones sunt, à quibus Socrates *Rubescere* magis aut *Pallere* dicitur, quã Rubicundus esse aut Pallidus.

§.7. *Quæres huc pertinentia.*

Huc pertinent omnia sensuum objecta;Visus,*Lumen,& Colores*, vt Albedo: Tactus, *Qualitates tactiles primæ*, calor, frigus,humor,siccitas;& *secundæ*, vt Asperitas,Mollities.Gustus,*Sapores*,vt Dulcedo,Amaror: Olfactus, *Odores*; vt Fra-

grantia, Fœtor: Auditus, *Soni*, acuti, graves, &c. Quod verò aliqui passiones animi huc referunt, non id rectè fit: siquidem illæ potiùs ad Passionis Prædicamentum pertinent.

§. 8. *Quarta species Qualitatis.* Figura est Quantitatum Mathematicarum in corpore dispositio: vt *Rotunditas*. Forma est ineamentorũ & coloris in corpore dispositio: vt *Pulchritudo*, *Mensetas*.

§. 9. *Quæ res huc pertineant.* Huc pertinent omnes *Mathematicæ figuræ*; vt Rectitudo, Curvitas, Rotunditas, Triangularitas: *Pulchritudo* item omnis *& deformitas*; vt Similitas, Venustas, Gibbositas. *Formæ* etiã *externæ corporum naturalium*, vt quercus, Leonis, hominis: & *formæ artificiales* introductæ in materiam crassam ab artifice; vt gladij, serrę, mẽsæ, statuæ.

Proprietates Qualitatis sunt tres.

§. 10. *Proprietates Qualitatis.* 1 *Qualitas Qualitati contrariatur*: vt Calori frigus. Id quod maximè cernitur in tertiâ specie; in primâ etiam aliquando; rariùs in secundâ & quartâ.

2 *Qualitas recipit magis & minus*. Neque hoc convenit omnibus qualitatibus. Hæ tamen duæ proprietates (primariò &

pro-

proprie) solis conveniunt qualitatibus.

3 *Secundùm Qualitatem res dicuntur similes vel dissimiles.* Et hoc est qualitati maximè & quarto modo proprium.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De definitione Qualitatis & Qualis.* p.
2ª. *De divisione Qualitatis.* p.
3ª. *De primâ specie Qualitatis.* p.
4ª. *De secundâ specie Qualitatis.* p.
5ª. *De tertiâ specie Qualitatis.* p.
6ª. *De quartâ specie Qualitatis.* p.
7ª. *De primâ proprietate Qualitatis.* p.
8ª. *De secundâ Proprietate Qualitatis.* p.
9ª. *De tertiâ Proprietate Qualitatis.* p.

CAP. 12.

De Prædicamento Relationis.

§. 1. *Relata secundùm dici.*

VEteres Logici Relata definiebant esse ea, quæ aiterius esse dicuntur, aut alio quopiam modo ad aliud referuntur: vt *Scientia & Scibile.* Quæ definitio omnia Accidentia complectitur, quibus respectus aliquis adhæret, etiamsi aliàs sint absolutæ naturæ, & ad alia Prædicamenta pertineant: & solent appellari *Relata secundùm Dici*. Istorum nonnulla possunt habere contrarium; & recipere magis & minùs.

§. 2. *Relata secundùm esse*

Relata proprie dicta, & *secundùm esse* (quæ sola sunt hujus prædicamenti) sunt quorum totum esse est ad aliud: vt *Pater, Filius.* Omne respectivum fundatur in aliquo absoluto: sc. vel Quantitate, vt *Æqualitas*; vel Qualitate, vt *Similitudo*; vel Actione, vt *Paternitas.* In omni relatione sunt duo termini, vt *Pater*, & *Filius*; quorum alter *Relatum*, alter *Correlatum* dicitur.

Re-

Relationis { *Materiale* est subjectum, de quo alterutrum Relatorũ in concreto prædicatur: vt *Sophroniscus*, qui est Pater; & *Socrates*, qui est Filius.
Formale est ipse respectus qui est inter Subiecta Terminorum: vt *Paternitas* in Sophroniſco, *Filiatio* in Socrate.

Relatorum tres sunt Proprietates. §. 3. *Proprietates Relatorum.*

1 *Relata dicuntur ad conuertentiam.* Vt Pater est filij Pater, & filius patris filius.

2 *Relata sunt simul naturâ.* Posito proinde altervtro, & alterum ponitur; & sublato tollitur.

3 *Relata sunt simul cognitione.* Cognito proinde altervtro, cognoscitur alterum; (idq; eodem planè modo & mensurâ cognitionis,) & ignorato ignoratur.

§ 4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *gradus Consanguinitatis*, vt Pater, filius, frater; *& Affinitatis*, vt gener, socer, noverca: omnes etiam *Convenientiæ & Disconvenientiæ modi*, vt identitas, æqualitas, similitudo, contrarietas: *Dispositionis item & ordinis species*; vt Prioritas, Superioritas, Totalitas,

Lo-

Locatio, Tempestivitas: *Officiorum quoq; & dignitatum nomina*, vt Rex, Dominus, Præceptor; & his respondentia, vt Subditus, Servus, Discipulus: *modi etiam conuẽtionis*, vt Conjugium, Testamentum, Fœdus; *& Signa omnia*, vt Limes, Baptismus; & siqua sunt alia istis similia.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *Relatis secundum* Dici. p.
2ª. De *Definitione Relatorum secundum esse.* p.
3ª. De *fundamento Relationis.* p.
4ª. De *Subiectis & Terminis Relationis.* p.
5ª. De *primâ proprietate Relatorum.* p.
6ª. De *secundâ proprietate.* p.
7ª. De *tertiâ proprietate.* p.

CAP.

Cap. 13.

De Prædicamentis Actionis & Passionis.

ACTio est secundùm quam agens dicitur formaliter agere in passum: sive est fluxus virium agentis in patiens. Omnis actio est substantię; virtus autem in qua substantia agit est Qualitas: vnde res dicitur agere *Effectivè*, à formâ substantiali; *Instrumentaliter*, à Qualitate; *Formaliter*, ab Actione. §. 1. *Definitio Actionis.*

Actio alia est
- *Immanens*; quæ non causat aliquam realem mutationem in passo: vt *Intellectio, visio.*
- *Transiens*; quę realem mutationem in passo efficit: vt *Calefactio, Sectio.*

§. 2. *Divisio Actionis.*

Proprietates Actionis sunt tres. §. 3. *Proprietates Actionis.*

1 *Actio Actioni contrariatur.*
2 *Actiones recipiunt magis & minus.*

Neutrum horum per se, sed gratiâ qualitatum, in quarum virtute fit actio; proinde hæc non conveniunt omni actioni.

3 *Actio ex se infert passionem.* Et hoc est maximè proprium actioni.

§.4. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *Productionis species & activa mutationis*, vt generatio, creatio, calefactio, illuminatio; omnes itẽ *Metallorum, lapidum, & plantarum operationes: operationes* etiam *omnis animæ, sive vegetantis*, vt accretio, expulsio, retentio; *sive sentientis*, vt visio, tactio; *sive rationalis*, vt intellectio, scriptio, disputatio: & quæ sunt his similia.

§.5. *Definitio passionis.*

Passio est secundùm quam patiens dicitur formaliter pati ab agente: sive est effectus, & illatio, atque receptio quædam Actionis. Sequitur omnis passio rationem magis patientis quàm agentis: hinc vulgatum, *Quicquid recipitur, recipitur ad modum recipientis*; vt ab eadem actione Solis liquescit cera, durescit lutum.

§.6. *Divisio Passionis.*

Passio alia est

- *Transmutativa*; quando fit realis aliqua mutatio in passo: & respondet *Actioni transeunti.*
- *Intentionalis*; quæ terminat actionem sine mutatione reali: & respondet *Actioni Immanenti.*

Pro-

§.7. *Proprietates passionis*

Proprietates Passionis sunt tres:

1 *Passio Passioni contrariatur.*

2 *Passio recipit magis & minùs.* Hoc vtrumq: intelligendum, sicut in Actione est dictum.

3 *Passio immediatè & per se infertur ex actione.* Et hoc est maximè proprium Passioni.

§.8. *Quæ res huc pertineant.*

Huc pertinent omnes *Species Productionis & Mutationis Passiva*, vt generatio, calefactio, illuminatio, nutritio: *sensus itẽ omnes, (si spectetur impressio specierum)* vt visio: *appetitus insuper*, vt fames, libido; & *animi affectiones* vt timor, spes, verecũdia: *defectus denique passivi*, vt Eclypsis, morborum passiones, Afflictio: & ejus generis reliqua.

Quæstiones hujus capitis.

1ª. De *Discrimine Actionis & Passionis.* p.

2ª. *De Subiecto Actionis & Passionis.* p.

3ª. De *Divisione Actionis & Passionis.* p.

4ª. De *Primâ & secundâ proprietate Actionis.*

entis & Passionis. p.
5ª. De tertiâ Proprietate vtriusq;. p.
6ª. An Passio sequatur magis rationem Patientis quàm agentis? p.

CAP. 14.

De quatuor vltimis Prædicamentis.

§. 1. *Communia 4. vltimorum Prædicamentorũ.*

IN reliquis quatuor Prędicamentis, quę sunt minùs Principalia, continentur entia quædam Concréta, (non tamen ex Ente & Ente, quemadmodum concreta reliquorum Prædicamentorum, quæ sunt proinde Entia per Accidens simpliciter; sed) ex Ente & modo existendi, sive respectu Circumstantiæ alicujus extrinseco. Ea sunt quatuor; *Quando, Vbi, Situs, Habitus.* Communia istis omnibus sunt, *non habere contrarium, nec recipere magis & minùs:* licet Habitus propter accessum ad definitũ terminum, & recessum ab eo, aliquo modo impropriè dici possit suscipere magis & minùs.

Quandó

§. 2. *Quando.*

Quando eſt quod ex adjacentia temporis in re temporali relinquitur. Quando non eſt ipſum *Tempus*, ſed *Eſſe in Tempore*, ab eo immediatè dependens. Ejus proprium eſt *accommodare tempus ad perſonã, rem, vel factum.*

Tempus hic ſumitur pro omni duratione; ſive illa ſit

Major ipſo tempore, quæ eſt vel

Æternitas; quæ eſt mẽſura rei neq; initium; habentis neq; finem: qualis eſt *Mundus ex opinione Philoſophorum.*

Sempiternitas; menſura rei initium habentis cum tempore, non habituræ finem: qualis eſt *Mundus ſecundum rei veritatem.*

Æviternitas; menſura rei initium habentis in tẽpore, ſed non habituræ finem: qualis eſt *Anima Humana.*

Ipſum *tempus propriè dictum*; quæ menſura eſt rei habentis principium & finem.

Inſtans ſive Nunc; quæ menſura non eſt alicujus rei niſi ſolâ terminatione.

Huc

§. 3. *Quæ res pertineant ad Quando.*

Hùc pertinent *hominum Ætates*, vt infantia, senectus; *Epochæ omnes*, vt Olympias, lustrum, seculum; *Annus & eius partes, partiumq; partes*, vt Autumnus, Mensis, Dies, Hora, heri, cras, nudiustertiùs; *quicquid denique in vniversum respondet Quæstionibus Quando, vel Quandiu, aut connotat circumstantiam temporis.*

§. 4. *Vbi.*

Vbi est circumscriptio corporis locati à loci circumscriptione procedens. Vbi non est ipse *Locus*, sed *Esse in loco*, ab eo immediatè dependens: Locus enim subiectivè est in corpore locante, Vbi verò in locato. Ejus proprium est *accommodare locum ad personam, rem, vel factum.*

§. 5. *Quæ res pertineat ad vbi.*

Hunc pertinent *Regionum nomina*, vt Europæus, in Græcia; *Vrbium*, vt Romæ, Londini; *partium mundi*, vt in Cœlo, in aere; *partium terræ*, vt in agro, in horto; *partium vrbis aut domus*; vt in foro, in vestibulo; *quicquid denique in vniversum respondet Quæstionibus* Vbi, Vnde, vel Quò; *aut connotat circumstantiam loci.*

§. 6. *Situs.*

Situs, seu positio, est quædam partium & generationis ordinatio sive partium in generatione collocatio. Ad situm omnem requiritur triplex habitudo, quæ conjun-

Eas-

te constituit situm, sc.

Habitudo { 1 *Partium alicujus totius inter se*
2 *Partium alicujus totius ad spatium sum totum.*
3 *Partium & totius ad locum.*

Non tamen omnis ordinatio partium Situs est, sed ea sola quam habent in toto per generationem. Ejus proprium est (ex omnibus accidentibus quæ dicunt respectum extrinsecum) *proximè assistere substantiæ.*

§. 7. *Quæ res pertineant ad Situm.*

Huc pertinent omnes gestus positionesq; corporis; vt *Recubatio, Statio, Sessio, Ambulatio, &c.* quatenus non ipsas actiones significant, sed partium in toto & loco positionem seu ordinem.

§. 8. *Habitus.*

Habitus est adjacentia corporis & eorum quæ circa corpus sunt; per quam illud habere, hæc haberi dicuntur. *Corpus habens* est Substantia; *Res habita* est perpetuò forma artificialis de quartâ specie Qualitatis: Applicatio hujus ad illud est *Habitus* hujus Prædicamenti. Ejus proprium est, *semper inesse in multis*; in habente sc. & habito: sed diversâ ratione; est enim in corpore habente vt in Subiecto, est in re habita vt in causâ.

Huc pertinent omnia *vestimentorum genera, sive necessitatis causa induantur*, vt Calceatum esse, Tunicatum esse; *sive distinctionis*, vt Mitratum esse, Annulatum esse, Trabeatum esse; *sive solius ornatus*, vt Loricatum, Ephippiatum, Frænatum esse: & siqua sint his similia.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De ijs quæ communia sunt quatuor vltimis Prædicamentis.* p.
2ª. *De Prædicamento Quando.* p.
3ª. *De Prædicamento vbi.* p.
4ª. *De Prædicamento Situs.* p.
5ª. *De Prædicamento Habitus.* p.

CAP.

CAP. 15.
De Oppositis.

§. 1. *Postpraedicamenta in genere.*

POstprædicamentum est doctinale supplementum ad vocum aliquot in doctrinâ Prædicamentorum subinde occurrentium explicationem nonnihil conducens. Sunt autem Postprædicamenta quinque; *Oppositio, Prioritas, Simultas, Motus, Habere.*

§. 2. *Definitio & Divisio Oppositionis.*

Oppositio est repugnantia duorum terminorum non se permittentium in eodē, respectu ejusdem. *Vnum vni tantùm opponitur*: ideoq; *disparata*, quorum vtrumvis multis repugnat, non vni tantùm, inter Opposita non numerantur.

Oppositio alia est
- Entis cum Ente
  - Dependente; éstque *Relativa*, omnium minima.
  - Non dependente; éstq; *Contraria*.
- Entis cum Non Ente
  - Secundùm quid; éstq; *Privativa*.
  - Simpliciter; éstque *Contradictoria*, omnium maxima.

§. 3. *Oppositio Relativa.*

Oppositio relativa est inter terminos relativos, *Relatum* sc. *& suum correlatum.* Relata enim, quamvis dependeant à se mutuò quantum ad *esse simpliciter*, tamen pugnant inter se quantum ad *esse in Subiecto*: vt *Pater*, & *Filius*. Horum conditiones, petendæ sunt ex Prædicamento Relationis.

§. 4. *Definitio Contrariorum.*

Oppositio Contraria est inter terminos contrarios. Sunt autem ea *Contraria*, quæ posita sub eodem genere maximè inter se distant, & vim habent expellendi se vicissim ex eodem subiecto susceptibili: vt *Calor & Frigus.*

Contraria alia sunt

- *Immediata*, inter quæ non intermediat aliquod tertium vtriusq, particeps, sive quorũ alterum necesse est inesse subjecto capaci: vt *Par & Impar.*
- *Mediata*, inter quæ aliquid mediat, sive quorum vtrumq, abesse potest à Subjecto capaci: vt *Album & Nigrum.*

§. 5. *Canones Contrariorum.*

De contrarijs obseruentur ista.

1 *Vera Contrarietas non reperitur nisi in qualitatibus.* Imò nec propriissimè dicta nisi in qualitatibus mutuò actiuis & passiuis

sivis, quales sunt aliquæ tertiæ tantùm speciei.

2 *Contraria non possunt esse in eodem subiecto in gradibus excellentibus.* Possunt tamen in remissis.

3 *Remisso altero contrariorum, intenditur reliquum.* Necesse est enim expleri in omni subjecto capaci totam possibilem latitudinem alterius è duobus contrarijs.

§. 6. Definitio Privativorum.

Oppositio privativa est inter Habitum & Privationem. Est autem *Habitus* præsentia rei alicujus in subjecto idoneo; *Privatio* verò absentia ejusdem; vt *Visus* est Habitus, *Cæcitas* Privatio.

§. 7. Canones privativorum.

De Privativis ista observentur.

1 *Habitus & Privatio habent fieri circa idem subiectum.* Vnde Privatio propriè nó dicitur, nisi de subjecto capaci ipsius Habitus: & hominem rectè cœcum dicimus, lignum non item.

2 *Privatio non tribuitur subiecto nisi in tempore determinato.* Vnde catulum ante nonum diem cœcum non dicimus; nec infantulum calyum, aut edentulum.

3 *A privatione ad habitum non datur regressus.* Non naturaliter; non à privatione perfectâ: Ea autem est, quæ actum si-

mul tollit, & principia proxima Habitus, nec relinquit in subjecto nisi principia remota; vt *Mors, Cæcitas.*

§.8. *Definitio Contradictoriorum.*

Oppositio Contradictoria est inter terminos contradictorios. Sunt autem ea *Contradictoria*, quæ habent se expressè vt Affirmatio & Negatio: vt *Ens, non Ens, Homo, non Homo.*

§.9. *Canones Contradictoriorum.*

De Contradictorijs ista observentur.

1 *Contradictio est mensura omnis oppositionis.* Nam in omni oppositione virtualiter includitur contradictio, & eò major omnis censetur repugnantia, quò magis accedit ad Contradictionem.

2 *Inter contradictoria non datur medium.* Neque Abnegationis & Subjecti, (vnde illud, *Alterum contradictoriorum verificatur de omni Ente, & non Ente:*) neque Participationis & formæ.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Postpradicamentis in genere.* p.
2ª. *De Speciebus Oppositionis.* p.
3ª. *De Relativè Oppositis.* p.
4ª. *De Contrariè Oppositis.* p.
5ª. *De Privativè Oppositis.* p.

6. De

CAP. 16.

De *Reliquis Post-Praedicamentis.*

§. 1. *Modi prioris.*

PRius aliud alio dicitur quinque modis, hoc versiculo comprehensis. *Tempore, Naturâ Prius, Ordine, Causâ, & Honore.* Tempore prius est, quod est antiquius: vt *Romulus Catone*, & *Pergamus Româ.*

Naturâ prius est, quod non reciprocatur secundum existendi consequentiam: vt *duo tribus, animal homine*, & simpliciter omne superius inferiore.

Ordine prius est, quod doctrinâ præcedit aut compositione: vt *litera syllabis, elementa mistis*, & simpliciter omne imperfectum aut simplex perfecto & composito.

Dignitate prius est, quod est præstantius: vt *Rex subdito.* Et hic est alieniſſimus modus.

Causalitate prius est, quod alterius causa est: vt *Rationale Risibili, Sol lumine.*

Tot modis dicitur posterius, quot prius.

§. 2. *Modi simul*

Tempore; quorum productio est in eodem instanti: vt *homo & Risibile.* Secundariò etiam ea, quæ existunt in aliquo eodem tempore: vt *Cæsar & Pompeius.*

Simul ea dicuntur

Naturâ; quæ ita convertuntur secundùm existendi consecutionem, vt neutrum sit causa alterius: vt *Duplum & Dimidium*; & omnia omninò relata.

Divisione; quæ idem divisum immediatè & æqualiter condividunt: vt *Homo et Bos Rationale & Irrationale.*

§. 3. *Species motus.*

Motus reperitur in quatuor prædicamentis; súntque ejus sex species. In *Substantiâ* Generatio & Corruptio; in *Quantitate* Augmẽtatio & Diminutio; in *Qualitate* Alteratio; in *Vbi* Motus Localis, seu Latio.

Generatio est motus à non esse substan-

tiæ

tix ad esse: *Corruptio* e contrà, ab esse ad non esse. *Augmentatio*, à minore ad majorem quantitatem: *Diminutio* e contrà, à majore ad minorem. *Alteratio*, à contrariâ ad contrariam qualitatem. *Latio*, à loco ad locum.

Opponitur Motui *Privativè* Quies, & Speciali motui Specialis Quies: *Contrariè* verò alius motus. In *Substantiâ* quidem, generationi corruptio; in *quantitate*, auctioni diminutio; in *qualitate*, calefactioni frigefactio, &c. in *Vbi*, ascensui descensus. &c.

§. 4. *Modi habendi.*

Habere dicimur octo ferè modis: 1°, *vt habitum et affectionem*; 2°, *vt quantitatem*; 3°, vt *ea quæ sunt circa corpus*; 4°, vt *quæ sunt in parte*: 5°, vt *partem*; 6°, vt *in vase aut loco*; 7°, vt *possessionem*; 8°, & omnium impropriissimè, vt *vxorem*. Referuntur isti modi ad Prædicamenta, Primus *Qualitatis*; secundus *Quantitatis*: tertius & quartus *Habitus*; quintus *Substantiæ*; sextus *vbi*; septimus & octavus *Relationis*.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De quinque modis Prioris.* p.
2ª. *De tribus modis Simul.* p.

3. De

3ª. De Sex speciebus Motus. p.
4ª. De octo modis Habendi. p.

CAP. 7.

De Definitione.

§. 1. *Termini ex. ti à primis.*

EX terminis simplicibus *Primis*, qui in Prædicabilibus & Prædicamentis continentur, alij oriuntur; *Orti* proinde dicti, qui non nisi mediantibus primis concipiuntur. Sunt q; illi *Definitio*, & *Divisio* præcipuè; tum deinde, quæ eis conjunctæ sunt, *Identitas*, & *Diversitas*; quarum Identitas cum Definitione, Diversitas cum Divisione conjungitur.

§. 2. *Definitio Nominis*

Definitio est definiti (*seu nominis, sive rei*) explicatio. *Nominis* Definitio est quæ vocis significationem aliquomodo aperit: id quod fit duobus modis.

Vel

Vel per { Dictionem aliquam notiorem: vt *Machæra est gladius; Guerra est bellum.*
Etymologiã, sive nominis notationẽ: vt *Fides est, quãdo fit quod dicitur; Solstitium est solis statio.*

Definitio rei perfecta & essentialis, quæ absolutè Definitio dicitur, est oratio explicans quid sit res; sive est definiti per terminos essentiales explicatio: vt, *Homo est Animal Rationale:* est autem Definitum perpetuò *Species:* Termini verò essentiales, *Genus* & *Differentiæ;* secundariò etiam & *Proprium*, velut immediatè fluens ab essentiâ. §. 3. *Definitio essentialis.*

De Definitione observentur ista

1 *Definitio verbis* (quàm fieri potest) *propriis, perspicuis, usitatis, & ab omni ambiguitate liberis exprimatur.* Vitiosæ proinde sunt definitiones, in quibus dictiones occurrunt *Metaphoricæ, Obscuræ, Obsoletæ*, aut *Ambiguæ.* §. 4. *Canones definitionis essentialis.*

2 *Definitio nihil contineat superflui:* vt quam imprimis brevitas commendat.

3 *Definitio sit adæquata definito.* Vitiosa ergo est, si qua aut laxior conveniat alijs à definito; aut angustior non conveniat om-

nibus sub definito.

§. 5. *Modus investigandi verum definitiones.*

Genus proximum, sive Substantia definienda sit, sive Accidens, ex Tabula propij Prædicamenti petendum est. Substantiarum etiam Differentias tabula Substantiæ sufficiet; quibus si (vt plerumq; fit:) nomina desint, adhibenda sunt eorum loco Propria: vt *Equus est Animal quadrupes hinnibile.* Accidentium verò differentiæ sumendæ perperàm ex horum aliquib⁹ aut omnibus; sc: *Efficiente, Fine, Subiecto, Obiecto. Efficiens* est, quod mediâ actione aliquid efficit: *Finis* est, cujus gratiâ aliquid fit: *Subiectum* est, cui Accidens inhæret: *Obiectum* est, circa quod aliquid versatur. Accidentia itaque *Propria* definienda sunt per subjectum adæquatum, & causam efficientem; *Potentia* per subjectum, efficientem, & actum proprium qui habet rationem finis; *Habitus* per finem & Objectum; *Actiones* per subjectum, objectum, efficientem, & finem; *Relationes* per subjectum, Terminum oppositum qui habet rationem objecti, Fundamentum quod habet ratione efficientis, & Finem. Et alia accidentia similiter.

§. 6. *Descriptionis modi.*

Definitio imperfecta, quę & *Descriptio*, est

est definiti per terminos non essentiales explicatio: sitq; multis modis. *Per causam efficientem* de effectu in abstracto prædicatam, vt, Dolor est solutio continui. 1 *Per differentiam ad aliquod propinquum*, vt, Frui est vti cum voluptate. 2 *Per Analogiam aut similitudinem translatam*; vt, Sol est mundi Oculus. 3 *Per remotionem contrarij*; vt Frigus est absentia Caloris. 4 *Per circumlocutionem, à circumstantijs sumptam*; quales ferè sunt Poëticæ Locorum, Rerum, aut Personarum descriptiones. 5 Sunt & alij modi, qui tamen ad horum aliquos non ineptè reducantur: sicut & horum fortassis aliqui ad Definitionem Nominis.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Terminis Ortis*. p.
2. De *Definitione Nominis*. p.
3. De *Definitione Substantiarum*. p.
4. De *Definitione Accidentium*. p.
5. De *Descriptione*. p.

CAP.

CAP. 18.

De Diuisione.

§. 1. *Distinctio vocis ambiguæ.*

DIuisio est latioris in angustiora diductio. Quæ si sit *Nominis*, *Distinctio*; si *Rei*, *Diuisio* magis propriè appellatur. Distinctio est *ambiguæ vocis in sua significata distributio*: vt Canis in piscem, domesticũ animal, & cœleste sydus. *Ambiguum omne prius est distinguendum quàm definiendum*, aut alio quovis modo tractandum. Indistincto enim parit continuas lites: nec aliter constabit quid, aut de quo agatur. Nec tamen semper excutiendæ sunt omnes significationum minutiæ: sed quæ sunt cum subiecto negotio coniunctæ, aut in quibus error contingere potest, si non distinguantur.

§. 2. *Diuisio perfecta.*

Diuisio rei perfecta, est Totius alicujus propriè dicti in partes propriè dictas distributio.

Esq.

Estque ea triplex: sc.

Totius universalis in partes Subiicibiles, vt, Animalis in hominem & brutum: & hæc propriissimè dicitur *Divisio*.

Totius essentialis in partes Constitutivas, vt, Hominis in corpus & animam: & hæc *Resolutio* non incommodè dici potest.

Totius Integralis in partes Integrātes sive Quantitativas, vt Corpus humanum in sua membra: & hæc *partitio* dicitur.

Totum perpetuò dicitur *Divisum*; partes, in quas dividitur, *Membra Dividentia*.

§. 3.

De perfectâ Divisione observentur ista *Canones*. *Divisionis perfectæ.*

1 *Membra absorbeant totum Divisum.*

2 *Divisum esto latius singulis suis membris, adæquatum universis.*

3 *Membra condividentia sint contrà distincta, & opposita:* ita vt confundi nequeant, vel coincidere.

4 *Divisio fiat in membra proxima & immediata, & (quàm fieri commodè potest) pauciſſima.* Dichotomiæ sunt laudatissimæ;

non

non tamen nimium superstitiosè & anxiè vbique venandæ.

§. 4. Divisio imperfecta.

Divisio rei Imperfectæ, est Totius improprii in partes improprias, vel Totius per accidens in partes per accidens distributio. Illo modo dividitur *species infima in individua*; & *compositum artificiale in suas partes*: Hoc verò, *Subiectum in Accidentia*, vel e cótrà; *Effectus per suas causas*, vel e contrà; *Res* denique *omnes per obiecta, aut circumstantias suas.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Distinctione ambigui.* p.
2ª. *De Divisione Perfectâ.* p.
3ª. *De Divisione Imperfectâ.* p.
4ª. *De Toto & Parte.* p.

CAP.

Cap. 19.

De *Identitate & diversitate.*

§. 1.

DEfinitioni conjuncta quodammodo est *Identitas*; Divisioni *Diversitas*. Est autem *Identitas* rerum convenientia, secundum quam aliqua quoquo modo dicuntur esse vna & eadem. *Diversitas* verò rerum distinctio, secundùm quam aliqua quoquo modo dicuntur differre. Quot modis dicitur *Idem*, tot modis & *Diversum*: vtrumq; sc. tribus; *Genere*, *Specie*, *Numero*. *Identitas & Diversitas*

§. 2.

Genere { *Eadem sunt*, quæ sub aliquo eodem genere continentur. Sive proximo, & dicuntur *Eadem Genere proximè*; vt Homo & Brutum: sive remoto, & dicuntur *Eadem Genere* simpliciter; vt Homo & Lapis: sive Analogo, & dicuntur *Eadem Proportione*, vt Pes & Columna. *Differunt*, quæ sub diversis generibus continentur. *Generice*

Sive ita vt in nullo prorsus genere eodem conveniant, & dicuntur *Toto genere diversa*; vt Homo, & Numerus: sive ita vt in aliquo saltem remoto conveniant, & dicũtur simpliciter *Genere Diversa*; vt Homo, & lapis.

Possunt ergo ea differre genere proximo, quæ sunt eadem genere remoto: sed nec quę sunt eadem genere proximo possunt vllo genere differre, nec vllo genere esse eadem, quæ differunt toto genere.

Eadem sunt, quæ sub eadem infimâ specie continẽtur; vt *Socrates & Plato*.

§. 3. *Specifica.* *Specie* *Differunt*, quæ aut ipsæ sunt infimæ contradivisæ species, aut sub eis continẽtur; vt *Homo & Equus*, *Socrates & Bucephalus*.

§ 4. *Numerica.* *Numero eadem sunt*, quæ dicunt eandẽ rem singularem: *Differunt*, quæ diversum numerum constituunt. Quorum vtrumq; tribus modis contingit, sc. *Realiter*, *Formaliter*, & *Ratione*.

Realiter eadem sunt, quæ cum dicant e-

an-

andem rem singularem, habent tamen diversos conceptus definitivos.

Atque hæc sunt duplicia; vel

Per se, quando vnum non potest esse sine altero absq; contradictione; vt *Homo & Risibilis:* & dicuntur simpliciter *Eadem Realiter.*

Per accidens, quando habent se vel vt subiectum & Accidens, vt *Mel & Dulce*; vel vt Accidentia ejusdem subiecti, vt *Flavum & Dulce in Melle:* & dicuntur *Eadem Subiecto.*

Differunt verò *realiter*, quorum vnum potest esse sine alio absq; contradictione; vel sunt in diversis subiectis, aut diversa subiecta.

§. 6. *Formaliter.*

Formaliter eadem sunt, quæ habent eundem conceptum definitivum; *Differunt*, quæ diversos. Vtrumq; *adæquatè*, vel *inadæquatè. Inadæquatè* ea simul & *eadem sunt & differunt formaliter*, quorum vnũ includit conceptum alterius & aliquid amplius; vt *Homo & Animal. Adæquatè & Formaliter eadem sunt*, quæ habent eundem omninò conceptum ex parte rei,

ita vt solâ evolutione definitionis differant: vt *Ensis* & *Gladius*, *Homo* & *Animal Rationale*; & quæcunq; in vniversum aut sunt diversa nomina ejusdem significationis, aut se habent vt Definitio & Definitum. *Adæquatè & Formaliter differunt* quæ habent conceptus omninò diversos, ita vt vnum nihil includat alterius in primo modo dicendi per se: vt *Homo & Risibile*.

§. 7. *Rationalis* *Ratione eadem sunt*, quæ habent conceptum omninò eundem ex parte intellectus: vt *Homo est idem sibi ipsi*, & in vniversum quæcunq; sunt in tertio modo dicendi per se. *Ratione differunt*, quæ solâ operatione intellectus distinguuntur; vt in hac propositione *Homo est Homo*, termini differunt solùm ex parte nostri intellectus, hac ratione sc. quòd primum τὸ *Homo* est *subiectum*, posterius *prædicatum*.

§. 8. *Æqualitas & similitudo* Identitati & Diversitati affines sunt *Æqualitas*, & *Inæqualitas*; *Similitudo* etiam, & *Dissimilitudo*. *Æqualia* sunt, quorũ quantitas est eadem: vt *decem & decem*. *Inæqualia* sunt, quæ differunt secundùm majorem & minorem quantitatem: vt *Quinq; & Decem*. *Similia* sicut, quæ conveniunt

veniunt vel in Qualitate, vel in Actione, aut Passione, aut Relatione consequente qualitatem: vt *Æthiops & Corvus*. *Dissimilia*, quę in aliquo istorum distinguntur: vt *Cygnus & Corvus*.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *triplici Identitate & diversitate* p.
2ª. *De Identitate Reali.* p.
3ª. De *Identitate Formali.* p.
4ª. De *Identitate Rationis.* p.
5ª. De *Æquali & Inæquali.* p.
6ª. De *Simili & Dissimili.* p.

Finis Partis Primæ.

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS PARS SECVNDA.

CAP. 1.

De Propositionis Partibus.

§. 1. *Propositionis definitio*

SEcundum Mētis Actum dirigit ea Logicæ Pars, quæ *de Propositionibus* est. Est autem Propositio *Oratio indicativa, congrua, perfecta, verum vel falsum significans sine ambiguitate.* Propositionis æternum & adæquatum κριτήριον est *Verum vel falsum significare.* Propositio, cui ambiguitas inest, (sive ea *Æquivocatio* sit, in voce aliquâ simplici, sive *Amphibolia*, in totâ syntaxi;) ante factam distinctionem non est vna, sed plures, & proinde nec legitima.

§. 2. *Nomen & Verbum.*

Partes Propositionis sunt tantùm duæ, *Nomen & verbum.* Nomen est *Vox significativa ad placitū sine tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta:* vt Homo. Verbum est *vox significativa ad*

placitum cum tempore, cuius nulla pars separata aliquid significat, finita, recta: vt Currit. Est autem significare cum tempore, præter principale significatum temporis etiam aliquod discrimen connotare, *præsentis sc: præteriti, aut futuri*. Logicis sola nomina recti casus, nomina; & verba indicativi modi, verba censentur; vt *Socrates, Currit*; reliqua Casus Nominum & Verborum appellantur; vt, *Socratis, Currere. Finita* Nomina & Verba sunt, quæ certum aliquod significant: & *positivè* semper exprimuntur; vt, *Homo, Currit. Infinita*, quę non: & exprimuntur *Negativè*, vt, *Non Homo, Non Currit.*

§. 3. *Partes Syncategorematicæ.*

Sine complexione nominis & verbi nõ potest vlla fieri propositio: proinde ista duo sunt simpliciter necessaria ad propositionem, & dicuntur *Partes Categorematicæ*. Reperiuntur tamen in propositionibus non rarò præter ista aliæ etiam voces, quæ *partes Syncategorematicæ* appellãtur; quibus sublatis, nihilominùs integra constabit Propositio: quæ tamen sæpenumerò permagni sunt momenti ad veritatem aut falsitatem propositionis immutandã; qualia sunt *signa quantitatum, particula negativa*

tiva, quatuor principales modi, &c.

§.4. *Termini Propositionis.*

Nomen & Verbum sunt partes Propositionis *Verbales*; signant tamen *Reales*: vnde *partes signantes* dicuntur, sicut Reales (qui & Termini) *partes Signatæ*. Sũt aut *Termini* signati tres; *Subiectum*, *Predicatum*, *Copula*: quorum Subiectum & Predicatum a Nomine signantur, Copula à verbo.

§.5. *Definitiones Terminorum.*

Subiectum (quod & Thema dicitur, & Suppositum) est *nomen illud præcedens copulam, cui prædicatum attribuitur. Prædicatum* (quod & Attributum, & Oppositũ, & Adiectum dicitur) *est nomen illud sequẽs copulam, quod Subiecto attribuitur. Copula*, sive vinculum verbale, *est verbum substantivum Prædicatum cum Subiecto connectens.* Vt in hac propositione *Homo est Animal*; ly *Homo* est subiectum, ly *Animal* Prædicatum, ly *est* Copula.

De his observentur ista

§.6. *Canones terminorũ.*

1 *Subiectum & prædicatum æstimanda sunt ex ordine syntaxis, non loci.* Contingit enim multoties cryptica quædam partium propositionis inversio, quâ fit vt transpositis terminis prædicatum primo loco, novissimo subiectum collocetur, vt in hac

Salu-

Saluberrima res est abstinentia, ly *Abstinentia* est subiectum,

2 *Termini non semper omnes exprimuntur in propositione.*

Id quod contingit, cum aliquis terminus vel subintelligitur, vel in alio implicitè includitur. Cuiusmodi propositiones *Implicita* dicuntur: quæ vt *Explicita* fiant, supplendum est quod intelligitur, vt *Mediocria firma*, supple copulam *sunt*; & resolvendum siquid alteri includitur, vt *Socrates currit*, resolve verbum adiectivum in copulam verbi substantivi & participium *est currens.*

Quæstiones hujus capitis.

1. De *Variis Propositionis nominibus.* p.
2. De *Definitione Propositionis.* p.
3. De *Nomine, & Verbo.* p.
4. De *Subiecto, Praedicato, & Copulâ* p.

CAP. 2.

De *Suppositione Terminorum.*

§.1. *Definitio suppositionis.*

TErminis Propositionis respectu significationis accidunt *Suppositio, Ampliatio, & Restrictio*: quarum suppositio ipsam significationem, reliquæ latitudinē potiùs significationis respiciunt. *Suppositio est acceptio termini in Propositione pro eo, quod quomodocunque significat.* Non est ipsa Significatio, sed determinatio significationis: & à significatione in eo differt, quod significatio sit *ipsius vocis*; suppositio verò *termini* compositi quodammodo ex voce vt materiali, & significatione vt formali.

§.2. *Suppositio materialis & formalis.*

Vnde sequitur suppositionem aliā esse *Materialem, Formalem* aliam. *Suppositio Materialis* est quando terminus supponit pro suo materiali, sive pro ipsâ voce: *Formalis*, quando pro formali, sive pro re significatâ. Vt in istis, *Homo est dissyllaba dictio, Currit est Verbum*; ly *Homo*, ly *Currit* supponunt materialiter, & sumuntur τεχνικῶς pro ipsis vocibus: in istâ verò,

Homo

Homo est Animal, ly *Homo* supponit formaliter, & accipitur pro re significatâ.

§. 3. *Propria & Impropria.*

Suppositio formalis alia est

Impropria; quando vox accipitur pro eo quod improprie significat: vt in istâ, *Aquila capta sunt*, ly *Aquila* supponit improprie pro signis militaribus.

Propria; quando vox accipitur pro eo quod propriè significat: vt ly *Homo* in istâ, *Homo est Animal.*

Est autem Propria Vocis significatio ea, ad quam significandam vox primò est imposita: Impropria verò ea ad quam significandâ vox à propriâ significatione transfertur per tropum.

§. 4. *Simplex & Personalis.*

Suppositio Propria aut *Simplex* est, aut *Personalis*. Vtraq; rursus aut *singularis termini, aut communis*. Suppositio simplex, est *acceptio termini singularis, vel cõmunis, præcisè pro suo immediato significato.* Terminus singularis tunc cognoscitur supponere simpliciter, quando nó possunt inferri sua superiora, vt ly *Socrates* in ista, *Socrates est individuum*: non enim licet inferre, ergo *homo*, ergo *animal est individuum.*

nem. Terminus verò communis tunc, quãdo non possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *Homo est Species* : non enim licet inferre, ergo *aliquis hominum singularium est species*

Suppositio Personalis, est *acceptio termini etiã pro suis mediatis significatis*: quę, si sit termini singularis, *Discreta* dicitur; *Communis*, si communis. Terminus singularis tunc supponit personaliter, cum possunt inferri sua superiora; vt ly *Socrates* in istâ, *Socrates currit* : licet enim inferre, *ergo homo*, ergo *animal currit*. Terminus verò cómunis tunc, cum possunt inferri sua inferiora; vt ly *Homo* in istâ, *homo currit*: licet enim inferre, ergo *aliquis singulariũ* hominum currit. §. 5. *Discreta & communis.*

Suppositio Communis vel *Naturalis* est, vel *Accidentalis*. §. 6. *Suppositio Naturalis.*

Suppositio Naturalis (quæ & *Doctrinalis* dicitur, quòd in docendis disciplinis eâ ferè vtamur, est acceptio Termini communis, pro omnibus suis inferioribus, de quibus potest prædicari, sine certi temporis respectu: vt in istis, *Homo est Animal*, *Cælum est rotundum*; ly *Homo* & ly *cælum* supponunt naturaliter. Id quod fit in omnibus

nibus propositionibus quæ sunt æternæ veritatis; in quibus vulgatum illud, *Copulam absolvi ab omni Nunc & Tunc.*

§.7. *Suppositio Accidentalis.*

Suppositio Accidentalis est acceptio termini communis pro omnibus suis inferioribus, non simpliciter, sed secundum exigentiam certi temporis importati per adjectum: vt in istâ *homo currit*, ly *homo* supponit accidentaliter, pro singularibus hominibus tantùm qui nunc sunt, nó qui fuerunt aut erunt; & *consimiliter* in istis *homo curret, homo cucurrit*, mutatis mutandis. Id quod fit in omnibus propositionibus, quæ non sunt æternæ veritatis; in quibus *copula non absolvitur à Nunc & Tunc.*

§.8. *Suppositio distributiva.*

Suppositio Communis rursus quadruplex est; sc, *Distributiva, Copulata sive Collectiva, Determinata*, & *Confusa*: quarum Distributiva & Collectiva resolvuntur in sua inferiora mediante conjunctione copulativâ; Determinata verò & confusa mediante conjunctione disjunctivâ. *Suppositio Distributiva* est cum terminus communis signo vniversali affectus supponit pro omnibus suis inferioribus seorsim. Quod fit duobus modis;

vel

vel enim distribuitur *in*:

Singula generum; cum terminus supponit pro singulis individuis sub se contentis: vt ly *Homo* in istâ, *Omnis homo est animal*, id est, omnis singularis homo.

Genera singulorum; cum terminus supponit, non pro singulis individuis, sed pro singulis individuorum generibus seu ordinibus: vt ly *Vinum* in istâ, *Omne vinum venditur à Socrate*, id est, Omne genus vini.

§. 9. *Distributiva resolutio*

Resolvuntur supponentia distributivè subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cũ altero termino propositionis seorsim, mediante cõjunctione copulativâ. Vt ista, *Omnis homo est animal*, resolvitur sic, *Iste homo est animal, & iste homo est animal*, &c. addendo ly *Animal* singulis seorsim: & ista, *Omne vinum venditur à Socrate*; resolvitur sic, *Hoc genus vini venditur, & illud genus vini venditur*, &c.

§. 10. *Suppositio collectiva*

Suppositio Copulata, sive Collectiva, est cum terminus communis signo vniversali affectus supponit pro omnibus suis inferi-

ribus

oribus collectivè: vtly *Elementa* in istâ, *Omnia Elementa sunt quatuor*. Collectivè autem supponentia resolvuntur, subsumendo singula inferiora, pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis coniunctim, mediante coniunctione copulativâ, vt ista, *Omnia elementa sunt quatuor*; resolvitur sic, *Istud elementum, & istud, & istud, & istud sunt quatuor*; addendo ly *quatuor* vniversis coniunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

§. 11. *Suppositio Determinata.*

Suppositio determinata, est acceptio termini communis sine signo, vel cum signo particulari pro aliquo omnium suorum inferiorum disiunctivè: vt in istis *Homo currit*, *Aliquis homo currit*, ly *Homo* supponit determinatè pro aliquo singularium hominum. Et resolvuntur hoc modo supponentia, subsumendo singula inferiora pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis seorsim, mediante coniunctione disiunctivâ. Vt ista *Homo currit* resolvitur sic, *vel iste homo currit*, *vel iste homo currit* &c. addendo ly *Currit* singulis seorsim.

§. 12. *Suppositio Confusa.*

Suppositio confusa, est acceptio termini communis sine signo vel cum signo particu-

ticulari pro omnibus suis inferioribus disjunctivè: vt in istis, *Navis est necessaria ad transfretandum, Aliqua Navis est, &c.* ly *Navis* supponit pro omni nave confusè. Et resolvuntur confusè supponentia, subsumendo singula inferiora ; pro quibus supponunt, cum altero termino propositionis coniunctim, mediante coniunctione disiunctivâ. Vt ist, a *Navis est necessaria* &c. resolvitur sic, *Vel ista Navis, vel ista, vel ista, &c. est necessaria*, addendo ly *Necessaria* vniversis conjunctim: nam de singulis seorsim falsum esset.

§. 12. *De Regulis suppositionum.*

Dictiones syncategorematicæ, & præcipuè quantitatum signa, terminorum suppositiones multis modis variant: de quibus vt & de resolutione suppositionũ *Summularij* satis operosè regulas tradiderunt. Sed quas Logicæ studiosus per attentam terminorum in propositione consideration em ex ijs quæ jam dicta sunt per se facilè observabit.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De definitione & vsu suppositionis.* p.
2ª. *De suppositione materiali & formali*

li. p.
3ª. De propriâ & impropriâ. p.
4ª. De Simplici & Personali. p.
5ª. De discretâ & communi. p.
6ª. De Naturali & Accidentali. p.
7ª. De distributivâ & collectivâ. p.
8ª. De determinatâ & confusâ. p.

CAP. 3.

De *Ampliatione*, & *Restrictione*.

§. 1.

Definitio Ampliationis & Restrictionis.

AMpliatio termini est *dilatatio suppositionis eius vltra suum statum respectu temporis*. Restrictio verò, *eiusdem coarctatio citra suum statum*. Dicitur autem Terminus *habere statum suum*, cum supponit pro suis significatis præcisè secundum exigentiam temporis in principali copulâ; vt in istâ, *Aliquis homo disputat*, ly *Homo* habet statum suum, & supponit præcisè, pro homine qui nunc est: *Ampliari* verò, cùm suppositio ejus extenditur ad plura; *Restringi*, cùm contrahitur ad pau-

cio-

ciora significata, quàm pro exigentiâ temporis in principali copulâ.

§. 2.

Quinq; tẽporum differentia.

Sunt autem *Temporis differentiæ*, prout hic spectantur, quinque: *Temporis* sc: *Præsentis, Præteriti, Futuri, Possibilis, & Imaginarij*. Secundum harum differentiarum plures, aut omnes (*disiunctim*) cõtingit terminum ampliari: atq; terminus sic ampliatus habet resolvi in sua significata secundùm eas, mediante conjunctione disiunctivâ. Est ergo *Ampliatio* quadruplex; prout *secundùm duas, tres, quatuor vel omnes* temporis differentias contingit terminum ampliari.

§. 3.

Ampliatio secundùm duo tẽpora.

Ampliatio prima est secundùm duas temporis differentias: quod etiam fit duobus modis. Primo, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *præterita*; quomodo ly *sedens* in istâ *Sedens surrexit* ampliatur, vt supponat pro eo qui sedet, aut sedebat: & ly *domum* in istâ *Destruo domum*, sc. quæ est, vel fuit. Altero, cum terminus ampliatur ad *præsentia* & *futura*; quomodo ly *Vivens* in istâ, *Vivens morietur*, ampliatur, vt supponat pro eo qui vivit aut vivet: & ly *domum* in istâ *Ædifico domum*: sc: quæ est, vel erit. Ver-

ba præteriti temporis ſemper ampliant ſubjectum ad præſentia & præterita; & futuri ad præſentia & futura: Termini *poſterioritatis*, aut *deſitionis* ampliant terminum cui applicantur ad præſentia & præterita; *inceptionis* verò aut *prioritatis* ad præſentia & futura.

§ 4. *Ampliatio ſecundùm tria Tempora.*

Ampliatio ſecunda eſt ſecundùm tres differentias temporis; cum ſc. terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, & *futura*: quomodo ampliatur ly *Natus* in iſtâ *Omnis natus morietur*, ſc: qui eſt, fuit, vel erit natus. Verba futuri temporis hoc modo ſemper ampliant ſubjecta præteriti.

§. 5. *Ampliatio ſecundùm 4 tempora.*

Ampliatio tertia eſt ſecundùm quatuor differentias temporis; cùm ſc: terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, *futura*, & *poſſibilia*: quomodo ly *Flos* ampliatur in iſtâ *Flos eſt corruptibilis*, ſc: qui eſt, fuit, erit, aut poteſt eſſe. Verbum *Poteſt*, & nomina ac adverbia illud includentia hoc modo ſemper ampliant ſubjecta.

§. 6. *Ampliatio ſecundùm omnes temporis differentias.*

Ampliatio quarta, & maxima, eſt ſecũdùm omnes differentias temporis; cùm ſc: terminus ampliatur ad *præſentia*, *præterita*, *futura*, *poſſibilia*, & *imaginaria*: quomodo ly *Opes* ſumitur in iſtâ *Avarus appetit opes*,

opes, sc. quæ sunt, fuerunt, erunt, possunt esse, vel imaginari. Verba appetitus aut intellectus & similia hoc modo semper ampliant terminum cui applicantur. §.7.

Restrictio, ampliationi contraria est; fitq; cùm status seu ampliatio termini ad pauciora supposita per aliquod additum contrahitur: sive illud additum sit Relativum pronomen, quæ copula implicationis appellatur, vt in istâ *Homo, qui est sapiens, cognoscit se*; sive adjectivum nomen, vt in istâ *Homo sapiens cognoscit se*: sive substantivum inferius, vt in istâ *Poeta Virgilius scribit*; sive casus obliquus, vt in istâ *Equus Socratis currit*: in quibus omnibus subiectum restringitur per illa quæ adduntur, ad supponendum pro pauciori-bus. *Restrictio* §.8.

Restrictioni affines sunt

Alienatio; éstq; cum additum facit terminum cui additur supponere impro-prié: vt in istâ *Homo pictus est in aulâ*, ly *Homo* alienatur per illud additum ly *Pictus*. *Alienatio & Diminutio.*

Diminutio; éstque cùm additum diminuit integram

significationem termini cui additur. Vt in istâ, *Æthiopi est albus dentibus*, ly *Albus* diminuitur per additum ly *dentibus*. Terminus diminutus appellatur *dictum secundùm quid*; non diminutus *dictum simpliciter*.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De vsu Ampliationis & Restrictionis.* p.
2ª. *De vtriusq; definitione.* p.
3ª. *De modis Ampliationis.* p.
4ª. *De modis Restrictionis.* p.
5ª. *De Alienatione & diminutione.* p.

CAP. 4.

CAP. 4.

De Divisionibus Propositionis.

§. 1. *Triplex divisio Propositionis.*

TRifariam dividitur propositio (quoad non restringitur ad certam materiam) sc. secundùm *substantiam*, *Qualitatem*, & *Quantitatem*. Triplici divisioni triplex aptatur quæstio, *Que*, quæstio Substantiæ; *Qualis*, Qualitatis, *Quanta*, Quãtitatis: vnde versiculus

Que? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff. Vn. Quanta? Par. In. Sing.

§. 2. *Divisio Propositionis quoad Substantiam.*

Quoad Substantiam Propositio dividitur in *Simplicem, sive Categoricam*; & *Cõpositã*, quę & Synecdochicè *Hypothetica*. *Simplex sive Categorica* est, quę constat vnico subjecto, vnico prædicato, & vnicâ verbali copulâ; vt *Homo est Animal*. Ejus materia immediata, sũt simplices termini: forma, vnio terminorũ per verbũ. *Composita, seu Hypothetica latè sumpta*, est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem vnitis; vt *Si homo sit Animal, tum homo est corpus*. Ejus materia immediata sunt Categoricæ Propositiones: forma,

ma, vnio Categoricarum per conjunctionem.

§. 3. *Propositio Pura, & Modalis.*

Propositio Categorica *Pura est*, vel *Modalis. Pura, sive de inesse*, est in quâ prædicatum purè affirmatur vel negatur de subjecto; vt *Homo est animal*. Purè affirmatur aut negatur, quod simpliciter dicitur inesse, aut non inesse; hoc est, non expresso inessendi aut non inessendi modo: vnde & Propositio de inesse appellatur. *Modalis* est, in quâ exprimitur modus dispositionis prædicati cum subjecto; vt *Necesse est hominem esse Animal:*

§. 4. *Divisio Propositionis quoad Qualitatẽ vocis.*

Quoad Qualitatem Propositio Categorica dividitur in *Affirmativam*, & *Negativam*: atq; iterùm in *Veram*, & *Falsam*. Quarum divisionum ista ad *Rei*, illa *Vocis* qualitatem pertinet. Quæstio qualitatis de vocis qualitate intelligenda est, non rei. *Affirmativa* est, in quâ prædicatum de subjecto affirmatur; vt *Homo est Animal*: Negativa, in quâ negatur; vt *Homo nõ est lapis*. Qualitas propositionis æstimanda est penes principalem copulam: quæ si non afficiatur negatione, tota propositio erit affirmativa; sin afficiatur, negativa. Ista ergo est affirmativa, *Non animal est nõ*

ho-

homo : negativa ista, *Homo non est lapis.* Notæ enim negationis *Non, &c:* nisi afficiant copulam, propositionem faciant licèt (ex altero, vel utroque termino) infinitam, non faciunt negativam.

Propositio vera est, quæ cum re convenit: sive quæ dicit id quod est esse, aut non esse quod nô est; vt. *Homo est animal, Homo non est lapis.* Falsa, quæ cum re dissentit: sive quæ dicit id esse quod non est, aut quod est non esse; vt, *Homo est lapis, Homo non est animal.* §. 5. *Divisio Propositionis quoad Qualitatem Rei.*

Vt in Propositione cognoscatur Habitudo qualitatis ad qualitatem; qualitatis, sc: Rei ad qualitatem Vocis; notanda est materia propositionis diversa. Materiam dico, non *ex quâ*, illa enim sunt termini, sed *Circa quam*, quæ respicit significationem. §. 6. *Triplex Propositionis materia*

Estque ea triplex

Necessaria; cùm prædicatum ita convenit subjecto ex naturâ rei, vt non possit res aliter se habere: vt *Homo est animal.*

Impossibilis; cum prædicatũ ita repugnat naturę subjecti, vt non possit res ita se habere

habere; vt, *Homo est lapis.*

Contingens; cum prædicatum ita se habet indifferenter ad subjectum, vt ei naturaliter nec conveniat nec repugnet: vt, *Homo est doctus.*

§. 7. *Veritas & falsitas Propositionum quantum ad materiã.*

In materiâ necessariâ propositiones affirmativæ semper sunt veræ, negativæ falsæ: vt ly *Homo est Animal* vera est, ly *Homo non est animal* falsa.

Impossibili, propositiones affirmativæ semper sunt falsæ, negativæ veræ: vt ly *Homo est lapis* falsa est, ly *Homo non est lapis* vera.

Contingenti, nec affirmativæ nec negativæ sunt semper veræ aut falsæ: vtræq; enim vel veræ esse possunt vel falsę, vt *Homo est doctus, Homo non est doctus.*

§. 8. *Propositio Vniversalis.*

Quoad Quantitatem, Propositio Categorica est *Vniversalis, Particularis, Indefinita*, vel *Singularis*. *Vniversalis* est, cujus Subjectum est terminus communis cum signo vniversali. Signa vniversalia sunt *omnis*,

omnis, nullus, uterque, neuter, &c: vt *Omnis homo est animal, Nullus homo est lapis.* Signa vniversalia, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in singula generum* faciunt propositionem perfectè & simpliciter vniversalem: secundariò verò & imperfectè vniversalem, quando faciunt subjectum supponere *distributivè in genera singulorum*, vel etiam *collectivè.*

Particularis Propositio est, cujus subjectum est terminus communis cum signo particulari. Signa particularia sunt *Aliquis, Quidam, Aliquis non, &c: Aliquis homo est doctus, Quidam homo nõ est doctus.* Aliqua signa particularia faciunt propositiones, etsi nõ vniversales, proximas tamẽ vniversali; vt *Plerique divites sunt avari.* §. 9. *Particularis.*

Propositio *Indefinita* est, cujus subjectum est terminus communis sine aliquo signo: vt, *Homo est animal, Homo non est doctus.* Indefinita in materiâ contingenti, æquipollet particulari; in necessariâ verò vel impossibili, vniversali. Indefinitarum præcipuus vsus est in propositionib' quas vocant *de ideâ*; quibus non rectè apponitur vniversale signum, etsi æquipolleant vniversalibus, vt *Cœlum est rotundum* indefinitè §. 10. *Indefinita.*

definitè dicimus potiùs, quàm *Omne cælũ* vniversaliter. Et in ijs quæ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ significant, & sunt vniversalibus proximę; vt, *Divites sunt avari:* & in ijs, in quibus subjectum supponit materialiter, vel etiã simpliciter; vt *Homo est nomen*, *Animal est genus:* ista enim nec Vniversalibus æquipollent, nec particularibus, sed potiùs singularibus; nam ly *Homo*, & ly *Animal*, id est, Hæc vox Homo, hæc vox Animal, sunt singularia.

§. 11. *Singularis.* Propositio *Singularis* est cujus subjectum vel est terminus singularis, vel terminus communis singularizatus. Vt *Socrates currit*, *Hic homo non est doctus*. Subjectum quovis modo individuum facit singularem propositionem.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De triplici Divisione & Interrogatione propositionis.* p.
2ª. *De divisione Propositionis secundũ substantiam.* p.
3ª. *De divisione Propositionis secundũ qualitatem vocis.* p.
4ª. *De divisione propositionis secundum qualitatem*

litatem rei, p.
3ª. De Quantitate Propositionis. p.

CAP. 5.

De Oppositione Propositionum Categoricarum de inesse.

§. 1. *Triplex affectio Propositionis.*

PRopositionum Categoricarum de inesse (secundùm quod instituitur vniùs cùm aliâ ejusdem subjecti & prædicati collatio) tres sunt affectiones, *Oppositio; Æquipollentia,* & *Conversio:* quarum Oppositio & Æquipollentia est inter duas Categoricas ejusdem ordinationis terminorum; Conversio verò diversæ.

§. 2. *Oppositionis definitio, & species.*

Oppositio est repugnantia duarum propositionum Categoricarum in quantitate solâ, vel qualitate solâ, vel vtrâq;, eodem manente subjecto & prædicato. Ejus quatuor sunt Species; sc: *Contraria, Subcontraria, Contradictoria, Subalternæ:* quarum Contraria & Subcontraria pugna est solius

us *Qualitatis*, Subalterna solius *Quantitatis*, Contradictoria *vtriusque*. In quibus omnibus, quò fiat oppositio legitima, cautè videndum ne non sint in vtraque opposita ijdem *termini*, idem *ordo terminorum*, eadem *significatio*, & respectu circumstantiarum idem omninò *significandi modus*.

§. 3. *Oppositio contraria.*

Oppositio *Contraria* est duarum propositionum vniversalium repugnantia in qualitate: vt, *Omnis homo currit*, *Nullus homo currit*. possunt contrariæ ambæ esse simul falsæ (*in materiâ sc: contingenti*,) nũquam simul veræ: vnde sequitur, Ista est vera, *ergo* illa falsa; non è contrà.

§. 4. *Oppositio Subcontraria.*

Oppositio *Subcontraria*, est duarum propositionum particularium repugnantia in qualitate: vt *Aliquis homo currit*, *Aliquis homo non currit*. possunt subcontrariæ ambæ esse simul veræ (*in materiâ sc: contingenti*,) nunquam simul falsæ: vnde sequitur, Ista est falsa, *ergo* illa vera; non è contrà.

§. 5. *Oppositio subalterna.*

Oppositio (omnium minima) *Subalterna* est duarum propositionum affirmantium vel negantium repugnantia in quantitate: vt, *Omnis homo currit*, *Aliquis homo currit*; *Nullus homo currit*, *Aliquis homo non*

non currit. Istarum vniversalis dicitur *Subalternans*, particularis *Subalternata*. In veritate Subalternata sequitur Subalternantem, in falsitate subalternans subalternatam: vnde sequitur, subalternans est vera, ergo subalternata, & non è contra; atque iterum, subalternata est falsa, ergo subalternans, & non e contrà.

§. 6. *Oppositio Contradictoria.*

Oppositio (omnium maxima) *Contradictoria*, est duarum propositionum in quantitate simul & qualitate repugnantia; ita vt vnius vniversalis, & alterius particularis, altera nec essariò sit affirmativa, altera negativa: vt *Omnis homo currit, Aliquis homo non currit, Nullus homo currit, Aliquis homo currit.* Est & secundarium quoddam contradictionis genus, inter binas singulares; (vt, *Socrates currit, Socrates non currit:*) atq; inter binas indefinitas, sive ille sint de ideâ, (vt, *Cœlum est rotundum, Cœlum non est rotundum;*) sive de subiecto supponente materialiter, vel simpliciter, (vt, *Homo est Species, Homo non est Species.*) Quarum omnium lex vna communis est: Impossibile esse contradictorias in quavis materiâ ambas esse simul vel veras, vel falsas.

Op-

§. 7. *Schema oppositionum & versiculi.*

Oppositionis doctrinam huiusmodi fere schemate oculis subijciunt.

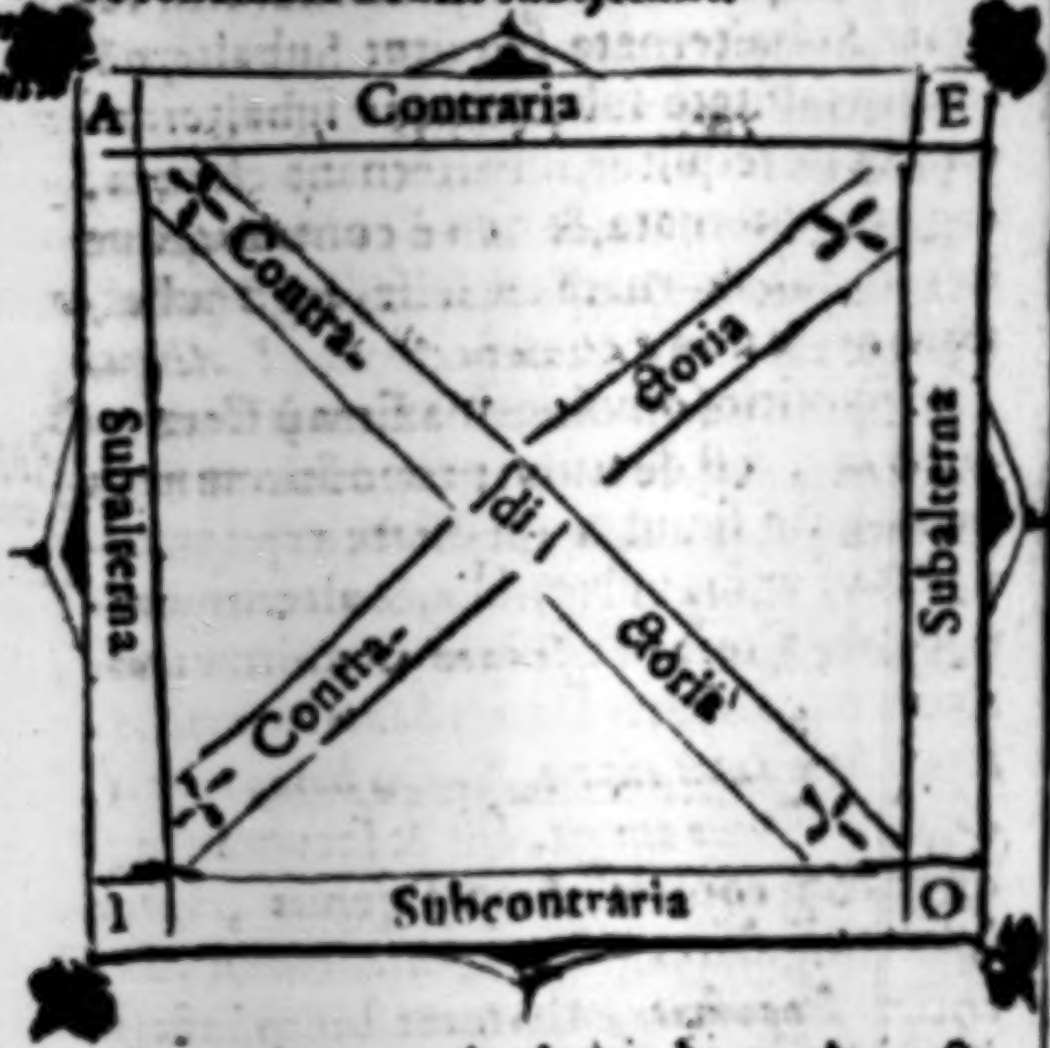

Schemati memoriæ juvandæ ergò versiculos adiicimus.

Androgei *contradicunt*, *cõtraria* Magnes,
Fio *subcõtraria sunt*, Capiendo *subalterna*.
Vtrobique, & in angulis schematis, (vbi Contraria ad summum, ad imum subcontraria, ad vtrumq; latus Subalterna, Contradictoria ad oppositos angulos cole

collocata sunt;) & in vocabulis versiculorum fictitijs *Androgei, Magnes, Fio, Capiendo*; quatuor vocales *A. E. I. O.* signant quatuor propositionum differentias ex variâ complexione quantitatis & qualitatis ortas: quarum *A* valet *Omnis*, & notat vniversalem affirmativam; *E Nullus*, & notat vniversalem negativam; *I Aliquis*, & notat particularem affirmativam; *O Aliquis non*, & notat particularem negativam: juxta vulgares rythmos

Asserit A, *negat* E; *sed vniversaliter ambæ:*
Asserit I, *negat* O; *sed particulariter ambò.*

Quæstiones hujus capitis.

1. De *Oppositione Propositionum in genere.* p.
2. De *Oppositione Contrariâ.* p.
3. De *Oppositione Subcontrariâ.* p.
4. De *Oppositione Subalternâ.* p.
5. De *Oppositione Contradictoriâ.* p.

CAP. 6.

De Æquipollentiâ earundem.

§.1. *Definitio Æquipollentia.*

Æquipollentia communiter sumpta est duarum propositionum verbotenus quoquomodo discrepantium omnimoda in sensu conspiratio. Quomodo propositio de prædicato tropico æquipollet propositioni de prædicato proprio ; vt ista, *Socrates est vulpes*, huic, *Socrates est versutus*: etsi tropicum quàm proprium majorem ferè habeat Emphasin. Sed in præsenti magis strictè sumitur *Æquipollentia*; estq; *duarum propositionum priùs oppositarum, iámq; per adventum negationis reconciliatarum, æquivalentia in quantitate, & qualitate, & veritate aut falsitate.*

§.2. *Eius fundamentum.*

Fundamentum hujusmodi æquipollentiæ est *natura negationis* ; cuius apud Latinos (Græcis enim alia longè ratio est Negationis & Æquipollentiæ) ea vis est, vt totum id neget, quodcunq; post se reperit, quamvis sit vel altera negatio: vnde illud *Duæ negationes faciunt affirmativã vnam.* Pro triplici ergo Negationis dispo-

positione triplex erit Æquipollẽtiæ ratio: cujus vniversa doctrina vnico hoc versiculo continetur.

Pra, contradict. Post, contrar. Pra, post subaltern. In quo versiculo ly *Pra* & *Post* significant præpositionem vel postpositionem (prout casus exigit) particulæ negativæ signo simul & subjecto.

§. 3. *Æquipollentiarum Regulæ.*

Regulæ æquipollentiarum sunt tres.

1 Alterutri *Contradictoriarum* præposita negatio facit eam æquipollere suæ contradictoriæ. Æquipollent ergo ista, *Non Omnis, Aliquis non; Non nullus, Aliquis; Non aliquis, Nullus; Non aliquis non, Omnis.*

2 Alterutri *Contrariorum* postposita negatio facit eam æquipollere suæ contrariæ. Æquipollent ergo ista, *Omnis non, Nullus; Nullus non, Omnis*: etsi idoneorum in linguâ Latinâ authorum frequentior vsus effecerit jamdiu, vt ly *Omnis nõ* (perinde ac ly *Non omnis*) valeat *Aliquis non* haud infrequentiùs quàm *Nullus*. Quod imprimis tyronibus observandum moneo; quos in scholis sæpissimè videmus ad ista minùs attentos facilè decipi, atq; miserrimè hærere in pice.

3 Alterutri *Subalternarum* præpositæ simul & postpositæ negatio facit eam æquipollere suę oppositæ. Æquipollent ergo ista, *Non omnis non, Aliquis; Non aliquis non, Omnis; Non nullus non, Aliquis non. Subcontrariæ* reconciliandæ essent omninò quomodo contrariæ, postponēdo sc: negationem, si vsus linguæ ferret: sed cùm negatio neutri commodè postponi possit subcontrariarum (non *affirmanti*, quòd sic eadem esset cum sua oppositâ, non sensu modò, sed & verbis; nec etiam *neganti*, quòd sic admitteretur (quod esset ridiculum) immediatus concursus duarum negationum:) de earum conciliatione nulla datur regula.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *æquipollentiâ communiter dictâ*. p.
2ª. De *vi negationis*. p.
3ª. De *Conciliatione Contradictoriarum*. p.
4ª. De *Conciliatione Contrariarum & Subcontrariarum*. p.
5ª. De *Conciliatione Subalternarum*. p.

CAP.

CAP. 7.

De Conversione earundem.

§. 1. *Definitio Conversionis.*

Conversio est mutatio subjecti in locum prædicati & è converso, manente eâdem qualitate propositionis. In omni conversione legitimâ requiruntur duo, *Commutatio* sc. terminorum (nó quoad voces, sed) quoad ordinem; & *Illatio* convertentis ex conversâ. Est autẽ propositio *Conversa*, illa cujus termini transponuntur; *Convertens* verò ea quæ ex tali transpositione terminorum infertur. In omni conversione cavendum, ne termini mutilati pro integris inferantur: unde nó sequitur, *Aliquis homo videt cæcum*, ergo *aliquis cæcus videt hominem*; sed inferendum est, ergo *aliquod videns cæcum est homo*.

§. 2. *Species Conversionis.*

Conversionis tres sunt species; *Simplex, Per accidens, Per contrapositionem*. Atq; his tribus modis omnes propositiones possunt quidem converti; sed non ita, ut fiat debita illatio. Conversio simplex & per contrapositionem sunt æquales;

Per accidens est inæqualis : Simplex, & Per accidens sunt finitæ; Per contrapositionem est infinita. Doctrina legitimæ Conversionis hoc districho comprehenditur.

Feci *simpliciter convertitur*; Eva *per Acci.* Cato *per contra: sic fit conversio tota.*

§.3. *Conversio simplex.*

Conversio Simplex est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdem quantitate & qualitate. Hoc modo convertuntur *Universalis Negativa* in vniversalem negativam, & *Particularis affirmativa* in particularem affirmativam: notatæ *per* vocales *E. I.* in ly *Feci.* vt, *Nullus homo est lapis*, ergo *nullus lapis est homo*; *Aliquis homo est tyrannus*, ergo *aliquis tyrannus est homo.*

§.4. *Conversio per accidẽs.*

Conversio per Accidens est mutatio subjecti in locum prædicati, & è contrà, manente eâdem qualitate, sed mutatâ quantitate: vnde & *inæqualis* conversio dicitur. Hoc modo convertitur *omnis propositio universalis* in particularem ejusdem qualitatis: quod notatur per vocales *E. A.* in ly *Eva.* Vt, *Omnis homo est animal, ergo Aliquod animal est homo*; *Nullus homo est lapis*, ergo *Aliquis lapis non est homo.*

Con-

§. 5. *Conversio per contrapositionem.*

Conversio per Contrapositionem est mutatio subjecti in locum prædicati, & è cõtrà, manente eâdem quantitate & qualitate, sed mutatis terminis finitis in infinitos. Hoc modo convertuntur *Universalis affirmativa* in vniversalem affirmativam, & *Particularis negativa* in particularem negativam: notatæ per vocales, *A. O.* in ly *Cato*. Vt, *Omnis homo est animal*, ergo *Omne non animal est non homo*; *Aliquis homo nõ est tyrannus*, ergo *Aliquis non tyrannus non est non homo*.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *definitione Conversionis*. p.
2ª. De *conversione Simplici*. p.
3ª. De *conversione per Accidens*. p.
4ª. De *conversione per Contrapositionem*. p.

CAP. 8.

De Modalibus.

§. 1. *Modorum Numerus.*

Modus est determinatio compositionis in propositione respectu materiæ. Sunt autem modi quatuor, *Necesse, Impossibile, Cõtingens, & Possibile.* Quòd verò aliqui addunt *Verum & Falsum, Per se & Per accidens*, id minùs rectè fit : *Verum* enim & *Falsum* determinant propositionis qualitatem magis, quàm quantitatem ratione materiæ; *Per se* verò & *Per accidens* ad ista reducuntur, *Per se* ad Necessarium, *Per accidens* ad Contingens.

§. 2. Definitio Propositionis modalis.

Propositio modalis est quæ aliquo istorum modorum afficitur. In omni propositione modali duo sunt *Modus* & *Dictum*. *Dictum* est propositio Categorica de inesse cui modus attribuitur; *Modus* est determinatio ejus ad materiam: proinde Dictum habet rationẽ subjecti, Modus prædicati. Vt in istâ *Necesse est hominem esse animal*, ly *Homo est animal* Dictum est, & habet rationẽ subjecti; ly *Necesse* Modus,

& (quamvis loci ordine prior) habet rationem prædicati.

§. 3. *Ratio exprimendi modos.*

Modus enunciari potest vel adjectivè, vt *Necesse est hominem esse animal*; vel adverbialiter, vt *Homo necessariò est animal*; vel verbaliter, vt *Contingit Socratem currere*: potestque collocari vel in principio, vt in primo; vel in medio, vt in secundo exémplo; vel in fine, vt *Hominem esse animal necesse est*: & potest efficere sensum vel *compositum*, cum partes dicti intelliguntur in eodem tempore; vel *divisum*, cùm in diverso: vt *Possibile est sedentem stare*; quod est falsum in sensu composito, verum in diviso.

§. 4. *Definitiones & vis modorum.*

Necessarium est, quod non potest aliter esse; vt *hominem esse animal*: & habet vim vniversalis affirmativæ. *Impossibile est*, quod non potest ita esse; vt *hominem esse lapidem*: & habet vim Vniversalis negativæ. *Contingens est*, quod ita est, sed potest non esse; vt *Socratem philosophari*: & habet vim particularis affirmativæ. *Possibile est*, quod non ita est, sed potest esse; vt *aquam esse calidam*: & habet vim particularis negativæ.

§. 5. *Quantitas Modalium.*

Quantitas modalium, si attendatur penes

nes *Dictum*, (& est quantitas *materialis*) est omnino vt in Categoricis puris: sin penes *Modum* (& est *formalis*) ea *Vniversalis* est quę habet modum vniversalem *Necesse*, vel *Impossibile*; *particularis* quæ particularem, *Contingens*, vel *Possibile*, vt ista, *Impossibile est aliquem hominem esse lapidē*, particularis est ex parte *Dicti*, ex parte *modi* vniversalis.

§. 6. *Qualitas Modalium.*

Qualitas similiter, si attendatur penes *Dictum*, est vt in Puris: si penes *modum*, ea affirmat quæ habet modum affirmantem, *Necesse*, vel *Contingens*; ea negat quæ negantem, *Impossibile*, vel *Possibile*: sin penes *totam modalem*, ea negativa est in quâ modus formaliter negatur; affirmativa, in quâ non. Vt ista *Non necesse est hominem currere*, est affirmativa *ex parte dicti*, affirmativa etiam *ex parte modi*; sed *secundum se totam* negativa.

§. 7. *Veritas & falsitas modalium.*

Modalis omnis vera est necessaria, falsa omnis impossibilis; nec datur medium. De *Necessario* vera est, cujus materia necessaria est: falsa, cujus materia est impossibilis, vel contingens. De *Impossibili* vera est, cujus materia est impossibilis: falsa, cujus materia est Necessaria, vel Contingens.

De

De *Contingenti* vera est, cujus materia est contingens: falsa, cujus materia est necessaria, vel impossibilis. De *Possibili* vera est, cujus materia est necessaria vel contingẽs; falsa, cujus materia est impossibilis.

§. 8. *Oppositio & Æquipollentia Modalium.*

Modalium *Oppositionem* & *Æquipollẽtiam* fictitijs quibusdam vocabulis expressere Logici; *Purpurea, Iliace, Amabimus, Edentuli.* Quatuor cujuslibet vocabuli syllabæ quatuor modos ita significant; vt *Possibile* primæ, *Contingens* secundę, tertię *Impossibile*, *Necessarium* quartæ respondeat: Quatuor verò vocalium quæ in istis sunt dictionibus, *A* ne: at vtrumq; (dictũ sc: & modum) affirmari; *U* vtrumq; negari; *E* affirmari modum, negari dictum; *I* negari modum, dictum affirmari: juxta versus

§. 9. *Schema oppositionis & Æquipollentia modalium.*

Destruit V totũ; sed A confirmat vtrũque;
Destruit E dictum; destruit Ique modum.

Quibus præmissis, totum negotium sine regularum ambitu ex subjecto schemate conspici potest.

Pur-

Pur-	*Non possibile non*	*Non possibile*	I-
pu-	*Non contingens non*	*Non contingens*	li-
re-	*Impossibile non*	*Impossible*	a-
a	*Necesse*	*Necesse non*	ce
A-	*Possibile*	*Possibile non*	E-
ma-	*Contingens*	*Contingens non*	den-
bi-	*Non impossibile*	*Non impossibile nõ*	tu-
mus	*Non necesse non*	*Non necesse*	li

§.10. *Expositio Schematis.* In quo schemate æquipollent quæ vna aliqua dictione continentur: opponuntur verò ad *imum*, *summum*, *latera*, & *oppositos angulos* eodem prorsus modo, quo contingere in puris Categoricis oppositionẽ ostensum retrò est suo loco. Contrariantur ergo *Purpurea*, *Iliace*: Subcontrariantur *Amabimus*, *Edentuli*: Contradicunt *Purpurea*, *Edentuli*; atq; iterum *Iliacè*, *Amabimus*; subalternantur *Purpurea*, *Amabimus*, atq; iterum *Iliace*, *Edentuli*. Respice purarum oppositiones & æquipollentias. Omnia quadrant mirè.

§.11. *Conversio Modalium.* *Conversio Modalium* spectatur solummodò ex parte Dicti; proinde nec differt à conversione Purarum: nisi solùm in *Ne-*

gá-

gativis de Contingenti; quæ, si sint particulares, convertuntur simpliciter, nullo modo convertuntur, si sint Universales.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *Modis & Modalibus in genere.* p.
2ª. De *Modis & Modalibus in specie.* p.
3ª. De *Quantitate Modalium.* p.
4ª. De *Qualitate Vocis Modalium.* p.
5ª. De *Qualitate Rei Modalium.* p.
6ª. De *Oppositione Modalium.* p.
7ª. De *Æquipollentiâ Modalium.* p.
8ª. De *Conversione Modalium.* p.

Cap. 9.

De Exponibilibus.

§. 1. *Propositiones Exponibiles.*

Sunt præter has, & aliæ etiam *secundariò dictæ Modales*: in quibus dispositio prædicati cum subjecto suo quodammodo determinatur syncategorematicâ aliquâ

quâ particulâ, sed minùs nobili. Summularij *Exponibiles* propterea vocant, quòd, obscuræ cùm sint, habeant singulæ per alias plures magis perspicuas (quæ eminenter in eis continentur) exponi. In ijs præcipuè sunt *Exclusiva, Exceptiva, & Reduplicativa*: Reliquas quòd exigui sint vsus, memores Compendium esse quod scribimus, facilè negligimus.

§. 2. *Propositio Exclusiva.* Propositio *Exclusiva* est, in qua reperitur syncategorema exclusivum, (qualia sunt *solùm, tantùm, præcisè, &c.*) Vt, *Solùm homo est rationalis.*

Estq; ea exclusiva vel
- *Prædicati*; cùm signum exclusivum tenetur ex parte prædicati, & determinat illud: vt, *Elementa sunt tantùm quatuor*, & dicitur *Propositio de excluso extremo.*
- *Subiecti*; cùm signum exclusivum tenetur ex parte subjecti, & modificat totam propositionem: vt *Tantùm homo est risibilis*, & dicitur absolutè *Propositio exclusiva.*

§. 3. *Expositio Exclusiva.* Propositio *de excluso extremo* exponi-

tur

tur auferendo signum, & removendo à prædicato quemcunq; alium numerum, aut rem, provt casus exigit: vt ista, *Elemẽta sunt tantùm quatuor*, exponitur sic, *Elementa sunt quatuor, & non plura.* Propositio *exclusiva subiecti*, quamvis alijs modis possit exponi, simplicissimè tamen exponitur per vniversalem affirmativã de transpositis terminis: vt ista, *Solus homo est risibilis*, exponitur sic, *Omne risibile est homo*; & consimiliter de reliquis, mutatis mutãdis.

§. 4.

Propositio *Exceptiva* est, in quâ reperitur syncategorema exceptivum, (qualia sunt *nisi, praterquam, prater, excepto, &c*) Vt, *Omne animal, praeter hominem, est irrationale.* In omni exceptione legitima terminus exceptus debet esse angustior termino excipiente, sive à quo fit exceptio; & sub eo contineri; ac etiam terminus excipiens supponere distributivè. *Propositio Exceptiva.*

§. 5.

Exponitur exceptiva per duas exponẽtes, quarum prior debet esse ejusdem quãtitatis & qualitatis de termino excluso in subjecto cum ipsâ exceptivâ; altera diversæ & quantitatis & qualitatis, in quâ subjectum sit terminus exceptus, prædicatum idem *Expositio Exceptiva.*

idem quod totius exceptivæ; vt ista *Omne animal, præter hominem, est irrationale*, exponitur per istas *Omne animal aliud ab homine est irrationale*, & *Aliquis homo non est irrationalis*: & eodem modo reliquæ, mutatis mutandis.

§. 6. *Propositio Reduplicativa.*

Propositio *Reduplicativa* est, in quâ reperitur syncategorema Reduplicativum, (qualia sunt *quâ*, *quatenus*, *inquantum*, &c.) vt, *Homo quâ homo est rationalis*: dicitur & *Restrictiva*, vel *Limitativa Propositio*.

Reduplicatio alia est

Uniformis, quæ & *simplex sive Specificativa* dicitur; cùm fit reduplicatio secundùm idem nomen, vt, *Homo quâ homo, est rationalis*, atq; ista reduplicatio non fit nisi in essentiali prædicatione, vbi prædicatum convenit subjecto *quatenus ipsum*.

Differmis, sivè *composita*; cum fit reduplicatio per diversum nomen: sive id sit generis, & *Generica* dicitur, vt, Homo quâ *animal est sensibile*; sive partis, & *Partialis*, vel

vel *Synecdochica* dicitur, vt *Homo quantum ad animam est immortalis*; sive Accidētis, & *Accidentalis* dicitur, vt, *Socrates quatenus philosophus disputat.*

§. 7. *Expositio Reduplicativa.*

Exponitur Reduplicativa per quatuor exponētes; quarum prima principale prædicatum attribuit subjecto, secunda reduplicativum attribuit subjecto, tertia prædicatum principale vniversaliter attribuit reduplicativo, quarta est causalis inferens principale prædicatum ex reduplicativo. vt ista, *Homo quà animal est sensibile*, exponitur per istas, *Homo est sensibilis*, & *Homo est animal*, & *Omne animal est sensibile*, & *Quia aliquid est animal, ipsum est sensibile.* Consimiliter de negativis, & aliis omnibus, mutatis mutandis. Ita secundùm *Summulatores*: sed expeditiùs res tota peragetur, nec minus commodè, exponendo simpliciter per vnam tantùm causalem; sic ista, *Homo quà animal est sensibile*, exponetur sic, *Quia homo est animal, propterea est sensibilis.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Exponibilibus in genere.* p.
2ª. *De Exclusivis.* p.
3ª. *De Exceptivis.* p.
4ª. *De Reduplicativis.* p.

CAP. 10.

De Hypotheticis.

§. 1. *Hypothetica in genere*

PRopositio *Composita*, sive *Hypothetica latè*, est quæ constat ex pluribus Categoricis per conjunctionem aliquam vnitis. Estque ea duntaxat triplex: *Conditionalis*, sive hypothetica strictè, *Copulativa*, & *Disjunctiva*. *Causalis* enim, & *Rationalis* ad Conditionalem; *Adversativa*, & *Comparativa*, & *significativa loci aut temporis* ad Copulativam referuntur.

§. 2. *Conditionalis.*

Propositio *Conditionalis*, sive *Hypothetica strictè* est, in qua plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem Conditiona-

onalem; vt *Si homo sit rationalis, est risibilis.* Referuntur huc Causalis; vt *Quia homo est rationalis, est risibilis:* & Rationalis, vt, *Homo est rationalis, ergo risibilis*; nisi Rationalis argumentationibus potiùs annumeranda sit, vtpote apertum Enthymema, quàm propositionibus. Omnis cõditionalis habet vim illativam: vnde Categoricarum prior, quæ habet rationem inferentis, *Antecedens*; posterior, quæ illatæ, *Consequens* dicitur.

§. 3.

Propositio *Copulativa* est, in quâ plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem copulativam, vt, *Homo est rationalis, & brutum irrationale.* Referuntur huc Adversativa; vt, *Socrates, etsi non sit orator, est tamen Philosophus:* & Comparativa; vt *Socrates tàm est doctus, quàm Plato:* & Significativa loci, vt, *Vbi Socrates legit, Plato disputat*; aut temporis, vt, *Dum Socrates legit, Plato disputat.* *Copulativa*

§. 4.

Propositio *Disjunctiva* est, in quâ plures Categoricæ vniuntur per conjunctionem disjunctivam; vt, *Aut dies est, aut nox est.* *Disjunctiva*

§. 5.

Veritas & falsitas *Conditionalis* non pendet ex veritate aut falsitate partium, vel *Veritas & falsitas conditionalis.*

COMPENDII LOGICÆ

ARTIS PARS TERTIA.

CAP. I.

De Argumentatione.

§. 1.

Discursus tertius humanæ mentis actus, & perfectissimus est: eum dirigit tertia Logicæ pars quæ tradit instrumenta discursus, *Argumentationem*, & *Methodum*; quarum Argumentatio discurrit inferendo, Methodus ordinando. *Discursus duplex.*

§. 2.

Argumentatio est *oratio problemati per illationem faciens fidem. Problema* est propositio quæsita, quæ probanda est: quę eadem postquam illativè probata est *Conclusio* dicitur, & sequitur notam illativam. Quod eandem præcedit totum, dicitur *Antecedens*, & infert *Consequens* sive *Conclusionem*. Nota illativa est communiter *Ergo*; interdum dictio aliqua ei æquivalens; vt *Igitur*, *Proinde*, *&c:* & in eâ consistit Argumentationis nexus omnis; etsi quandoque ad sermonis elegantiam non exprimatur. *Definitio Argumentationis.*

§. 3. *Consequentia duplex.*

Consequentia alia est

Materialis; quando Consequens infertur ex Antecedente, non propter modum colligendi, sed vi solius materiæ & propter terminorum realem conjunctionem: vt, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis homo est rationalis*. Non enim teneret similis consequentia mutatis terminis sic, *Socrates est risibilis*, ergo *aliquis bonus currit*.

Formalis; quando consequens infertur ex antecedẽte propter ipsum modũ colligendi: vt, *Omne rationale est risibile*, *Omnis homo est rationalis*, ergo *omnis homo est risibilis*. Teneret enim similis consequentia in quibuslibet terminis, eodem modo dispositis, quantumlibet aliàs dissentaneis.

§. 4. *Principia bona consequentiæ.*

Principia generalia bonæ consequentiæ sunt ista duo. *Ex vero nil nisi verum sequitur*: proinde nec falsum nisi ex falso sequi potest. *Ex falso & falsum sequi potest*, &

& verum: unde sequitur Consequens verum posse inferri vel à falso, vel à vero antecedente. Hinc versus

Ex falsis falsum, verúmq; aliquando sequetur:
Ex veris possunt nil nisi vera sequi. §. 5.

Argumentatio potest considerari vel *quoad formam* & modum colligendi, quæ generalior est consideratio; vel *quoad res, stringitur ad certam materiam*, vt suo loco videbitur. Ejus species solent assignari quatuor; *Syllogismus, Inductio, Enthymema, Exemplum*: sed ad duas omninò possunt referri, cùm Enthymema non sit nisi *syllogismus* quidam *imperfectus*, nec Exemplum nisi *imperfecta Inductio*. Quin & minùs principales quæ vocantur Argumentationes, aut nullius sunt vsus, aut ad Syllogismum reducuntur: vt *Sorites*, & *Dilemma*, qui sunt syllogismi quidam redundantes; Sorites *Categoricus*, Dilemma *Hypotheticus*. *Argumentationis species.*

Quæstiones hujus Capitis.

1^a. *De definitione Argumentationis.*

2ª. *De bonâ & malâ consequentiâ.* p.
3ª. *De speciebus Argumentationis.* p.

CAP. 2.

De Partibus Syllogismi.

§. 1. *Definitio Syllogismi.*

SYllogismus est *oratio, in quâ, quibusdam positis & concessis, necesse est aliud sequi præter, & propter ea, quæ posita sunt & concessa.* Est is duplex: *Categoricus*, cujus omnes propositiones sunt Categoricæ; & *Hypotheticus*, cujus aliqua saltem est hypothetica latè. Utriusque potest cónsiderari tùm *materiale*, tùm *formale*: sed de Hypotheticis suo loco.

§. 2. *Materia Syllogismi duplex.*

Materia Syllogismi

Remota, sunt *simplices termini*, qui in propositionibus syllogismi subijciuntur & prædicantur.

Proxima, sunt *propositiones*, quæ ex ejusmodi terminis conficiuntur.

Vtraq; materia, remota & proxima, ternario numero ita continetur: vt cùm sint tres propositiones, totidémq; termini, singulæ propositiones duos terminos habeant; & singuli termini bis in totius syllogismi propositionibus reperiantur.

Termini syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor*, & *Medius*. Medius terminus dicitur Aristoteli simpliciter *Terminus*, nonnullis *Argumentum*, plerisque & communiter *Medium*, (*vsus ratione sc: non situs*;) reliqui *Extremitates* sive *extrema* dicuntur. *Maior Terminus*, sive *Maius extremũ* est prædicatum quæstionis. *Minor Terminus*, sive *Minus Extremum* est subjectum quæstionis: *Medium*, sive *Argumentum* est Terminus extra quæstionem, ejus prædicatum cum subjecto vniens. §.3. *Termini Syllogismi.*

Propositiones syllogismi sunt tres; *Maior*, *Minor*, & *Conclusio*. *Conclusio*, quæ & *Complexio*, est pars syllogismi consequens illata ab Antecedente, (Majore sc: & Minore propositione, quæ propterea *Præmissa* dicuntur.) Præmissarum *Maior Propositio*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Propositio* dicitur, est in quâ Medium cum majore extremo conjungitur. *Minor Propositio*, §.4. *Propositiones syllogismi.*

tio, quæ & *Assumptio*, in quâ Medium cũ minore extremo conjungitur. Vt in istâ, *Omne animal est sensibile, Homo est animal* ergo *Homo est sensibilis*; ly *Sensibile* est Major Terminus, ly *Homo* Minor, ly *Animal* Medius: ly *Omne animal est sensibile*, Major propositio: ly *Homo est Animal*, Minor; ly *Homo est sensibilis* Conclusio.

§. 5. *Ordo Propositionum.*

Major Propositio ferè primum locum obtinet, Minor secundum, Conclusio novissimum in Syllogismo: iste enim est ordo maximè naturalis. Falluntur tamen qui in Scholis propositiones secundùm hunc ordinem perpetuò metiuntur: contingit enim non rarò *per crypticam propositionum transpositionem* vt ordo naturalis variè invertatur; quod cùm quatuor alijs modis fiat, tùm frequentiùs transpositis Majore & Minore. Iudicandæ proinde sunt *ex terminis*, qui nunquam fallunt, non *ex ordine*.

§. 6. *Canones partium Syllogismi.*

De Syllogismi Partibus observentur ista.

1 *In Syllogismo sint tres tantùm termini.* Vbi aut quartus novus terminus admittitur, aut mutatur significatio vel suppositio alicujus è tribus, vitiosus fit syllogismus.

2 Me-

2 *Medium ne ingreditor conclusionem.* Nec totum sc: nec aliqua ejus pars.

3 *Conclusio semper sequatur deteriorem partem.* Est autem debilior, sive deterior Universali Particularis, & Negativa Affirmativâ.

4 *Ne esto plus minúsve in conclusione, quàm in præmissis.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *Syllogismi definitione.* p.
2ª. De *tribus Syllogismi Terminis.* p.
3ª. De *tribus Syllogismi propositionibus.* p.
4ª. De *cryptâ Syllogisticâ per inversionem partium.* p.

CAP. 3.

De fundamento formæ syllogisticæ.

§. 1. *Regula propositionis.*

FVndamentum formæ & dispositionis syllogisticæ situm est in illâ veritate, naturę lumine satis perspectâ; *Quæcunque duo in aliquo tertio convenirent, eadem & inter se convenire.* Hinc duplex illa nobilissima Regula, quam vocant *Dictum de omni et Nullo*: quorum *dictum de omni* fundamentum est syllogismorum Affirmativæ conclusionis; *dictum de nullo* Negativæ.

§. 2. *Dictum de Omni, & Nullo.*

Dictum de Omni est hujusmodi: *Quicquid affirmatur universaliter de aliquo subiecto, affirmari necesse est de ijs quæ sub eo continentur.* Dictum de Nullo hujusmodi: *Quicquid negatur universaliter de aliquo subiecto, negari necesse est de ijs quæ sub eo continentur.* Necessitas illationis ab hoc *dicto de omni & nullo* vim suam habet, omnem, eámq; in omnibus modis & figuris parem: sed evidens est illa necessitas in modis tantùm primæ figuræ directis, qui propterea *Perfecti* dicuntur; reliquorum

evidentia necesse habet ostendi per reductionem ad istos, & propterea *Imperfecti* habentur.

Ex hoc Dicto, velut principio, sequuntur tanquam Corollariis, duæ Syllogismorum Regulæ generales. §. 3. *Corollaria.*

1 *Ex vtrâque præmissa particulari nihil sequitur*: repugnat enim dicto de omni & nullo, quod requirit vt altera saltem præmissarum sit vniversalis.

2 *Ex vtrâque præmissâ negativâ nihil sequitur*. Necesse est enim medium terminum cum altero extremorum consentire; quod nisi in affirmativâ propositione fieri non potest. Vtramque regulam distichô complectuntur.

Syllogizari non est ex particulari;
Neque negativis: rectè concludere si vis.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Regulâ Proportionis.* p.
2ª. *De Dicto de Omni & Nullo.* p.
3ª. *An ex puris particularibus vel negativis aliquid efficiatur?* p.

CAP.

CAP. 4.

De tribus Syllogiſmorum Figuris.

§. 1. *Forma Syllogiſmorum duplex.*

DVplici Syllogiſmorum materiæ duplex reſpondet forma ; *Figura ſc. & Modus.* Horum *Figura* reſpicit Terminos, materiam remotam; *Modus* Propoſitiones, materiam proximam.

§. 2. *Tres Syllogiſmorum figuræ.*

Figura eſt *debita medij termini cum extremis diſpoſitio quoad ſubiectionẽ & prædicationem.* Eſtque ea triplex, pro triplici medij diſpoſitione.

Vel enim *Medium*

- Prædicatur de vno extremorum, & ſubjicitur alteri; quæ eſt diſpoſitio maximè naturalis, & cum neceſſitate parit etiam evidentiam: vt in *Primâ* figurâ; vbi mediũ eſt *ſubiectum* in majore, & *Prædicatum* in minore propoſitione.
- Prædicatur de vtroq; vt in *ſecundâ* figurâ; vbi Mediũm eſt *prædicatum* in vtrâq; præmiſſâ.

Sub-

Subijcitur vtrique. vt in *Tertiâ* figurâ; vbi Médium eſt *ſubiectum* in vtraq; præmiſſa. juxta verſum

Sub. Pra. prima; bis Pra. ſecunda; tertiâ bis Sub.

§. 3.

Modus eſt *apta propoſitionum ordinatio quoad quantitatem & qualitatem.* *Modi definitio.*

Modus alius eſt

Directus; in quâ infertur concluſio directè & immediatè ſequens à præmiſſis. & factum cognoſcitur, quoties in concluſione Major terminus prædicatur de Minore.

Indirectus; in quâ infertur concluſio, non quæ ex præmiſſis immediatè ſequitur, ſed quæ vi converſionis ſequitur ex illa. Id factum cognoſcitur, quoties in cõcluſione Minor terminus prædicatur de Majore.

§. 4.

Modi ſunt omninò diſtincti 16. qui multiplicati ſecundùm triplicem figuram faciunt 48. ſúntq; majori adhuc numero, ſi addantur indirecti. Sed ex illis 16. ſep- *Modorum numerus.*

tem sunt prorsùs invtiles, sc. *EE.EO.II. IO.OE.OI.OO.* quòd adversentur *Dicto de Omni & Nullo*, & Regulis superiore cap.§.3.datis. Reliqui novem vtiles sunt; habéntq; in figuris locũ ita, vt quatuor in *primâ*, totidémq; in *secundâ*, in *tertiâ* sex modi disponantur, omnes directi: qui cũ quinq; primæ figuræ indirectis his versiculis continentur

Barbara, Celarent, Darij, Ferio; Baraliptõ Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesmorum: Cesare, Camestres, Festino, Baroco: Darapti Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. in quibus vocabulis tres syllabæ totidem signant Propositiones; prima *Maiorem*, secunda *Minorem*, vltima *Conclusionem*: & propria cujusq; syllabæ vocalis quantitatem & qualitatem propositionis per syllabam significatæ ostendit.

§.5. *Regulæ figurarum speciales.*

Primæ figuræ *quatuor* sunt: modi *directi, quinq; indirecti*; in primis duobus versiculis comprehensi: In hac figurâ *Conclusio est libera, Maior Universalis* vbique, *Minor Affirmativa*. Secundę figurę sunt *quatuor* modi directi, ab initio tertii versus: in hac figurâ *Minor est libera, Maior* vbiq; *Universalis, Conclusio negativa*.

Ter-

Tertiæ figuræ ſunt *ſex* modi directi; in reliquo tertij. & in toto quarto verſu comprehenſi: in hac figurâ *Maior eſt libera, Minor* vbiq; *Affirmativa, Concluſio Particularis.* Sunt & in ſecundâ & tertiâ figurâ modi indirecti, ſed minoris vſus: qui propterea negliguntur à pleriſque. §. 6. *Exempla figurarum.*

exemplũ ſyllogiſmi in figurâ

1ª Bar- ba- ra — *Omne rationale eſt riſibile. Omnis homo eſt rationalis.* ergo: *Omnis homo eſt riſibilis.*

2ª Ceſ- a- te — *Nullus iuſtus eſt crudelis. Omnis Tyrãnus eſt crudelis.* ergo *Nullus Tyrannus eſt iuſtus.*

3ª Da- rap- ti — *Omnis homo eſt rationalis. Omnis homo eſt riſibilis.* ergo: *Aliquod riſibile eſt rationale.*

Syllogiſmi & in reliquis modis ad horum rationem formari poſſunt, ſervatâ rectâ diſpoſitione terminorum, & quantitate ac qualitate propoſitionum.

Quæstiones hujus capitis.

1ª. *De triplici syllogismorum figurâ.* p.
2ª. De *Modorum numero.* p.
3ª. *De primâ figurâ, & eius modis.* p.
4ª. *De secundâ figurâ, & eius modis.* p.
5ª. *De tertiâ figurâ, & eius modis.* p.
6ª. *De Modis figurarum indirectis.* p.

CAP. 5.

De Reductione Syllogismorum.

§. 1. *Definitio Reductionis*

REductio est mutatio syllogismi quoad formam, vt in imperfectis modis necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens. Reducuntur *ergo* Syllogismi Imperfecti ad Perfectos. Perfecti sunt, qui in quatuor directis modis primæ figuræ concluduntur: imperfecti, qui in reliquis modis aut figuris.

Re-

§. 2. *Reductio duplex.*

Reductio vel est { *Ostensiva*; fitq; sola propositionum conversione aut trãspositione.
Ad impossibile; éstq; cùm adversarius ad impossibile aliquod, aut absurdum cogitur.

§. 3. *Vsus literarum in Reductione.*

Ad Reductionem observandæ sunt in modorum nominibus *initiales* quatuor literæ *B.C.D.F.* totidémq; *intermedia S.P. M.C. Initiales* ostendunt ad quem modũ primæ figuræ quilibet modus sit reducendus: ad eum sc: qui eandem habet initialem; vt *Baroco* ad *Barbara*, *Disamis* ad *Darij*, &c. *Intermedia* ostendunt modum reductionis; ita vt *S.* notet propositionem esse convertendam simpliciter, *P.* convertendam esse per Accidens, *M.* propositiones esse transponendas, *C.* modum reducendum esse per impossibile: juxta versus

Simpliciter verti vult S.P. vero per acci.
M. vult transponi: C. per impossibile duci.

Illud tamen notandum, literam intermediam ad Syllabã vocalis præcedentis pertinere semper, non sequentis.

§. 4. *Exemplum Reductionis Ostensivæ.*

Exemplum ostensivæ Reductionis sit modus *Disamis* tertiæ figuræ: cujus Initialis *D.* ostendit eum reducendum ad *Darij*

M. transponendas præmissas; S. in primæ & vltimæ syllabæ simpliciter convertendas Majorem & Conclusionem, hunc in modum.

Dis- *Aliquis Tyrannus est iniustus.*
am- *Omnis Tyrannus est crudelis*: ergo
is. *Aliquis crudelis est iniustus.*

Da- *Omnis Tyrannus est crudelis.*
ri- *Aliquis iniustus est Tyrannus*: ergo
j *Aliquis iniustus est crudelis.*

§. 5. *Exemplum Reductionis per impossibile.*

Exemplum Reductionis per impossibile sit modus *Baroco* secundæ figuræ: cujus Initialis *B.* ostendit reducendum ad *Barbara*; *C.* reducendum per impossibile. Fit autem talis reductio, cùm ex contradictorio conclusionis cum altera præmissarum infertur contradictorium alterius præmissæ; minoris sc: in secunda figura, majoris in tertia: juxta versus

Servat majorem, mutát q; secunda minorẽ;
Tertia majorẽ servat, mutátq; minorem.

reducitur ergo Baroco hunc in modum.

Ba- *Omne rationale est risibile.*
roc- *Aliquod animal non est risibile* : ergo
o. *Aliquod animal non est rationale.*

Bar-

Bar. *Omne rationale eſt riſibile.*
ba. *Omne animal eſt rationale*: ergo
ta *Omne animal eſt riſibile.*

§. 6.

Vſus Reductionis per impoſſibile.

Vſus talis reductionis eſt, vt qui conceſſa Majori & Minori negat ex illis ſequi concluſionem in modis ſecundæ aut tertiæ figuræ, aut indirectis primæ; per abſurdam concluſionem alteri conceſſarum contradictoriam, ex contradictoriâ concluſionis illatam, cogatur tandem agnoſcere colligendi neceſſitatem, quam negabat, in illis modis. Atque omnis ejuſmodi Argumentatio ducens ad impoſſibile nititur duobus iſtis fundamentis: *Contradictoriarum alteram perpetuò eſſe veram, alteram falſam*; Et, *Ex veris niſi vera ſequi non poſſe.*

§. 7.

Reductio omnium imperfectorũ modorum per impoſſibile.

Soli ex omnibus modis *Baroco* & *Bocardo* ſignantur literâ *C*; quod illæ non alio modo reduci poſſint, quàm per impoſſibile: non quod illæ ſolæ ita reducantur. Nam & imperfecti omnes reducuntur per impoſſibile; quamvis non ſemper ad Modum ſuæ Initialis. Id quod aliqui conati ſunt iſtis vocibus exprimere; *Neſciebatis, Odiebam, Letare, Romanis*: in quibus qua-

tuor vocales, denotant quatuor perfectos modos, pro ratione quantitatis & qualitatis conclusionum per illas vocales significatarum; sc: A. *Barbara*, E. *Celarent*, I. *Darij*, O. *Ferio*. Deinde tot syllabæ tot modos designant, idq; vulgato ordine: ita vt ly *Neseiebatis* significet quinque indirectos primæ, ly *Odiebam* quatuor secundæ, ly *Letare Romanis* sex tertiæ figuræ modos. *Ergo* in ly *Romanis* prima syllaba *Ro* ostendit quartum modum tertiæ figuræ, sc: Datisi, reducendum esse ad *Ferio*.

§. 8. *Reductio perfectorũ Modorum ad perfectissimos.*

Nec imperfecti solùm ad perfectos; sed & ex perfectis, particulares & minus perfecti ad vniversales & perfectissimos, hoc est, *Darij* & *Ferio* ad *Barbara* aut *Celarent* reducuntur per impossibile: licèt non immediatè. Reducuntur enim *Darij* ad *Camestres*, & *Ferio* ad *Cesare* figuræ secundæ modos per impossibile, eo pacto quo reducuntur modi secundæ figuræ ad modos primæ: & tum postea reducuntur ostensivè ad *Celarent* in prima.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *definitione & vsu Reductionis.* p.

2ª. De Reductione Ostensivâ. p.
3ª. De Reductione indirectorum primæ figuræ per impossibile. p.
4ª. De Reductione secundæ figuræ per impossibile. p.
5ª. De Reductione tertiæ figuræ per impossibile.
6ª. De Reductione perfectorum primæ figuræ ad perfectissimos. p.

CAP. 6.

De Inventione medij termini.

§. 1. *Usus huius doctrinæ.*

COpia argumentorum ad quodvis problema concludendum pendet ex invẽtione aptorum Mediorum: de quâ quantum ad figuras dari possunt Regulæ quædam generales Figurarum ac Modorum rationi accommodatę; speciales enim Regulæ ex naturâ Thematum sive Terminorum Problematis ex locis Topicis colligen-

gendæ ſunt.

§. 2. *Medij inveniendi ratio ad extrema.*

Quicquid poteſt eſſe *Medium* in aliquo Syllogiſmo, erit neceſſariò alterius extremorum (quæ in Problemate ſeu Cõcluſione continentur) aut *Antecedens*, aut *Conſequens*, aut *Repugnans*. *Antecedens* alicujus termini eſt, quod poteſt ei ſubjici: *Conſequens*, quod poteſt de eo prædicari: *Repugnans*, ſive extraneum, quod nec ei ſubjici poteſt, nec de eo prædicari. Horum autem ſingula conſiderari debent ratione habitâ ad vtrumq; extremum; *Maiorem* ſc: *Terminum*, & *Minorem*: quorum Major *Prædicatum* eſt Concluſionis, Minor *Subiectum*.

§. 3. *Regulæ inveniendi Medium.*

Ad inveniendum ergo Medium probandæ cuivis Concluſioni aptum, obſerventur Regulæ,

1 Si concludenda ſit *Univerſalis affirmativa*; quærendum tale Medium quod ſit *Antecedens Maioris* extremi, & *Conſequens Minoris*: & fiet ſyllogiſmus in *Barbara*.

2 Si *Particularis affirmativa*; quærendũ Medium, quod vel ſit *Antecedens Maioris*, & *Conſequens Minoris*; & erit ſyllogiſmus in *Darij*: vel *Antecedens vtriuſq;*;

&

& erit in *Darapti*, *Disamis*, aut *Datisi*.

3 Si *Universalis negativa*, quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans maioris, & Consequens Minoris*; & erit syllogismus in *Celarent*, aut *Cesare*: vel *Consequens Maioris & Repugnans Minoris*; & erit in *Camestres*.

4 Si *Particularis negativa*; quærendum Medium, quod vel sit *Repugnans Maioris & Consequens Minoris*; & erit in *Ferio*, aut *Festino*: vel *Consequens Maioris & repugnans Minoris*; & erit in *Baroco*: vel *Repugnans Maioris & Antecedens Minoris*; & erit in *Felapton*, *Bocardo*, vel *Ferison*.

5 Si sumatur Medium quod sit vel *Repugnans vtriusq;* Extremi; vel *Consequens vtriusq;*; vel *Antecedens Maioris, & Repugnans Minoris*, nihil colligitur.

Rem omnem subiectum schema delineat. §. 4. *Schema de inventione Medij.*

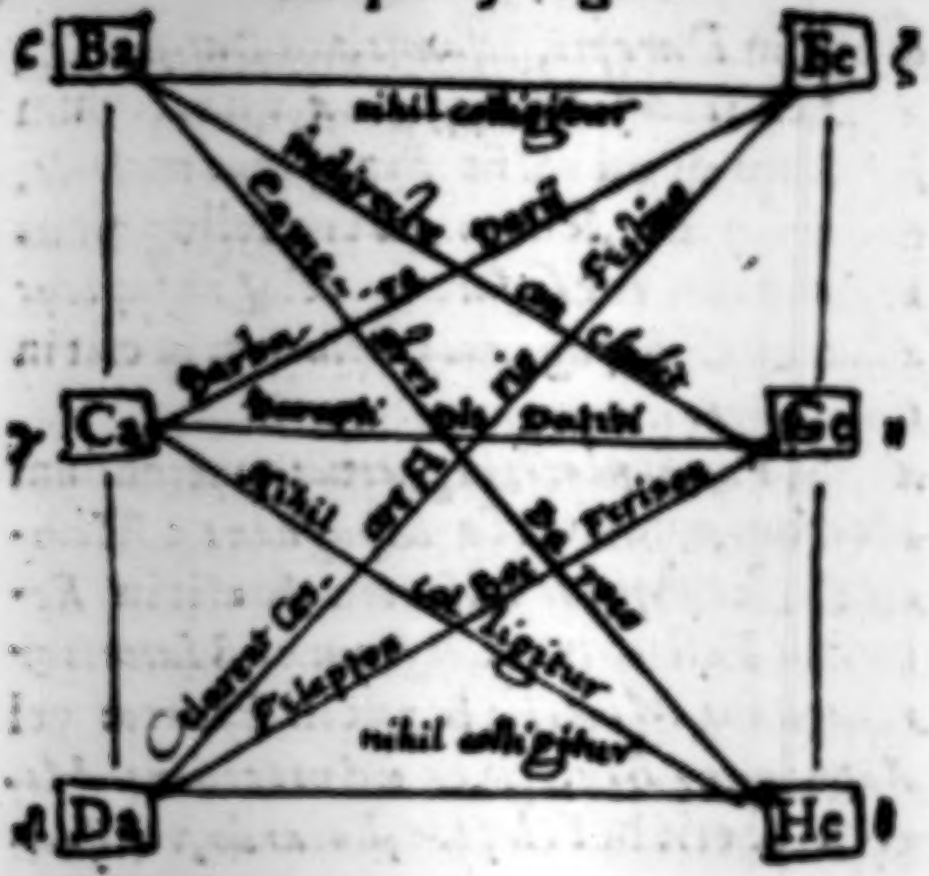

cui explicando verficulos excogitarunt *Fecana, Cageti*, D*afenes, Hebare, Gedaco, Gebali* ſtant: non ſtant *Febas* & *Hedas, Hecas*.

§. 5. *Expoſitio Schematis*.

In quibus verſiculis tertia cujuſq; vocabuli *ſyllaba* notat *Concluſionem*, eiúſque ſyllabæ *vocalis* concluſionis *quantitatem & qualitatem*; vt ſuprà. In Prioribus ſillabis duarum vocalium *A* & *E*, A notat *maius Extremum* ſive prædicatum Queſtiones; *Eminus Extremum*, ſive ſubiectum: literarũ verò B, C, D, F, G, H, tùm in verſi-

ſiculis tùm in ſchemate, atq; etiam Græcarum ad oram ſchematis pictarum β, γ, δ, ζ, η, θ, B & β ſignificant conſequens, C & γ Antecedens, D & δ Repugnans Prædicati; F & ζ Conſequens, G & η Antecedens, H & θ Repugnans Subjecti. E. g. ly *Fecana* oſtendit, quòd ad probandã quæſtionem *vniverſalem Affirmativam*, ſumendum ſit tale medium, quod ſit *Conſequens ſubiecti & Antecedens Prædicati.*

§.6. *Notanda nonnulla in hac materiâ*

Notandum 1°, *Gebali* concludere indirectè tantùm, in primâ figurâ: 2°, in cõcluſione vniverſali eminenter contineri ſuam particularem; & conſequenter modum particularem idem Medium requirere, quod Modus vniverſalis ejuſdem figuræ ſibi affinis; vt *Fecana* non tantùm concluſioni in *Barbara* ſubſervire, ſed & in *Darij*: 3°, *Febas*, *Hedas*, & *Hecas* propterea invtiles eſſe, quòd in *Febas* eſſent duæ affirmativæ in ſecundâ figùrâ; in *Hedas* ambæ præmiſſæ eſſent Negativæ; in *Hecas* eſſet minor negativa in prima vel tertia figurâ.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De Copiâ Argumentorum. p.
2ª. De Habitudine Medij ad extrema. p.
3ª. De Conjugationibus invtilibus. p.
4ª. De Medio respectu Problematis A. p.
5ª. De Medio respectu Problematis E. p.
6ª. De Medio respectu Problematis I. p.
7ª. De Medio respectu Problematis O. p.

CAP. 7.

De *Syllogismis quibusdam specialibus.*

§. 1. *Syllogismi quidam speciales.*

SVnt quædam Syllogismorum formæ, quæ propter aliquam à superioribus discrepantiam peculiari indigent cõsideratione, quales sunt *Syllogismus Expositorius*, *Syllogismus ex Obliquis*, & *Syllogismus Modalis*.

§. 2. *Expositorius syllogismus.*

Syllogismus Expositorius est in quo datur terminus aliquis, & propositio singularis. Ejus vsus præcipuus est in *tertiâ fi-*

gu-

gurâ: in quâ sæpè propositiones particulares exponuntur per singulares; quò illationis necessitas evidentiùs, & penè ad sensum pateat. Non tamen peculiaris est ejusmodi Expositio tertiæ figuræ, vt nonnullis placuit; sed habet suum vsum & in reliquis. Aptissimè quidem convenit tertiæ, quòd in illâ Medium vbique subiiciatur, & singularium maximè sit subijci: vt

Socrates est homo.
Socrates est doctus: ergo
Aliquis homo est doctus.

§. 34. *Syllogismus ex Obliquis*

Syllogismus ex Obliquis est, cum aliquis terminorum, præcipuè verò medius, est obliquus. De quo breviter tres regulæ observentur.

1 Extremum in præmissis obliquum, obliquum maneat & in conclusione.

2 Medio existente obliquo in alterâ præmissâ, Extremorum illud quod cum eo in illâ conjungitur in conclusione rectum esto, reliquum verò obliquum: vt *Omnis hominis equus currit, Socrates est homo:* ergo *Socratis equus currit.*

3 Ex negativâ de termino obliquo, & affirmativâ de recto, conclusio sequitur de obliquo.

Syl-

§. 4. *Syllogismus Modalis.*

Syllogismus Modalis est, in quo propositio aut propositiones modificãtur: Estq; si omnes modificentur, *merè Modalis*; sin aliqua sit Modalis, aliqua de inesse, *Mixtus* Syllogismus. In his explicandis penè nimius est *Aristoteles lib. 1. Prior. Analyt.* Is consulendus: quod nunc agitur, cõpendium est.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Syllogismo Expositorio.* p.
2ª. De *Syllogismo ex Obliquis.* p.
3ª. De *Syllogismo merè Modali.* p.
4ª. De *Syllogismo mixtè Modali.* p.

CAP. 8.

De Enthymemate & Sorite.

§. 1. *Enthymematis definitio.*

SYllogismi secundariò dicti sunt aut *Deficientes* aut *Redundantes*. Deficiens est Enthymema. Est autem *Enthymema* (*Logicum*, nam Rhetoricum aliûs est rationis)

onis) Argumentatio, in quâ ex vnâ præmissâ infertur conclusio, vt *Socrates currit, ergo est Animal.* Deficit autẽ Enthymema non re ipsâ, sed quoad enunciandi modum: nec deest altera præmissa, vt quã termini sufficiunt, sed reticetur. Vtimur Enthymemate: aut *brevitatis* ergô, cùm præmissa quam supprimimus est evidens; aut *fugæ & ostentationis*, cùm est infirma; aut *ornatus*, ne impediatur orationis flumen.

§. 2.

Reductio Enthymematis ad Syllogismum

Enthymema ad Syllogismum reducitur per additionẽ illius præmissæ quæ deest, *maioris* sc. vel *minoris*. Vtra verò harũ desit, cognoscitur ex terminis: Deest *maior*, si subiectum consequentis reperiatur in Antecedente; si Prædicatum, *Minor*. Quæ autem addenda est, ex duobus illis terminis cõfici debet, qui semel tantũ reperiuntur in Enthymemate. Consequutio Euthymematis in Scholis *Argumentum* dici solet; quæ si sit falsa & independens; negamus *Argumentum, sive Consequentiam.*

§. 3.

Prosyllogismus.

Syllogismus Redundans, virtualiter continet plures Syllogismos: eósque vel Inæqualiter, vel *Æqualiter*. Inæqualiter plu-

res complectitur, qui alicuj præmiſſę principali *Proſyllogiſmum* adiungit, qui eam *confirmet*, aut *illuſtret*: vt

Nullus iniuſtus eſt amandus.

Omnis tyrannus, crudelis quàm ſit, eſt iniuſtus: ergo:

Nullus tyrannus eſt amandus.

§. 4. *Reſolutio Proſyllogiſmi.*

Reſolvitúrq; in plures, ſi (præter principalem ſyllogiſmum,) ex proſyllogiſmo, tanquam *antecedente*, & præmiſſę cui additur tanquàm *conſequẽte*, fiat Enthymema; illúdq; tandem, quo dictum eſt modo, reducatur ad perfectum Syllogiſmum. Impropriè loquuntur in Scholis, qui inter diſputandum penultimum ſyllogiſmũ *Proſyllogiſmum* vocant; cùm potius poſterior quiſque ſyllogiſmus inter diſputandum ſit *Proſyllogiſmus* prioris, vtpote ad aliquam eius præmiſſam confirmandã adhibitus: perpetuò enim quod in Geneſi prius eſt, id eſt poſterius in Analyſi; & è converſo.

§. 5. *Sorites.*

Syllogiſmus Redundans, qui virtualiter & æqualiter continet plures, Sorites dicitur. Eſt autem *Sorites* Argumentatio, in quâ plures propoſitiones ita coacervantur, vt prædicatum prioris propoſitionis per-

perpetuò sit subjectum sequentis, donec tandem vltimum prædicatum cum primo subjecto componatur: vt

Omnis homo est Animal
Omne Animal est vivens
Omne vivens est corpus
Omne corpus est substantia: ergo
Omnis homo est substantia.

§. 6. *Soritis leges & resolutio.*

Sorites vim habet in terminis duntaxat necessariò subordinatis: subordinatione sc. vel *prædicamentali*, vel *Causali*. Fundatur hoc Argumentandi genus *in primâ Regulâ Antepradicamentali*; & eodem modo intelligendum est, quo illa. Resolvitur *Sorites* in tot Syllogismos in *Barbara*, quot sunt præmissæ ante conclusionẽ: proinde in dicto exemplo sunt virtualiter quatuor Syllogismi.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Enthymemate*. p.
2ª. *De Prosyllogismo*. p.
3ª. *De Sorite*. p.

CAP. 9.

De Syllogismo Hypothetico.

§. 1. *Syllogismus merè Hypotheticus.*

SYllogismus *Hypotheticus*, est in quo reperitur propositio aliqua hypothetica. Estq; vel *purè*, vel *ex parte solùm* Hypotheticus. *Purè Hypotheticus* est cujus omnes propositiones sunt hypotheticæ: vt

Si Socrates sit homo, est animal.
Si Socrates sit rationalis, est homo: ergo
Si Socrates sit rationalis, est animal.

reducitúrq; ad Categoricum in *Barbara*, remoto tantùm subjecto Antecedentis; sic

Omnis homo est animal.
Omne rationale est homo: ergo:
Omne rationale est animal.

§. 2. *Syllogismus Conditionalis.*

Syllogismus ex Parte Hypotheticus, est cujus tantùm major Propositio est hypothetica. Estq; *Conditionalis*, & *Disiunctivus*. Copulativus enim non datur, nisi negativus; qui ad Disiunctivum pertinet. *Conditionalis*, sive *strictè Hypotheticus*, est qui constat ex majore Conditionali.

Ejus

Ejus duplex forma est

- à positione antecedentis ad positionem Consequentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed est homo: ergo est animal*: non è converso.
- ab eversione Consequentis ad eversionem Antecedentis: vt, *Si est homo, est animal; Sed non est animal: ergo non est homo*: non è converso.

§. 3. *Reductio Conditionalis ad Categoricum.*

Reducuntur *Conditionales* ad *Categoricas*: Conditionales prioris formæ, ad modos primæ figuræ, in quibus minor est affirmativa; posterioris verò ad modos secundæ, in quibus Minor est negativa. In vtraque, Major Conditionalis debet fieri Categorica, conjungendo *Prædicata* Antecedentis & Consequentis, omissis *subiectis* vtriusque: vt in superioribus exemplis Major sic fit Categorica, *Omnis homo est animal.*

§. 4. *Syllogismus Disiunctivus.*

Syllogismus Disiunctivus est, qui cóstat ex Maiore Disiunctivâ, Ejus vnica tantùm est forma simpliciter necessaria, sc: à negatione reliquarum partium ad positionem vnius: vt, *Aut dies, aut nox est; at dies non est:*

est: ergo, *non est*. A positione verò vnius ad negationem reliquorum, ibi duntaxat necessitatem habet, vbi termini disiuncti ita immediatè sunt oppositi, vt necesse sit vnum inesse subjecto, reliquum non inesse. Reducitur autem *Disiunctivus* ad *Categoricum*; mutando Majorem disiunctivam, primò quidem in Conditionalem, tùm verò deinceps in Categoricam.

§. 5. *Dilemma.*

Hypotheticus Redundans dicitur Dilemma. Est autem *Dilemma*, Argumentatio, quæ factâ disiunctione membrorum, ita adversarium constringit vtrinque, vt quælibet interrogationis partem accipiat, causâ tamen cadat. Dicitur & *cornutus syllogismus*, quòd vtrinq; adversarium velut cornibus petat, & feriat: vt, *Vxorem si ducas formosam, habebis communem; si deformem, pœnam*: ergo *nulla ducenda*.

§. 6. *Dilemmatis leges & resolutio.*

Dilemma ita comparari debet, vt 1°, *disiunctio sit plena*; 2°, *vtraque pars feriat*; 3°, *non possit retorqueri*. Resolvitur in vnũ *Syllogismum Hypotheticum*, ab eversione consequentium ad eversionem antecedentis; & *plures Categoricos* ita, vt ex singulis membris minoris cum suis Prosyllogismis fiant singuli Categorici.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De syllogismo merè Hypothetico*, p.
2ª. *De syllogismo Conditionali.* p.
3ª. *De syllogismo Disiunctivo.* p.
4ª. *De Dilemmate.* p.

CAP. 10.

De Inductione & Exemplo.

INductio est argumentatio, quæ ex singularibus (*sive particularibus*) sufficienter enumeratis colligit vniversale. Ea explicita est, si omnia particularia enumerentur expressè: implicita, si aliquibus expressè numeratis, reliqua adjectâ aliquâ clausula, vt *& sic de cæteris, &c*: quamvis brevitatis studio non expressa, intelligi tamen significentur: vt, *Iste magnes trahit ferrum, & ille, & hic, & pariter se habet in reliquis*: ergo *Omnis magnes trahit ferrum.* §. 1. *Inductio.*

§.2. *Inductionis vis.*

Inductio est vtile admodùm, & potens argumentandi genus: vt quo probentur prima principia, & Vniversalissima: quarum non dantur causæ, aut vniversaliora, per quæ possint probari. Nititur hoc fundamento necessario, *Quod omnibus inferioribus convenit, id toti superiori conuenire.* Evertitur Inductio, si fiat exceptio, aut instantia in contrarium.

§.3. *Exemplum.*

Exemplum est Argumentatio, in qua ex singulari notiore infertur simile ignotius. Fitq; duobus modis: nam aut suadendæ quæstioni *vniversali* affertur, aut *singulari*. Vniversali; vt si ostenderes *exemplo Marij & Sylla duos summos principes lacerauturos Rempublicam*: Singulari; vt si ostenderes *eodem exemplo Cæsarem & Pompeium lacerauturos Rempublicam.*

§.4. *Exempli vis.*

Exemplum potest esse vel *vnius* singularis, vel *plurium*; modò omnium non sit. est Exemplum omnium Argumentationũ inefficacissimum: *illustrat* enim magis, quã *probat*; nec tàm *cogit*, quã *suadet*: vt quod fundamento nitatur tantum probabili, *Similibus* sc: *eadem aut similia conuenire.* Evertitur exemplum facillimè, si dissimilitudinis ratio ostendatur.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Inductione.* p.
2ª. *De Exemplo.* p.

CAP. II.

De fine & præcognitis Demonstrationis.

§. 1. *Argumentationis species quoad Materiale.*

ARgumentatio, quatenus contrahitur ad certam materiam (nam de *formali* & incontractâ hactenus egimus) vel *Apodictica* est, quæ & Demonstratio; vel *Dialectica*, quæ & Syllogismus Topicus; vel *Sophistica*, quæ & Elenchus, sive Fallacia dicitur.

Diffe-

Differunt ista ex parte
- Medij, quod est in
  - Demonstratione *Necessarium.*
  - Topico Syllogismo *Probabile.*
  - Elencho *Captiosum.*
- Finis, qui est in
  - Demonstratione *Scientia.*
  - Topico Syllogismo *Opinio.*
  - Elencho *Deceptio.*

§. 2. *Definitio scientiæ.*

Demonstratio est *syllogismus faciens Scire.* Scire autem vnumquodque dicimur *cùm causam cognoscimus propter quam res est*, quòd illius rei causa sit, nec possit res aliter se habere. Vnde duplex oritur Scientiæ *certitudo*: altera *Obiecti*, vel *Scibilis*, quando rei causa proxima apprehenditur; altera *Subiecti*, vel *Scientis*; quando sciens certus est rem non posse aliter se habere.

§. 3. *De præcognitis & præcognitionibus.*

Omnis scientia est conclusionis; oritúrq; ex præcedente cognitione præmissarum. *Præcognita* autem cujusque scientiæ sunt tria, *Subiectum*, *Passio*, *Dignitas*. Modi autem quibus ista præcognoscentur *Præcognitiones* appellãtur: sũtq; duæ, *Quòd sit*, & *Quid sit*.

§. 4. *Subiecti præcognitio*

Subiectum est minor extremitas quæ in

que-

quæsito subjiciatur, & de quâ passio demõ. strãda est: vt *Homo*. De eo vtrumque præcognoscendum est, & *Quòd sit*, & *Quid sit*. *Quòd sit*, quia aliàs frustrà quæreretur scientia de eo; de non ente enim non est scientia: *Quid sit* verò, non *nominis* solùm, sed & *Rei*; cùm *quid sit rei subiecti*, sit Medium Demonstrationis, & Medium præcognosci necesse est Conclusioni, saltem *confusè*. Præcognitio quòd sit dicitur *Hypothesis*; Quid sit, *Definitio*.

Passio est accidens proprium, de subjecto demonstrabile; éstq; semper Major extremitas quæ in Conclusione prædicatur: vt *Risibile*. Ipsam necesse est Præcognosci *Quid sit*; *Nominis* dico, nõ *Rei*: nam Subjectum ingreditur ejus quid sit Rei. Non verò præcognoscitur *Quòd sit*; illud enim est ipsummet *Quæsitum*, cujus scientiam investigamus per Demonstrationem. §. 5. *Præcognitio Passionis.*

Dignitas est principium per se notum, in quo Passio cum definitione Subjecti conjungitur; éstq; semper Major Propositio Demonstrationis, vt, *Omne animal rationale est risibile*. Eâ cognitâ, *virtualiter* cognoscitur conclusio, vt quæ in eâ vir- §. 6. *Præcognitio Dignitatis.*

virtualiter continetur; quæ tamen non actu cognoscitur, donec assumatur Minor: quibus cognitis, (etsi naturâ posteriùs, tamen) simul tempore cognoscitur Conclusio. Dignitas præcognosci nõ potest *Quid sit*; cùm sit propositio cõplexa, & *Quid sit* sit tantùm incomplexorum: præcognosci tamen debet *Quòd sit*, hoc est, quòd sit vera; aliàs non posset facere fidem conclusioni.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De speciebus Argumentationis quatenus ad Materiam certam restringuntur.* p.
2ª. *An omnis doctrina discursiva sit ex præexistente cognitione?* p.
3ª. *De præcognitorum numero.* p.
4ª. *De Præcognitione Subiecti.* p.
5ª. *De Præcognitione passionis.* p.
6ª. *De Præcognitione Dignitatis.* p.
7ª. *An cognitis Maiore & Minore simul tempore cognoscatur Conclusio?* p.
8ª. *De primâ definitione Demonstrationis.* p.
9ª. *De definitione ipsius scire.* p.

CAP.

CAP. 13.

De Conditionibus Propositionum Demonstrationis absolutis.

§. 1. Secunda definitio Demonstrationis.

DEmõstrationis definitio prior erat ex finali: alteram exhibet Aristoteles ex materiali talem; Demonstratio est *Syllogismus ex veris, primis & immediatis, & notioribus & prioribus, & causis conclusionis.* In quâ definitione quinq; ponuntur conditiones Propositionum seu præmissarum in Demonstratione: quarum duæ priores *absolutæ* sunt, & ipsas respiciunt propositiones in se consideratas, *Necessitas* scil. & *Immediet as*; reliquæ *Relatæ* sunt sive comparatæ, & respiciunt Propositiones in habitudine ad Conclusionem.

§. 2. Necessitatis gradus.

Prima conditio *Necessitas* est, oportet enim omnes propositiones in Demonstratione esse necessarias. Sunt autem tres Necessitatis gradus: *de Omni, Per se, & Universale primum* sive *Quatenus ipsum.*

De

§. 3. *Propositio de Omni.*

De *Omni* Propositio tunc esse cẽsetur cũ Prædicatũ subjecto & omni ineſt & omni tempore: vt, *Homo eſt Animal.* Dicitúrq; *de Omni Posterioristicum*, ad discrimen propositionis vniversalis quantitatis, quę De *Omni Prioristicum* dicitur. Differt autem hoc ab illo, quòd ad Prioristicum sufficit *vniversalitas subiecti*; ad Posterioristicum præter *Subiecti* requiritur & *Temporis* vniversalitas: in illo, vniversalitas attenditur ex signo vniversali; in hoc, ex naturali habitudine prædicati ad subjectum, quantumvis absit vniversale signum.

§. 4. *Propositio per se.*

Per se Propositio tunc esse censetur, cùm est in aliquo modorum *dicendi per se* sed præsertim cùm est in primo vel secundo modo: Tertius enim modus est inutilis omninò ad Demõstrationem; & quartus modus ad potissimam Demonstrationem, nisi in quãtum reducibilis ad primũ vel secundum. Sunt ergo *quatuor modi dicendi per se*, quibus opponuntur *tres modi dicendi per accidens.*

§. 5. *Primus modus Perfectitatis.*

Primus modus dicendi per se est, quando Prædicatum est de definitione subjecti: vt ista, *Homo eſt Animal.* Prædicatum autem est in definitione subjecti vel Actu,

vt

vt *Genus proximum*, *Differentia proxima*, & ex eis constans *integra Definitio*: vel implicitè, vt *Genus remotum*, & *differentia remota*.

§.6. *Secundus modus Perfectionis.*

Secundus modus dicendi per se est, quando Subjectum est de definitione prædicati. Id quod fit, quoties *propria affectio* vna aut per se, aut per divisionem adæquatam de proprio Subjecto prædicatur: vt *Homo est Risibilis*, *Numerus est par aut impar*. His duobus modis dicendi per se opponitur primus modus dicendi per accidens, cùm neuter terminorum est de definitione alterius: quod fit, quoties accidens commune prædicatur de subjecto, aut è contrà; vt, *Corvus est niger*.

§.7. *Tertius modus Perfectionis.*

Tertius modus dicendi per se est, quando existentia prædicatur de substantiâ: quod fit quoties in propositione quam vocant secundi adjacentis terminus substantialis subijcitur; vt, *Homo est*. Huic opponitur *secundus modus dicendi per accidens*, cùm existentia de accidente prædicatur: vt, *Albedo est*.

§.8. *Quartus modus Perfectionis.*

Quartus modus dicendi per se est, quando causa externa (*efficiens nimirùm, vel Finis*) prædicatur de suo effectu, aut vicissim

sim effectus de ipsâ: vt. *Angulatus interijt.* Ei opponitur *tertius modus dicendi per accidens*, cùm causa fortuita de effectu prædicatur, aut contrà: vt, *Socrate ambulante corruscavit.*

§ 9. *Propositio Quatenus ipsum.*

Quatenus ipsum, sive *universalis primus* (qui tertius Necessitatis gradus est) propositio tunc esse censetur, quando Prædicatum ita universaliter subjecto attribuitur, vt primo ei insit, & cum eo reciprocetur. vt, *Homo est Risibilis.* Hic gradus necessitatis omnium est perfectissimus, & supponit priores duos. Omnes propositiones secundi modi dicendi per se sunt *quatenus ipsum*: illæ etiam primi modi, in quibus aut differentia proxima, aut tota definitio prædicatur de specie.

§. 10. *Quo gradu propositiones debent esse necessarij.*

In omni Demonstratione omnes propositiones debent esse *De Omni*; & Conclusio etiam *Per se secundo modo.* In *demonstratione* autem *Potissimâ* requiritur vt omnes Propositiones habeant singulos Necessitatis gradus; vt sc. sint & *De Omni*, & *Per se*, & *Quatenus ipsum.*

§. 11. *Immediatas duplex.*

Secunda absoluta Conditio propositionum in Demonstratione est *Immediatas.*

Estq;

Estque ea duplex

- *Subiecti*; quando prædicatum ineſt ſubjecto, nullo mediante alio ſubjecto, cui priùs inſit: id quod fit in omni propoſitione *Quatenus ipſum*; vt *Homo eſt Riſibilis*.
- *Cauſæ*; quando prædicatum ineſt ſubjecto, nullâ mediante cauſâ, propter quã ei inſit id quod fit in propoſitionibus primò & *per ſe notis*; vt *Totum eſt maius ſui parte*.

Immedietas Cauſæ perfectior eſt immedietate ſubjecti. Propoſitiones ergò dicũtur *primæ atq; immediatæ*; quarum non datur Medium, aut ineſſendi prædicati in ſubiecto, aut demonſtrandi prædicatum de ſubjecto.

§. 12. *Qualis Immedietas requiratur in propoſitionibus.*

Concluſio in omni Demonſtratione debet eſſe Immediata *immedietate ſubiecti*, ſed nũquã *Immedietate cauſæ*: quia habet ſemper demonſtrari per medium. Dignitas ſive *Maior Propoſitio* vtrâq; Immedietate talis ſit: Atque etiam *Minor Propoſitio* in Demonſtratione potiſſimã; in eã enim vtraque præmiſſa debet eſſe princi-

pium per se notum & indemonstrabile, ac proinde primum, & immediatum etiam immedietate causæ.

Quæstiones hujus capitis.

1ª. De *Secundâ Definitione Demonstrationis.* p.
2ª. *De Tribus gradibus Necessitatis.* p.
3ª. *De gradu de Omni.* p.
4ª. *De gradu Per se, & quatuor eius modis.* p.
5ª. *De Primo modo dicendi per se.* p.
6ª. *De Secundo modo dicendi per se.* p.
7ª. *De Tertio modo dicendi per se.* p.
8ª. *De quarto modo dicendi per se.* p.
9ª. *De vtilitate aut invtilitate dictorum modorum ad Demonstrationem.* p.
10ª. *De gradu Quatenus ipsum.* p.
11ª. *De Necessitate requisitâ in singulis propositionibus Demonstrationis.* p.
12ª. *De duplici Immedietate.* p.
13ª. *De Indemonstrabilitate Principiorum.* p.

CAP.

CAP. 13.

De Conditionibus Propositionum relatis.

§. 1.

Conditiones Propositionum respectu cõclusionis.

RElique conditiones in definitione Demonstrationis conveniunt Propositionibus, quatenùs præmissæ sunt, hoc est, cum respectu ad Conclusionem: quas proinde Relatas seu Comparatas diximus. Sunt ex tres; *Prioritas, Notioritas, Causalitas*: debent enim præmissæ esse Priores, Notiores, & causæ conclusionis.

§. 2.

Prioritas præmissarũ.

Prius dicitur, quod potest esse sine altero, sed non illud sine ipso: vt *Binarius* prior est *Ternario*. Principia ergò sive præmissæ priores sunt conclusione: licèt non *tempore*, (nam conclusio vera est quamprimùm præmissæ veræ sunt) *Naturâ* tamen; nam Conclusio vera est propter præmissas, non illæ propter hanc. Hinc præmissæ dicuntur *Principia Essendi* conclusionis.

§. 3.

Notioritas præmissarũ.

Notius dicitur, quod potest à nobis cognosci sine altero, sed non illud sine ipso: vt *Binarius* notior est *Ternario*. Præ-

missæ ergo sunt notiores nobis Conclusione; aliàs enim non possent efficere in nobis cognitionem Conclusionis: quia *propter quod vnumquodque est tale, illud ipsum necesse est sit magis tale.* Licèt enim Singularia & effectus quorum est *Conclusio*, sint nobis notiora vniversalibus & Causis, quorum sunt *Præmissæ*; simpliciter & *cognitione confusâ: distinctâ* tamen & accuratâ *cognitione*, Vniversalia & Causæ sunt etiã *nobis* notiora (& non *naturâ* tantùm) Singularibus & Effectibus. Hinc præmissę dicuntur *Principia Cognoscendi* Conclusionem.

§. 4. *Causalitas præmissarũ.*

Ex duabus istis conditionibus, sequitur tertia; quæ est *Causalitas*. Præmissæ enim, si sint & *Priores* quoad naturam, & quoad nos *notiores* Conclusione; *Causæ* etiam ejus sint necesse est: vnde & *Principia* audiunt: Neque hoc *Cognoscendi* solùm, & respectu consequentiæ conclusionis; (tales enim sunt præmissæ in omni Syllogismo rectè formato;) sed, quod Demonstrationi peculiare est, *Essendi* etiam, & respectu inhærentiæ prædicati in subjecto: nam Medium, quod est in præmissis, est causa Affectionis, quæ est in Conclusione.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Prioritate & Notioritate Præmissarum in Demonstratione.* p.
2ª. *An quod efficit tale, sit magis tale?* p.
3ª. *An Universalia in prædicando sint nobis notiora particularibus?* p.
4ª. *An Universalia in causando sint nobis notiora effectibus?* p.

CAP. 14.

De Demonstrationis variis gradibus.

§. 1. *Demonstrationes non omnes æquè perfectæ.*

QVę hactenus de Demonstratione dicta sunt simpliciter, de perfectissimâ duntaxàt demonstratione, quam *potissimã* vocant, intelligenda sunt absolutè : alijs verò Demonstrationis speciebus, vel gradibus potiùs, conveniunt solùm per Analogiam ad potissimam; ídq; secũdùm ma-

gis & minùs pro diverſo gradu perfectionis: quod vt cognoſcatur pleniùs, conſiderandæ ſunt Demonſtrationum gradus; atque vt illæ, quæſtionum ſcibilium numerus.

§. 2. *Quæſtiones An ſit, & Quid ſit.*

Quæſtiones ſcibiles ſunt quatuor; quarũ duæ ſunt ſimplices, *An ſit* & *Quid ſit*: duę complexæ, *Quòd ſit*, & *Propter quid ſit*. *An ſit* quærit exiſtentiam ſubjecti, vel prædicati; vt, *An ſit Luna? An ſit Eclypſis? Quid ſit* duplex eſt; vel nominis, vel rei: Quid ſit *Nominis* quærit ſignificationem vocis; vt, *Quid luna ſignificet?* Quid ſit *Rei* quærit definitionem rei per vocem ſignificatæ; vt *Quid eſt Luna?* Hæ quæſtiones, cum ſint ſimplices, habent præcognoſci ante Demonſtrationem, non ſciri per Demonſtrationem. Quæſtio Demonſtrationis eſt Quæſtio Concluſionis; & proinde complexa.

§. 3. *Quæſtiones Quòd ſit, & Cur ſit.*

Quæſtionum complexarum, *Quòd ſit*, ſive *vtrùm ſit*, quærit connexionem prædicati propoſitionis cum ſubjecto; vt, *Vtrũ luna ſit Eclipſabilis? Cur ſit*, ſive *Propter quid ſit*, quærit cauſam connexionis prædicati cum ſubjecto; vt *Cur luna eclipſatur?* Harum quatuor quæſtionum tertia

ſe

se habet ad quartam, vt prima ad secundam : tunc enim quærimus *Quid sint* in simplicibus terminis, cùm novimus esse; & tunc quærimus *Cur sint* in propositionibus, cùm novimus quòd sint.

§.4. *Demonstratio Quòd & Propter quid.*

Ex duplici ergò istâ quæstione, *ὅτι* & *διότι* oritur duplex Demonstratio. Prior & imperfectior, quæ dicitur Demonstratio *ὅτι*, sive *Demonstratio Quòd sit*; probat tertiam quæstionem, sc: *Prædicatum illud inesse illi subiecto* : Posterior & Perfectior, quæ dicitur Demonstratio *διότι*, sive *Demonstratio Propter quid*, probat quartam quæstionem, sc: *Prædicatum illud propter illam causam inesse illi subiecto*. Vtraque rursus aut *Vniversalis* est, aut *Particularis* atq; iterùm aut *Affirmativa*, aut *Negativa*.

§.5. *Demonstratio vniversalis, & particularis.*

Demonstratio *Vniversalis* est: in quâ demonstratur prædicatum inesse subiecto, cui primò inest & immediatè: vt, si demonstretur *Sensibilitas* de *Animali*. *Particularis* est, in quâ demonstratur prædicatum inesse subjecto cui non inest primò & immediatè: vt, si demonstretur *sensibilitas* de *Homine*. Vnde ista conclusio, *Omnis homo est sensibilis* facit syllogismum

vniversalem quidem *Prioristicè*: sed *Posterioristicè* non; quia non est *Quatenus ipsum, & universalis primùm.*

§.6. *Demonstratio Affirmativa, & Negativa.*

Demonstratio *Affirmativa* est, in quâ Affectio demonstratur inesse suo primo subjecto, vel alicui ejus parti: vt, *Sensibilitas* inesse *Animali*, vel *Homini*. *Negativa* est, in quâ Affectio demonstratur non inesse ei, quod nec est ejus primum subjectum, nec subjecti pars: vt *Sensibilitas* non inesse *Lapidi*.

§.7. *Comparatio harum omnium inter se.*

Demonstratio Vniversalis nobilior est Particulari; & Affirmativa Negativâ: non tamen absolutè, & simpliciter; sed *cæteris paribus*. At Demonstratio *Propter quid* simpliciter potior & nobilior est Demonstratione *Quod*: vnde quælibet Demonstratio *Propter quid*, licèt Particularis, aut Negativa; nobilior tamen est quâvis Demonstratione *Quòd*, quantumvis Affirmativa & vniversali. Est & Demõstrationis, præter dictos, gradus quidam alius; *Demonstratio* sc. *ducens ad impossibile*: omnium infima hæc est, & vix digna, quæ Demonstrationibus annumeretur.

§.8. *Demonstratio ab effectu.*

Demonstratio Quòd duobus fit modis. Altero, cum causa demonstratur inesse sub-

subjecto per effectum proximum; vt, *Rationalitas Hominis* per *Risibilitatem*: & dicitur *Demonstratio ab effectu*. In tali Demonstratione *Medium* est effectus proximus, *Predicatum* Conclusionis Causa ejus: *Maior propositio* est in primo, vel saltem quarto modo dicendi per se; *Minor* in secundo, si sit Demonstratio (vt ferè est) affirmativa, sive primæ figuræ.

§. 9. *Demõstratio à Causâ remotâ.*

Altero modo fit *Demonstratio Quòd*, cùm effectus demonstratur inesse subjecto per causam remotam non reciprocam; vel potiùs demonstratur nõ inesse ei quod non est ejus subjectum per talem causam: & dicitur *Demonstratio à causâ remotâ*. Est autem talis Demonstratio vix alia quàm Negativa, & consequenter secundæ figuræ in *Camestres*: nam ejus *Medium* est Causa remota non reciproca, quæ in Majori propositione conjungenda est cum *Effectu*, in Minori removenda à *non subiecto*; non enim potest conjungi cum subjecto in minore, nisi esset reciproca cum eo, vt si probetur *Lapidem non respirare quia non est animal*. In tali demonstratione Major debet esse de *Omni*, & *Per se quarto modo*: sed nulla propositio immediata.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *quatuor quæsitis.* p.
2ª. *De* Demonstratione *universali & particulari.* p.
3ª. *De* Demonstratione *Affirmativâ & Negativâ.* p.
4ª. De *Demonstratione Ostensivâ & ducente ad Impossibile.* p.
5ª. De Demonstratione *Quòd ab effectu.* p.
6ª. De Demonstratione *Quòd à causâ remotâ non reciprocâ.* p.

CAP. 15.

De Demonstratione Dicti.

§. 1. *Quatuor Causarum genera.*

DEmonstratio Propter Quid non omnis est Potissima; sed habet suos quosdam gradus: in omni tamen Medium est aliqua causa Passionis. Causarum autem ge-

genera ſunt quatuor:

Eſt.n.omnis cauſa vel
- Interna
  - *Materialis*; ex quâ res fit: vt ſtatuæ *Æs*.
  - *Formalis*; per quam res fit: vt ſtatuæ *propria ſua figura*.
- Externa
  - *Efficiens*; à quâ res fit: vt ſtatuæ *Polycletus*.
  - *Finalis*; propter quã res fit: vt Statuæ *Memoria viri alicuius illuſtris*.

§. 2. *Ex quibus cauſis poſſit demõſtrari.*

Demonſtrari non poteſt per omnia cauſarum genera. Sunt enim è Cauſis *Materialis* & *Formalis*, quâ tales, ſimpliciter invtiles Demonſtrationi: quamvis enim *Materia ſubiecti* poſſit eſſe aliquando, & in potiſſimâ *Forma ſubiecti* ſemper ſit Medium; hoc tamen fit quatenùs ſunt *Efficientes* Affectionis præciſè: nam Cauſa effectus demonſtrandi eſt Medium; is autem *Affectio* eſt, non *Subiectum*. Relinquuntur ergo externæ tantùm cauſæ; *Finalis*, & *efficiens*. Demonſtrationes per finalem cauſam potiſſimùm contingit fieri *in Artibus & Prudentijs*; in quibus Res aguntur aut ſiunt propter finem: in *Diſciplinis* verò *theoreticis* parciorem habent vſum, Demonſtra-

strationes per finalem; frequentiorē multò per Efficientem causam.

§. 3. *Causæ efficientis divisio.*

Causa efficiens vel est
- *Remota*; quæ effectum nō immediatè, sed alio mediante effectu, producit: quomodo *elevatio Vaporis in nubē* est causa *pluviæ*.
- *Proxima*
  - *Intrinseca*; quę subjecto effectus ineſt: quomodo *Rationalitas* est causa *Risibilitatis*.
  - *Extrinseca*; quæ subjecto effectus non ineſt: quomodo *interpositio terræ* est causa *Eclipsis*.

§. 4. *Varij modi Demonstrationum dicti.*

Prętер has sunt & alię Causę Finalis & Efficientis divisiones: ex quarum varietate varię oriuntur differentię Demóstrationum *dicti*. Vt 1°, cùm probatur effectus per *finalem remotam*; vt, animal habere pulmones propter vitæ conservationē 2°, per *finalem proximā*; vt, animal habere pulmones propter refrigerium cordis: 3°, per

3°, per *efficientem remotam cum effectu reciprocam*; vt, Animal augeri propter animam; 4°, per *efficientem extrinsecam*; vt, lunam Eclipsari propter interpositionem terræ: 5°. per *efficientem intrinsecam proximã, subiecto non essentialem*; vt lunam paulatim illuminari propter figuram sphęricam. Habent hi Demonstrationũ sive modi, sive species, suos vsus: constántq; ex propositionibus. pro sui quique medij exigentiâ, aut omnibus aut aliquibus aliquo saltem gradu necessarijs. Sed minutatim singula explicare non licet, ad Potissimam properantibus.

Quæstiones hujus Capitis:

1ª. De *quatuor Causarum generibus*. p.
2ª. De *Inutilitate Materialis & Formalis Causa ad* Demonstrationem. p.
3ª. De Demonstratione *per Causam Finalem*. p.
4ª. De Demonstratione *per Efficientem Remotam Reciprocam*. p.
5ª. De Demonstratione *per efficientem Proximam extrinsecam*. p.
6ª. De Demonstratione *per Affectionem priorem*. p.

CAP.

CAP. 16.

De Demonstratione Potissimâ.

§. 1.
Potissima Demonstratio qua sit.

QVas hactenùs exposuimus Demonstrationum differentias, nulla earum *Potissima* illa est, quam quærimus, *Demonstratio*: in quâ sc: vnà omnes Necessitatis & Immedietatis gradus perfectè reperiantur. Ea verò duntaxàt talis est, *in quâ effectus demonstratur inesse Subiecto primo & & Immediato per causam efficientem proximam subiecto Essentialem*: hoc est, in quâ propria Affectio probatur inesse speciei per essentialem Speciei definitionem; vt in ista,

Omne Animal rationale est Risibile.
Omnis Homo est Animal rationale:
ergo
Omnis Homo est Risibilis.

§. 2.
Leges potissimæ demonstrationis.

De potissimâ demonstratione observanda sunt ista.

1 *Medium esto causa utriusque extremi*: Formalis sc: Subjecti sive speciei, efficiens Prædicati sive Passionis. Proinde illę in quibus Medium non est definitio Subjecti non sunt potissimæ.

2 *Omnes Propositiones sint de Omni*. proinde non potest fieri demonstratio, potissima nisi in *Barbara*.

3 *Omnes propositiones sint Per se primo aut secundo modo*. Conclusio semper secundo: Pręmissarum Major etiam secundo, Minor primo. Proinde illę in quibus altera pręmissarum est Per se tantùm quarto modo non sunt potissimę.

4 *Omnes propositiones sint Quatenùs ipsum*. Proinde illę, in quibus vel Conclusio vel aliqua Pręmissarum non est reciproca, non est potissima.

5 *Utraque præmissarum sit principium*. Major, ut hypothesis; Minor ut definitio: & consequenter immediatum immediatæ cauſę, ac indemonstrabile.

§. 3.

De *Analyſi Demonſtrationis*.

Ex his sequuntur quędam *Potentia* de monstrationis: quę sunt pręcipuè tres istę; *Analysis, Regressus, Conversio in definitionem*. *Analysis* est Resolutio effectus in causas suas primas ad pariendam perfectam

ejus

eius scientiam. Cùm enim sit catenâ quædam & subordinatio Efficientium & effectorum, quamvis effectus posterior possit quidem demonstrari per effectum priorem; non tamen in eo acquiescit mens, sed vlteriùs requirit causam etiam illius effectus, atque deinceps, quoad perveniatur ad primam causam, cujus non datur causa, quæ est *Forma subiecti*, & in quâ solâ quietatur animus: vt si demonstretur *Augmentatio* de omni vivente per *Nutritionem*; illa rursus per *facultatem vegetantem*; atque illa demum per *Animam*.

§. 4. *De regressu demonstrationis.*

Regressus est Reciprocatio causæ & effectus per Demonstrationem: quâ effectū per causam, per quam ipse prius demonstrabatur, reciprocè demonstramus. Dicitur hæc Potentia *Regressus*: quia intellectus noster postquam è confusâ quadam & experimẽtali cognitione effectus, tanquã sensui propinquioris, *progressus fuerit* ad similem & confusam causæ cognitionem; atque per multiplicem commẽtationem, & collationem causæ ad effectum, maturaverit illam cognitionem vsq; adeò vt ex confusâ fiat distincta: *regreditur* deinde à cognitione illâ causæ distinctâ, ad similẽ,

&

& distinctam cognitionem effectus. *Progressus* ergo fit per Demonstrationē *Quòd* & à Posteriori; respicitq; confusam cognitionem *causæ per effectum*: *Regressus* verò per *Demonstrationē Propter quid*, & à Priori; respicitq; distinctā cognitionē *effectus per causam*. differtq; propterea à vitio illo Demonstrationis, quem *Circulum* appellant, cùm quæritur talis reciproca Demonstratio, quæ fit vtrobiq; *Propter quid* & à Priori: quem vt impossibilem meritò reijcit Aristoteles.

§. 1.

Conversio demonstrationis in definitionem, est, cùm ex terminis Demonstrationis per transpositionem constituitur definitio Accidentis Proprii. est autem Accidentis Proprij

De conversione demõstrationis in definitionem.

Definitio duplex; vel partialis; eaq; aut *Nominalis*, quę genere & subjecto constat: vt, *Eclypsis est defectus luminis in lunâ.* sumendo ly *Nominale*, non vt *Reali* opponitur, sed vt *Causali.*

Causalis; quæ ex ejus causâ constat: vt, *Eclypsis est interpositio terræ.*

Totalis; quæ nominalem simul & causalem complexa, ex genere, subjecto, & causâ proximâ constat: vt, *Eclypsis est defectus luminis in lunâ propter interpositionem terræ.*

Istarum definitionum *Nominalis* est Demonstrationis conclusio; *Causalis* Principium; *Totalis* integra Demonstratio, solo terminorum situ ab eâ differens: Definitum enim, est *Maius extremum*; subjectum, *Minus*; Causa, *Medium.*

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Medio potissimæ Demonstrationis.* p.

2ª. *De primo Necessitatis gradu in omnibus propositionibus potissimæ Demonstrationis.* p.

3ª. De

3ª. *De secundo gradu.* p.
4ª. *De tertio gradu.* p.
5ª. *De Immedietate Principiorum.* p.
6ª. *De Analysi demonstrativâ.* p.
7ª. *De Regressu, & Circulo.* p.
8ª. *De conversione Demonstrationis in definitionem.* p.

CAP. 17.

De *Syllogismo Topico in Genere.*

§. 1.

Quid Syllogismus Dialecticus; & quid Probabile.

SYllogismus *Topicus*, qui & *Dialecticus strictè*, est qui ex probabilibus vel quasi probabilibus parit probabilem opinionem conclusionis. *Probabile* verò est; quod 1°, aut omnibus videtur, aut plerisque, aut sapientibus, vel omnibus, vel plerisq: vel celeberrimis; vt, *Parentes esse honorãdos, sola honesta esse bona*: aut 2°, quod alteri probabili simile est; vt, *vnã esse Logicam*, quia vna est grãmatica: aut 3°, quod oppositum alicui probabili oppositè proponitur; vt, *Inimicos odio habendos*, quia amici diligendi: aut 4°, quod in aliqua disciplina receptum est; vt *Contraria contrarijs curari*, quia docent Medici.

§. 2. *De Problemate.*

Syllogismi Topici partes proximæ sunt *Problema*, & *Propositiones*. *Problema*, sive *Quæstio*, est id de quo disseritur probabiliter: estq; Syllogismi jam facti Conclusio. Vt autem problema aliquod sit Dialecticum duæ requiruntur conditiones,

sc. quod sit

Vtile: idq; vel ad vitam, & dicitur problema Ethicum; vt, *An voluptas sit bona?* vel ad scientiam, & dicitur Physicum, vt, *An Mundus sit æternus?* vel ad aliquod inserviens illis, & dicitur Logicũ; vt, *An divisio sit Syllogismus?*

Dubium: in quo sc. dissentiunt, aut vulgus à sapientibus; vt, *An divitiæ faciant felicem?* aut vulgus inter se; vt, *An vsura sit licita?* aut sapientes inter se; vt, *An Cor sit membrum nobilissimum?*

§. 3. *Quatuor Prædicata Topica.*

Problematis partes sunt Termini: *Subiectum*, & *Prædicatum*. De *Subiecto* nihil præcipitur, *Dialectica* enim nulli certo subjecto est adstrictus. Prædicata verò sunt quatuor: *Genus*, *Definitio*, *Proprium*, & *Accidens*. Horum *definitio*, & *Propriũ*

cum

cum subjecto reciprocantur; sed ita vt definitio ostendat quid sit res, Proprium verò non: *Genus*, & *Accidens* non reciprocantur; sed Genus est essentiale subjecto, Accidens verò non.

§. 4. *Argumentum quid.*

Propositiones sunt, ex quibus de problemate probabiliter disseritur: suntque Syllogismi Topici Præmissæ. In ijs Terminus vnicè spectandus est *Medium*, sive *Argumentum*: reliqui enim, Problematis potiùs sunt, quàm Propositionum. *Argumentum* est, quod ad aliquid arguendum est affectum. Argumenta ex *Locis* sunt eruenda: vnde & hæc doctrina *Topica* appellatur; quòd in Argumentis secundùm Locos inveniendis ac judicandis tota versetur.

§. 5. *Instrumenta Inventionis.*

Instrumẽta inventionis Dialecticę sunt ista quatuor: *Acceptio Propositionum*; *Ambigui Distinctio*; *Discriminis rerum investigatio*; & *Considerationis similitudinis rerũ*. De quorum vtilitatè, & vsu, copiosè satis ac perspicuè *Aristoteles* in totâ posteriore parte *lib.* 1. *Topicorum*.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *De vtilitate Dialecticæ.* p.
2. *De Syllogismo Dialectico.* p.
3. *De Propositione Probabili.* p.
4. *De Problemate Dialectico.* p.
5. *De eius primâ conditione; quæ est Vtilitas.* p.
6. *De secundâ eius conditione, quæ est Dubietas.* p.
7. *De quatuor Predicatis Topicis.* p.
8. *De numero & vtilitate Instrumentorũ Inventionis Dialecticæ.* p.
9. *De Propositionum Sumptione.* p.
10. *De Distinctione Ambigui.* p.
11. *De Indagatione Discriminis.* p.
12. *De Similitudinis Consideratione.* p.

CAP.

CAP. 18.

De *Locis Topicis*.

§. 1.

Locus Maxima, & differentia maxima.

Locus est Argumenti sedes. Estq; Locus duplex: *Maxima*, & *Differentia Maxima*. *Locus Maxima* est Præceptum Logicum, in quo fundatur vis Argumẽti: *Locus Differẽtia Maxima* est notatio præcepti secundùm differentiã simplicis thematis vnde ducitur Argumentum. Exempli gratiã: siquis probaverit *Socratem esse hominem*, eo argumento quòd sit *Animal Rationale*: Argumentum talis syllogismi dicetur ductum à *loco Definitionis*; atque etiam ejus vim omnem niti hoc *loco*, quòd sc: *Cuicunque definitio attribuitur, eidem & definitum*: hic per locum intelligendo *Maximam*; illic *Differentiam Maximæ*.

§. 2.

Vtriusque comparatio & vsus.

Cuilibet loco Differentiæ Maximæ, respondet locus Maximæ: vt loco *à definitione* ista, *Cui attribuitur Definitio, eidem & definitum*. Locos Differentias Maximarũ simpliciter *Locos*; Locos Maximas, simpliciter *Maximas* appellabimus. Loci ad *Inventionem*; Maximæ ad *Iudicium* pertinent

nent magis. Maximæ non sunt omnes ita perpetuò veræ, quin vt quandoque earum aliquæ admittant exceptiones, quas *Fallentias* dicemus.

§. 3. *Locorum classes secundùm alios.*

Locorum ordinem variè varij instituunt. Apage, qui *Rhetoricos* hic obtrudunt. *Dialecticos* Aristoteles vniversos ad *quatuor Predicata* Topica retulit. Qui explicatiùs & distinctiùs; eorum aliqui locos faciunt (quà internos, quà externos, quà medios) omninò *Viginti quatuor*: quem numerum alij ad *tredecim* contraxerunt; ad *decem* alij: aliíq; aliter.

§. 4. *Locorum classes, & ordo.*

Haud fortassis incommodè facturi sumus, si ad *septem* complexiones classium sive Notarum locos omnes & Argumenta reduxerimus: & sunt istæ 1. *Causa, & Effectus.* 2. *Subiectum & Accidens.* 3. *Dissentanea & Comparata.* 4. *Conjugata & Notatio.* 5. *Totum & Pars.* 6. *Genus & Species.* 7. *Definitio & Divisio*: quibus octavo loco addi potest Inartificialium argumentorum sedes *Testimonium*, sive *Authoritas*. Nos hunc ordinem secuturi, singulis Locis suas *Maximas*, & Maximis *Fallentias* subjiciemus.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Locis Maximâ*, & Differentiâ *Maxima*. p.
2. *De Locis Rhetoricis hinc excludendis*. p.
3. De *Locis Internis*, *Externis*, *Mediis*. p.
4. *De octo locorum classibus*. p.

CAP. 19.

De *Locis à Causâ & Effectu*.

§. 1. *Loci præcognitio.*

CAusarum genera quatuor diximus suprà. Sunt & aliæ earum divisiones: sed præsenti negotio accommodatissimę sunt hæ. 1. in *solitariam, sive totalem*; vt, Aurum Monetæ, Sol Diei: & *Sociam, sive partialẽ*; vt Lignum Domus, Natura eruditionis. 2. in Causam *Actu*; vt, Ædificans Domus: & *Potentiâ*; vt, Architectus Domus. 3. in *Re-*

mo-

motam; vt Morbi Convivium, Calicis Sulphur, Pharmaci Sanitas: & *Proximam*; vt Cruditas Morbi, Aurum Calicis, Pharmaci Purgatio. 4. in *Causam per se*; vt Sol luminis, Architectus Domus: & *Causam per Accidens*; vt Sol cæcitatis, Musicus Domus.

§. 1. *Maxima prima.*

Hujus loci Maximæ sunt istæ.

I *Posita causâ, ponitur effectus; & sublatâ tollitur*: vt, si Sol lucet, dies est; si non lucet, dies non est. Fallit prior Maximę pars 1°, in *causâ remotâ*; vt qui bibit vinum, non semper inebriatur: 2°, in *causâ impeditâ*; vt gravia non semper descendunt, quia possunt ab aliquo intermedio sustinente prohiberi: 3°, in *causâ per accidens*; vt, ex malis moribus non semper fiunt bonæ leges, nec fodiens agrum semper reperit thesaurum: 4°, in *causâ non sufficiente per se*; vt, non semper, vbi industria est, doctrina est; nec semper fertilis ager, qui benè colitur: quia vtrobique alia requiruntur. Fallit posterior pars 1°, in *causâ per accidens*; vt, potest non fodiens agrum reperire thesaurum: 2°, in *causâ quæ aliquando fuit*; vt, manet ædificium mortuo architecto: 3ª, *quoties effectus potest à variis*

cau-

causis aquè produci; vt, potest Socrates, etiam veneno non epoto, mori ex aliâ causâ.

§. 3. *Secunda.*

II *Posito effectu ponitur causâ; & sublato tollitur*: vt, si Luna eclipsetur, terra interponitur; si non, non interponitur. Fallit pars prior 1°, in *effectu per accidens*; vt, potest reperiri thesaurus, etiamsi ager nô fodiatur: 2°, in *effectu permanente post causam*; vt, manet domus mortuo ædificatore: 3°, in *effectu producibili à diversis causis*; vt, potest esse mors non epoto veneno. Fallit pars posterior 1°, in *effectu per accidens*; vt, fodiens agrum potest non reperire thesaurum: 2°, in *effectu qui aliquando fuit*; vt, corruere potest ædificium, superstite ædificatore: 3°, *in effectu liberi agentis*; vt, potest esse Medicus, etsi non sanet.

§. 4. *Tertia.*

III *Qualis causa, talis effectus*; *& è contrà*: vt, bonæ arboris, fructus bonus, & è contrà. Fallit vtrumque 1°, in *causis & effectibus æquivocis*; vt pictoris deformis pulchra potest esse tabula: 2°, in *causâ materiali* propter aliquod extrinsecum; vt, non quia aqua fluida est, ergo & glacies.

IV *Prop-*

§. 5. Quarta. IV *Propter quod vnumquodque est tale, illud est magis tale*: vt, Aer calidus propter ignem, argui: ignem calidiorem. Fallit 1°, *vbi vtrumque non est tale*; vt, vinum quod efficit hominem ebrium, non est magis ebrium, quia non ebrium: 2°, *vbi illud tale non recipit magis & minùs*, vt non est pater magis homo quàm filius, etsi sit causa cur filius sit homo, quia humanitas non recipit magis ac minùs: 3°, in *causa non sufficiente per se*; vt, non semper præceptor, etiamsi faciat discipulum doctum, est ipse doctior discipulo, qui indole & industriâ accedente quandoque evadit doctior præceptore.

§. 6. Quinta. V *Causa natura prior est effectu*: vt, ratio risibilitate. Et hæc nunquam fallit: nam & finalis causa, in quâ solâ fallere videtur, etsi medijs posterior sit *actu & executione*, est tamen prior *in intentione agentis*, quâ etiam solâ ratione est causa.

Quæstiones hujus capitis.

1ª. De *varijs causarum divisionibus*. p.
2ª. *De prima Maxima*. p.
3ª. *De Secunda*. p.

4. De

4ª. De *Tertia.* p.
5ª. De *Quarta.* p.
6ª. De *Quinta.* p.

CAP. 20.

De *locis à Subiecto & Accidente.*

§. 1.

Præcognitio loci.

NOn hic *Subiectum* pro substantiâ cui inhæret Accidens, aut *Accidens* pro eo quod substantiæ inhęret, præcisè & adæquatè sumuntur: sed Subjectum pro omni eo cui aliquid attribuitur quod nó pertinet ad ejus essentiam, & Accidens pro omni tali attributo accipitur. Vt *Numerus est Subiectum paritatis*, accidens sc: accidentis. Accidens multifariam distribuitur, sicut & subiectum. Nam est accidens, 1° *Proprium*, & *Commune*: 2°, *Separabile*, & *Inseparabile*: 3o, *inherens* sive internum. & *adherens* sive externum: 40, & potissimùm, *Antecedens*, vt lassitudo febris, luna pallida pluviæ, & omnia omninò signa prog-

prognostica; *Concomitans* sive cõnexum, vt eclipsi Plenilunium; & *Consequens*, vt Dies Auroræ, Partus conceptionis. *Signa* etiam & *Circumstantia* huius sunt loci.

§.2. Huius loci maximę sunt.

Maxima prima. I *Posito subiecto, ponitur Accidens Proprium; & sublato tollitur*, & econtrà: vt, si sit homo, est risibilis, & econtrà; & si non sit homo, non est risibilis, nec econtrà. Nũquam fallit ista, propter Subiecti & proprij Accidentis reciprocationem.

§.3. *Secunda.* II *Posito subiecto, ponitur accidens commune, sed non è contrà*: vt, si sit nix est alba; non si sit album est nix. Fallit prior pars in *Accidente separabili*; vt, non si sit aqua, necessariò est frigida. Fallit posterior pars 1°, in *accidente proprio primo modo*; vt, si sit scientia, est homo: 2°, in *accidente individuo*: vt, si sit hæc albedo, est nix; quia accidens non mutat subjectum.

§.4. *Tertia.* III *Sublato accidente communi, tollitur subiectum; sed non econtrà*: vt, si non sit album, non est nix; potest tamẽ esse album, etiamsi nix non sit. Fallit prior pars, in *Accidente Separabili*; posterior in *accidente primo modo proprio*, & in *Accidente ac subiecto Individuis*, quemadmodum in priori maximâ. IIII posi-

§.5. IIII Posità re, ponitur loci & temporis circumstantia; & sublatâ circumstantiâ tollitur res: vt si Milo interfecit Clodiũ, Milo tunc vixit, & adfuit; Si nec tunc vixit, nec adfuit ibi, non interfecit. Nunquã fallit in circumstãtiâ requisitâ necessariò. *Quarta.*

§.6. V *Posito antecedente, concomitante, consequente, ponitur pro cuiusq; exigentiâ consequens, concomitans, & antecedens*; sc: cõcomitans in esse, antecedens in esse vel præfuisse, consequens in esse vel futuro esse: *& sublato tollitur*. Vt, si sit Eclypsis est pleniluvium; si parit concepit; si sit Aurora, sol orietur. Fallit 1°, in *non necessariò cohærentibus*; vt, potest esse non pauper qui est Philosophus, & cometam non sequi bellum: 2°, in *necessariò etiam cohærẽtibus, si non sit mutua necessitas*: vt, etiamsi si sit Eclypsis sit plenilunium, non tamen si sit plenilunium continuò erit Eclypsis. Sed & ista non necessaria, magnam tamen vim habent ad faciendam fidem, præsertim si multa conglobata in vnum fuerint. Vnde hunc locum plurimi faciunt *Astrologi, Physiognomici*, & *Oratores*, maximè in quæstione *Facti*. *Quinta.*

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

2ª. De Subiecti & Accidentis variis divisionibus.
2ª. De Circumstantijs & Obiectis.
3ª. De Antecedentibus, Consequentibus, sequentibus, & Signis.
4ª. De maximâ primâ.
5ª. De Secundâ.
6ª. De Tertiâ.
7ª. De Quartâ.
8ª. De Quintâ.

CAP. 21.

De Locis à Dissentaneis & Comparatis.

§. 1. *Præcognitio loci.*

DIssentanea sunt *Opposita*, aut *Disparata*, vt *Bos & Equus*. Oppositorum quatuor sunt genera, de quibus prædicamento cap. 15. *Comparata* aut sunt ratione qualitatis; vt *Similia*, & *Dissimilia*: aut ratione quantitatis, vel etiam graduum; vt *Pariter*

&

& *Imparia*, & quæcunque possunt dici *Magis*, *Minùs*, vel *Æquè*. De quib⁹ omnibus variæ sunt Maximæ.

De Relatis hæc. *Posito altero relatorum* (in esse, vel cognosci) *ponitur reliquum; & sublato tollitur*: vt si sit filius, est pater &c. Fallit 1°, in *relatis secundùm dici*; posito scibili potest non esse scientia: 2°, *si intelligatur in eodem subiecto, & non simpliciter*; nam qui est pater hujus, non modò potest non esse, sed omninò non potest esse filius ejusdem. §. 2. *Maxima Relatorum.*

De Contrarijs istæ.

I *Posito vno Contrariorum, tollitur alterum*: vt, si aqua sit calida, frigida non est. Fallit in *remissis qualitatibus*; nam aqua quæ calida est ad sex, est frigida ad duos gradus: quia remissio qualitatis fit semper per admixtionem contrarij. §. 3. *Maxima contrariorum.*

II *Sublato vno contrariorum, ponitur alterum*: vt si aqua non sit sicca, erit humida. Fallit 1°, in *contrarijs mediatis*; vt mel nec album, nec nigrum est, sed flavum: 2°, in *subiecto non capaci*; vt Anima nec alba est, nec nigra, nec frigida nec calida.

III *Contrariorum idem est genus, & subiectum*: vt si albedo sit color, & nigredo

color erit; si Amor sit in concupiscibili, & Odium erit. Hæc nunquam fallit.

IIII *Contrariorum contraria est ratio*: vt si dolor sit fugiendus, voluptas est sequẽda; & si Frigus congreget heterogenea, Calor secernit. Fallit 1°, in *prædicatione generis aut affectionis generica*; vt quia Albedo est color, aut visibilis, non propterea à nigredo non erit: 2°, in *ratione subiecti*: vt quia sanitas convenit animatis, non propterea à morbus inanimatis: sed potius è contrà: 3°, in *causis per accidens*, nõ enim, si Musicus ædificat, ergo destruet Immusicus: 4°, in *causis quarum actio determinatur à dispositione materiæ*: non enim emollit lutum frigus, quia indurat calor.

V *Maioris boni contrarium, est maius Malum; & è contrà*: vt, quia Sanitas melior divitiis, Ægritudo peior erit Paupertate. Fallit, *vbi bonorum alterum altero includitur, aut ab eo supponitur*: vt vtilius est posse philosophari, quàm scire literas, & tamen vtilius ignoratur philosophia, quã literæ.

§. 4. *Maximæ Privativorum.*

De Privantibus istæ.

I Posito habitu, tollitur privatio, & è con-

contrà: vt, si videt, cœcus non est, si cœcus est, non videt: Et nunquam fallit.

II Sublato habitu, ponitur privatio: & è contrà: vt, Non videt, ergo est cœcus: non est cœcus, ergo videt. Fallit 1°, in *subiecto non capaci*: lapis enim non videt, nec tamen cœcus est: 2°, in *subiecto capaci, ante tempus suæ capacitatis*: vnde catulus ante nonum diem etsi non videat, cœcus tamen non censetur.

§. 4 *Maxima Contradictoriorum.*

De contradicentibus vnica ista æternæ veritatis. *Posito altero contradictoriorum, tollitur reliquum; & sublato ponitur*: vt si paries sit albus, non est non albus; si sit nó albus, non est albus.

§. 5. *Maxima Disparatorum.*

De disparatis ista. *Posito vno Disparatorum, tolluntur reliqua*: vt si Socrates sit homo, non erit bos, aut lapis. Fallit, in *accidentibus quando in concreto attribuuntur subiectis*; idem enim lac est album & dulce.

§. 6. *Maxima Similium, &c.*

De Similibus & Dissimilibus, Proportionatis etiam ac Improportionatis ista. *Similibus & Proportionatis similia conveniunt & Proportionalia*; *Dissimilibus & Improportionatis* Dissimilia, *& non Proportionalia*: vt si Plato sit mortalis, & Socrates

crates erit; si oculus totum corpus, & animam ratio dirigit. Fallit, *nisi intelligatur reduplicativè*, de similibus sc. quà similia &c. omne enim simile, est etiam dissimile; alias simile non esset, sed idem: vnde non sequitur corvum rationalem esse, quia Æthiops est rationalis; & similiter de reliquis. Atque hic oportet respondentem, si excipiat adversus argumenta in hac Maximâ fundata, ostendere in quo, quæ proponuntur vt similia, sunt dissimilia.

§. 7. *Maximæ generales comparatæ Rei.*

Magis, minùs, & æquè & de *rebus* inter se comparatis dicuntur, & de *propositionũ probabilitate*. De Cõparatione Rerũ Maximæ sunt, *Generales* quædam, omne genus collationi accommodæ; quædam *speciales* de magis & minùs bono. Generales sunt istiusmodi.

I. *Quod naturâ est tale, magis tale est quã quod per participationem*; vt, Sol luminosior aere. II. *Quod per se magis, quàm quod per accidens*; vt, Dieta salubrior vomitu. III. *Quod remotius à contrario, magis, quã quod propinquius*; vt, frigidius Cælum sub polis, quàm sub Tropicis. IIII. *Quod magis efficit, magis, quàm quod minùs*; vt, Ignis vehementiùs calefaciens calidior. V. Ens ma-

magis inest causa, magis, quàm cui minùs; vt, Iuveni senex robustior. VI. *Cui magis definitio competit, ante media, quàm cui minùs*; vt, Quod ad finem magis conducit, vtilius. Et multæ aliæ: quæ omnes fallunt, *nisi adhibitâ limitatione*, Cæteris paribus, &c. Nam termini comparati ferè excedũt invicem, & exceduntur. §. 8.

Maximæ Speciales de Magis & Minùs Bono sunt ejusmodi. I. *In quo sunt plura bona melius* eo, in quo sunt pauciora; vt, felicitas Peripatetica Stoicâ. II. *Quod pluribus bonum, melius*; vt, Iustitia Fortitudine. III. *Quod propter se expetitur, melius*; vt, Pax Bello. IV. *Quod per se bonum, melius*; vt, Bonæ leges malis moribus. V. *Quod stabilius, melius*; vt, Virtus Decore. VI. *Quod solitariè bonum, melius*; vt, αὐτάρκεια divitijs. VII. *Quod ad melioré finẽ, melius*; vt, artes liberales quæstuarijs. VIII. *Quod nobilioris obiecti, melius*; vt, Theologia Medicinâ. IX. *Quod ad perfectionem, quàm quod ad necessitatem, melius*; vt, visus tactu. X. *Quod fini propius, melius*; vt, Messis sementi. XI. *Quod meliori similius, melius*; vt, Æs plumbo. Plurimæq; hujus generis apud *Aristotelem lib.* 3. *Topic.* & alios. Quę *Maximæ Speciales comparati Boni.*

sunt omnes intelligendæ cum limitatione *Cæteris Paribus.*

§.9. *Maximæ comparatæ Rationis.*

Maximæ *comparatæ Rationis*, sive probabilitatis propositionum sunt istæ. I. *Eorum quæ æquè sunt, aut non sunt talia, si unũ sit tale, & reliquum: si non sit, nec reliquũ:* ut pariter se habere videntur honores & divitiæ ad felicitatem; si ergo honores nõ reddant beatum, nec divitiæ reddent; si cibus sit necessarius ad vitam sustinendam, & potus erit necessarius. II. *Si quod magis videtur esse tale, non sit; etiam quod minùs videtur esse, non erit:* ut, Non placuit omnibus Homerus; quî placebit Mævius? III. *Si quod minùs videtur esse, sit tale; etiã id quod magis.* Vt, Fur si sit suspendio dignus, certè dignior sacrilegus.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *dissentaneis.* p.
2ª. De *Comparatis.* p.
3ª. De *Maximâ Disparatorum.* p.
4ª. De *Maximâ Relatorum.* p.
5ª. De *Maximis Contrariorum.* p.
6ª. De *Maximis Contradictoriorum & Privativorum.* p.

6. De

7a. *De Maximis Similium, Dissimilium, Proportionatorum, & Improportionatorum.* p.
8a. *De Maximis Generalibus comparata Rei.* p.
9a. *De Maximis Specialibus comparata Rei secundùm magis & minùs bonum.* p.
10a. *De Maximis comparate Rationis.* p.

CAP. 22.

De locis à Coniugatis & Notatione.

§. 1.

Pracognitio.

Coniugata sunt propriè, quæ ob significationis affinitatem vocis quoque affinitate conjuncta sunt: vt *Iustus, iustitia, iustè*. Præcipua eorum vis est in abstracti & concreti consecutione; secundaria & in reliquis: atque spectanda potiùs Coniugatio est ex rerum, quàm nominum ordine; vnde *Somnus & Dormire*

sunt Conjugata, *Somnus & Somnolentus* non sunt. *Notatio* est vocis explicatio secundùm Etymologiam: vt *Consul à consulendo Reipublicæ.*

§. 2. *Maxima Coniugatorum prima.*

Coniugatorum maximę sunt

I *Cui vnum coniugatorum convenit, & alterum; cui non vnum, nec alterum:* vt, si Socrates est iustus, ergo agit iustè. Fallit 1°. in *his quæ sunt coniugata tantùm quoad vocem*; non enim si Socrates bibit vinũ statim erit vinolentus: 2°, *quando arguitur ab vnâ actione aut paucis ad habitum*; propterea non sequitur Socratem, si agit justa, esse justum: 3°, *quando arguitur à potentiâ ad actum*; vt est Socrates risibilis, quamvis non rideat.

§. 3. *Secunda.*

II *Quorum vnum convenit alteri, eorum Coniugatum vnius convenit Coniugato alterius; & negativè similiter.* vt, si albedo sit color, & albũ erit coloratum; & si frugalis non sit avarus, nec frugalitas erit avaritia: Fallit, 1° *cũ cõiugata sunt talia solùm quoad vocem*; vt, nõ sequitur vinum esse malum, quòd vinolentia sit mala: 2°, *arguendo affirmativè à concretis ad abstracta, vbi prædicatio non est per se*; vt, non propterea albedo est dulcedo, quia album (vt hoc) est dulce:

dulcem 3°, *arguendo negativè ab abstractis ad concreta*: vt, quia nulla albedo est dulcedo, non propterea nullũ albũ erit dulce.

Notationis Maximæ sunt.

§. 4. *Maximæ Notationis & Notati.*

1 *Quod convenit aut non convenit notationi, notato convenire aut non convenire par est*: vt, sapientiæ studium si præferendum attribuitur, certe & philosophia præferẽdum erit. II. *De quo dicitur notatum, & notativè, & de quo negatur notatio, & notativum*: vt, si solstitium, sol stat: &, si non sit sacræ rei ablatio, Sacrilegium non est. Locus à Notatione plus habet amœnitatis quàm virium: proinde ejus Maximæ sæpissimè fallunt, vt 1°, *si notationes sint frigidæ aut nimiùm coactæ*; vt, non sequitur Magistrum esse doctiorem discipulo, quia ter magis scit: 2°, *si vera notatio in argumentatione accipiatur modo non vero*: vnde non sequitur Socratem tueri pupillũ quia est Tutor, dicitur enim Tutor à tuendo quidem, quòd tueri debeat, non quòd sese tueatur: 3°, *si mutatio contingat in notato, non in notatione*; vt non sequitur convivas, quia discumbunt ad cænam, propterea fusos in lectis cænare; quia mos jam exolevit, qui tunc obtinuit, cùm hæc significa-

nificatio huic voci imposita fuit: *multisq; aliis modis*, quos attentior quisque per se facilè observabit.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *Coniugatis*. p.
2ª. De *Notatione & Notato*. p.
3ª. De *Maximis Coniugatorum*. p.
4ª. De *Maximis Notationis & Notati*. p.

CAP. 23.

Loci à Toto & Parte.

§. 1. *Præcognitio.*

TOtum & Partes Relata sunt. *Totum* est, quod partium omnium vnione absolvitur: vt *Homo*: *Partes*, quæ in Toto vniuntur: vt *Caput*, *Pectus*, *Crura*. *Totius essentialis* partes sunt essentiales *Materia*, & *Forma*: *Totius Integri* partes sunt Integrantes, quæ situ ita differunt, vt possit pars

pars à parte separari: vt *Domus* partes sunt *Fundamentum*, *Parietes*, *Tectum*. Integrũ *Homogeneum* in partes *Homogeneas* seu *Similares* distribuitur: quarum sc: quælibet habet nomen & definitionem Totius: vt *Aqua* quælibet pars est *Aqua*. Integrũ *Heterogeneum* in partes *Heterogeneas* sive *Dissimilares* distribuitur: quæ sc: diversas habent à Toto & inter se appellationem simul & naturam: vt *Hominis* partes sunt *Caput*, *Manus*, *Pes*, *&c.* Partes spectari possunt, vel singulæ separatim, vel conjũctim vniversæ.

Totius & Partis Maximæ sunt. §. 2. *Maximæ Totius & Partis.*

I *Posito toto ponuntur partes.* Vt, si sit domus, erit fundamentum.

II *Sublatis partibus, tollitur totum*: vt, si Fundamentum non sit, certè Domus non erit. Fallit vtraque 1°, in *partibus æquivocis & impropriè dictis*; vt non sequitur, si pili & vngues non sint, nec hominem esse: 2°, in *toto mutilato parte aliquâ non simpliciter necessariâ*: vt, potest esse homo, quantumvis amputato digito, vel manu.

III *Sublato toto, partes tolluntur*: vt, si domus non sit, nec fundamentum erit.

IV *Positis partibus, ponitur totum*: vt, si

sit

sit fundamẽtum, parietes, tectum, erit domus. Fallit vtraque in *partibus diuisim acceptis*: vt, potest esse fundamentum, ita tamen vt domus non sit.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Toto & Partibus essentialibus.* p.
2. De *Toto & Partibus Homogeneis.* p.
3. De *Toto & Partibus Heterogeneis.* p.
4. De *Maximis Totius & Partis.* p.

CAP. 24.

De *Locis à Genere & Specie.*

§. 1. *Præcognitio.*

TOpicè Genus & Species nó accipiuntur per omnia, vt in Prædicabilibus. *Genus* enim hic omne prædicatum essentiale: sive sit *Genus propriè dictum* de specie aut individuo prædicatum, vt Animal de Homine aut Socrate: sive *Species* de In-

di-

dividuo, vt Homo de Socrate: sive *Differẽtia Generica aut Specifica* de inferioribus speciei quam constituit: vt Sensibile de Homine, Rationale de Socrate. *Species* pariter hic, non sola illa propriè dicta, quę generi immediatè subijcitur; sed & *differentia Specifica*, & ipsum etiam *individuũ*: in vniversum quicquid superiori subjicitur, in quantum subjicitur, *speciei* appellatione continetur.

Generis & Speciei Maximæ sunt §. 2.

I *Sublato genere, tollitur species*: vt, si nõ sit animal, nec est homo, nec brutum, nec rationale &c. *Maximæ* 1ª, & 2ª.

II *Positâ specie, ponitur genus*: vt, si sit homo aut rationale, erit animal. Nunquâ fallunt.

§. 3. *Tertia.*

III *Quod convenit, aut non convenit generi; convenit etiam, aut non convenit speciei*: vt, si Animal sit sensibile, & homo; si non sit incorporeum, nec Homo. Fallit 1° *in suppositione materiali, vel simplici*: neq; enim homo est genus, quia Animal est: neque non est species, quia Animal non est; 2° *in iis quæ generi conveniunt aut non conveniunt ex parte tantùm, & non universaliter*: vt Homo neque est irrationalis

quia

quia aliquod Animal est, neque non est rationalis, quia aliquod Animal non est.

§. 4. Quarta. IIII *Quod convenit aut non convenit speciei, convenit, aut non convenit generi.* Explica: *si alicui speciei, generi ex parte*, vnde fiunt syllogismi in tertiâ figurâ: vt, si homo sit rationalis, aut non sit quadrupes; certè aliquod animal erit rationale, & aliquod non erit quadrupes. *Quod si speciebus omnibus, toti generi*: vnde fiunt inductiones: vt, si homo, & equus &c. sint sensibiles, aut non sint immortales: certè omne Animal erit sensibile, & nullum erit immortale.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Genere & Specie.* p.
2ª. De *Maximis primâ & secundâ.* p.
3ª. De *Maximâ tertiâ.* p.
4ª. De *Maximâ quartâ.* p.

CAP.

CAP. 25.

De Locis à definitione & divisione.

§.1. *Præcognitio loci.*

DEfinitio *Topicè*, non *essentialem* tãtùm *definitionem*, sed & quamlibet perfectam rei *descriptionem*, adeóque & omne prædicatum convertibile, sicut *differentiam* constitutivam, & quarto modo *Proprium*, complectitur. *Divisio* verò ita sumitur, sicut in primâ logicæ parte dictum est cap. 18.

§.2. *Maxima Definitionis*

Definitionis Maxima vnica hæc est. *Posità aut sublatâ definitione, ponitur aut tollitur definitum, & è contrà*: vt, si sit animal rationale, est homo, & è contrà: si non sit homo, non est animal rationale, nec è cõtrà. Fallit, *in ijs quæ conveniunt definitioni aut definito, quatenus sunt definitio aut definitum*: non enim si animal rationale sit complexa vox, & homo erit: aliàs perpetuò vera est: fundatur enim in mutuâ eorum reciprocatione.

§.3. *Maxima divisionis.*

Divisionis etiam vnica est maxima hęc. *Membrorum condividentium vno aut altero sublato ponitur reliquum: & posito, tolli-*

Litur. VI, si hoc animal non sit brutum, erit homo: si sit homo, non erit brutum. Hoc perpetuò obtinet in omni bonâ divisione, fundatur enim in primo & tertio ejus Canonibus assignatis suprà *part.* 1. *cap.* 18. §. 3.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Definitione & Divisione.* pag.
2. De *Maximâ Definitionis.* pag.
3. De *Maximâ Divisionis.* pag.

CAP. 26.

De Loco à Testimonio.

§. 1. *Præcognitio Loci.*

INartificialia argumenta restant, quæ vel experto artis obvia sunt. Pugnant hæc *authoritate*, non *ratione*: & ducuntur à Testimonio.

Testi-

- Testimonium aliud est
  - *divinum*; propter
    - *revelationem*; vt Scripturæ, Somnia, visiones, &c.
    - *Operationem*; vt Dei Iudicia, Miracula, experimenta Divinæ Iustitiæ, Potentiæ, aut Providentiæ: quò & naturæ totius vox rèfertur.
  - *Humanũ*
    - *Proprium*; & est sensuũ testimoniũ.
    - *commune*
      - *Publicum*; vt cõsuetudo, Tabulæ publicæ, leges, Monumenta, lapides, &c.
      - *Privatum*; vt Chirographa, Confessiones, Testamentum, Iusiurandum, Pactum, Sentẽtiæ Authorum, &c.

§. 2. *Maxima prima.*

Testimonium aliud alio firmius est. de quo plurimæ dari possunt maximæ; nos è multis præcipuas aliquot exhibemus.

I *Testimonium non valet negativè*: non enim sequitur nó ita esse, propterea quòd nullibi dixit Aristoteles. Fallit 1°, in *his quæ non sunt statuenda sine certâ authoritate*; vt, quia Scripturæ sacræ non dicunt, ergo nó est dogma fidei; nec capitale est temerè jurare, quia nulla lex dicit esse capitale: 2°, in *his de quibus author debuit aut promisit perfectè disserere*; vt, Aristoteles lib. 5. Metaphys. vbi tamen instituit enumerare singulas species Quantitatis, non meminit Loci, Locus proinde Quantitas non est.

§. 3. *Secunda & Tertia.*

II *Divino testimonio certa fides adhibē-da est*: vt, Christus est Messias, quia Scripturæ docent. Nunquam fallit.

III *Sensuum Testimonio certa fides adhibenda est*: vt, Ignis calidus est, quia sensus docet. Fallit, *quoties reddi ratio potest, cur sensus fallatur*; vt baculus non propterea curvus est, quia in aquâ talis videtur.

§. 4. *Quarta.*

IIII *Peritis credendum in suâ arte*: vt, Partus perfectus nascitur mense septimo, hoc enim asserit Hyppocrates. Fallit 1°,

bi peritiores aut aquè periti diversum sentiunt: vt, non dantur Ideæ, Platone quamvis asserente; quia repugnat Aristoteles: 2°, *vbi sensus, aut ratio contradicit*; vt, Nix alba non est, etsi dixerit Anaxagoras; nec Galaxia de naturâ elementari, etsi dixerit Aristoteles; quia sensus illic, hic ratio repugnat. §. 5.

V *Pluriorũ testimonium præfertur testimonio paucorum*: vt, verisimilius est dari elementum ignis, quod plerique putant; quàm non dari, quę paucorum est opinio. Fallit 1°, *vbi pauciores sunt prudentiores*; vt, virtus præferenda est divitijs, quòd sic prudentiores censeant: 2°, *vbi paucioru sententia firmioribus rationibus probatur*; vt, Logica Ars est potiùs quàm scientia, etsi pauciores id censeant, quia rationib⁹ firmissimis constat ita esse. Quinta.

VI *Antiquorum testimonium præferendum est testimonio recentiorum*. Quod intelligendum in eis præsertim quæ ad *pietatem* spectant & *mores*: nam in his quæ *artis* sunt *aut ingenij*, haud dubiè superantur à Neotericis prisci; quo facilius est inventis addere, quàm invenire. §. 6. Sexta.

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. De *Argumentis Inartificialibus.* p.
2ª. *De Testimonio* p.
3ª. *De Maximâ Primâ.* p.
4ª. *De Maximis secundâ & tertiâ.* p.
5ª. *De Maximâ Quartâ.* p.
6ª. *De Maximâ Quintâ.* p.
7ª. *De Maximâ Sextâ.* p.
8ª. *De reliquis Maximis.* p.

CAP. 27.

De Fallacijs in genere.

§. 1. *Quid Elenchus, sive Fallacia.*

SYllogismus captiosus, qui probabilitatem mentitur, quam habet Dialecticus; *Syllogismus Sophisticus*, vel *Elenchus*, vel *Fallacia* indifferenter appellatur. *Sophistæ* veteribus dicti, qui gloriam ex disputatione aucupabantur; atque id quinque potissimùm medijs, quæ propterea *Metæ Saphistarum* dicũtur: cogendo sc.

sc. respondentem ad *Redargutionem*, *Falsum*, *inopinabile*, *Solaecismum*, aut *Nugationem*.

§. 2. *Quinq; Sophistarum Mota.*

Redargutio, est præconcessi negatio, aut prænegati concessio; quando respondens cogitur sibi contradicere. *Falsum*, est propositionis manifestè falsæ per respondentem admissio. *Inopinabile*, est propositionis à communi hominum opinione alienæ admissio. *Solœcismus*, est vitium orationis peccantis adversus Grammaticorum Regulas. *Nugatio*, est invtilis & inanis repetitio ejusdem.

§. 3. *Fallaciarū numerus.*

Fallaciæ possunt disponi secundùm locorum Dialecticorum seriem, quorum mentiuntur probabilitatem: sed non incommodè Aristoteles omnes ad generales quasdam notas retulit, numero tredecim istis versiculis comprehensas:

Æquivocat, Amphi. Componit, Dividit, Acc. Fig.
Acci. Quid, Ignorans, Non causa, Com. Petit, Interr.

quorum prior versiculus *sex* Fallacias *in Dictione* complectitur; posterior *septem reliquas*, quæ *extra Dictionem* sunt.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *De Elenchi Definitione & Nomine.* p.
2. *De necessario vsu doctrinæ Fallaciarum in Arte Logicâ.* p.
3. *De Sophistis veteribus.* p.
4. *De Quinq; Metis Sophistarum.* p.
5. *De Fallaciarum Numero.* p.

CAP. 28.

De *Fallacijs in* Dictione.

§. 1. *Multiplex triplex.*

FAllacia omnis in Dictione oritur, ex dictionis aliquâ Multiplicitate.

Est autem multiplex aliud

- *Actuale*; quando dictio invariata, multa significat: vt in *Æquivocatione*, & *Amphibolia*.
- *Potentiale*; quando dictio quoad prolationem aliquo modo variata, multa significat: vt in *Compositione*, *Divisi-*

sione, & Accentu.

Phantasticum; quando dictio vnum reipsâ significãs, videtur tamen multa significare: vt in *Figurâ dictionis*.

§. 2.

Fallacia *Æquivocationis*, sive *Homonymia* est, quando vox aliqua simplex aliter, atq; aliter accipitur in argumentatione. Contingit id tribus modis: 1°, *cùm dictio multa Principaliter significat*: vt, si probetur aliquod cœleste tydus esse animal vel latrare, quia est Canis: 2°, *cùm dictio vnum propriè significans per Analogiam aut Metaphoram ad alia transfertur*; vt, si probetur aquam pedes habere, quia currit; aut pratum os, quia ridet; aut vrinã valere, quia sana est: 3°, *quando ambiguitas attenditur penes accidentia partium orationis secundùm Grammaticam*; vt, si probetur sedentem stare, quia surgebat. In hac fallaciâ sunt quatuor termini: & solvitur distinguendo vocem ambiguam secundùm varia ejus significata.

Fallacia Æquivocationis.

§. 3.

Fallacia *Amphibolia*, sive *Amphibologia* est, quando oratio aliqua ambigua est propter constructionem. Contingit id tribus modis: 1°, *manente eâdem constructione*,

Fallacia Amphibolia.

ne, sub diversâ tamen habitudine; vt, si probetur hunc librum possideri ab *Aristotele*, quia est liber *Aristotelis*: 2°, *mutato constructionis ordine*; vt, si probetur columnã sentire, quam Socrates tangit, quia quicquid Socrates tangit illud sentit: 3°, *cùm oratio præter propriam significationẽ, transsumptam etiã & tropicã habet*; vt, si probetur qui indocilem docere vult terrã scindere, quia littus arat: quo ferè pertinent & cæteræ locutiones proverbiales. In hac etiam sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo orationis ambiguitatem.

§. 4. *Fallacia cõpositionis, et Divisionis.*

Fallacia *Compositionis*, est cùm conjunctim accipiuntur, quæ erant accipienda divisim. Huic ex adverso respondet Fallacia *Divisionis*, cùm seorsim & divisim accipiuntur, quæ erant accipienda conjunctim. Illa dicitur fallacia *à benè divisis ad malè coniuncta*: ista *à benè coniũctis ad malè divisa*. Contingit vtrumque quatuor modis: 1°, *cùm dictum in Modali potest supponere pro se toto, vel pro parte sui*; vt, si probetur possibile esse vt niger sit albus, quia possibile est album esse nigrum: 2°, *ratione coniunctionis copulativæ vel disiunctivæ*; vt si probetur Quinque esse Par & Impar,

quia

quia Duo & Tria sunt par & impar: 3°, *cũ dictio aliqua diversis in oratione coniũgi potest*; vt, si probetur Socratem semper futurum, quia Qui vivit semper erit: 4°, *cum voces unita in præmissis, in conclusione dividuntur, aut è contrà*; vt, si probetur canẽ esse patrem Socratis, quia est pater, & est Socratis; aut Socratem esse, quia est mortuus. In his sunt quatuor termini: & solvuntur separando sensum divisum à composito; & ostendendo vter sit verus & gẽnuinus, vter non.

§. 5.

Fallacia *Accentus* sive *Prosodiæ* est, cùm propter aliquam in pronunciatione similitudinem fit deceptio. Contingit id quatuor modis: 1°, *ratione quantitatis aut toni diversi*; vt, si probetur poma fugienda esse, quia mala; aut judicem suspendendum, quia debet Pendere: 2°, *ratione diversæ scripturæ, cum, vel sine diphthongo, aut aspiratione*; vt, si probetur judicem corruptum esse, quia vendit Equum; aut porcorũ stabulum esse in phano, quia ibi Ara est: 3°, *ratione coalitionis diversarum vocum in vnam, aut vnius è contrà in plures distractionis*; vt, si probetur Rempublicam conculcari, quia via quæ res est publica conculca-

Fallacia Accentus.

catur; aut senatum reprehendendum, qui in curiâ est, quia incuria reprehendenda: 4°, *ratione modi pronunciandi*; vt, cùm illa quæ dicuntur per concessionem, aut Ironiam, aut interogationem, aut quid simile, accipiuntur vt simpliciter & categoricè dicta. In hac similiter sunt quatuor termini: & solvitur ostendendo diversam accentus, aut scripturæ rationem.

§. 6. *Fallacia figuræ dictionis.*

Fallacia *Figuræ dictionis* est, cùm propter similitudinem aliquam dictionum, id vni competere videtur, quod alteri. Idque vel *grammaticè*; vt, si probetur *Poetam* esse generis fœminini, quia *Musa* est: vel *logicè*; vt, si probetur videre esse Agere, quia Docere est: vel alio quocunque modo. Hæc fallacia minutior est, quàm vt facilè decipiat: & contenta negari, operosam solutionem non expectat.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De *Fallaciarum in dictione sufficientiâ secundùm triplex multiplex.* p.
2. De *Fallaciâ Æquivocationis, & eius modis.* p.

3. De

3. De Eius vitio, & solutione. p.
4. De Fallacia Amphibolię. p.
5ª. De Eius vitio, & Solutione. p.
6ª. De Fallaciis Compositionis & Divisionis: eorumq; modis. p.
7ª. De Earum vitiis, & solutione. p.
8ª. De Fallacia Accentus. p.
9ª. De Fallacia Figurę Dictionis. p.

Cap. 29.

De Fallacijs extra dictionem.

§. 1. *Fallacia extra dictionē*

FAllacię *extra dictionem* sunt; in quibus contingit deceptio non tàm ex Multiplici aliquo latente in vocibus ipsis, quàm ex ignoratione Rerum. & sunt *septem*: quę sequuntur suo ordine.

§. 2. *Fallacia accidentis.*

Fallacia *Accidentis* est, cùm alteri cōnexorum attribuitur, quod alteri convenit tantùm per accidens. Accidens enim hic appellatur, quicquid aut non est de essentia rei cui attribuitur; aut si sit, est tamen ei alienum in quantùm ea confertur

cum

cum aliquâ tertiâ. Contingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cum proceditur ab accidente ad ſubiectum, aut è contrà*; vt, ſi probetur Socratem crudas carnes comediſſe; quòd illas comederit, quas emiſſet: 2°, *cùm mutatur genus ſuppoſitionis, materialis in formalem, ſimplex in perſonalem, &c. aut è contrà*; vt, ſi probetur ſyllabam rodere caſeum, quia mus eſt ſyllaba; aut Socratem, quia homo eſt, eſſe Speciem: 3o, *cùm proceditur a ſuperiore ad inferius, & è contrà*, in eis quæ conveniunt alterutri ſecundùm rationem ſuperioris & inferioris; vt, ſi probetur Rationale converti cum Animali, quia cum Homine convertitur. Si qui ab aliis aſſignentur modi reduci ad hos poſſunt, ſicut & iſtorum fortaſſe nonnulli, ad alias fallacias: nihil enim impedit, eundē nonnunquam Elenchum ad diverſas fallacias referri poſſe. Solvitur fallacia Accidentis diſtinguendo id, quod alicui convenit *per ſe*, ab eo, quod *per accidens*.

§. 3. *Fallacia à ſecundùm quid ad ſimpliciter.*

Fallacia *à dicto ſecundùm quid ad dictū ſimpliciter* eſt, cùm illud, quod verum eſt tantùm ſecundùm quid, accipitur vt ſimpliciter, & abſolutè verum. *Simpliciter* autem dici, eſt ſine aliquo addito dici: *ſecundum*

dùm quid verò, cum aliquo addito. Cõtingit hæc fallacia tribus modis: 1°, *cùm determinatio addita destruit terminum cui additur*, vt, si probetur esse hominẽ, quia est mortuus vel pictus homo; cuiusmodi dicitur *contradictio in adiecto*: 2°, *cũ determinatio addita significat partem*; vt, si probetur Æthiopem esse album, quia est albus dẽtes: 3°, *cũ determinatio addita significat notabilem aliquam circumstantiam loci, tẽporis, personæ, &c.* vt, si probetur arma deposita domino non reddenda, quia nõ domino furioso. Solvitur distinguendo id quod est simpliciter, ab eo quod est quadantenus & secundùm quid.

§. 4. *Fallacia Ignorationis Elenchi.*

Fallacia *ab ignoratione elenchi*, est cùm ea pro veris contradictorijs accipiuntur, quæ non sunt talia. *Elenchus* est syllogismus probans contradictoriam propositionis negatæ: qui vt sit legitimus requirũtur *quatuor* conditiones veræ contradictionis; vt sc. sit, 1° *eiusdem eodẽ modo*, 2° *secundùm idem*, 3° *ad idem*, 4° *in eodem tempore*. In hujus fallaciæ conclusione contradictoria eidem attribuuntur; sed quæ ob defectum alicujus requisitæ conditionis non sunt vera contradictoria. Contingitq;

himibilis, 4°, *cùm per ignotius*; vt si probetur terram sensim illuminari à Sole, quia movetur circa Solem: 5°, *cùm propositiones mutuò & circulariter se probant*; vt si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

§.8. *Fallacia secundùm plures interrogationes.*

Fallacia *secundùm plures interrogationes vt vnam* est, cùm plures quæstio[illegible] ita proponuntur coniunctim; vt vna [illegible] tùm quæstio videri possit: Conti[illegible] duobus modis: 1°, *cùm quæritur i[illegible] dicatum de diversis subiectis*; vt, [illegible] mel & fel dulcia? 2°, *cùm de subiect[illegible] diversa prædicata quæruntur*; vt, est [illegible] mo animal & lapis? Solvitur respo[illegible] do non vnâ responsione ad omnes in[illegible] rogationis partes simul; sed distinctè [illegible] singulas.

Quæstiones hujus capitis.

1. De *Fallacijs extra dictionem in genere*, p.
2. De *Fallaciâ Accidentis*, p.
3. De *Fallaciâ à dicto secundùm quid ad dictum*

Unum simpliciter.
4. De *Fallaciâ ignorationis Elenchi.* p
5. De *Reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.* p.
6. De *Fallaciâ à non causâ, vt causâ.* p.
7. De *Fallaciâ Consequentis.* p.
8. De *Fallaciâ Petitionis Principii.* p.
9. De *Fallaciâ secundùm plures interrogationes vnam.* p.

[redacted]

30.

ethodo in Genere.

§. 1.

Argumentatione, reli- *Methodi*
alterum Discursus Instru- *vox, & de-*
cum, *Ordo* seu *Methodus.* Qui *finitio.*
accuratiùs ista distinguunt, *Ordinem* vo-
lunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Me-*
thodum etiam particularium conclusionũ;
atq; *Ordinem* disponere, *Methodum* etiã
inferre: Nos vtrumq; habemus pro eodẽ.
Est autem Ordo, seu Methodus, *ratio ita*
disponendi partes alicuius Disciplina vel

giteq; 1°, *cùm collatio non est eiusdem eodē modo*; vt, si probetur cadaver Socratis esse & nō esse hominem, quia est mortuus, nō est vivus homo: 2°, *cùm non est eiusdem secundùm idem*; vt, si probetur Æthiopem esse album & non album, quia est albus dentes, cutem non albus: 3°, *cùm non est ad idem*; vt, si probetur Socratem esse divitem, & non divitem, quia in comparatione ad Irum dives est, non est ad Crœsum: 4°, *cùm non est de eodem tempore*; vt, si probatur Socratem venturum, & non venturum, quia venturus est cras, non venturus hodie. Ad ignorationem elenchi omnis Fallacia potest aliquo modo reduci; quēadmodum ad Contradictionem omnis oppositio. Solvitur ostendendo defectum contradictionis in aliquâ dictarum quatuor conditionum.

§. 5. *Fallacia nō causæ pro causa.*

Fallacia *à non causâ vt causâ*, est cùm aut causa non vera sumitur pro causâ verâ; aut causa non talis pro causâ tali: vt, insufficiens pro sufficiente, per accidens pro per se, remota pro proximâ &c. Istis enim duobus modis contingit: 1°, *à causâ non verâ vt causâ verâ*; vt, si probetur bellum intestinum esse propter cometam: 2°, à

à causâ non tali, vt causâ tali; vt, si probetur vini vsum tollendum, quia facit ebrios. Hæc fallacia vsum habet pervtilem in syllogismis, ducentibus ad Impossibile. Solvitur negando causam falsam & adducendo germanam. §.6.

Fallacia *Consequentiæ*, est cũ ex antecedente infertur vt consequens, quod tamẽ nõ est consequens. Contingit id, quoties contra regulas Conversionum, aut Syllogismorum conditionalium peccatur; quas videre est retrò *part.* 2. *c.* 7. §. 4. & *part.* 3. *c.* 9. §. 2. Solvitur ostendendo infirmitatem consequentiæ, vel ex regulis; vel ex aliis consequentiis eiusdem formæ, & tamen infirmis. *Fallacia cõsequentiæ.* §.7

Fallacia *petitionis principii*, est cùm id sumitur tanquàm principium ad probationem, quod non est concessum. Contingit multis modis, 1°, *cùm supponitur idipsum quòd quæritur sub ijsdem terminis*, quę dicitur *Petitio Statim*; vt, si probetur hominem esse, quia homo est: 2°, *cùm sub diversis, sed synonymis*; vt, si probetur gladium acutum esse, quia ensis est: 3°, *cùm quæstio probatur per æquè ignotũ*; vt, si probetur hominem esse risibilem, quia equus bin- *Fallacia petitionis principii.*

himmibilis, 4°, *cùm per ignotum*; vt si probetur terram sensim illuminari à Sole, quia mouetur circa Solem: 5°, *cùm propositiones mutuò & circulariter se probant*; vt si probetur ignem esse calidissimum, quia tenuissimus est; & mox tenuissimum, quia calidissimus. Solvitur ostendendo vanitatem & nugationem talis Argumentationis.

§. 8.

Fallacia secundùm plures interrogationes vt vnam est, cùm plures quæstiones ita proponuntur coniunctim; vt vna tantùm quæstio videri possit: Contingit id duobus modis: 1°, *cùm quæritur idē prædicatum de diversis subiectis*; vt, sùntne mel & fel dulcia? 2°, *cùm de subiecto eodem diversa prædicata quæruntur*; vt, estne homo animal & lapis? Solvitur respondendo non vnâ responsione ad omnes interrogationis partes simul; sed distinctè ad singulas.

Fallacia secundùm plures interrogationes.

Quæstiones hujus capitis.

1. De *Fallacijs extra dictionem in genere*. Pa.
2. De *Fallaciâ Accidentis*. Pa.
3. De *Fallaciâ à dicto secundùm quid ad dictum*

Unum simpliciter.
4. De *Fallaciâ ignorationis Elenchi.* p
5. De *Reductione omnium fallaciarum ad ignorationem Elenchi.* p.
6. De *Fallaciâ à non causâ, vt causâ.* p.
7. De *Fallaciâ Consequentis.* p.
8. De *Fallaciâ Petitionis Principii.* p.
9. De *Fallaciâ secundùm plures interrogationes vt vnam.* p.

CAP. 30.

De Ordine & Methodo in Genere.

§. 1.

Methodi vox, & definitio.

COnsideratâ Argumentatione, reliquum est alterum Discursus Instrumentum, *Ordo* seu *Methodus*. Qui accuratiùs ista distinguunt, *Ordinem* volunt esse integræ alicujus disciplinæ, *Methodum* etiam particularium conclusionũ; atq; *Ordinem* disponere, *Methodum* etiã inferre: Nos vtrumq; habemus pro eodẽ. Est autem Ordo, seu Methodus, *ratio ita disponendi partes alicuius Disciplinæ vel*

Tractationis vt facillimè à nobis integra discantur.

§. 2. *Methodus Invẽtionis.*

Methodus alia est *Inventionis*, alia *doctrinæ*: diversâ enim prorsus viâ ad disciplinarum præcepta indaganda, & ad indagata docenda incedimus. *Inventio* prior est; *doctrina* nobilior. Vtraque à notioribus nobis ad ignotiora nobis procedit; sed alio tamen & alio modo: nam præcepta indagamus *ascendendo*; hoc est, progrediendo à sensibilibus & singularibus, quæ sunt *notiora nobis simpliciter*, ad intelligibilia & vniversalia, quæ sunt *notiora naturâ*: sed præcepta tradimus *descendendo*; hoc est, progrediendo ab vniversalibus & intelligibilibus, quæ sunt *notiora naturâ, & nobis etiam distinctè*, ad minùs vniversalia & sensui propinquiora, velut ignotiora.

§. 3. *Methodi inventionis Media.*

Methodi *Inventionis* quatuor sunt *Media*, & velut gradus per quos ascendimus. Primus *Sensus* est; cujus administerio colligimus aliquam singularis rei notitiam. Secundus *Observatio*, sive *Historia*; quâ colligimus, & mente collocamus, quæ sensu aliquoties hausimus: Tertius *Experientia*; quâ colligimus plures observationes

nes

nas ad certum vsum applicamus: Quartus & vltimus *Inductio*, quâ collectas plures Experientias ad vniversalem conclusionē constituendam adhibemus.

§. 4. *Methodus Doctrinæ duplex.*

Methodus doctrinæ duplex est

Compositiva; quæ à notione *Subiecti* incipiens principia ejus & affectiones & species investigat: hæc tradendis disciplinis *Theoreticis* inservit.

Resolutiva; quæ à notione *Finis* incipiens, ejus subjectum & Media investigat: hæc disciplinis *Practicis*, hoc est, Prudentijs & Artibus, tradendis inservit.

Leges vtriq; Methodo communes sunt.

§. 5. *Lex Brevitatis.*

I. Lex brevitatis. *Nihil in disciplina desit, aut redundet.* Mutilatio enim est, non edendum, si qua pars necessaria desit; Redundantia verò & Tautologia in præceptis nauseam pariunt: in præceptis dico, nō in exemplis, aut commentarijs; exempla enim si sint frequentiora, & commentarij fusiores, ita non damnamus, vt probemus magis.

§. 6. *Lex Harmoniæ.*

II. Lex Harmoniæ. *Doctrina singula par-*

partes inter se consentiant. Pessimè docet, qui quod hîc ponit, alibi per incogitantiam evertit.

§.7. *Lex vnitatis.*

III Lex vnitatis, sive Homogeniæ. *Nihil in doctrina præcipiatur, quod non sit subiectum aut finis homogeneum.* Dico *subiecto*, propter Scientias; *Fini*, propter Artes & Prudentias. Damnat Aristoteles meritò transitum à genere ad genus.

§.8. *Lex Generalitatis.*

IV Lex Generalitatis, sive Antecessionis, & consecutionis. *Præcedat in docendo id, sine quò alterum intelligi nequit, sed ipsũ sine altero.* Lumen enim accipiant oportet & robur. sequentia à præcedentibus; non hæc ab illis.

§.9. *Lex Connexionis.*

V Lex Connexionis. *Singula partes doctrinæ aptis transitionibus connectantur.* Crebris enim interruptionibus turbantur intellectus & memoria: aptâ verò colligatione & vtrumq; juvabitur, & methodi ratio manifesta fiet. Operæ facturus precium qui docet, Methodi connexionem & rationem vniversam tabulâ aliquâ sive diagraphe compendiariâ discipulis repræsentabit.

Quæ-

Quæstiones hujus Capitis.

1ª. *De Ordinis & Methodi distinctione.* p.
2ª. *De Vtriusq; definitione.* p.
3ª. *De Methodo Inventionis.* p.
4ª. *De Quatuor Mediis Inventionis.* p.
5ª. *De Methodo Doctrinæ: an sequatur rerum naturam magis, vel nostræ cognitionis facilitatem?* p.
6ª. *De Lege brevitatis.* p.
7ª. *De Lege Harmoniæ.* p.
8ª. *De Lege Vnitatis.* p.
9ª. *De Lege Generalitatis* p.
10ª. *De Lege Connexionis.* p.

CAP. 31.

De Methodis in Specie.

§. 1. *Methodi Compositivæ partes.*

Methodum *Syntheticam* sive *Compositivam* Scientiarum, quæ contemplativæ sunt, propriam diximus. Partes ejus tres sunt; *Subiectum*; Subjecti *Affectiones*, & Affectionũ *Principia*: quæ sunt omnia suo modo Præcognita, quemadmodum ostensum suprà est cap. 10. hujus partis. Nec est quòd *Species* quartam partem addamus; tùm quod

possit esse Subjectum alicujus scientiæ, quod non habet species: tum quòd species subjecti totalis sunt etiam subjecta suo modo, sc. partialia.

De hac Methodo sunt speciales leges.

§. 2. *Lex unitatis.*

I Lex unitatis. *Unitas scientiæ pendet à subjecti unitate.* Subjecti ica vel Materialis, vel saltem formalis. *Materiale* subjectum est res considerata; *Formale* est ratio secundùm quàm consideratur. Illud unum potest esse & idem multarum disciplinarum; vt, *Arithmetica* & *Musica* considerant *Numerum*: Hoc vniuscujusque Proprium; vt, Arithmetica Numerum considerat, *quod numerus*; Musica eundem, *quod sonorum*.

§. 3. *Lex Generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis universalia præcedunt minùs universalia.* Prius ergo agendum de subiecto in genere, quàm de speciebus ejus: vt, in *Physica* prius agendum est de *corpore naturali in communi*, quàm de *Cœlo*, aut *Elementis*, aut *Animalibus*. Amplia legem & ad universalia in causando: agendum enim prius de *Principijs*, quàm de *Affectionibus* Subjecti.

§. 4. *Methodi ratio in disciplinis cõtemplativis*

Vnde in Scientijs Methodi ratio hæc est.

est. Primò agatur de *Subiecti notitiâ* paucis, tantùm vt aliquo modo præcognoscatur: secundo loco de eius *Principijs*: tùm de *communibus* eius *Affectionibus*: de *Speciebus* deinceps, descendendo à *simplicioribus* ad magis *composita*, dùm ad *infimas* perveniatur. Hac Methodo accuratè vtitur Aristoteles in tradendâ disciplinâ *Physicâ*.

§. 5. *Methodi Resolutivæ partes.*

Methodi *Analytica* sive *Resolutivæ*, quæ Prudentijs & Artibus inservit, partes sunt tres; *Finis*, *Subiectum*, & *Media*: Finis enim introducendus est in subiectum per Media quædam.

§. 6. *Leges vnitatis.*

Ejus speciales sunt leges.

I Lex vnitatis. *Vnitas disciplinæ operatiuæ pendet ab vnitate finis.* Quod enim subjectum est in contemplativis, id finis est in operativis.

§. 7 *Lex Generalitatis.*

II Lex Generalitatis. *Magis vniversalia præcedant minùs vniversalia.* Intellige de vniversalibus & in causando, & in prædicando; atque in causando rursùm, & respectu causæ Finalis, quia præcognitio Finis præcedere debet Mediorum investigationem; & respectu Causæ Efficientis, quia notitia principiorum debet præce-

dere notitiam Mediorum.

§.8. *Methodi ratio in disciplinis operatricibus.*

Vnde in operatricibus methodi ratio hæc est. Primò agatur de *notione finis*, vt de præcognoscendo: mox de *Subiecto*, in quod finis introducendus est: tertio loco de *Principijs Mediorum*: quarto de *Mediijs* ipsis, iisq; primò *in genere*, postea *specialiter*, dùm ad infima perveniatur. Vt in *Ethicâ* Prudentiâ, primò agitur de *Felicitate*, vt de Fine, tùm de *Hominis intellectu, voluntate, affectibus*, vt subjecto Felicitatis; inde de *Electione, Fuga, Consuetudine*, &c. quæ sunt Principia virtutum; de virtutibus demùm ipsis, vt Mediis ad Felicitatem, in genere, & in specie.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *An sit vnica omnium Disciplinarum Methodus?* p.
2. *De Methodo Compositivâ.* p.
3. *De Legg vnitatis in illâ,* p.
4. *De Legg Generalitatis in illâ.* p.
5. *De Methodo Resolutivâ.* p.
6. *De Legg vnitatis in illâ.* p.
7. *De Legg Generalitatis in illâ.* p.
8. *An sit præter istas alia Methodus species?* p.

FINIS.

APPENDIX PRIMA
DE VSV LOGICÆ.

CAP. I.

De Tractatione Simplicis Thematis: sivè De Geneſi Thematicâ.

DIſciplinarum *inſtrumentalium*, in quorum numero eſt Logica, vis omnis in vſu ſita eſt: *Vſum* proinde *Logicæ* reliquum eſt vt paucis oſtendamus. Is autem duplex: vel enim ipſi aliquid ſecundùm artis *Logicæ* præcepta cõmentamur; vel ab alijs commentata artificioſè reſoluimus. Illa γύμνασις dicitur, ſive *Tractatio*: hæc ἀνάλυσις, ſive *Reſolutio*. *Tractatio* omnis vel eſt *ſimplicis Thematis*, quod explicandum, vel *Problematis*, quod argumentis diſcutiendum; vel *integræ Diſciplinæ*, quæ Methodicè diſponenda proponitur: Geneſin *Thematicã*, *Pro-* §. 1. *Diſtributio & ordo dicendorum.*

blematicam, *Methodicam* non incommodè dixeris.

§. 2. *Expensio Thematis simplicis.*

Thema simplex est *quidquid concipi exprimive potest citra affirmationem, & negationem*. Themata autem simplicia, vt non sunt omnia vnius rationis, ita nec vno omnia modo tractãda. Expendat itaq; oportet animo priùs thema aliquod tractaturus, quàm ad operandum accedat, ipsius conditionem: sitne Ens *Reale*, an *Rationis*; *Vniversale*, an *Singulare*; *Substantiale*, an *Accidentale*; *Totale*, an *Partiale*; *Absolutum*, an *Relatum*; *Abstractum*, an *Concretum*; *vnum*, an *Aggregatum*; &c. Sed non persequor ista sigillatim. Consultius fuerit, tantùm præcepta quædam magis communia exhibuisse, quæ tractandis Thematibus plerisq;, præsertim perfectioribus, inserviant; eorúmq; praxin vnico exemplo ostendisse.

§. 3. *Explicatio Nominis.*

Thematis expensi Tractatio in *Explicatione* consistit tùm *Nominis*, tùm *Rei*. Ordiendum autem à *Nomine*: cujus explicandæ sunt ἀμφιβολία, συνωνυμία, & παρονυμία. ὁμωνυμία explicatur aperiendo, si qua sit, vocis ambiguitatem; varias ejus significationes, & acceptiones in medium affe-

rendo

fendo; vnámq; ex omnibus deligendo eã, de quâ præſens inſtituitur tractatio. Συνωνυμία explicatur recenſendo varias ejus appellationes, & in eâdem, & in alijs linguis. Παρωνυμία explicatur declarando vocis notationem, & Originem; atq; etiam Conjugata. Ad explicationem Nominis *Lexica* magno erunt adjumento; cùm *Generalia* variarum linguarum, præſertim quæ Etyma vocum notant, & linguarum Harmoniam: tùm quarundam Diſciplinarum *Propria*, qualia ſunt Dictionaria *Theologica*, *Iuridica*, *Medica*, *Philoſophica*. Cæterùm prædicta non ſunt omnia & ſemper, & vbiq; adhibenda in Nominibus explicandis: Sed delectu opus eſt, & judicio, vt ea ſolùm adhibeantur, quæ ipſi Rei explicandæ opportuna videbuntur.

§. 4. *Explicatio Rei.*

Res explicantur *Attributione*, & *Diſtributione*: illa fit, cùm Themati ſubjecto alia attribuuntur; hæc, cùm ipſum Thema in ſuas partes diſtribuitur. Attribuuntur autem Themati quædam *Eſſentialia*; quædã non *Eſſentialia*. Eſſentialia hic intellige, non ſolùm quæ propriè conſtituunt Eſſentiam, *Genus* & *Differentiam*: Sed illa vniverſa quæ ad conſtituendam plenam &

perfectam Rei Definitionem quoquo modo pertinere suprà dictum est *part.1. Compend. cap.17.§ 3.* Qualia sunt in substantiis *Propria* Accidentia, in Accidentibus propria *Subiecta*, & *Obiecta*; in vtrisque *Causa Efficientes*, & *Finales*: quæq; aliquibus istorum proportione respondent. (vt *Materia* in Artificialibus habet rationem *Subiecti*; *Correlatum* habet rationem *Obiecti* in Respectivis, & *Fundamentum* Causæ *Efficientis*, in Potentijs *Actus* proprius habet rationem *Finis* &c.) Quæ præter ista sunt, omnia sunt non Essentialia. *Essentialia* meritò primum in Tractatione locum vendicant: *Non Essentialibus* conveniet novissimus: inter hæc & illa *Distributio* medio loco commodissimè collocabitur.

§. 5. *Per Attributa Essentialia.*

Inter Essentialia *Genus*, quia communissimum, primum: idq; assignandum est semper, quàm fieri potest Propinquum; præmissis tamen, si cubi opus erit, & remotionibus. Genus sequitur *Differentia*; cujus aut defectum supplebunt, aut naturam plenius declarabunt Accidentia *Propria*: & hoc maxime in substantijs, additis etiam *Causis Efficientibus* Principalibus, Impulsivis, & Instrumentalibus; & *Fine* tùm

proximo

proximo, tùm etiam remotis. At quoties Thema Accidentale tractandum venit, *Generi* subnectenda erunt, præter iam dicta, *Subiectum* eius proprium, & adæquatum *Obiectum*. Ista autem dico omnia, vel aliqua, plura, vel pauciora; prout casus exiget, & conditio ipsius Thematis. Ex quibus demùm integra conficienda est *Definitio Rei Essentialis*: quæ claudat hanc Tractationis partem. Placuisse video permultis diversam omninò ab istâ pergendi rationem: quos integram Definitionem primo statim loco posuisse juvat, mox eam per singula membra resoluisse. Quibus assentior in texendis Disciplinarum Compendijs; atq; aliàs etiam quoties insigni brevitate opus est. Ast vbi Thema aliquod laxiùs tractandum proponitur, suaderem studiosis, præsertim minus exercitatis, vt illâ potiùs incedant viâ, quam jam ostendi: quòd naturæ convenientius sit à primis & simplicibus Terminis, ad ortos & compositos colligendo procedere; quàm è contrà, resolvendo.

§. 6. *Per Distributionem.*

Investigatâ Definitione, ac propositâ, Thema mox distribuendum est in suas *species* aut *partes*; sive eas habeat proprias

& per se, sive improprias, aut per accidēs. Sed partes vel nominasse tantùm vt plurimum sufficiet; aut saltem explicuisse quā paucissimis, quantum scilicet necesse est ad pleniorem ipsius Thematis intelligentiam: neutiquam verò sunt justâ tractatione, & fusiùs declarandæ. A divisione ad attributa transeundum *non Essentialia*: quæ sunt aut *Effecta*, aut *Comparata*.

§. 7. *Per effecta.* Effecta plerunq; latè admodùm patent, & copiosam suppeditant tractandi materiam. Sed *Effecta Thematis*, siqua sint aut minùs nobilia, aut nimiùm cōmunia, poterit quisq; pro suo arbitrio, vel tacitus omittere, vel nominata præterire. Nobiliora verò, & magis propria conveniet ad certas velut classes, maximè si multa sint, revocare; quò distinctiùs, & enucleatiùs explicentur. Sed quia sæpius contingit vt *Effecta* cum *Proprijs* Accidentibus, aut *Fine*, aut alijs Attributis, vel reipsâ coïncidant, vel saltem (propter cognationem quam cum illis habent) coïncidere videantur; dispiciet oportet cum judicio Themà aliquod tractaturus, quò quæq; commodissimè referri possint, debeántve; an ad *Effecta*, an verò ad *proprietates*, aut *finem*

nem, aut aliud aliquod Thematis Attributum: ne cogatur idem bis aut pluries in vnius Thematis tractatione repetere. Porrò hic Effectorum locus est afferendis exemplis maximè opportunus. §. 8.

Post Effecta sequentur *Comparata*; quæ vel Cognata sunt, vel Oppositа: quorum *Cognata* comparantur cum Themate, vt cum eo conuenientia; *Oppositа*, vt pugnantia. Thema explicatur per comparationem *Cognatorum*, cum ea quæ ipsi aliquâ ratione sunt eadem, aut similia afferuntur, ostenditúrq; in quo sita sit *identitatis* aut *similitudinis* inter ea ratio; itémq; *diversitatis* & *dissimilitudinis*. Ratio identitatis & similitudinis inter Cognata declaratur, cũ ostenditur in quo eodem aut simili conueniant, vel *Genere*; vt Comitas, & Vrbanitas: vel *Causa efficiente*; vt Augmentatio, & Nutritio: vel *Materiâ*; vt Ros & Pruina: vel *Fine*; vt scribere & loqui: vel *Subiecto*; vt Fides, & Charitas: vel *Effecto*; vt magnes, & Succinum: vel *Proportione*; vt Sol & Oculus: vel alio quoquam cognationis vinculo. Quinetiam, quandoquidem est aliquod perpetuò inter Cognata discrimen, (aliàs *Cognata* non essent ampli- *Per Cognata.*

ùs, sed *Eadem*:) convenientiâ explicatâ aperienda est consequenter, eorum discrepantia & dissimilitudo, siuè *Genere* differant; vt Sol, & Oculus: sive *Causâ Efficiente*; vt Ros, & Pruina: sive *Materiâ*, vt Os & Cartilago: sive *Fine*; vt Physica & Medicina: sive *Subiecto*; vt Lux & Lumen: sive *Obiecto*; vt Comitas, & Vrbanitas: siue *Circumstantiâ* aliquâ *Loci, Ordinis*, aut *temporis*; vt Crepusculum, & Aurora: sive *Molis*; vt Collis, & Mons: siue *Gradus*; vt liberalitas, & Magnificentia: siue alio quocunq; demùm modo.

§. 9. *De Oppositis.*

Adhibendæ sunt vltimo loco *Oppositæ*; vbi Thema explicandum est per collationem ad ea, quæ cum ipso pugnant: *Oppositæ* enim *inxtà se positæ magis elucescunt*. Oppositorum autem quatuor sunt genera: de quibus *part.* 1. *Compend. cap.* 15. Relata, Cõtraria, Priuativa, & Contradictoria. Sed *Contradictorium* Thematis notabilem lucem ei præstare nõ potest, propterea quòd vagum sit nimis, & infinitum: *Correlatum* verò Thematis, quòd ad ejus definitionem pertineat, inter *Attributa Essentialia* potiùs censetur. Sola ergo *Privativè*, & *Contrariè* opposita hiolocum &

vsum

vsum habent; vt quæ sola apta sunt hoc modo declarare, atq; illustrare sua opposita. Quibus expositis, & cum Themate collatis, non est quod vlteriùs desideretur in simplicis Thematis tractatione. Totius negotij praxin vnico exemplo aliqualiter exhibeo. Esto ergo Thema tractandum

INVIDIA. §. 10.

Exemplum tractationis Thematicæ.

Expensâ imprimis in animo Thematis conditione, invenio ipsum esse *Accidens Universale, Absolutum & Abstractum*: mox tractationem ordior. Vbi considero *Invidiæ*

NOMEN; ejúsq; I.

1°, Ὄνομα. Sumitur enim *Passivè*, & *Activè*, notante *Ciceron lib. 4. Tusc. Quæst.* Activè rursus, vel in bonam partem pro honestâ æmulatione; vel in malam partem, pro vitiosâ tristitiâ de bono alterius: quâ vltimâ significatione inpræsentiarum accipitur.

2°, Συνωνυμία. Appellatur enim hoc vitium Latinis. 1. *Invidia*, quam appellationem pleræq; linguæ vulgares secutæ sunt. 2. *Livor*: Græcis verò, 1. φθόνος. 2. βασκανία. 3. ζῆλος, &c.

3°, Παρωνυμία, ibiq;

1. Ety-

1. *Etyma* vocum in varijs linguis; vt. 1° *Invidia* ab *In* particulâ intensiuâ, & *video*; quòd invidus oculos continuò fixos habeat in alienâ felicitatem. 2°, *Livor* à colore livido, qui plerunq; in invidis cernitur. 3°, φθόνος, velut ἀπὸ τῦ φθύω quòd invidus, vel semet animi ægritudine quodammodo interficiat; vel necem optet eius cui invidet.

2. *Cognata*: qualia sunt. 1°, *Adiectiva*; Invidiosus, Invidus: sed *Invidus* actiuè solùm significat; *Invidiosus* & actiuè & passiuè, frequentiùs tamen passiuè. 2°, *Substantivum*; Invidentia: quâ voce Cicero potiùs vtendum judicat, quàm Inuidiæ, quòd liberior sit ab ambiguitate; cum *Invidia* vtroq; modo dicatur, *Invidentia* non nisi Actiuè. 3°, *Verba*, *Adverbia* &c. Sed ista fortasse plus satis.

II Attributa Essentialia: vbi

1°, *Genus*. 1. *Remotiora* nonnulla, sc: Passio, Pallio animi, Dolor, sive Ægritudo. 2, *Proximum*; Dolor vitiosus.

2°, *Differentiæ*: sumptæ

1. A *Subiecto*; qui sunt homines pleriq: omnes: pauciissimi enim ab hoc affectu liberi. non tamen simpliciter omnes,

sed

sed ij ferè qui mali sunt animi, & impotentes cupiditatum suarum.

2. Ab *Obiecto:* quod est duplex, *Quod*, & *Cui*. Objectum *Quod*, est *Bonum* cujuscunq; generis: verum, apparens; honestum, vtile, jucundum; animi, corporis, fortunæ, famæ: ne ipsâ quidem virtute exceptâ. Obiectum *Cui* est in vniversum quivis *Homo alter*; superior, par, inferior: (invidemus enim *superiori*, quia ei non æquamur; *pari*, quia nobis æquatur; *inferiori*, ne nobis ęquetur.) Sed tamen intra certam quandam proportionem loci, temporis, & conditionis aliquâ ex parte *Æqualis*: nemo enim invidet aut olim defunctis, aut longiùs remotis, aut immenso intervallo superioribus, inferioribúsue; secundùm illa, *Pascitur in vivis livor* ζηλῶι δὲ τε γείτονα γείτων. καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. *Extra omnem invidiæ aleam*, &c.

3. à *Causâ Efficiente*. 1. *Principali, & internâ in eo qui invidet*; quæ superbia est, & inordinatus amor sui: quia enim quis ex vitio φιλαυτίας propriæ excellentiæ nimium indulget, propterea ringitur quoties æstimat eam alienæ felicitatis

obiectu

obiectu minui, & obscurari. 2. *Impulsivâ*, & *Externâ*, quæ multiplex esse potest & varia: siue 1°, *in eo cui invidetur*: vt si inimicus; si riualis; si indignus; si felicitatis suæ facto, aut verbis prodigus ostentator; aut quid simile. siue 2°, *in tertiâ aliquâ persona*; vt Despectio, Adulatio, Susurrationes &c. quæ sunt omnia per magni momenti ad invidiã concitandam.

3°, *Integra Definitio*: eáq; 1. *Brevior*; Invidia est tristitia mala de bono alieno. 2. *Plenior*; Invidia est vitiosa animi ægritudo, quâ quis præ nimio sui amore contristatur de bono, quo alterum frui videt aut præuidet fruiturum, in quantùm æstimatur diminuere propriam excellentiam.

III. DISTRIBVTIONEM. Vbi breviter expedio tres *Invidiæ* species; postremam quamq; pessimam: quarum 1ª est cùm quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono (in specie vel gradu) quo ipse potiri non potest pariter. 2ª est, cùm quis ægrè fert alium frui, aut fruiturum bono, quo ipse fruitur, sed cupit frui solus. Vtramq; hanc *Invidiæ* speciem *Lucanus* breui sel-

qui-

qui-versu,& expressit eleganter, & egregijs exemplis illustravit *Cæsaris*, & *Pompeij* lib. 1. Pharſ. *Nec quenquam iam ferre potest Cæsarve priorem, Pompeiúsve parem.* 3ª est, cùm quis proprium bonum corrũpit, aut ejus vsum sibi etiam negat, ne fortè alteri bono esse possit: quò sensu *Plinius*, aliiq; per translationem similitudinis *Cervum*, *Stellionem*, & alia quædam animalia Invidiæ notarunt. Laborare hac pessimâ ærugine non paucos eruditorum, nimio notius est, quàm vt hic ostendatur.

ÉFFECTA, quæ sunt partim *Interna*, respectu ejus qui invidet; partim *Externa*, respectu ejus cui invidetur. Invidia enim 1. mentem perpetuò cruciat, & omnem vitam reddit inquietam. 2. Corpus etiam vultúmq; non deformat modò, sed etiam velut tabe quadam consumit. Iustissimum malum: quæ & culpa est eadem, & pœna; nec minùs flagellum quàm vitium. 3. reddit hominem bonis malísq; pariter invisum, odiosum vniversis. 4. impellit ad quævis flagitia perpetranda. Obtrectationes, doli, calumniæ, jurgia, seditiones, homicidia (quæ non mala deniq;?) ex radice pullulant inuidiæ. Eum verò cui invidetur IIII.

Inuidia

Invidia plurimis periculis exponit. Declinabit itaq; vir ſapiens quantum in ipſo eſt inuidiam: id quod faciet primùm, ſi gaudeat in ſinu ſuo, & bonis quæ habet tacitus frui malit, quàm ea vanè prædicando limos oculos, & animos irritare; deinde ſi curet ita ſe gerere, vt felicitate, quam occultare non poteſt, non omninò indignus videri poſſit.

V COGNATA: quæ ſunt inter alia

1°, *Odium*; quo quis aliquem animo averſatur, eíq; malè vult. Convenit cum *Inuidiâ*. 1°, *Subiecto*; etſi non reciprocè: ſemper enim qui inuidet alteri, ipſum odit; etſi non e contrà. 2°, *Cauſa efficiente interna*; quæ eſt vtrobiq; elati animi ſuperbia, & cæcus amor ſui.

2°, Ἐπιχαιρεκακία. cum quis gaudet de malo alieno. Conuenit cum *Invidia*. 1. *Subiecto proprio*, & reciprocè: nam qui de bono alterius contriſtatur, lætatur de malo; & contrà. 2. *Cauſa efficiente*, vt ſuprà.

Differunt tamen ab Invidiâ

1°, *Odium*. 1. *Subiecto*: poteſt enim eſſe odium in quo non eſt Inuidia. 2. *Obiecto Quod*: quod in Inuidiâ non niſi

Bonum

Bonum eſt; at in Odio poteſt eſſe malum. 3. *Obiecto Cui:* quod latius eſt Odio, quàm Inuidiæ. Inuidemus enim hominibus tantùm, non Deo, nec nobis ipſis, ſed alijs: aſt odiſſe poſſumus, & alios homines & nos ipſos, & alias creaturas, & ipſum Deum. Inuidemus ijs tãtùm qui ſunt nobis aliquâ ſaltem proportione æquales: aſt odiſſe quis poteſt & diù defunctos, & long è diſſitos, & immenſo intervallo ſuperiores aut inferiores.

2°, Ἐπιχαιρεκακία ab *Invidiâ.* 1. *Genere:* nam Inuidiæ Genus Dolor eſt; ἐπιχαιρεκακία lætitia. 2. *Obiecto* Quod: ἐπιχαιρεκακία enim de malo eſt, Invidia de Bono.

OPPOSITA. quę ſunt potiſſimùm duo iſta. 1. *Sympathia*, ſiue *Benevolus affectus*, cùm quis ſic comparatus eſt, vt alteri benè velit, bonúmq; ejus ſeriò, & ex animo gratum habeat: atq; iſte affectus Inuidiæ ex diametro adverſatur. 2. *Honeſta Æmulatio*, cùm quis dolet ſe ab alijs bono aliquo ſuperari aut æquari, quos par erat ipſum ſuperaſſe: non quòd ægrè ferat profectum alienum; ſed quòd deſideret ſuum. *Invidia* VI

hominum

hominum malorum est; *Æmulatio* bonorum. Proficiscitur ab animi hæc *magnitudine*; illa, *Elatione*. Illâ incenditur animus, ne benè sit alteri: hâc, vt benè sit sibi.

§. 11. *Imitationis ratio; & ornatus.*

Hanc tractandi rationem si in alijs Thematibus imitari velit studiosus juvenis, faciet cum fructu suo. Sed non erit nimiùm superstitiosus, nec curabit ista omnia & singula præcisè vbiq; adhibere; nec enim res feret: sed istis addat, demátve licet, aut etiam immutet nónulla quivis pro suo judicio, & subjecti Thematis exigentiâ. Vtile etiam fuerit (etsi Logicus, quà talis, hoc non præcipiat,) inter tractandum sententias bonorum authorum, velut gemmas locis idoneis inseruisse. Sed 1°, si sint breves; 2°, si instituto accommodæ; 3°, si quid habeant acuminis, aut elegantiæ non vulgaris: nam quæ aut prolixæ sunt, aut studiosiùs quæsitæ, aut languidæ & è triuio, perpetuò sunt ingratæ. Ornabis etiam tractationem, si aptis *Formulis* vtare, vbi opus est: quarum copiam sub suis titulis libello seorsim descriptam in promptu habere pervtile fuerit. Quales sunt Formulæ explicandi vocum *Ambiguitates*, & *Etyma*; Rerum *Causas efficientes*, *Impulsivas*,

In-

Instrumentales; *Finem*, *Materiam*, *Subiectum*, *Obiectum*, *Integras definitiones*, *Distributionem*, *Effecta*; Cognatorum *conuenientiam*, & *differentiam*; Oppositionem *Priuatiuam*, & *Contrariam*, &c.

§. 12. *Materia practicandi.*

Quò autem suppetat iuuentuti ad manum vberior copia omnis generis Thematum, quibus tractandis semet exerceat, experiatúrq; quid præstare valeat, & quantum in re Logicâ profecerit. visum est coronidis loco silvulam materiæ tractandæ subijcere. Esto ergo exemplum Thematis

1°, *Substantialis*. 1. vniversalis; *Canis*, *Metallum*. 2. Singularis; *Cicero*, *Bucephalus*. 3. Partialis; *Manus*, *Oculus*, *Cerebrum*. 4. Aggregati; *Oceanus*, *Galaxia*.

2°, *Accidentalis*. 1. Absoluti; *Lumen*, *Nutritio*, *Metus*. 2. Relati; *Contingium*, *Locus*. 3. Singularis; *Coniuratio Catilinæ*, *Acumen Aristotelis*. 4. Concreti; *Princeps*, *Orator*. 5. Aggregati; *Philosophia*.

3°, *Non Realis*. 1. Secundæ Notionis; *Metaphora*, *Syllogismus*, *Æquator*. 2. Priuatiui; *Cæcitas*, *Mors*. 3. Figmenti; *Sisyphus*, *Chimæra*, *Phœnix*.

Quæstiones huius Capitis.

1. De Geneſi, & Analyſi. p.
2. De Geneſi tripliei. p.
3 De notione, & expenſione Thematis ſimplicis. p.
4. De Explicatione nominis. p.
5. De Explicatione Rei per Attributa eſſentialia. p.
6. De Diſtributione. p.
7. De Conſideratione Effectorum. p.
8. De Conſideratione Cognatorum. p.
9. De Conſideratione Oppoſitorum. p.

De ſubſtantia
- Subſtantia
  - 10. Univerſalis. p.
  - 11. Singularis. p.
  - 12. Partialis. p.
  - 13. Aggregata. p.
- Accidentia
  - 14. Abſoluti. p.
  - 15. Relati. p.
  - 16. Singularis. p.
  - 17. Concreti. p.
  - 18. Aggregati. p.

19. Secunda Notionis. p.
20. Entis Privativi. p.
21. Entis Ficti. p.

CAP.

Cap. 2.

De Tractatione Problematis solitariè.

Thesis Problematica est Tractatio Problematis per argumentorum collationem, vt veritas eluceſcat. Eſt autem *Problema* propoſitio in diſceptationem vocata: cujus conditiones vide fuſius part. 3. Compend. cap. 17. §. 2. Ejus partes eædem ſunt, quæ & Propoſitionis; *Subiectum, Prædicatum, Copula*: licèt non ſemper expreſſè proponatur per modum Propoſitionis. Proponitur enim Problema, vel *Integrè*, vel *Diminutè*. Integrè proponitur, quoties certò conſtat de vtroque termino, & ambigitur tantùm vera pars contradictionis ſit vera: exprimiturq; vel *poſitivè*, cùm altera pars definitè ſtatuitur, vt *Logica eſt Ars*, *Forma non eſt Principium Individuationis*, & *Theſis* dicitur; vel *interrogativè*, cùm vtraq; pars ex æquo dubia relinquitur, vt *An Logica ſit Ars? An Forma ſit principium Individuationis?* & *Quæſtio* dicitur. *Diminutè* proponitur, quoties expreſſo tantùm altero terminorum

§. 1. *Natio & expenſio Problematis.*

rum ambigitur de reliquo: exprimitúrque variè, sed ferè ad modum Thematis aut Quæstionis simplicis, vt *de Genere Logicæ*, *De Principio Individuationis*; aliquando tamen pleniùs & per disiunctionem, vt *sitne Logica Genus Artis, vel Scientiæ, vel habitus instrumentalis ab vtrâq; diversus? An Materia sit principium Individuationis, vel potiùs Forma, aut Accidens, aut quid aliud?* Nos distinctionis ergò, Problema Integrum, *Categoricum* dicemus; Diminutum, *Disiunctivum*.

§. 2. *Tractationis Problematicæ partes.*

Tractatio verius; generis Problematum, aut *Solitaria* est; aut *Socia*. Solitariè tractatur Problema, cùm quis sine adversarij instantis quæstionem aliquam per se examinat. Cuiusmodi Tractationis tres sunt præcipuæ partes; Παρασκευὴ, Κατασκευὴ, Ἀνασκευὴ: *Præparatio Quæstionis*, *Probatio veritatis*, & *Dilutio obiectorum*. Quibus etiam ex abundanti & præmitti potest, quasi *Præmij* vice, Προπαρασκευὴ de gravitate controversiæ, atq; dubij occasione: & subnecti, quasi *Epilogi* loco, Ἐπανασκευὴ, repetitionem complectens summariam totius defensionis cum corollarijs inde emergentibus.

§. 3. *Præfatio.*

In Præfatione imprimis ostendetur gravitas Quæstionis, prout res ipsa postulabit. Quòd sc. Problema tractandum non sit nullius, vel levis momenti: sed vel de rebus apertè gravissimis; vel de ijs quæ etsi primâ specie leviores videri possint, sunt tamen eæ, sine quibus graviores nequeunt dextrè intelligi aut explicari. Mox si fieri potest occasio dubij detegetur, & origo erroris: quæ nimirùm res ansam huic disputationi primæ præbuerint; errorisque & initium dederint, & incrementum. Illud *attentionem* parit; Hoc *benevolentiam* sententiæ nostræ: sed videndum, vt ista *Logicè* fiant, hoc est nudè & apertè secundùm rei veritatem; non invidiosè & hyperbolicè, vt *Oratores* solent. Quin & omitti potest omnis Præfatio; vbi aut minùs necessaria est, aut Problema brevius tractandum.

§. 4. *Evolutio Tituli.*

Habitâ brevi præfatione, Problema nõ statim probandum est, (nisi vbi termini satis perspicui sunt, & res ipsa parùm controversa:) sed præparandum prius, *Evolutione tituli, & Conjectione Quæstionis. Evolutio Tituli* est explicatio Terminorum Quæstionis; tùm *Subjecti*, tùm etiam *Prædicati*

dicati; cujus vtriusq; brevis aliqua præcognitio habenda est, vt felicior sit progressus in reliquâ tractatione. Vtile erit quidem animo, aut etiam in scriptis seorsim, plenam tractationem vtrijusq; Termini secundùm rationem in superiore capite traditam priùs instituere, quàm ad tractandum integrum Problema accedatur; sed ex istis paucula tantùm sunt apertè ponenda in Tractatione ipsius Problematis; quæ sc. videri possunt magis necessaria ad intelligendum sensum quæstionis; qualia plerunq; sunt 1°, *Vocum variæ Acceptiones*, præcipuè quæ nobiliores, & præsenti instituto accommodatiores. 2°, *Rerum Definitiones*. 3°, *Earum distinctiones à cognatis*. Ponenda autem sunt ista præcognita, primò ex parte *Subiecti*; 2° ex parte *Prædicati*; atq; ex parte quidé Prædicati tantò diligentiùs, quantò Prædicatum est terminus principalior in propositione.

§. 5. *Conciliio Quæstionis.*

Conciliio Quæstionis, sive Explicatio status Controversiæ, est ostensio quid sit vtrinq; concessum, & quid propriè controversum. Est enim in omni controversiâ aliquid *commune*, in quo partes cõsenti-

sentiunt; & aliquid *dubium*, in quo non: illud *διδόμενον* dicitur; hoc *ζητούμενον*, sive *ἀρινόμενον*: Illius Expositio nobis, *Acceptio dati*, hujus *Constitutio Quæsiti*, satis idoneè dicitur. *Accipimus Datum*, cùm quędam fundamentalia sumimus, vel supponimus, de quibus inter nos convenit & adversarios; adjunctâ, si opus sit, brevi eorundem declaratione aut probatione per vnum aut alterum principale argumentũ, *Constituimus Quæsitum*, cùm ostendimus perspicuè, in quo *summa litis*, sive (vt loquuntur) ipsum *punctum Controversiæ* situ est. Id si dextrè fiat, totum penè negotium confectum est: mirum enim dictu, quantum lucis hinc afferatur Probationi, & Refutationi. Si Controversiarum in omni genere Scriptores, hoc ritè & accuratè vbiq; pręstarent; mille controversiæ in Philosophicis, atq; aliàs, jacerent dudum cõsopitæ, de quibus hodiè acerrimis animis disputatur. Huc pertinet *Variarum Opinionum recensio*: quæ debet esse *Candida*, ne cujusquam sententiam sinistrâ interpretatione pervertamus; *Succincta*, ne prolixitas sit tædio; & tamen *Plena*, ne dum brevitati studemus, videamur parùm sincerè

§.6. *Declaratio, & Probatio veritatis.*

alterius sententiam explicuisse.

Factâ hujusmodi præparatione, Καλαστευὴ sequitur; quæ in sententiâ, quam defendendam suscepimus, declarandâ, & astruendâ cernitur. In *Problemate Categorico* præstiterit vnicâ thesi affirmante vel negante sententiam nostram brevitet proponere; eámq; aliquot rationibus cõfirmare: nisi sit acriùs controversum, & multis limitationibus indigeat. Tunc enim plures *Theses* vtiliùs proponentur cũ suis quæq; *probationibus*. In *Problemate* verò *Disiunctivo*, vbi ferè opinionum major est varietas, & plures difficultates, necessarium erit defensionem nostram pluribus propositionibus complecti, quas *Theses, Conclusiones*, vel *Assertiones* vocant: incipiendo more Aristotelico ab illis, in quibus removentur aliorum sententiæ; & pergendo ad illas, in quibus propria exponitur. Porrò post singulas Conclusiones, *Argumenta* quibus ea confirmentur ponenda sunt; petita partim à *ratione*, partim ab *autoritate*: Rationum autem copiam, & delectum habebimus, si *Subiecti* Conclusionis primò, deinde *Prædicati* naturam & attributa mente percurramus: vel

secundùm

secundùm rationem tractandi simplex Thema *cap.* 1. hujus appendicis, vel per ordinem locorum Topicorum *lib.* 3. *Comp. cap.* 19. & deinceps. Non sufficiet tamen Argumenta sic nudè proposuisse: fortiter premenda sunt, & defendenda; adversariorúmq; evasiones, subterfugia & cavillationes, quibus eorum vim, & ictum declinare aut eludere satagunt, examinandæ atq; evertendæ.

§. 7. *Obiectiones*

Confirmationem sequitur Ἀνασκευὴ, *Confutatio*, siue *Dilutio Obiectorum*. Nec multùm intererit, quo loco Obiectiones disponantur: sive ab ipso statim initio omnes ante Tituli Evolutionem & Constitutionem Status Quæstionis, quod fecêre *Thomas*, *Scotus*, & *Scholasticorum* turba; sive omnes vltimo loco, & post Confirmationem nostræ sententiæ; siue, qũod suaderem magis, post singulas *Opiniones*, aut certè post Singulas *Cõclusiones* certæ oblectionum classes, quæ pro tali opinione aut contra talem Conclusionem militare videntur. *Solutiones* pariter, aut singulis Obiectionibus subijci possunt singulę, aut vniuersis vniversæ; pro cuiusq; arbitrio. Nec enim morari debent quemquam istæ

curæ

curæ: illa potior est, quâ demum ratione argumenta objecta dextrè, & artificiosè solvantur.

§. 8. *Solutio ad Conclusionē*

Id quò fiat appositè, & cum judicio; consideranda sunt in Obiectione tria hęc, atq; hoc ordine: *Conclusio, Forma, Materia.* Si enim afferatur Objectio, in cujus nec *Formâ* nec *Materiâ* vitium sit: reijcienda tamen est tota, si non directè contradicat alicui *Conclusioni* defensionis nostrę: sæpe enim contingit vitium ἐπιζητήσεως, vt ea multis & operosè confirmentur, quæ sunt extra quæstionem; negligatur econtrà id, quod maximè probandum erat. Cæterùm eiusmodi *Obiectiones* operosâ non indigent *solutione*: satis erit eas, vt alienas à quæstione, rejecisse; atq; ostēdisse paucis, quod ex ijs colligitur non pugnare cum Thesi nostrâ. Huc spectant illæ Formulæ, ἀπροσδιόνυσον *hoc, & ad rem nihil. Deseritur quæstio. Concedimus totum; nec video quid incommodi sequatur. Hoc nō impugnat Thesin meam.* &c. Quandoque Objectio allata contra Thesin aliquam, tàm non evertit eam, vt confirmet magis: quod quoties fit non *reijcienda* est tantùm, vt impertinens; sed etiam *retorquenda.*

da. Quò spectant Formulæ, *Hoc facit prò me. In hoc adversarius meas partes agit. Prævaricari hoc est, non objicere. Dum hoc urget, miror ipsum non advertere, se propria vineta cædere.* &c.

§. 9. *Solutio ad Formam.*

Si Objectionis conclusio sit ad rem, & directè contradicat alicui Thesi nostræ; Forma Argumentationis proximo loco excutienda est: atq; examinanda Objectio secundùm leges Syllogismorum Generales & Speciales; num sit ritè disposita, vel non. Si facto examine constet *legem aliquam Syllogisticam* violari; (vt si sint quatuor termini, si medium ingrediatur conclusionem, si propositiones sint purè particulares, si purè affirmantes in secundâ figurâ, si arguatur à negatione antecedentis ad negationem consequentis in Hypotheticis, si in Inductione sit insufficiens enumeratio particularium, aut quid simile) solvetur Objectio negando ejus formam, & detegendo particulare vitium, in quo peccat. Vt si dicamus, *In hoc Syllogismo sunt quatuor termini, Manca est hæc Inductio*, &c. Et hoc in rigore satis est: Sed expediet etiam vitium in Formâ vlteriùs ostendisse, allato vno aut altero argumento,

mento, ejusdem omninò formæ, quod examen manifestè sit vitiosum, & absurdum. Cujus Formulæ sunt, *Perinde hoc sequitur, ac si quis probare velit, &c. Si sic argumentari liceat, non minùs ego probaverim &c.* & aliæ consimiles.

§. 10. *Solutio ad Materiam.*

Quòd si nec *Conclusio* sit aliena, nec *Forma* vitiosa; consideranda est *Materia* Objectionis ex *Præmissis*: & secundùm ejus rationem Instituenda erit responsio ad Objectionem. Si qua Præmissarum sit *manifestè falsa*, aut *non sufficienter probata*; solvetur Objectio simplici ejus *Negatione* adjectâ (si videbitur) ratione aliquâ cur eam negemus. Quòd si ejusmodi sit Objectio vt nihil commodè negari possit, *Terminos* (qui sunt *Materia Præmissarum*) expendere oportet; vt ex ijs eruatur responsio. Termini autem sunt, aut *Extremi*, aut *Medius*. Expendendi autem primùm *Extremi*: in quorum altero si lateat ambiguitas, (vt plerumq; fit) distinguendus est Terminus sic ambiguus; & respondendū ad Præmissam, in quâ ille Terminus reperitur: ostendendo Terminum illum aliter accipi in dictâ *Præmissâ*, aliter in *Conclusione*. Si nō sit ambiguitas in Extremis, tunc

Medius

Medius Tarminiis est expendendus: & *secundùm se*, & *ratione habitâ ad locum* ex quo ducitur. Secundùm se consideratum Medium, si sit ambiguum; respondendum est, vt priùs, per distinctionem: ostendendo, Medium non eodē modo sumi in Majore, & Minore; & in vno sensu veram esse *Maiorem*, *Minorem* falsam; in altero *Maiorem* falsam, *Minorem* veram. Sin ambiguitas non appareat in Medio; recurrendum ad *Locum Topicum*, vnde Medium videtur ductum: vt ex *Maximis* locorum, & Maximarum *Fallentiis* judicari possit, recténe ductum sit argumentum ex illo loco, vel non. Hic permagno erit adjumēto (bone Lector) Locorum Topicorum *Maximas*, & earum *Fallentias*, vsu tibi familiares reddidisse; atq; Exemplis, quæ singulis subjecta reperies *part. 3. Compend. cap. 19. & deinceps*, alia plura addidisse; vt sic tibi copia Exemplorum ad manū suppetat, quæ velut paria ei obijcias, qui tibi afferet Argumentum ex loco aliquo Topico perperam ductum. Si constabit Objectionem niti aliquâ Maximâ, non rectè intellectâ: respondebitur, ostendendo cācellos & limites illius Maximæ, quo sensu

su intelligenda sit, & quibus in casibus fallat; adeoq; præsentem Objectionem ad aliquem dictorum casuum pertinere: quod etiam allatis alijs exemplis in pari casu illustrabitur.

§. 11. *Collectio Corollariorum*

Expeditâ hactenùs *Confirmatione nostræ sententiæ*, & *Dilutione Obiectorum*, poterimus cum brevi aliquâ repetitione *Thesis*, aut *Thesium*, quas defendimus, totam Problematis tractationem finire. Nisi quod alicubi ὀπισκευὴ propemodum necessaria est: cùm sc. ex constitutione sententiæ nostræ, quædam *Observationes* emergunt; quæ aut ad praxin, aut ad illustrandam aliam aliquam veritatem, aut ad evertendas alias adversarij assertiones videri possint nō infimi momenti. Πορίσματα vocant, & *Consectaria*, & *Corollaria*: quæ per subsumptionē, aut ex nostrâ conclusione inferuntur immediatē; aut ad sic illatā consequuntur. Corollaria autem ista non necesse est nouis adductis rationibus vlteriùs confirmare; (satis enim jam antè confirmata præsumuntur in Probatione Principalium Conclusionum:) sed sufficiet ea proposuisse tantùm breviter, & adnotasse vt ex Principalibus Conclusionibus per neces-

necessariam, & evidentem cõsecutionem deducta.

Exemplo rem declaratam oportuit in studiosorum gratiam: sed præ studio brevitatis non tàm justum exemplum, quàm exempli rudem aliquam ideam, & velut scelecon exhibeo; idq; in tractatione Problematis Disiunctiui. Quod sit *Exemplum Tractationis Problematica.* §. 12.

DE GENERE LOGICÆ.

Partes hujus Tractationis erunt

Προκαταρκτικὰ. vbi ostenditur I.

1°, *Gravitas Quæstionis.* Ob diversam Methodi rationem in disciplinis Theoreticis, & in Practicis.

2°, *Occasio discrepantium Opinionum.* 1. Promiscuus vsus terminorum Ἐπιστήμης & Τέχνης, scientiæ, & Artis apud bonos authores. 2. Infelix Barbaries sæculi Scholastici, & ignoratio vsus Logicæ.

Παρασκευὴ. vbi II.

1°, *Evolutio Tituli.* 1. Logica hic tota ista Disciplina sed *Docens*; non *Utens*. 2. Ejus Genus quæritur, non *Remotum*; sed *Proximum*.

2°, *Conjectio Quæstionis.* ibiq;

1. *Acceptio Dati.* Ista enim largiuntur omnes; Logicam 1°, esse habitum Intelle-

tellectualem de primâ specie Qualitatis. 2°, nec Sapientiam esse, nec Prudentiam, nec Intellectum Principiorum. 3°, & scientiam dici posse, & Artem, in largâ vocum acceptione. 4°, esse instrumentum Philosophiæ, & omnium Disciplinarum.

2. *Constitutio Quæsiti.* Sed illud ambigitur, quodnam sit ejus Genus Proprium, & Proximum: sitne illud Ars, an Scientia; an vero Habitus ab vtrâq; diversus? Vbi occurrunt 3 opiniones

1ª, *Avicennæ*, & *Latinorum Scoti*, *Thomæ*, *Alberti* &c. quòd sit Scientia propriè dicta.

2ª, Quorundam è veteribus, & omniũ ferè *Neotericorum*: quòd sit Ars propriè dicta.

3ª, *Græcorum*; quos sequitur *Zabarella*: quòd nec Scientia sit, nec Ars, sed habitus instrumentalis ab vtrâq; diversus

III. *Assertum.* Vbi pro veritate declarandâ pono quasdam *Conclusiones*: & sunt istæ.

1ª. *Logica Genus non est habitus Instrumentalis à Scientiâ, & Arte specificè distinctus.* Probatur

1°, A sufficientiâ quinq; habituum Mẽ-

dẽ

tis apud Aristot. lib. 6. Ethic. cap. 3. & alibi.

Respondet Zabarella lib. 1. de Nat. Log. cap. 11. Aristotelem ibi non intendisse nominare, nisi tantùm principales habitus; sub quibus tamen inclusiuè intelliguntur Logica, & Grammatica, vt eorum instrumenta: & ponit exemplum de discedente Patavio Romam, vt videre est plenius apud ipsum loco citato.

Sed contrà. 1. patet ex Textu Aristotelem ibi voluisse enumerare omnes species habitus in quibus est veritas; quare habitus, quos *Zabarella* instrumentales vocat, aut non continent veritatem, aut sub aliqua dictarum specierum continentur. 2. Grammatica est apertè vna ex illis quinque; sc. Ars. 3. Exemplum quod ponit non est ad rem; quia non est simile.

2°, Ab insufficientiâ fundamenti illius opinionis, quod non est aliud quàm quòd Logica habeat rationem Instrumenti: sed ratio Instrumenti, cùm sit respectus relativus, non habet diversificare species: ergo

3ª. *Genus Logica non est scientia propriè dicta.* Probatur.

1°, *à Subiecto.* Quod in Scientijs debet esse Ens Reale & Necessariũ : cùm Logica versetur circa secundas Intentiones, quæ non sunt ante operationem nostri intellectus; & eâ cessante, cessant: ergo

2°, *à Fine.* Qui in Scientijs est contẽplatio proprij subjecti : modò Logica in illâ non acquiescit, sed ordinatur ad cognitionem subjectorum in alijs Disciplinis; cùm sit earum Instrumentum ex 4. suppositò: ergo.

3°, *à Testimonio Aristot. lib.* 1. *Topic. cap.* 9. vbi distinguit de Problemate Ethico, Physico, & Logico; & consequẽter separat Logicam à Prudentijs & Scientijs. vide *part.* 3. *Compend.* nostri *cap.* 17. §. 2.

3ª. *Genus Logicæ est Ars propriè dicta.* Probatur

1°, *Per Inductionem.* Logica est habitus mentis, ex 1. suppositò : sed non est aliquis trium, ex 2. suppositò; nec scientia, ex 2. Conclusione: relinquitur ergò quòd sit Ars.

2°, *à Subiecto.* Quod in Artibus est aliquid effectibile à nobis propter finem: sed

sed hoc competit secundis Intentionibus in Logicâ: ergo.

3°, *à Fine.* Logica docet effectionem Instrumentorum Logicorum: ergo.

4°, *à Testimonio* tùm *Aristotelis*, qui Logicam τεχνὴν vocat lib. 2. Elench. cap. vlt. & alibi; tùm aliorum qui citantur à *Keckerm. tract. 1. Præcog. Log. cap. 2. §. 3.*

Ἀφασκευή. Vbi solvendæ objectiones IIII.

1. *Obi. Contra 1. Conclusionem.* Logica est Instrumentum: ergo & habitus Instrumentalis.

Sol. Hoc non probat quæsitum. Instrumentum enim prædicatur de Logicâ, vt Relatum in concreto de suo Subjecto; non vt Genus de Specie.

2. *Obi. contra 2. Concl.* Logica est habitus per demonstrationem acquisitus; ergo est Scientia. Consequentia patet, ex definitione Scientiæ.

Sol. Scientiæ vox ambigua est. Sumitur enim vel *largè*, pro omni habitu certo conclusionum, quomodo omnes Artes & Prudentiæ possunt dici Scientiæ, & sic intelligitur in definitione allatâ, per quam distinguitur ab *Opinione*

& *Intellectu Principiorum*: vel *strictè*, prout est vna ex quinq; speciebus habitus contradivisa Arti & Prudentiæ; & sic requiruntur aliæ conditiones ad Scientiam, sc. quòd sit de Subjecto Necessario, & quod acquiescat in contemplatione ejus.

3. *Obi.* Logicus est sciens: ergo Logica est scientia. Sequitur Argumentum à Conjugatis.

Sol. Non sequitur arguendo à concretis ad abstracta, vbi prædicatio non est per se. vide *part.* 3. *Compend. cap.* 22. §. 3. & sic est in hoc casu.

4. *Obi.* In Logicâ est subiectum proprium, sunt passiones, sunt principia; & ista sunt omnia quæ requiruntur ad scientiam: ergo,

Sol. Negatur minor. nam ad Scientiam propriè dictam requiruntur alia, vt dictum est modò in responsione ad tertiam.

5. *Obi. contra* 3. *Concl.* Logica non videtur contineri sub eodem Genere cũ arte fabrili, & Architecturâ; sed illæ sunt Artes: ergo:

Sol. Non continetur sub eodem ge-

nere

nere proximo;(nam illæ sunt Artes manuales, hæc mentalis;) sed benè sub eodem remoto.

6. *Obi.* Ars versatur circa materiam externam & crassam; nó sic Logica: ergo.

Sol. Major si sit vniversalis, non est vera: nam Effectio quæ est propria Artis operatio, non minùs est in Materiâ internâ, quàm externâ.

Ἐπισκευή. vbi V.

1°, Brevis *Repetitio.* Ex dictis ergo cóstat Logicam nec Scientiam esse, nec habitum nescio quem Instrumentalem; sed propriè, & γνησίως Artem.

2°, *Collectio πρισμάτων.* Quod cum ita sit, hinc intelligitur

1. Logicam non aliâ Methodo tradendam quam *Analyticâ:* id quod fecisse constat Aristotelem ex solo titulo Priorum & Posteriorum Analyticorum.

2. Inutiliter eos operam dare Logicæ qui nudâ cognitione contenti, vsum ejus negligunt: secundùm tritum illud; *Merus Logicus, merus Asinus.* §. 13.

Hanc ferè rationem in alijs Problematibus sequi proderit; sed pleniùs: præsertim vbi variæ sunt & multùm dissidentes *Imitationis ratio, & Ornatus.*

inter se sententiæ. At in *Problemate Categorico* sæpè sufficiet angustiore viâ incedere: vbi quæstio facilius conijci, & totum negotium vnâ thesi concludi poterit. Illud etiam admonendum, rationem tractãdi Problema aliquantùm variari, pro naturâ ipsorum problematum: vt si sint *Theoretica*, vel *Practica*; *Universalia*, vel *Particularia*; *de præterito, præsenti*, vel *futuro*, atq; multifariam aliàs. Sed isti respectus non faciunt varietatem ita notabilem, vt necesse sit de singulorum ratione aliquid seorsim præcipere: ratio iam exhibita suo modo & mutatis mutandis, conveniet vniversis; quod cujusq; judicio relinquendum censui. Ornatui inservient *Formulæ* debitis locis adhibitæ: quales sunt Formulæ *de rei gravitate*, *de origine errorum*, *explicandi Subiectum, & Prædicatum*, *accipiendi Datum*, *constituendi quæsitum*, *proponendi Opiniones*, *ponendi Cõclusiones*, *afferendi Obiectiones*, *reijciendi eas*, *respondendi ad Formam*, *retorquendi*, *paria referendi*, *negandi*, *reddendi rationem negationis*, *distinguendi*, &c.

§. 14. *Genesis Problematica angustior.*

Est & alia tractandi Problematis ratio adhuc angustior multò, quæ potest duobus

bus modis inſtitui. *Uno*; ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum. 2. Noſtra Theſis ſine ambitu verborum Categoricè ponatur, & vno aut altero principali argumento probetur. 3. Objectiones aliquot è præcipuis breviter ſolvantur. *Altero*; ſi 1. præmittatur brevis præcognitio terminorum, vt ſuprà. 2. argumenta vtriuſq; partis ſeorſim proponantur. 3. Sequatur deciſio quæſtionis, per admiſſionẽ rationum vnius partis, & ſolutionem rationum alterius. Quin etiam omitti poteſt vtrobiq; præcognitio Terminorum, vbi ſenſus quæſtionis aut obvius eſt, aut non multùm obſcurus.

Silvam materiæ tractandæ non opus eſt hic, vt in ſuperiore capite, ſubnectere; abundè ſatis problematum quęvis Diſciplina ſuppeditabit, in quibus ſtudioſi ſe exerceant.

Quæſtiones hujus Capitis.

1. *De Geneſi Problematicâ.* . p.
2. *De Notione & Expenſione Problematis tractandi.* p.
3. *De Præfatione.* p.

4. De Evolutione Tituli. p.
5. De Acceptione Dati. p.
6. De Constitutione Quæsiti. p.
7. De Recensione Opinionum. p.
8. De Declaratione & Probatione nostræ sententiæ. p.
9. De Obiectionibus, & earum solutione in genere. p.
10. De Solutione ad Conclusionem. p.
11. De Solutione ad Formam. p.
12. De Solutione ad Materiam. p.
13. De Collectione Corollariorum. p.

CAP. 3.

De Tractatione Problematis Sociali: sive, de Disputatione.

§. 1. *Disputationum numerus, & virtutes.*

OMnis Tractatio Problematis per argumentorum collationem, etiam solitaria, *Disputatio* est; sed ea vox de solâ Sociali, quæ fit instante, & premente adversario, per Synecdochen excellentiæ plerunq; intelligitur. Quâ exercitatione nescio an sit alia æquè vtilis juvenibus; tùm ad perspicientiam veri, & illam de

qua

quâ Aristoteles *lib. 1. Poster. cap. vlt.* animi ἀγχίνοιαν: tùm etiã ad vim ἑρμηνευτικὴν, & sensa animi aptè, & expeditè proferenda. Disputatio omnis instar pugnæ est, estq; ad minimum duorum; *Opponentis*, & *Respondentis*: Solennior tamen erit, si tertius etiam accesserit, velut Arbiter pugnę. *Moderator*. Disputaturis cum laude, & fructu, tres virtutes sunt apprimè necessariæ: *Ingenuitas*, *Modestia*, *Candor*. *Ingenuitas* in eo consistit, vt quis animo accedat ad disputàndum puro, & libero ab omni præjudicio: præjudicium enim tollit judicium, & frustrà disputatur cum eis, qui nõ convincuntur etiam cùm convincuntur. *Modestia* in eo, vt sit aliquis voce & gestu sedato; non clamores cieat & strepitus; permittat adversario verborum vices. *Cãdor* in eo, vt quis pudori & famæ adversarij prudenter consulat; labeculas ejus & lapsus prætereat sæpiùs, quàm notet; de formâ & verbis non moueat litem, vbi de ipsis rebus constat: nisi fortè adversarij juncta ignorationi impudentia debeat auditoribus ludibrium.

§. 2. *Materia disputanda.*

Non sunt omnia Problemata indifferenter in disceptationem vocanda. Viten-

tur

turitaq; inter disputandum quæstiones I. quæ fidei officiant aut bonis moribus. Vt *An Deus sit colendus? An Parentes sint amandi?* De istiusmodi enim Principijs qui dubitare velle videntur, fuste, non ratione sunt refutandi. II. quæ sensuum judicio sunt planè manifestæ: vt *An igne sit calidus? An detur Motus?* III. quæ rationem superant, & captum humanæ mentis: vt *de loco animæ separatæ; De materiâ & mole cœli Empyrei.* IIII. quæ vanæ, ineptæ & nugatoriæ sunt: vt *An nihil & Chimæra sint fratres? An vulpes saltans in vacuo excitet pulverem?*

§. 3. *Propositio materiæ disputandæ.*

Disputatio similis prælio: sed in prælijs acies disponi priùs solent vtrinque, quàm manus conseramtur; & in disputationibus ipsum *Conflictum* præcedat oportet *Apparatus*. Apparatus autem pro more locorum varius est. In transmarinis Academijs, præsertim Germaniæ, materia disputãda ferè proponitur Thematicè sub ratione *Loci Communis*, aut *Simplicis Thematis*, vt *de Syllogismo; de Elementis; de Principe*: quâ artificiosè, & per theses quasdam explicatâ à Respondente secundùm formam tractandi Thema simplex suprà traditam

cap.

cap. 1 huius appendicis, in Opponentis arbitrio eſt, quam Reſpondentis Theſin, argumentis oppugnare velit, eligere. Aſt in celeberrimis Angliæ Academijs proponitur materia diſcutienda ſemper *Problematicè*, ſub ratione ſc. vel *Theſis*, vt *Metalla ſunt invicem tranſmutabilia*; vel *Quæſtionis*, vt *An Metalla ſint invicem tranſmutabilia?* Quâ propoſitâ quandoq; ab *Opponente*, quandoq; à *Moderatore*, poſtulatur *Reſpondentis* eâ de re ſententia: quam ille mox explicat in ſuâ *Suppoſitione*. Noſtrum hunc morem jure præferendum cenſeo: tùm quia diſputatio apud nos ſtrictior eſt, quæ illis vaga nimis; tùm quia Problema certi ſubiecti & prædicati juſto aliquo temporis ſpatio poteſt aliquo modo plenè diſcuti, cùm vix poſſit expectari, vt Thema plenius examinetur tantillo tempore per omnia ſua Attributa. Vtiliùs fortaſſis facturi & nos & illi ſi & nos quãdoq; ad illorum morem diſputationes inſtitueremus, & illi frequentiùs ad noſtrum.

§. 4.

Suppoſitio.

Propoſitâ quæſtione, Reſpondentis eſt ſententiam ſuam declarare: cujus declarationem in noſtris ſcholis *Suppoſitionem* dicimus

dicimus. Vocabulo sanè perquam idoneo (etsi aliqui illud sugillârint immeritò tali scommate, Quid opus est Sub?) non enim tàm *ponitur* Respondentis sententia vt indubiè vera, quia sic non rectè caderet sub disputationem; quàm *supponitur* à Respõdente pro verâ, donec Opponens evicerit contrarium. *Suppositio* aut *Rigida*, & *Peremptoria* est; aut *Rationalis*, & *Satisfactoria*. Suppositio *Rigida* siue *Peremptoria* est cùm Respondens nec terminos Quæstionis aperit, nec rationes affert defensionis suæ; sed propositâ quæstione, nudè & simpliciter id indicat solùm, veram partem Contradictionis defendere velit, Affirmativam, vel Negativam: qui mos est Oxoniæ in publicis scholis in ordinarijs disputationibus Scholarium & Bacchalaureorum. Suppositio *Rationalis* siue *Satisfactoria* est, in quâ Respondens animi sui sententiam, quò plenius intelligatur ab Opponente, & Terminorum distinctione, limitatione; Propositionum aperit, & rationum momentis statuminat: qui mos est Oxoniæ in privatis Collegijs, & etiam publicè in Scholis in disputationibus solennioribus. Illa præceptis non indiget: de hac obseruentur ista.

Sup-

1. *Suppositio formetur stylo & methodo Scholastico*; hoc est Logicis, non Rhetoricis. Apage hic Rhetorum cincinnos & calamistros. *Veritas* enim quæritur, non *Elegantia*: nec expectatur *Declamatio*, sed *Suppositio*. Odiosę sunt verborum phalerę, & ambitus aurium; vbi instruendæ sunt mentes auditorum, non affectus movendi.

2. *Suppositio formetur verbis (quàm fieri potest) propriis, perspicuis, & ab omni ambiguitate liberis*. Aliàs Respondens auditores confundet magis, quàm instruet; & quęstioni tenebras potiùs offundet, quàm afferet lucem.

3. *Objectionum solutio ne fiat in Suppositione*. In reliquis Suppositio formanda est ad rationem Tractationis Problematis solitariæ in superiore capite expositam: sed *dicendò* omittenda, servandáque in ipsum congressum disputationum. Aliàs & *Opponenti* injuria fiet, cujus Objectiones præripientur à Respondente; & *Auditoribus*, quibus apponetur recocta Crambe.

§. 5. *Oppositio.*

Habitâ Suppositione, Opponens, præsertim in solennibus disputationibus, solet aliquando priusquam disputare occæperit

perit, paucula velut perorando præfari. Oratiunculam illam *Oppositionem* dicimus. Interdum est Oppositio propemodum necessaria; quoties sc. Respondens aliquod falsum aut inopinabile tueri videtur: tunc enim Opponens gravi aliquâ Oratione ejus pertinaciam castigabit, & solidis rationibus refutabit sententiam; idq; magis *Logicè*, quàm *Rhetoricè*. Ast aliàs si adhibeatur, non id fit aliquâ rei necessitate; sed ὀα παρέργου vt auditorum expectationi aut loci consuetudini fiat satis. In quâ non curabit Opponens rationes solidas adhibuisse, sed magis rationum vmbras; & quæ plus habeant facetiarum quàm virium, ingenij quàm acuminis: *Rhetoricè* magis, quàm *Logicè*. Poterit tamen si voluerit argumenta quæ mox obiecturus est disponere, & futuræ disputationis fundamenta jacere in Oppositione. Sed difficile est hic aliquid præcipere, vbi liberum est Opponenti quâ videbitur viâ insistere. Caveat tamen duo hæc: 1°, ne Respondentis alteriúsue cujusquam personam aut famam petulanter habeat. 2°, ne in re seriâ jocis nimiùm ineptiat. Siquis omni omissa hujusmodi Oppositione (nisi vbi solennitas

exercitij

exercitij eam quodammodo flagitare videatur) disputationi se protinùs accingere voluerit: faciet cum laude fortassis, certè cum venjâ plurimorum.

§. 6.

Officia Opponentis.

In ipso conflictu, quò quisq; quod suî est muneris, id ritè præstet: videndum quæ sint *Opponentis* partes; quæ *Respondentis*; quæ etiam *Moderatoris*. Opponentis est *Objicere, Urgere, Replicare. Objicit*, cùm argumento, ejusq; prosyllogismis thesin Respondentis impugnat: *Urget*; cùm requirit à Respondente, vt argumento legitimè satisfaciat: *Replicat*; cùm responsioni allatæ non acquieuit, sed porrò it contrà. In Objiciendo tria hæc spectare debet Opponens; 1. *Conclusionem* probandam; 2. *Medium* probandi; 3. *Formam* probationis.

§. 7.

Inferre negatam.

Officium Opponentis *circa Conclusionem*, est probè perspectam habere tùm Respondentis Thesin, tùm propositionem ab eo quandocunq; negatam; vt illam evertere, hanc confirmare possit. Primi syllogismi Conclusio nisi directè contradicat Thesi Respondentis, tota disputatio erit aliena propter *Ignorationem Elenchi*, quo non est aliud vitium disputandi magis

gis

gis dedecorosum. Pariter aliena erit, si in progressu disputationis inferri vnquam contigerit propositionem aliam ab eâ, quam Respondens novissimè negaverat. Sciat ergo Opponens propositionem negatam ei semper incumbere probandam; quam oportet integram inferre in cõclusionem proximi syllogismi sine vllâ mutatione, præsertim in sensu: quin & ipsissima etiam verba retinenda sunt, quoties commodè fieri potest, quò clarior sit progressus. Quòd si alicubi propter ambiguitatem, obscuritatem, prolixitatem, aliámve causam mutatio verborum sit faciẽda; neutiquam tamen id tentandum est absq; consensu Respondentis.

§. 8. *Invenire Medium.*

postquam constiterit de conclusione probandâ, proxima Opponentis cura erit, *Argumenta* quibus ea probetur adducere. Suaderem studioso, donec assiduâ exercitatione aliquam disputandi facultatẽ sibi comparaverit, non accedere ad disputandum imparatum à copiâ argumentorum, etiam in scriptis. Haurire poteris argumenta ex libris eorum, qui de illâ materiâ scholasticè scripserunt, & destinatò. Si non occurrant argumenta in libris, tecum

in

in mente tacitus percurre *Attributa* terminorum propositionis probandæ, *Subiecti* primò, deinde *Prædicati*: ex quibus tuopte ingenio argumenta facilè extundes, si tibi saltem illa non exciderint, quæ *de Medij termini Inventione* generaliter præcipiuntur *part. 3. Compend. cap. 6.* Distinctiones insuper et Limitationes, quæ solent adhiberi pro declaratione status Quæstionis, Argumenta suppeditabunt: quandoquidem enim vana est omnis Distinctio, & Limitatio in aliquâ quæstione, quæ non propterea adhibetur, vt occurratur tacitæ alicui objectioni contra illam Quæstionem; ex ejusmodi distinctionibus & limitationibus Objectiones sic elicies, si applicare velis illam partem earum quæ non congruit cum sensu Respondentis, alicui termino cui congruet. E.g. si objiciendum esset contra Porphyrianam speciei infimæ definitionem, hanc sc. *Species est quæ Prædicatur de pluribus differẽtibus numero in quid*; in explicatione illius definitionis part. 1. Compend. nostri cap. 2. §. 3. invenio duos ejus terminos limitari: ly *Quæ prædicatur* cum hac limitatione *Immediatè*; & ly *Differentibus numero* cum

hac limitatione *Tantùm*. Prior limitatio ſuggerit mihi dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur de pluribus differentibus numero tantùm in quid, ſed mediatè; vt *Animal de Socrate, & Platone*: Poſterior dari aliquid, quod non eſt ſpecies, quod tamen prædicatur, idq; immediatè de pluribus differentibus numero in quid, ſed non numero tantùm; vt *Animal de Homine & Equo*. Hinc colligo duas Obiectiones contra dictam definitionem; priorem, quòd *Animal* prædicatur in quid de *Socrate & Platone*, qui differunt numero: poſteriorem, quòd *Animal* prædicatur in quid etiam immediatè de *Homine & Equo*, quos differre certum eſt numero, cùm & ſpecie differant; & tamen Animal non eſt infima ſpecies: ergo videtur dicta definitio convenire alijs à definito; & proinde eſſe vitioſa. Fuſiùs iſta fortaſſis expoſui quàm par erat: ſed quod factum eſt in Tyronum gratiam, æquus lector facilè condonabit. Argumentorum copiam vbi paraueris, delige ex ijs vnum aut alterum, ſed quæ plus videntur habere difficultatum & virium, atq; illis fortiter preme Reſpondentem, prætermiſſis levio-

vioribus: niſi volueris præmiſſâ Fallaciâ, aut tenui aliquo argumento peritiam Reſpondentis, quaſi tentando explorare; vt ſolent in exercitu levi aliquâ velitatione, velut præludio, hoſtẽ priùs tentare, quàm res juſto prælio cernatur. §. 9.

Sed fruſtrà Concluſio probanda præ- *Debitè Cõ-*
noſcitur, & Argumenta conquiruntur, ni- *cludere.*
ſi ex Argumentis Concluſio debitè inferatur. In eam rem conſulerem tyronibus, donec aſſuetudine promptiores evaſerint, ſyllogiſmos ſuos in chartulâ deſcribere ijſdem formâ, & verbis, quibus vrgere debent; annotatis ad oram ſingulorum Syllogiſmorum nominibus modorum, ad quorum normam efformati ſunt. E.g. ſi tibi diſputandum eſſet adverſùs dictam infimæ ſpeciei definitionem, ex priore duorum illorum argumentorum quæ §. 8. afferuntur; ſic formandus eſſet progreſſus diſputationis, & in chartâ deſcribendus.

Da- *Quæ definitio convenit alteri à definito, ea eſt vitioſa:*
ti- *Sed dicta definitio infimæ ſpeciei convenit alteri à definito:*
j ergo *eſt vitioſa.*

Major eſt manifeſta ex legibus definitio-

nis; minor probatur Syllogismo Hypothetico sic

àposit. Ant. ad posit. Cons.	*Si dicta definitio conveniat Generi, tum convenit alteri à definito,*
	Sed convenit Generi: ergo *Convenit alteri à definito.*

Minor probatur Syllogismo de termino obliquo sic

Da- *Animal est Genus:*
ri- *Dicta definitio cõvenit Animali:* ergo
j. *Convenit Generi.*

Minor probatur

Bar- *Quod predicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid, ei dicta definitio convenit:*
ba- *Sed animal predicatur de pluribus &c.* ergo
ra. *Dicta definitio convenit Animali.*

Minor probatur Syllogismo expositorio, & de termino obliquo, sic

Bar- *Socrates & Plato sunt pluralis differẽtia numero tantùm:*
ba- *Sed Animal predicatur de Socrate & Platone in Quid;* ergo
ra *Animal predicatur de pluribus differentibus numero tantùm in Quid.*

tædet

tædet iſta puerilia tanto conatu: ſed qui in minutioribus hiſce aliquandiu ſemet exercuerit, ſentiet brevi cum ſuo magno fructu quas vires habeat ad promptitudinẽ exercitatio.

§. 10. *Vrgere ad Reſponſionẽ*

Poſtquam eò perducta res eſt argumẽtando, vt nihil vltrà negari poſſe videatur; Opponentis proximum officium eſt, vrgere adverſarium ad Reſponſionem. Si *fugiat*; vt repetatur Argumentum: ſi *hæreat*; vt vel negetur aliquid, vel reſpondeatur: ſi *Fallaciam clamet*; vt oſtendatur quæ ſit Fallacia, & vbi lateat: ſi *diverticula quærat*; vt punctim reſpondeatur alicui propoſitioni, aut termino: ſi *minùs appoſitè diſtinguat*; vt diſtinctionis membra vtrique propoſitioni applicentur in quâ terminus ille reperitur quem diſtinguit; ſi *abſurdè neget*; vt rationem aliquam oſtendat negationis: ſi *vergiverſari pergat* impudenter; vt aſtantium judicio ſtetur, quem illi victum pronunciârint.

§. 11. *Replicare.*

Si Reſpondens occurrat argumento reſponſione non prorſus alienâ; Opponens aliò ſe vertat oportet. *Repetat* primò reſponſionem, vt eam penſiculatiùs dijudicet: tùm verò id agat maximè, vt ex eâ, ſi fieri

eri possit, Respondens cogatur in aliquod *absurdum*, aut *inconveniens*; id negando sc. quod priùs posuerat, vel concedendo id quod priùs negaverat. Si id nequeat efficere; saltem si quid habeat quod replicare possit, *replicet*: sed nõ sufficiet vtriuis parti distinctionis contravenire repl.cando, quod scioliſaciunt nonnunquam & Sophistæ, vt Respondentem longiùs à Quæstione abducant; sed adversùs illam tantùm distinctionis partem replicãdum est, quæ magis conjuncta est cum statu quæstionis, propiúsq; ad rem pertinet. Quòd si nec habeat, quod directè replicet; nec sciat argumentis argumenta sic artificioſè attexere, vt replicationes videri possint magis ad responsionem, quàm nouæ objectiones adversùs principalem Thesin: Opponenti consultius multò fuerit, datæ responsioni palàm acquiescere, & nouo argumento vti; quàm vbi abundè satisfactum est, vsq; contendere, & ne victus videatur pertinaciter instare, quasi instar nihili essent quæ Respondens dixisset omnia.

§. 12. *Officia Respondentis*; *Repetere.*

Respondentis officia sunt etiam tria: *Repetere, Negare, Solvere.* Repetat primò

quæ

quæ objiciuntur ab Opponente ijsdem terminis, si sint commodi & ritè disposiți: quòd si Opponens per *imperitiam*, aut *oscitantiam*, aut disputationis *æstum*, vel terminos adhibuerit minùs commodos, vel forma minùs accuratâ vsus fuerit; poterit Respondens pro suo candore inter repetendum terminos & formam aptiores reponere. Nec invtiliter consumitur tempus ejusmodi Repetitione; quæ necessaria est in omnium gratiam: *Opponentis* imprimis, vt agnoscat ille suam Objectionem, & si quid in formâ peccari aut materiâ animadverterit, id corrigat priusquam fiat progressus vlterior; tum ipsius etiam *Respondentis*, vt vim rationis altiùs figat animo, & moram aliquam lucretur responsioni; *Auditorum* denique, vt ipsis exploratior sit totius disputationis progressus, & quid ab vtroq; disputantium sit præstitum judicium certius.

§. 13. *Negare.*

Postquam repetierit Objectum Respõdens; aut negare aliquid debet, aut rationem solvere. *Negari* autem possunt tria: *Conclusio*, *Forma*, *Propositio*: Conclusio, si sit *aliena*; Forma, si sit *vitiosa*; Propositio, si *falsa*. Si Opponẽs aut in primo Syllogismo

non contradicat Thesi Respondentis, aut in reliquis non inferat Propositionem ab eo proximè negatam: Respondens habet negare *Conclusionem*, rejiciendo ipsam vt ἀνεπιλόγιστον, vel (quod idem est) admittendo totum argumentum; vt dictum est in superiore *cap.* §. 8. Si Opponens peccet in aliquam legem Syllogisticam: Respondens negabit *Syllogismum*; vel *Formam* argumentationis. Si Opponens proponat aliquod falsum in altera præmissarum: Respondens illam *propositionem* simpliciter negabit sive ea Major sit, sive Minor: sed *Maior*, quia ferè nititur axiomate aliquo generali, rariùs neganda venit; *Minor* frequentiùs. Quòd si vtraq; Præmissarum sit falsa, poterit quidem Respondens obiter admonere Opponentem geminæ falsitatis, & vtramq; negare; sed non optimè fecerit, si ei det optionem probandi vtram voluerit: ipse potius vnam è duabus ei imponat probandam, quæ sc. est quæstioni conjunctior; *Maiorem* quandoq; multò sæpiùs tamen *Minorem*. Solent enim sæpenumero Sophistæ datâ operâ ejusmodi argumenta proponere, in quibus vtraque præmissa sit falsa; vt concessa ipsis probandi

di optione, incautum Respondentem à propositâ quæstione ad insolitas speculationes, in quibus procliue est incommodè loqui, abripiant.

§. 14. *Quando quis rationem reddere negationis.*

Sed Respondenti, vbi aliquod negandum deprehenderit, satis erit simpliciter negasse. Nec enim ab eo exigenda est *ordinariè* ratio negationis: cujus est *defendere*, nō *probare*; & rationes alterius *solvere*, non suas *assignare*. Sed quia, vt dici solet, *Stultus quinis vnus plus negare potest, quàm decem sapientes probare*; nec finis villus esset disputationis, si liceret Respondenti pro libitu suo negare sine fine: propterea Respondens in aliquibus casibus tenetur assignare rationem suæ negationis, si ab Opponente requiratur. vt

1°, *Quando negat propositionem aliquam quæ videtur manifesta.* Non enim sunt temerè rejicienda quæ sunt admodum verisimilia, sine gravi aliquâ ratione: & Auditores mirari solent quoties audiunt talia negari; è quorum mentibus iste scrupulus est eximendus, assignatâ ratione negandi.

2°, *Quando pertinaciter negat formam argumentationis.* Oportet enim vt particulare illud vitium detegat, quo putat laborare

borare Rationem ab Opponente adductam.

3°, *Quando negat multiplicatam Hypotheticam.* Solent nonnulli, quò molestiam creent Opponenti, Hypotheticas semper negare; neptissimo sanè compendio non quòd negandæ sint, (parùm id illis curæ est) sed quòd Hypotheticæ sint: &, si denuò ostendatur eas ex Antecedēte manifestissimo necessariò sequi, negare tamen iterùm Consequentiam, & sic deinceps in infinitum. Si quando res fortè postulet negari sic multiplicatam Hypotheticam; Respondens suspicione pessimæ consuetudinis se liberabit non aliter, quàm si assignatâ ratione palàm faciat omnibus, id ab eo factum judicio, non proteruiâ.

4°, *Quando negat Inductionem sine instantiâ.* Quæ est Aristoteli aperta tergiversatio *lib.* 8. *Top. cap.* 8. Sed potest fieri, vt vbi multæ instantiæ adduci possent in contrarium, nulla tamen subitò occurrat Respondenti; in eo casu, ne videatur tergiversari non instando, debet rationem aliquam reddere negatę Inductionis; ex quâ probabile reddatur, non omnia particularia esse ejusdem rationis cum illis, quæ apertè

pertè afferuntur ab Opponente in illâ Inductione.

Sunt fortassis & alij casus in quibus Respondens tenetur assignare rationem Negationis: sed fecerit cum aliquâ candoris laude, si assignare velit rogatus ab Opponente, etiam vbi non ex necessitate tenetur id præstare.

§. 15. *Soluere Argumentum.*

De Solutione non antè cogitabit Respondens, quàm Opponens vim Objectionis suæ in medium adduxerit. *Præmaturæ Solutiones*, præterquàm quòd Respondentem arguant formidinis, ingratæ sunt semper Auditoribus: proinde Respondens negabit quamdiu viderit aliquid quod negari commodè possit; vbi verò nihil ampliùs negari potest, tum demùm solutionem adhibeat, qualem ipsa Objectio requirit. Si ex *Loco Topico* disputetur, limitanda est Maxima illius loci, quâ niti videtur Objectio: si *Terminus* aliquis sit *ambiguus*, vt ferè fit, is est distinguendus, & distinctio applicanda eo modo, quo dictum est superioris capitis §. 10. Si *Authoritate* pugnetur; locus authoris inspiciendus, scopus expendendus ex præcedentibus & sequentibus, genuinus verborum sensus

inde

inde afferendus, & cum noſtrâ defenſione conciliandus. Poteſt tamen rejici authoritas nõnunquam, præſertim ſi oſtendi poſſit quid authorem in id erroris impulerit: cæterùm non eſt hoc temerè faciendum; ſed parciùs, & modeſtè, & oppoſitâ vel gravi aliquâ ratione in contrarium, vel teſtimonio alterius cujuſquam non contemnendi authoris. Directæ ſolutioni poteſt ex abundanti addi & Indirecta; retorquendo ſc. Objectionem in ipſum adverſarium: ſed indirecta ſine directâ non ſufficiet; vt quæ ſit reſponſio ad hominem, nõ ad rem.

§. 16. *Leges Diſtinctionis.*

Sed quoniam ſolvuntur pleraq; argumenta non aliter, quàm diſtinctionibus: intererit vel plurimùm cujuſvis diſputaturi, præcipuas aliquot Diſtinctionis leges cognouiſſe.

1. *Diſtinctio non ſit nimiùm generalis.* Multi, cùm nodum ſolvere non poſſunt Objectionis, vt tamen videantur reſpondiſſe, diſtinguunt de aliquo ejus termino; dicúntq; aliquid in genere quod quidem verum eſt, & fortaſſis illi termino congruum, Sed non appoſitum ipſi (vt loquũtur) *puncto* præſentis argumenti. Tunc autem

cog-

cognoſcitur diſtinctio eſſe nimis generalis, cum applicari poteſt ipſi termino ſeparatim, ſed non accomodari vtriq; propoſitioni Objectionis vbi ille terminus repetitur.

2. *Diſtinctionis membra ſint oppoſita.* Vitioſa proinde illa eſt, cujus vna pars cum reliquâ concidit, aut in ipſa includitur.

3. *Diſtinctio terminis proprijs & Scholaſticis concipiatur.* Videre eſt plurimos etiam ex eruditorum numero (qui vim Objectionis penitus perſpectam habent, ſciúntq; omninò quid ſit reſpondendum quantùm ad ſubſtantiam rerum ipſarum) infeliciter tamen verſari in hac diſputandi palæſtrâ: dum ob inſuetudinem Scholaſticorum terminorum, coguntur animi ſui ſenſa longis verborum ambagibus vix ægrè indicare, quæ aliquis mediocriter in iſtis ſtudijs verſatus duabus facillimè dictionibus, & multò pleniùs expediviſſet. Rideant elegantuli licet Barbariem Scholaſticorum; vnus tamen *Scotus*, aut *Thomas*, objectas difficultates brevi ejuſmodi Barbariſmo faciliùs diſſoluet, atq; etiam feliciùs; quàm centum *Ciceroues* aut *Lipſi* aliquot pagellis.

Ad

§. 17. *Silva Distinctionum Communiorum.*

Ad distinctiones comparandas, quæ nobis inter respondendum quoties opus est inserviant; vtilissimum fuerit Terminorum celebriorum distinctiones in libro aliquo huic rei destinato seorsim atq; ordine Alphabetico annotasse, cum brevi earum explicatione. Tentavit aliquid in hoc genere vtiliter non ita pridem *Henr. Ludov. Castanæus in suâ Synopsi distinctionũ:* cujus exemplo potest quivis studiosus Alphabetum de suo texere, quod sit in proprios vsus multò commodius. Sunt tamen quædam distinctiones communiores, quę sunt longè amplissimi vsus: quarum silvulam in juvenum gratiam hoc loco subjicere visum est.

I. LARGE; & STRICTE. Vsum habet potissimùm in vocum & phrasium ambiguitate aperiendâ, quas sæpè contingit nunc laxiùs significare, nunc angustiùs.

II. PROPRIE; & IMPROPRIE. Vsum habet, vbi voces & phrases cùm propriam significationem habent, tùm tropicam.

III. MEDIATE; & IMMEDIATE. Vsum habet in Actionibus, Passionibus, & quæ sunt instar Actionum & Passionum:

yni

vniverſim in ijs inter quæ aliqua reperitur ſubordinatio ſive *Cauſalitatis*, ſive *Prædicationis*. Huic cognata eſt ly *Proximè*; & *Remotè*.

IIII. ABSOLVTE; & RESPECTIVE. Vſum habet in terminis Relativis, aut ijs quibus reſpectus aliquis attribuitur aut adhæret.

V. PRIMARIO; & SECVNDARIO. Vſum habet in ijs inter quæ eſt ordo, aut in ijs quæ alteri qualitercunque conveniunt.

VI. MATERIALITER; & FORMALITER. Vſum habet & in *Subſtantijs* ex Materiâ & Formâ conſtantibus; & in *Accidentibus Concretis*, præſertim *Reſpectivis* de prædicamento Relationis, & *Artificialibus* de quartâ ſpecie Qualitatis, alijſq; nonnullis; & in *Obiectis rerum*; & in *Terminis primæ & ſecundæ Intentionis*. Eſt hæc diſtinctio etiam aliàs latiſſimi vſus, propter variam Analogationem ly *Materiæ & Formæ*.

VII. SIMPLICITER; & SECVNDVM QVID. Vſum habet in ijs, quæ alteri qualitercunq; attribuuntur cum, vel ſine limitatione.

VIII. PER

VIII. PER SE; & PER ACCIDENS. Vsum habet in Causis & Effectibus; in Actionibus, & Passionibus; in eis denique quæ alteri qualitercunq; convenire dicũtur, aut attribui.

IX. ACTV; & POTENTIA. Vsum habet in rebus materialibus & corruptibilibus; inq; eis quibus Potentia aliqua competere potest, sive *Activa*, sive *Passiva*.

X. PERFECTE; & IMPERFECTE. Vsum habet in eis, quæ variantur secundùm gradus, & incrementa.

Alias nonnullas juvenes annotare possunt, atq; istarum fortassis alios vsus; sed istas probè qui calluerit, & quoties opus est expeditè noverit adhibere; poterit earum ope, plurimis illarum objectionum, quibus veritas ordinariè impugnatur, rectà ire obviam.

§.18. *Officium Moderatoris.*

Officia *Moderatoris*, siue *Præsidis*, sunt ista I. *Formam tueri legitimæ disputationis* inter Opponentem, & Respondentem: hoc est rixas & tumultus compescere; curare vt vtraq; pars semet intra debitas metas contineat, vt in quæstione permaneatur, ne termini mutentur, ne diverticula quærantur; aliáq; id generis. II. *Adiuvare dis-*

disputantes vbi opus fuerit: *Opponentem*, quandoq; formando ejus Argumentum, aut confirmando, si ille aut frigide vrgeat, aut indebitè concludat. Sed *Respondentem* præcipuè adjuvare debet, *Corrigendo* eum si aliter neget quàm oporteat; *Explicando* ejus responsionem, si sit obscurior; *Addendo* ei aliquid, si nõ sit satis plena; *Illustrando* eam, vt firma & apposita appareat auditoribus; Aliam *afferendo*, si data à Respondente non satisfaciat objecto. III. *Disputationem concludere*: idq; si tempus patiatur, cum brevi aliquâ decisione quæstionis, & repetitione summariâ totius disputationis.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *De Disputatione Sociali in genere; eiúsq; fructu.* p.
2. *De Modestiâ, Ingenuitate, & Candore Disputantium.* p.
3. *De Conditione Materiæ disputandæ.* p.
4. *De Propositione Materiæ disputandæ.* p.
5. *De Suppositione.* p.
6. *De Oppositione.* p.

7. De Officijs Opponentis, & Respondentis in genere. p.
8. De Officio Opponentis circa conclusionem. p.
9. De inveniendis Obiectionibus. p.
10. De Obiectionibus ritè formandis. p.
11. De Officio Opponentis in vrgendo. p.
12. De Replicatione. p.
13. De Officio Respondentis in Repetendo. p.
14. De Negatione. p.
15. De reddendâ ratione negationis. p.
16. De responsione ad authoritatem. p.
17. De solutione Argumentorum. p.
18. De Legibus Distinctionis. p.
19. De Distinctionibus quibusdam generalibus; & earum vsu. p.
20. De Officio Moderatoris. p.

CAP.

Cap. 4.

De Geneſi Methodicâ: ſive de Conſtitutione integrâ Diſciplinæ.

§. 1. *Methodi Diſciplinarum.*

Geneſis Methodica eſt Tractatio integræ alicujus Diſciplinæ, aut notabilis partis ejus ſecundùm leges Methodicæ diſpoſitionis. Multis præceptionibus hac in re opus non eſt: quæ ſunt neceſſaria eorum pleraq; ex retrò dictis *part. 3. Compend. cap. 30. & 31.* ſatis perſpicuè haberi poſſunt. Illud præcipuè repetendum, quod habetur *cap. 30. §. 4.* Diſciplinas *Contemplativas* quæ ſcientiæ dicuntur, quales ſunt *Phyſica, Geometria*; & earum partes, quales ſunt Tractatus *de Cœlo, de Animâ, Cyclometria, Trigonometria*, diſponi debere Methodo Compoſitivâ. *Operatrices* verò quæ ſunt Artes, vt *Logica, Medicina*, & Prudentiæ, vt *Politica, Theologia*; earúmq; partes, quales ſunt Tractatus *de Prædicamentis, de Symptomatis morborum, de Principe, de Eccleſiâ*, Methodo Reſolutivâ. Quæ tractanda ſunt in quavis Diſciplinâ, aut *Præcognita* ejus

sunt; aut *Systematis Partes*; & in instrumẽtalibus etiam *Usus*: tractantur autem ista per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*.

§. 2. *Præcognita.*

Præcognita in omni Disciplinâ præmittenda sunt. De ipsius Disciplinæ nomine; De ejus Genere, & propriâ sede ἐν τῷ κύκλῳ τῶν παιδειῶν, in vniverso illo Orbe & Circulo Disciplinarum; De ejus Differentiâ à cognatis disciplinis, sumptâ vt plurimum à subjecto ejus proprio tùm Materiali, tùm etiam Formali; De Notione illius Subjecti saltem quoad Quid nominis. Atq; ista sunt communia omnium Disciplinarum, sive *Theoreticarum*, sive *Practicarum*: ast in Practicis, præter Subjecti notionem, haberi debet etiam rùm *Obiecti* aliqua, tùm maximè proprij *Finis* multò vberior Præcognitio.

§. 3. *Systema.*

Habitis Præcognitis, *Partitio* Disciplinæ mox instituenda est, & per *Subpartitiones* continuanda: quæ vt commodè fiet, aut secùs; perinde recta ferè erit, aut vitiosa, tota Methodus in reliquâ tractatione. In pleriſq; Disciplinis prima Partitio debet esse in Partem *Generalem*, & *Specialem*: Pars Generalis agit de Principijs, &

Affe-

Affectionibus *Subiecti*, aut *quasi-Subiecti*, in Genere: vt in *Physicâ*, de Corporis Naturalis Principijs Communibus, *Materiâ*, *Formâ*, *Privatione*; & Communibus Affectionibus, *Motu*, *Quantitate*, *Loco*, *Tempore*: in *Ethicâ*, de virtutum Principijs Cõmunibus, *Consultatione*, *Electione*, *Fugâ*, *Assuefactione*; & Communibus Affectionibus, *Mediocritate*, *Discretione*, *Stabilitate*, &c. Pars Specialis agit de Speciebus *Subiecti*, vel *quasi-Subiecti*, & specierum speciebus atq; deinceps, dum ad infimas perveniatur. Considerando in Singulis Principia & Affectiones secundum rationes suas communes aut speciales, vt ipsarum specierum conditio postulabit. Quæ omnia vt legitimè fiant, teneamus oportet animo Leges Methodi Generales & Speciales; Leges dico *Brevitatis*, *Harmoniæ*, *Unitatis*, *Generalitatis*, & *Connexionis*. Methodicam hanc tractationem partium alicujus Disciplinæ per legitimas Partitiones, & Subpartitiones Neoterici *Systema* appellant, non novo vocabulo. Cui subtexendum docent (sed in Disciplinis Instrumẽtalibus tantùm) *Gymnasium*; eâ appellatione complexi ejusmodi Tractatum

datum, in quo ostendatur *Vsus* & *Applicatio* illorum Instrumentorum, quorum *Natura*, & *Explicatio* in ipso Systemate tradita est. Exempla Methodicæ dispositionis & in Scientijs, vt *Physicâ*; & in Prudentijs, vt *Ethicâ*; & in Artibus Instrumẽtalibus, vt *Logicâ*, facile erat hic subjecisse per Tabulas Methodicas, ὅτι ἐν πίνακι: sed quod est à tam multis antè præstitum nolo mõlem addat huic libello.

§. 4. *Præcepta.*

Portò tractanda sunt tùm *Præcognita*, tùm Systematis *Partes* & *Vsus*, per *Præcepta*, *Commentarios*, & *Quæstiones*: quorum Præcepta sunt simpliciter necessaria; Cõmentarij verò, & Quæstiones, non nisi ad bene esse tantùm. Præceptorum nomine continentur *Definitiones*, *Divisiones*, & *Axiomata*. *Definitiones* naturam rei tractandæ declarant. *Divisiones* rem tractandam, si sit generalis in *Species*; si integra, in *Partes* tribuunt: *Axiomata* verò proprietates rei tractandæ aperiunt. Axiomata si eo tantùm fine tradantur, vt cognoscantur, sicut in Disciplinis Contemplatricibus, *Theoremata* potiùs dicuntur: sed vbi præcipiuntur, vt sint nobis rerum agendarum aut faciendarum norma; sicut in Disci-

pli-

ciplinis Operatricibus, rectiùs *Canones* ſeu *Regulæ* appellantur. Præcepta ſint 1°, *Vera*: ne pariant errorem in judicio vel praxi. 2°, *Neceſſaria*, & quàm fieri poteſt, *Pauca*: minutiora enim, & quæ vtilitatis vel nullius ſunt vel modicæ, aut reſecanda ſunt, aut certè Commentarijs potiùs inſerenda. 3°, *Methodicè diſpoſita*: aliàs turbata reddentur omnia, & confuſa. 4°, *Brevia*: ſi quid enim fuſiùs explicandum ſit, Commentarijs reſervetur, aut Quæſtionibus.

§. 5. Commentarios

Commentarios dicimus, quæcunque Præceptis ſubjiciuntur, vt illis lucem aut authoritatem præſtent. Suntq; inter alia præcipuè iſta.

I. *Declaratio & Defenſio Methodi noſtræ*; Quæ vt vtilis eſt aliàs, ita eſt omnino neceſſaria, vbi novâ methodo inſiſtimus, diverſâq; ab alijs, qui ante nos tractarunt res eaſdem.

II. *Explicatio Præceptorum*: ſi propter termini alicujus ambiguitatem, aut obſcuritatem, vel ipſius præcepti brevitatem fuſiore explicatione indigeant; quod ſæpiſſimè contingit.

III. *Allegatio Teſtimoniorum*. Firmabit enim

enim valdè assensum nostrum, si præcepta quæ adducuntur viderimus clarissimorum virorum vel niti authoritate, vel suffragijs & calculis comprobari. Iuvabit hic etiam & illa notare, sicubi fortassis occurrāt nobis inter legendum eadem Præcepta sub alijs terminis; præsertim si dextrè, novéq; & subtiliter concipiantur. *E.g.* Theorema hoc est nobile Physicum. *Natura semper agit ad vltimum sui posse.* Hoc alij variè sic expressere. *Natura est indocta. Natura nūquam agit prævaricatorem. Natura non est dissimulatrix virium suarum. Natura sic agit propter finem, vt non deliberet de medijs &c.* Ista & similia, adjecto authoris nomine, refer in Commentarios illius Præcepti.

IIII. *Illustratio per Exempla.* In præceptis Paucitatem laudes & Brevitatem: ast in Exemplis difficile est esse nimium. Hæc enim & vsum Præceptorum ostendunt, & memoriam firmant. Suaderem singulis Præceptis tria quatuórve minimum Exempla subdi; eáq; ex illustrioribus, quę aut multiplex Lectio aliorum, aut propria seriáq; meditatio suppeditare poterit. Id si nos in istoc opusculo non prestitimus, sciat velim bonus Lector non hoc incuriá factum

ctum aut penuriâ exemplorum; sed consultò: tùm quòd Compendium meditabamur; tùm potissimùm vt parcitas nostra excitaret industriam studiosorum ad conquirendam vndiq; vberiorem Exemplorum segetem, quæ locis idoneis disponant in libris suis sub titulis Quæstionum, quas propterea singulis capitibus subjiciendas curavi.

V. *Exceptiones à Regulis.* Quæ necessariæ sunt potissimùm in Disciplinis Operatricibus; in quibus Regulæ & Propositiones rariùs sunt κατὰ παντὸς, frequentiùs ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ: *Communiter* veræ, non *Universaliter*. Cum Exceptiones dico, intelligo etiam & quascunq; Propositionum necessarias Limitationes: quamvis Exceptiones, & Limitationes ipsis Præceptis fortassis conjungi poterint, vt eorum pars; non in Commentarios rejici, secundùm illud nescio cujus; *Excepta addita Præceptis faciunt Regulam Universalem.*

VI. *Solutio Dubiorum.* Leviorum sc. & quorum non est gravis aliqua inter eruditos controversia. Majora enim illa digna sunt de quibus peculiares instituantur Quæstiones. Si quis tamen etiam omnia

ista,

ista, quæ Commentariorum esse diximus, velit ad Quæstiones referri, aut quę Quæstionum sunt ad Commentarios; non pugnabo multus: concinniùs tamen fecerit, qui illa distinxerit.

§. 6. *Quæstiones.* Materia nobilior controversa Quæstionibus pertractanda servabitur. Ratio autem Tractandi Quæstiones declarata suprà est *cap.* 2. vbi de Tractatione Problematis solitariis satis multa. Ratio verò Colligendi Quæstiones opportuniùs in alterâ appendice ostendetur *cap.* 3. quò lectorem mitto. Atque hactenus de eo vsu Logicæ, qui in *Genesi* consistit.

Quæstiones huius Capitis.

1. *De Genesi Methodicâ in genere.* p.
2. *De Præcognitis Disciplinarum.* p.
3. *De Systemate Disciplinæ Contemplatricis.* p.
4. *De Systemate Disciplinæ Operatricis.* p.
5. *De Gymnasio.* p.
6. *De Præceptis Disciplinarum.* p.
7. *De Commentarijs Præceptorum.* p.
8. *De Quæstionibus.* p.

CAP.

CAP. 5.

De Analysi Logicâ.

§. 1. *Resolutionis Definitio & usus.*

ANalysis est *Operatio Logica* (*Grammatica* enim & *Rhetorica* alius sunt rationis) quâ artificiosè tractata secundùm præcepta Logica, pari artificio recognoscuntur, & resolvuntur. Pendet *Analysis*, atq; intelligitur ex *Genesi*: nam vt eâdem itur Thebis Athenas, & Athenis Thebas; ita ejusdem artificij est res componendo tractare, & resolvendo recognoscere. Quod resolvendum est supponitur esse compositum: itaq; erit *Analysis* perpetuò alicujus *Textus*; qui quasi retexendus est. Ejus vius est in omni vitâ cùm frequentissimus, tùm etiam maximus: quoties quicquam vel legimus vel audimus, quod est aliquo artificio compositum; è re nostrâ fuerit, illud vel *expressè* in chartis, vel saltem *tacitè* in mente resolvere: mirum dictu est quantùm inde & *Iudicium* firmetur, & juvetur *Memoria*.

§. 2. *Præcognita de Textu.*

Plerumq; ante ipsam Resolutionem Textus propositi, quædam veniunt præmit-

mittenda; quibus ratio & fructus futuræ operationis ostendatur. Eorum explicationem *partem* Resolutionis *externam* aliqui dixerunt: rectiùs fortassis *Præcognita* voces; quæ non tàm pars est Resolutionis, quàm præparatio ad ipsam. Præcognita illa versantur circa *Textum* resolvendum; sunteq; præcipuè tria: *Argumentum, Causa, Adminicula.*

I. *Argumentum*, sive *Materia textus*, ante omnia eruendaest, cujus consideranda 1°, *Genus*: sitne Thema Simplex; vel propositio; vel Syllogismus; vel integræ Disciplinæ Systema, aut Systematis Methodica pars? 2°, *Conditio*; si *Thema Simplex*, vtrùm sit substantiale, an Accidentale; singulare, vel vniversale &c? Si *Propositio*, vtrùm sit Categorica, vel Hypothetica; pura, vel modalis; vniversalis, vel particularis; vna, vel plures, &c? Si *Syllogismus*; vtrùm sit medij necessarij, vel Probabilis, & ex quo Loco ducatur, &c? Si *Systema*, aut Systematis *pars*; vtrùm sit Contemplatrix, vel Operatrix, &c? 3°, *Sedes*: ad quamnam sc. Disciplinam pertineat.

II. *Causa Textus* præcognoscendæ, sunt

ſunt potiſſimùm duæ. 1. *Efficiens Principalis*, qui eſt *Author* ejus. 2. *Impulſiva*, quæ eſt *Occaſio Scribendi*. Vtrumq; enim explicari debet, ſed paucis; & quis fuerit author illius Textus, quem reſolvendum ſuſcepimus; & quid authorem impulerit ad delectum iſtius Argumenti.

III. *Admixta*, ſive *Effecta Textus*: vbi oſtendetur Tractationis reſolvendæ, aut *Neceſſitas* (ſiqua fuerit) aut *Utilitas*, aut *Dignitas*, aut *Iucunditas*; ne videamur in re tenui, & parum neceſſariâ, quæq; nec fructum habitura eſt, nec voluptatem, inanem operam ſumere.

§. 13. *Analyſis Simplex.*

Analyſis ipſa aut *Simplex* eſt, aut *Methodica*. *Simplex Analyſis* eſt, quâ Propoſitio aliqua aut Syllogiſmus in ſuas partes reſolvitur. Ratio Analyſis Simplicis ſatis aperta eſt; præſertim ſi Propoſitio aut Syllogiſmus Reſolvendus plenè & apertè diſponatur: vbi verò diſpoſitio non eſt aperta, & manifeſta, (quod fit vel propter *Defectum* aliquem, vel propter *Redundantiam*, vel propter *Cryptin* debiti ordinis in partibus;) Reſolvens habet iſtis occurrere *Supplendo* quod neceſſariò ſubintelligitur; *amputando* quidquid partibus eſſentialibus

alibus amplificationis aut illustrationis ergò superadditur; atq; inversa seu transposita *in ordinem* debitum *redigendo*. Quorum nulla difficultatem parient studioso, in Propositionum & Syllogismorum doctrinâ vel leviter versato.

§. 4. *Analysis Thematica.*

Analysis *Methodica latè* est, quâ longior aliqua tractatio resolvitur: estq; triplex; *Thematica, Problematica*, & *Methodica strictè*. Analysis Thematica est, quâ recognoscitur Logicum artificiũ in textu Thematico adhibitum. *Analysis Thematica* sic instituenda est.

I. *Thema Principale investigetur, & cõstituatur*. Ipsum enim, sicut est scopus universæ Tractationis, sic fundamentum etiam est totius Resolutionis. Hoc tamen si factum fuerit priùs in Præcognitis, non est hic agendum denuò. Si sint in Textu proposito plura Themata, vt in capite aliquo sacræ Bibliæ; partitio Textus imprimis est facienda, juxta numerum Thematum Principalium in eo contentorum.

II. *Termini omnes, per quos Thema illud in Textu explicatur, enumentur*. Tractaturus Thema aliquod Logicè ex instituto, adhibere curabit omnes terminos per quos

quosipsum explicari potest, salvâ conditione suâ: ast Reoluturus astringitur ad illos Terminos præcisè, quos Author in textu adhibuit; omissis, quos ille omiserit. Certè Authores in scriptis Exotericis & popularibus rarissimè explicant Thema simplex per omnia Instrumenta Logica.

III. *Terminis explicantibus Themα Logica Intentiones imponantur.* Solent Authores res ipsas ponere, puta Thematis *Genus, Efficientem, Obiectum, Effecta* &c. nec tamen dicere, quòd hæc sint talia: sed Resolventis erit hoc præstare, revocando terminos Authoris ad secundas notiones, quæ ijs competunt respectu subiecti Thematis. Quin istoc quis præstabit dextrè, nisi cognitas habuerit *notas, phrases, & formulas*, quæ peculiares sunt terminis certarum Intentionum; v. g. *Causa Finalis, Obiecti, Instrumenti*, & similium? Ejusmodi ergo Formularum farraginem sub titulis Capitum & Quæstionum, ad quas ritè pertinebunt, in libris suis Logicis adnotabũt juvenes; vel ex propriâ observatione, vel aliunde descripta. Vtilis est hoc saltem nomine Liber decimus systematis Logici *Ioh. Henr. Alstedij*: quo in libro vide v-

sum

sum declarationis doctrinæ de causâ finali. *cap.* 5. Eum virum hac vna in re si velis imitari; facilè illud exorabis, ne in reliquis imitére.

IIII. *Amplificantia accuratè secernantur ab Explicantibus.* Explicatio enim sola Logica est: quæ explicationi accedunt ornatus gratiâ, aut amplificationis, *heterogenea* sunt, & ad Rhetoricam pertinent. Apud Authores ferè conjuncta sunt ista: sed qui Logicè Textum resolvit, ejusmodi heterogenea aut resecabit penitùs, aut certè diligenter separabit ab ijs quæ propriè Logica sunt.

§. 5. *Analysis Problematica.*

Analysis Problematica est, quâ recognoscitur Logicum artificium in Textu problematico adhibitum. Textum autem problematicum dico, non in quo meræ Propositiones ponuntur tantùm aut explicantur sine vllis Probationibus, (resolutio enim ejusmodi Textus pertinet ad *Analysin simplicem*, de quâ paulò ante diximus. §. 3.) sed eum, in quo Problema aliquod seu Quæstio tractatur per argumenta & probationes: vnde & nonnullis *Textus Syllogisticus* dicitur. Analysis problematica sic instituatur.

I. *Pro-*

I. *Problema Principale ex Textu eruatur.* Si plura Problemata in uno Textu æquè principaliter tractentur, fiat Partitio: & de singulis ordine dicatur.

II. *Explicationes terminorum asseruntur.* Idq; ex Textu, si author eas expressè adhibuerit: si non; saltem Resolvens ipse addat, quæ sunt necessariæ.

III. *Cautelæ vel Conclusiones, quibus Author sententiam suam complexus est, proponantur.* Cum suis quæq; limitationibus necessarijs.

IIII. *Argumenta, quibus probantur Conclusiones, per certas classes distribuantur.* Rejectis omnino, vel saltem sejunctis, amplificationibus, & ornatu. Classes verò argumentorum sic distinguendæ sunt, vt Argumenta ejusdem, vel cognati medij in eadem classe collocentur: *Testimonia* ab argumentis *Artificialibus*; *Nominalia* à *Realibus*; *Medij Necessarij* à Medijs *probabilis*; *Externi* ab *Interni* &c. separentur classibus.

V. *Loci indicentur argumentorum*, & *Syllogismi inde formentur.* V. g. dicatur quod tale argumentum sit ductum *à Genere*, *à Causâ finali*, *ab Effectu*, *à Motore*,

vel alio loco. Formatio autem argumentorum in Syllogismos fiet per *additionem* propositionis, non expressæ in Textu, sed latentis in terminis; & per debitam *ordinationem* Terminorum, & Propositionum, quæ in Textu cryptice disponuntur.

VI. *Objectionum solutiones ostendantur.* Sive Objectiones expressè in Textu ponantur; sive tacitè, & κατ' ἐνθύμησιν ex solutionibus subintelligi cognoscantur: quibus formatis, responsio in Textu data Logicè adhibeatur alicui termino, aut propositioni; vel ex Textu ostendatur peculiare cujusq; Syllogismi in Objectione vitium in Formâ, aut Materiâ.

VII. *Corollaria proponantur.* Siqua Author in textu alicubi ex Thesi aut Thesibus collegerit: indicatâ simul ratione deducendi ea ex illis.

§. 6. *Analysis mixta.*

Analysis mixta est, artificiosa Resolutio Textus mixti. *Textum* autem *mixtum* intelligo, in quo conjunctim tractantur & Themata Simplicia, & Problemata: quæ tamen non sunt confundenda; quod constat feciſſe plurimos illorum, qui in aliorum Tractatus & opera Tabulas Analyticas in lucem dederunt. Quoties Textus

istiusmodi

istiusmodi venit resolvendus, Partitio oportet fiat, quâ sepaerentur Simplicia Themata à Problematibus: vtriusq; verò partis Resolutio seorsim instituatur, secundùm rationem jàm antè proximè exhibitam.

§. 7. *Analysis Methodica.*

Analysis Methodica strictè (quæ & *Systematica* dici potest) est, quâ recognoscitur Logicum artificium in tractatione integræ alicujus disciplinæ, aut ejus integræ partis adhibitum. Ea sic instituenda est.

I. *Præcognita Disciplinæ indicentur.* Sitne Contemplatrix Disciplina, an Operatrix; aut hujus, illiúsue pars.

II. *Partitio Textus fiat methodicè.* In Contemplatricibus, quoad *Subiectum* in genere, & species ejus; *principia* communia, & specialia; *affectiones* etiam generales, & speciales. In Operatricibus, quoad finem & ejus subjectum; media ad finem conducentia, eorúmq; principia & adjuncta necessaria in genere & in specie. Si Textus in *libros* & *capita* distinguatur; sic instituetur Partitio (idq; in Tabulis Analyticis) vt libris & capitibus sit accommodata.

III. *Præcepta à Commentariis & Quæ-*

ſtionibus accuratè diſtinguantur. Quod Amplificationes ſunt Explicationibus & Probationibus; id ſunt Commentarij Præceptis: proinde, vt illæ in Analyſi *Thematicâ*, & *Problematicâ*; ſic iſti in *Methodicâ*, aut amputentur prorſùs, aut cautè ſeparentur ab ipſis Præceptis.

IIII. *Connexiones partium notentur*. In ijs enim potiſſimùm vis Methodi poſita eſt: nec aliter conſtabit, quomodo partes Tractationis inter ſe cohæreant.

§. 8. *Materia practicandi.*

Exempla ſingularum ſpecierum Reſolutionis nimis Longum eſſet hic ſubjicere. Eorum loco *Silvulam Textuum* exhibeo; quibus reſolvendis exercere ſe poterint, qui volent. Sunto ergo exempla

I. *Textus Thematici*

1°, *Acroamatici*. libri quarti Ethicorũ Ariſtotelis tria prima capita; vbi Thema ſimplex tractatur, *Liberalitas*.

2°, *Exoterici*. Dialogus Ciceronis de Amicitiâ; vbi tractatur Thema ſimplex *Amicitia*.

II. *Textus Problematici*

1°. *Acroamatici*. 1. Caput octavum libri primi Phyſicorum; vbi tractatur Problema, *An natura agat propter finem?*

nem? 2. Liber Zabarellæ de quartâ Figurâ; in quo agitatur Quæstio, *An detur quarta Syllogismorum figura.*

2°, *Exoterici.* 1. Dialogus Ciceronis de senectute; vbi disputatur, *An Senectus sit misera?* 2. Liber Senecæ de Constantiâ sapientis: vbi disputatur, *An in sapientem cadat iniuria?* Textus brevioris exempla possunt esse singula Paradoxa Ciceronis.

Textus Mixti III.

1°, *Acroamatici.* Tractatus Aristotelis de loco lib. 4. Phys. in quo & loci natura *Thematicè* explicatur, & Quæstiones nonnullæ de eodem discutiuntur *Problematicè.*

2°, *Exoterici.* Senecæ liber primus de Irâ: in quo *Ira Thematicè* explicatur per *subiectum, causam efficientem, obiectum, effecta*; aliquot etiam *Quæstionũ* circa illam materiam agitatione interfertâ. *Concionum sacrarum*, quę in Templis habentur, pleræq; sunt *mixti Tractatus* ex Thematibus & Problematibus: Explicationes enim singularum vocum, aut partium in Textu aliquo Biblico, sunt *Tractationes Thematicæ*;

Propositiones verò Doctrinales, quas ex partibus eruunt, & rationibus firmant, cum Corollariorum (quos *Vsus* vocant) deductione, *Tractationes Problematicæ*. Vtinam in istiusmodi Concionum Logicâ analysi juvenes se assiduè exercerent! ingens inde brevi sensûri incrementum cùm pietatis, tùm artis.

IIII. *Textus Systematici*

1°, *Disciplinæ Contemplatricis*. 1. *Integra*. Aristotelis vniversa opera Physica. 2. *Partialis*. Libri Aristotelis de Cœlo: ejusdem de Animâ.

2°, *Disciplinæ Operatricis*. 1. *Integra*. Ethica Aristotelis. 2. *Partialis*. Pars aliqua hujus Compendij, putà secunda ejus pars; vel Tractatus de Demonstratione in tertiâ parte à cap. 11. ad cap. 16. inclusivè.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *De Analysi in genere.* p.
2. *De Præcognitis circa Textum.* p.
3. *De Simplici Analysi Propositionum.* p.

De

4. De Simplici Analysi Syllogismorum. p.
5. De Analysi Thematicâ. p.
6. De Analysi Problematicâ, p.
7. De Analysi Mixtâ. p.
8. De Analysi Methodicâ. p.

Finis Appendicis primæ.

Smith's Logic
paper
standish

APPENDIX POSTERIOR.

MISCELLA.

CAP. I.

De Quinq; Habitibus mentis.

§. 1. *Summa hujus Appendicis.*

APPendicem hanc Miſcella quędam generalia complectentem (illa quidem pleraq; non propriè Logica, ſed quæ tamen juvenibus ſtudioſis ſperemus fore nec inutilia prorſùs, nec ingrata) viſum fuit præſenti opuſculo comitem adjungere: velut ſupernumerarium quoddã ἐπεισόδιον, & reliqui operis Corollarium. In quâ quatuor iſta totidem capitibus adumbranda ſuſcepi; ſed breviter. 1. *Numerum & Naturam Habituũ Mentis.* 2. *Diſciplinarum univerſum Circulum.* 3. *De Adornandis Locis Communibus Conſilium.* 4. *Hiſtoriam Logicæ.*

§. 2. *Communia de Habitibus Mentis.*

Nulla poteſt tractatio ritè inſtitui, niſi ad

ad propriam ſuam Diſciplinam revocetur; nec Diſciplinæ dextrè diſtingui ab invicem, niſi priùs conſtet ad quem habitum mentis quæque ſit referenda. Eſt autem Habitus mentis, qualitas multis actionibus acquiſita, per quam intellectus proximè diſponitur ad aſſentiendum alicui veritati infallibiliter. Excluduntur ergo per iſtam definitionem 1°, *Habitus infuſi*; vt Fides divina: quia non acquiruntur multis actionibus. 2°, *habitus morales*; vt virtutes & vitia: quia eorum *ſubiectum* eſt facultas Volitiva, non Intellectiva; *obiectum formale*, Bonum & Malum non verum & Falſum; *Propria Operatio*, Electio aut Fuga, non Aſſenſus aut Diſſenſus. 3°, *Habitus vitioſus*: vt Error: quia per eum mens aſſentit falſitati, non veritati. 4°, *Habitus indifferentes ad verum & falſum*; vt Opinio, Suſpicio, Fides Humana: quia aſſenſus, quem iſti pariunt in mente, non eſt infallibilis; vt cui poteſt ſubeſſe falſum. *Habitus diſtinguuntur invicem per ſuos Actus; Actus verò per Obiecta.*

§. 3. *Habituum Numerus.*

Iſtis excluſis, numerus Habituum mentis eſt præciſè quinarius, prout eorum ſpecies enumerantur ab *Ariſtotele lib. 6. Eth. cap.*

cap. 3. sc. Intellectus principiorum, Scientia, Sapientia, Prudentia, & Ars. Quorum *Intellectus* est circa Principia; reliquæ circa Conclusiones: sed *Scientia* & *Sapientia* circa Conclusiones in Materiâ Speculabili; *Prudentia* verò & *Ars* in materiâ Operabili. De singularum naturâ, & proprietatibus dicendum ordine.

§. 4.

Intellectus.

Intellectus est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter & immediatè principiis immediatis.* Actus Intellectus proprius, est Assensus Immediatus: & Objectum proprium, Principium Immediatum. Sicut enim id in quod tendit Intellectus est veritas immediata, immediatate sc. causæ; (de quâ vide *part.* 3. *Compend. cap.* 12. §. 11.) sic actus per quem tendit in ipsum, est assensus immediatus propter evidentiam in re ipsâ sine aliquo discursu. Hinc fit vt ex omnibus habitibus mentis iste facillimè eliciat suum actum: dictus propterea (nomine ipsius facultatis translato in habitum ejus) Aristoteli νοῦς, Latinis vel simpliciter *Intellectus*; vel adiecto, distinctionis ergò, proprio ejus Obiecto, *Intellectus Principiorum.* Cùm autem tria sint, quæ promiscuè passim *Intellectus*

tellectus nomen sortiuntur; ipsa nimirum *Potentia* intellectiva, *Actus* intelligendi, & præsens *Habitus*: poterunt tria hæc cõmodissimis appellationibus sic distingui, si Potentia *Intellectus* vocetur, Actus *Intellectio*, Habitus *Intelligentia*.

§. 5. *Species eius*

Principia Immediata alia sunt: ἀποφαντικὰ quæ *Cognoscitiva*; alia πρακτικὰ, quæ *Activa*; alia ποιητικὰ, quæ *Factiva* Latinè verti possunt. Ex qui Principiorum diversitate totidem oriuntur species Intelligentiæ. Intelligentia *Theoretica*, quæ & κατ' ἐξοχὴν simpliciter *Intellectus Principiorum* dicitur, versatur circa principia *sciendi*; quale est illud Metaphysicum, *Impossibile est idem esse, & non esse*. Intelligentia *Practica*, quæ & *Synteresis* dicitur, quasi conservatrix legis naturæ, versatur circa principia *Agendi*; quale est illud Ethicum, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris*. Intelligentia *Poetica* (quam Alstedius, quòd novo sed miserè affectato vocabulo *Intellectum Organico-Mechanicum* primus nominaverit, non est quod glorietur) versatur circa Principia *Efficiendi*; quale est illud Logicum, *Ex veris nil nisi verum sequitur*. Sed hæc omnes species conveniunt;

in

in vnâ communi ratione vnivocâ secundùm quam formaliter distinguuntur à reliquis quatuor speciebus Habitus, vt vna tantùm species ejus. §.6.

Scientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati necessaria propter evidentiam quam habet in suis causis proximis.* Objectum Scientiæ est veritas necessaria, necessitate sc. non solũ *prædicationis* in se totâ, sed etiam *existentiæ* ex parte subiecti; vnde nec *Singularia*, nec *Entia per accidens*, nec *Contingentia* possunt cadere sub Scientiam: & per hoc distinguitur scientia ab Artibus & Prudẽtijs; quarum Subjecta non habent esse per se, nisi solùm per operationem nostram. Proprius eius Actus est assensus certus propter evidentiam causæ proximæ; & per hoc distinguitur à sapientiâ, vt mox videbitur. De duplici certitudine talis assensus vide *part. 3. Compend. cap. 11. §. 2.* §.7. Scientia.

Sapientia est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter conclusioni necessariæ propter evidentiam quam habet in suis causis primis & supremis.* Obiectum Sapientiæ idem quod Scientiæ; niſi quod restrictius sit propter quasdam requisitas con- Sapientia.

conditiones mox declarandas. Proprius ejus Actus est assensus certus propter evidentiam causæ vniversalissimæ & primæ. *Aristoteles lib.1.Metaph.cap.2.* ponit sex proprietates sapientiæ; quæ omnes Metaphysicæ Scientiæ conveniunt.

1. *Versari circa omnia.* non secundùm proprias rationes, sed secundùm rationes communes omnibus, inquantum sunt Entia.

2. *Versari circa difficillima.* Vniversalissima sc. & à vulgi cognitione remotissima; qui vix vltra sensum sapiunt.

3. *Versari circa certissima & evidentissima.* Non contradicit hoc superiori: imò verò nititur eodem fundamento; nam certiora sunt & evidentiora naturâ, quæ sunt propinquiora primis principijs, qualia sunt vniversaliora.

4. *Aptissimam esse ad docendum.* Non quòd tradat modum docendi; sed quòd causas maximè cognoscat, ex quibus maximè docetur.

5. *Maximè esse expetendam, & per se.* Per se quidem, quia habitus est Theoreticus; maximè verò, quia inter Theoreticos dignissimus.

6. *Præsse*

6. *Præsse reliquis* Disciplinis, ex quâ sc. reliquæ habent probare sua principia.

Ex istis proprietatibus patet Sapientiam esse Habitum non aggregatum ex Intellectu & Scientia, quod nonnulli docuerunt; sed ab vtraq; per propriam suam rationem formaliter & specificè distinctum.

§. 8.

Prudentia est Habitus rectâ cum ratione Activus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati practicæ ex principiis practicis.* Dicitúrque Prudentia Intellectualis, ad differentiam Prudentiæ Moralis: quarum *Moralis* est in voluntate & appetitu, *Intellectualis* verò in Intellectu practico; etsi vtraq; praxin respiciat & circa res agibiles versetur. A reliquis verò Intellectualibus distinguitur Prudentia per Objectum suum proprium; quæ est *Veritas circa agibilia.* *Prudentia.*

§. 9.

Ars est Habitus rectâ cum ratione effectivus; sive est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati poeticæ ex principijs poeticis.* Objectum eius proprium est veritas poëtica, h. e. *conclusio circa effectibilia.* Ars Interna est; vel Externa: *Interna*, quâ Intellectus dirigit semetipsum *Ars.*

ipsum ad aliquid efficiendum circa voces aut res in ipso conceptas; *Externa*, quâ intellectus dirigit organa corporea ad aliquid efficiēdum circa materiam ad extrà. Hanc aliqui discriminis ergo *Mechanicam* dixerunt; & priorem illam *Organicam*.

§. 10. *Fides Divina.*

Est quidem præter dictas, & alia etiam species Habitus, quæ *Fides Divina* dicitur. Sed ea est toto genere diversa ab illis quinq;. Nam illæ sunt *Acquisitæ*, & suo quodam modo *Naturales*, in quantum sunt ab homine comparabiles per solum exercitium virium naturalium. Fides vero Divina non habetur nisi per infusionem supernaturalem & divinam; vnde & Habitus *Infusus* dicitur, & *Supernaturalis*. Estque *Habitus, quo Mens inclinatur ad assentiendum firmiter veritati inevidenti propter authoritatem revelantis Dei*. Objectum ejus est veritas ineuidens; inevidentiâ sc. vel *materiali*, quæ est terminorum, & ex parte rei creditæ; vel *formali* saltem, quæ est subjecti, & ex parte hominis credentis. Actus verò proprius est assensio firma tali objecto propter authoritatem Dei revelantis. Nam & Conclusionibus de fide

assentit

assentit credens, proximè fortassis & immediatè per discursum ex principijs, vltimatè tamen propter solam revelationem divinam; in quam vnam omnes tàm Conclusiones, quàm Principia, quæ sunt de Fide finaliter resolvuntur.

§. 11.

Habitus imperfecti.

In prædictis Habitibus vniversis & *veritas* est, & *Infallibilitas*: sed dantur alij etiam Habitus, quos tamen propter defectum alterius ex istis Aristoteles non curavit enumerare; suntq; *Error, Opinio, fides humana, & suspicio.* Errori deest *Veritas*; reliquis *Infallibilitas.* Error semper de falsis est; reliquis non repugnat subesse falsum.

I. Error est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum sine formidine falsitatis.* Objectum Erroris semper est falsum: Actus vero est assentio tali falso sine formidine; per illud distinguitur ab Habitibus dictis; per hunc à dicendis. Error errorem continuò parit; nec datur status; vnde illud ex Aristotele desumptum, *Vno absurdo dato, mille sequuntur*; & illud aliunde satis tritum, *Erranti nullus terminus.*

II. Opinio est *Habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine ali-*

cui propositioni propter probabilitatem quã videtur habere: Obiectum Opinionis est Propositio Probabilis (saltem *ad hominẽ*) sive sit in se vera, sive non. Propositio autem redditur probabilis alicui, vel ratione *Medij*, cùm sc. infertur ex medio probabili; & hoc facit *Opinionem Mediatam*: vel ratione *Terminorum*, cùm sc. mens prona est ad assentiendum ei etiam sine medio auditis tantùm terminis, vt *Quòd omnes parentes diligant liberos*; & hoc facit *Opinionem Immediatam*. Actus proprius est assensus tali propositioni cum formidine Oppositi. Opinio & Scientia eiusdem non possunt simul esse in eodem; possunt tamen in diversis.

III. Fides humana est *habitus, quo mens inclinatur ad assentiendum cum formidine alicui propositioni propter authoritatem humanam*. Obiectum Fidei humanæ est Propositio seu vera, seu falsa, proposita ab homine fide digno. Actus ejus est assensio tali propositioni propter authoritatem proponentis, cum formidine oppositi.

IIII. Suspicio sive Dubitatio, est *Habitus, quo mens inclinatur ad assensum indeterminatum circa aliquam propositionem.*

In

In reliquis habitibus mens amplectitur alteram partem contradictionis determinatè, cum vel sine formidine alterius: aut in *Dubitatione*, sive *Suspicione*, (istas enim non distinguo specificè, quæ vix differunt omninò, nisi fortè secundùm gradum, aut saltem Objecto partiali;) mens indeterminatè se habet ad vtrumq;, quandoq; propensior in alteram, sed valdè leviter & sine notabili aliquâ inclinatione. §. 12.

Prædicti Habitus omnes *Simplices* sunt: quibus accensetur *Mixtus* ex Theoreticis & Practicis duos, Naturalem vnum, *Philosophiam*; alterum supernaturalem, *Theologiam* Alstedius lib. 2. præcog. philos. cap. 18; Perperam. Nam 1°, Non potest ex pluribus simplicibus specificè distinctis resultare aliquod mixtum specificè ab illis distinctum. 2°, multò minùs mixtus habitus ex Theoretico & Practico; sic enim idem habitus qui ordinatur ad solam contemplationem, ordinaretur etiam ad operationem, quod implicat. 3°, Simplicibus Habitus contra distinguntur quidem Habitus, non *Mixti*, sed *Aggregati*; quales sunt singulæ Disciplinæ (de quibus mox in capite proximo) inq; his sacra Theolo- *Habitus Mixtus.*

gia: Philosophia verò est ipsa aggregata ex pluribus Disciplinis; sicut quælibet Disciplina aggregata est ex pluribus Habitibus. Sed ista satis de Habitibus; de quorum numero & distinctione ita accuratè disputavit Aristoteles, vt sit omninò defendendus, non tantùm excusandus, saltem non exagitandus.

Quæstiones huius Capitis.

1. De definitione Habitus mentis. p.
2. De distinctione habituum per Actus & Obiecta. p.
3. De Numero Habituum mentis. p.
4. De Intelligentiâ Principiorum in genere. p.
5. De Intelligentiâ Theoretica. p.
6. De Synteresi. p.
7. De Intelligentiâ Poeticâ. p.
8. De Scientiâ. p.
9. De Sapientiâ. p.
10. De Prudentiâ. p.
11. De Arte. 12. De Fide Divinâ. p.
13. De Errore. 14. De Opinione. p.
15. De Fide humanâ. p.
16. De Dubitatione & Suspicione. p.
17. An detur Habitus mixtus ex Theoreticis, & Practicis? p.

Cap. 2.

De Circulo Disciplinarum.

§. 1. *Encyclopedia.*

EX multis simplicibus habitibus circa varias conclusiones quæ quidem ad vnum aliquod *Subiectum*, vel *Finem* principalem pertinent oritur Habitus aggregatus quæ *Disciplina* dicitur. Disciplinæ singulæ nomen induunt eorum habituum, ex quorum complexione oriuntur: vt Disciplina quæ est de Corpore Naturali *Scientia* dicitur, quia complectitur particulares scientias multarum Conclusionum, quæ sunt de Corpore naturali vt de principali subjecto, aut ad ipsum referuntur. Disciplinarum communissima divisio est in *Theoreticas*, sive Contemplatrices; quarum finis est *Contemplatio* sui subjecti: & *Practicas latè*, sive Operatrices, quarum finis est aliqua *Operatio* nostra, Actio sc. vel Effectio. Vniversitatem Disciplinarum τὸ κύκλιον vocant, sive τὸ ἐν κύκλῳ παιδείας, quasi Circulum quendam & Orbem omnia scitu digna intra suum ambitum continentem; *Encyclopediam.*

§.2. *Disciplinæ Instrumentales.*

Disciplinas *Mechanicas*, & Sellularias, quas docuit *Magister artis Venter*; vt animo liberali indignas ad eos relegamus qui lucrum ex arte quærunt, non animi fructum. *Liberales* Disciplinæ, aut *Instrumentales* sunt; aut *Architectonicæ*. Keckermannus *Directrices*, & *Obiectivas* vocat veteres προπαιδείας, & παιδείας: poteris, si voles, *Serviles*, & *Regias*. Serviles, sive Instrumentales sunt *Grammatica*, *Logica*, *Rhetorica*: quas Scholastici partem Philosophiæ *Sermocinalem*, vel *Rationalē* faciunt; quod in sermone aut ratione rectè instituendis versentur. Barbari *Trivium* vocant, nimirum quòd sint tres ex septem illis quas vocant artes liberales: sicut quatuor reliquas ob eandem rationem *Quadrivium*. Ex his *Logica* rationem dirigit, & ordinatur ad intellectum perficiendum; *Grammatica* vocem, & ordinatur ad formandum sermonem; *Rhetorica* vtramque suo modo, magis tamen vocem, & ordinatur ad movendum affectus. Istis aliqui addunt *Mnemonicam*; quæ sc. Memoriā haud aliter juvet, quàm Logica Mentem: sed vereor, vt sit illa Mnemonica Impostura magis, quam Ars; siquidem tradatur aliqua

qua, quæ sit ab eâ Methodo distincta, quę in Logicâ docetur. Instrumentales istæ sunt omnes Operatrices per *Effectionem*; & proinde sunt in genere *Artium*.

§. 3. *Physica & Metaphysica.*

Disciplinæ Regiæ sive Architectonicæ quibus Instrumentales inserviunt; sunt partim *Philosophiæ*; partim *Professio* Philosophiâ superior. Philosophia est Disciplina ex Scientiis, & Prudentijs aggregata, Scientiæ Philosophicæ sunt tres; *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Quarum Physica est de rebus immersis in materiâ sensibili: Mathematica & Metaphysica de rebus abstractis ab eâ; sed Mathematica de abstractis ratione tantùm, non autem re, Metaphysica de abstractis partim re partim per indifferentiam. Physica est vna tantùm scientia; cujus subjectum est *Corpus Naturale*. Metaphysica est vna tantùm Scientia, vel potiùs Sapientia; cujus Subjectum est *Ens quà Ens*.

§. 4. *Mathematica pura.*

Mathematicarum appellatione variæ Disciplinæ veniunt intelligendæ; sed quæ sunt omnes de Quantitate secundùm rationem abstractâ à Materiâ sensibili. Abstractio autem talis vel est *pura*, sine omni cógnitione cum Materiâ; vel impura, quæ patitur

titur aliqualem cum ipsâ concretionem: vnde Mathematicæ aliæ sunt *Puræ*, aliæ *Mixtæ*. Puræ sunt, quæ considerant Quantitatem purè abstractam à Materiâ; Mixtæ, quæ considerant Quantitatem abstractam quidem plurimâ ex parte à Materiâ, cum aliquali tamen Concretione: vnde nonnulli Mathematicas puras, *Abstractas* dixerunt; Mixtas, *Concretas*. Purè, sive Abstractæ sunt duæ; *Arithmetica*, & *Geometria*: quarum Arithmetica considerat *Quantitatem Discretam*, habetque pro subjecto *Numerum*, sive *Multitudinem*; Geometria verò considerat *Continuam*, habetq; pro subjecto *Mensuram*, sive *Magnitudinem*.

§. 5. *Mathematicæ Mixtæ*

Mathematicæ Mixtæ sive Concretæ, quodam medio modo se habent inter scientias Naturales & purè Mathematicas; *μεσα* propterea dictæ peripateticis, quasi scientiæ Mediæ, nec ic. purè Naturales, nec purè Mathematicæ: Mathematicis tamen potiùs accensendæ, quàm Naturalibus; quia Abstractio in ipsis prævalet Cõcretioni. Sunt autẽ Mathematicæ Mediæ; *Cosmographia*, *Optica*, & *Musica*: quarum Cosmographia & Optica considerant Magnitudinem & subordinantur Geo-

metriæ

metriæ; Musica vero Numerum considerat, & subordinatur Arithmeticæ. *Cosmographia* considerat Quantitatem aliqualiter concretam Materiali corpori: *Optica* & *Musica* Materiali Qualitati; Optica sc. *Visibili*, Musica *Audibili*. Cosmographia considerat Mensuram in toto Mundo & partibus ejus; cui subordinantur *Astronomia*, de Mensura in Orbe cœlesti; & *Geographia*, de Mensura in Orbe terræ. *Optica*, seu Perspectiva, considerat Mensuram vt est in Luce & Colore. Musica denique Numerum considerat vt in sono est, h,e. *Numerum sonorum*.

§.6. *Mathematicæ Practicæ.*

Mathematicæ Disciplinæ Theoreticæ sunt omnes: sed tamen illis accidit indirectè Praxis; non vt Finis per se, sed vt vtilitas emergens. Hinc aliquæ artes verè *Mechanicæ*, propter tamen principia Mathematica in quibus fundantur, & vtilitatem insignem quam eorũ praxis (à posteriori) præstat studio & profectui Mathematicarum disciplinarum; & ipsæ etiam Mathematicarum appellatione frequenter censentur, nec indigni æstimantur in quarum studio liberalia ingenia operam nonnullã collocent. Quales sunt præ cæteris. 1. *Geodatica*;

datica; de mensurandis quibuscunq; corporum dimensionibus. 2. *Statica*, de ratione Ponderum. 3. *Nautica*, de arte navigandi. 4. *Pictura*, de ratione exprimendi figuras Hominum, Rerum, Regionum &c. 5. *Architectura*, de ratione fabricandi omne genus ædificia.

§. 7. *Disciplinæ Morales.*

Prudentiæ Philosophicæ, aut sunt αὐτοῦ & primariò sic dictæ; & sunt *Ethica*, *Oeconomica*, *Politica*: aut secundariò; & sunt *Historica*, & *Poetica*. Illæ Prudentiæ Methodicæ dici possunt; istæ Exemplares. *Ethica* est Prudentia de moribus, & officijs in vitâ communi. *Oeconomica* est Prudentia de moribus, & officijs in familiâ. *Politica* est Prudentia de moribus & officijs in Civitate vel Republicâ. Nec est quod quis addat Prudentiam *Ecclesiasticam*, *Scholasticam*, &c. istæ enim sunt species Politicæ; sicut *Ecclesia*, *Academia* &c. sunt species Reipublicæ.

§. 7. *Historica & Poetica.*

Prudentiæ Exemplares, sunt Historica & Poëtica: quarum Historica tradit Methodum Exemplorum, *Gestorum & Realium*; Poëtica, *Fictorum & Idealium*. Vt enim Historia narrat res gestas à veris personis; sic Poësis narrat res geri solitas in vitâ

vitæ communi sub fictis personis : ita vt Poësis nihil aliud esse videatur, quàm *Historia Idealis*. Historicæ inserviunt præ reliquis *Cronologia* & *Chorographia*: sc. vt famulæ, non vt partes; nam Chronologia Astronomiæ pars est, & Chorographia Geographiæ. Poëticæ vero potissimùm inservit *Ars Versificatoria*, quæ pars est artis Grammaticæ.

§. 9. *Medicina & Iurisprudentia.*

Professiones, seu Facultates Philosophiâ superiores, quibus (ratione vsus) Disciplinæ Philosophicæ velut ancillantur; sunt tres illæ supremæ *Medicina*, *Iurisprudētia*, *Theologia*. Medicina et Iurisprudētia vnanimes facilè Theologiæ dant primas: sed neutra alteri cōcesserit lubens. Æmulæ facultates vtræq; ; quia vtræq; summæ: quarum *Medicina* tendit in bonum corporis humani Naturalis; *Iurisprudentia* in bonum corporis Politici. Et Medicinæ quidem artes ferè omnes manuales aliquo modo subseruiunt, vt quarum pleræq; ad curam humani corporis (quà propinquiùs, quà remotiùs) pertineant; ratione sc. *victus* aut *vestitus*: Iurisprudentiæ verò reliquæ Prudentiæ subijciuntur, Politica præsertim; cuius in gratiam *Magi-*

stratus

stratus et *Curia* et *Officia* publica cõstituta sunt. Ad Medicinam spectant *Botanica*, de simplicium medicamentorum naturâ, viribus et vsu; *Anatomica*, de corporis humani fabricâ et partibus: *Pharmacentica*; de compositione medicamentorum; *Chirurgica*, de curatione partium externâ; aliæque artes nonnullæ, vt partes vel species eius. Ad Iurisprudentiam spectat *Ars Notaria*, aliæque. Sed de istis satis.

§. 10. *Theologia.* Sacra Theologia omniũ Disciplinarũ meritò suprema habetur et dignissima; vt ad quã cura pertineat immortalis animæ: estque methodica aggregatio pluriũ principiorum et conclusionũ, quæ sunt de fide diuinâ. Qui eam ex Sapientiâ, Scientiâ, et Prudentiâ volunt esse mixtum habitum incommodè sentiunt: etsi enim *Sapientiæ* nomen propter dignitatem Theologiæ tribuatur aliquãdo, non tamẽ id fit vniuocè, sed vt per hoc Theologia distinguatur à reliquis Prudentijs, quæ sunt *Morales* seu *Naturales* cùm ipsa sit Prudentia *Supernaturalis* et *Religiosa*. Est ergo Theologia vna tantùm Disciplina, eaque in genere Prudentiæ; cùm habeat pro fine suo Actionem, sc. Fruitionem Dei, quò peruenitur

nitur per media actiua Fidem, Pœnitentiam, Vitæ Sanctimoniam.

Quæstiones hujus Capitis.

1. De Disciplinis in genere. p.
2. De Encyclopedia. p.
3. De Disciplinarum partitione in Mechanicas et Liberales. p.
4. De Instrumentalibus Disciplinis. p.
5. De Philosophiâ. p.
6. De Philosophiâ Contemplatiuâ. p.
7. De Mathematicis Puris. p.
8. De Mathematicis Mixtis. p.
9. De Mathematicis Practicis. p.
10. De Philosophiâ Morali. p.
11. De Historicâ et Poeticâ. p.
12. De tribus Professionibus supremis. p.

Cap. 3.

De Colligendis Locis Communibus.

§. 1.

LOci Communes, sunt Tituli ad quos *Loci communes* omnia, quæ inter legendum aut meditandum vtilia occurrunt, velut ad *vtilitas.* quasdam classes reuocantur; inde quoties facto

facto est vsus depromenda. Loci Communes sunt memoriæ & necessarium simul, & firmissimum subsidium: habéntq; aliàs fructum ingentem; quem experiare facilius, quàm eloquare.

§. 2. *Aduersaria Collectionis Modus primus.*

Locorum Communium Collectio, vel *Aduersaria* est; vel *Methodica*. Aduersaria Collectio est, quâ vt quæq; priùs posteriúsve occurrunt, ita in libris notantur, neglecto naturali ordine rerum ipsarum. Ejusmodi aduersariæ collectionis triplicē ferè rationem est obseruare.

I. Cùm diversæ materiæ à principio libri continuò sibi subnectuntur, nullo relicto spatio chartæ puræ inter ipsas, nec seruato ordine vel saltem Alphabetico; sed annotatis tantùm in margine ad oram singularum materiarum titulis, ad quos ipsæ pertinent, & instituto tandem seorsim Indice Alphabetico, qui ostendat quâ in pagina quidq; reperiatur; éstq; hic modus omnium confusissimus.

§. 3. *Modus secundus.*

II. Cùm singulis Alphabeti literis certus paginarum numerus destinatur, sed ipsæ confusè scribuntur, nisi quòd quæq; referatur ad literam initialem sui Tituli, vt *Auaritia* ad *A*. *Suspicio* ad *S*. adnotato in margine

margine peculiari ejus Titulo, vnà cum notis numerorum ordinem Tituli indicantibus; ne sit necesse eundem Titulum margini sæpiùs inscribere, si sæpiùs occurrat. v.g. si in Alphabeto literæ A. sexto loco aliquid occurrat de *Avaritiâ*, vicesimo fortassè de *Astutiâ* &c. tes ipsas vbi descripseris, scribe in margine Titulos cum numeris sic, 6. *Avaritia*. 20. *Astutia*. inde si quid denuò occurrat de Avaritiâ, aut Astutiâ, notandum; percurre titulos in margine: reperiésq; *Avaritiam* sub numero 6. *Astutiam* sub numero 20. collocari. Noli ergo Margini denuò *Avaritiam* aut *Astutiam* inscribere; sed numerorum tantùm notas 6. aut 20. Sed & hic modus est admodum confusus.

§. 4.

III. Cùm singulis Titulis singulæ paginæ destinantur, vel secundum Alphabeti ordinem (qui mos est plurimorum;) vel (quod est aliquãtò consultius) eo ordine, quo quiq; occurrerint: facto seorsim Indice Alphabetico Titulorum, vt in primo modo; adscriptisq; margini *Subtitulis* cũ notis numerorum eâ ratione, quâ de Titulis dictum est in secundo Modo. v.g. si Inter legendum quod primum notatu dig-

Modus tertius,

num occurrerit sit *de voluptate*, proximum *de Animâ* &c. Esto *Voluptas* Titulus primæ paginæ, *Anima*, secundæ &c. Est hic modus longè optimus omnium eorum qui sunt Collectionis Adversariæ.

§. 5. Usus Adversariorum.

Collectio Adversaria, etsi Methodo careat & Arte, habet tamen suum usum penè necessarium: Inservit enim partim *Præparationi*; partim *Compendio*. *Præparationi* quidem, vt sc. juvenes non interea patiantur lectionem suam perire, plurimaq; notatu digna labi è manibus, dum sunt adhuc imparati à methodo accuratiore, quâ lecta auditáq; commodiùs digerant: *Compendio* verò; ne qui peculiari cuiquam professioni studia sua dicarunt, cogantur plurimùm temporis in rebus à suis studijs multùm alienis collocare, si curent in singulis Disciplinis esse accuratè Methodici. Logica quidem, quia est ea Ars omnium Disciplinarum Instrumentum, è re fuerit studiosorum omnium Methodicè collegisse; vt etiam cujusvis studiosi Locos cõmunes in eâ facultate, cui nomen suum dedit, illísq; Disciplinis quæ cum eâ sunt cõjunctiores; in reliquis verò poterit adversariâ locorum collectione contentus esse.

Quorsum

Quorsum enim aut Medicus *Moralia*, aut Iurisconsultus *Mathematica* nimis anxiè sectaretur? §.6.

Collectio Methodica Locorum Communium est, in qua relucet aliqua Methodicæ dispositionis ratio. Estque ea rursum vel *Popularis*, vel *Accurata*. Popularem dico, in qua servatur Methodi ratio minùs accurata: hujus varij sunt modi. Alij enim secundùm *Tabulas* decem *Prædicamentorum* locos disponunt; alij omnia ad *præcepta Decalogi* referunt; aliíque aliter pro suo quisq; ingenio & judicio. Sed angustiores sunt omnes isti modi, quàm vt universa complectantur; & turbatiores, quàm vt satis distinctè. §.7.

Collectio Methodica Accurata Collectio Methodica Popularis

Collectio Methodica Accurata est, in qua Tituli Locorum disponuntur accuratè secundùm propriam Methodum vniuscujusq; Disciplinæ. In quem finem suadent nonnulli authoris alicujus opus Methodicum, quale sc. ipsi maximè comprobamus, nobis ob oculos ponere, eiúsque vestigia sequi; singulorum capitum Titulos in libris nostris ordine describentes, paginásq; aliquam-multas singulis *Titulis* relinquentes; vt & *Subtitulis* pariter

suo ordine spatia majora, vel minora, pro ratione ipsarum materiarum.

§. 8. *Consilium Authoris.*

Benè quidem illi: nec reprehendo. Cæterùm quandoquidem Collectio Locorũ Communium non est ipsa rerum tractatio sed apparatus ad ipsam, sive congestio rerum tractandarum; & Methodus accurata in *dispenendo* quidem necessaria est, in *colligendo* non item: quid ipse sentiam hac in re vtilissimum, si non ingratum fuerit, *bone Lector*, paucis accipe.

I. Initio libri *Tabula Methodica*, quæ Generales tantùm Titulos complectatur, vnâ aut alterâ pagina describatur. Illa enim totius Disciplinę fabricam & Methodum vna quasi Synopsi semper representabit.

II. *Titulis* singulis eo ordine quo describuntur in Tabula, *Subtituli* sui subjicientur. Sed Tituli vel rubrica, vel majuscula characterum forma, vel alia aliqua insigni nota, à subtitulis distinguantur.

III. Subtitulis singulis numerorum notæ præficiantur; relinquatúrq; spatiolum ad finem liniæ, in quo annotari possit peculiaris pagina libri nostri, in qua aliquid pertinens ad talem vel talem Subtitulum

dispo-

disponitur. Relinqui etiam debet spatium 6. aut 7. linearum post subtitulos singulorum Titulorum; in quibus describantur si fortè alij aliqui Subtituli inter legendum nobis occurrant, præter eos quos hactenùs descripsimus.

IIII. Singulis Subtitulis pagina vna relinquatur prout res notandæ occurrerint, Methodus si sit in Tabulâ Generali *accurata*, & in Speciali Indice Subtitulorum *Mediocris*; non est exigenda in ipso libro, Sed vt materia aliqua prima occurrerit, ita subtitulo ad quem illa materia pertinet prima pagina detur; secunda secundo, & deinceps: numerus tantùm paginæ adscribatur suo loco, in *Indice Subtitulorũ*.

§. 9. *Praxis huius Consilij*

Exemplum penè exhibuimus in hoc *Compendio Logicæ*, cujus singula *Capita* possunt esse singuli *Tituli* Locorum Cómunium in hac disciplinâ: *Quæstiones* verò capitibus subiectæ singuli *Subtituli*. Spatium reliquimus post singula capita, cui inserantur & aliæ Quæstiones sive Subtituli, si qui alibi occurrant ad materiam illius capitis spectantia. Spatiolum etiam reliquimus in fine lineæ post singulas quæstiones, vnà cum literâ p. quæ *paginam* signifi-

significat; eo consilio, vt juvenes appositis ad literam numerorum figuris peculiares paginas indicent suorum librorum, in quibus reperiuntur materiæ ad dictos Subtitulos sive Quæstiones pertinentes. Si quis velit colligere Locos Communes Logicos; *Index Capitum* & *Subindices Quæstionum* præsentis compendij, possunt esse ei pro Indice. In reliquis etiam Disciplinis, Indices istiusmodi in suum vsum concinnabit, quos præfiget libris suis Locorum Communium pro illis Disciplinis.

§. 10. *Locorum adornatio.*

Loci Communes sic instituti *adornandi* sunt diligenter. Si quid lectio, Auditio, Meditatio, suggesserit, quod memoriâ dignum censeatur, illud in locis communibus, vt mella apes in fauis, studiosè collocabis: diémq; deperditum duces, in quo non est aliquid in locos Communes relatum. Sententias authorum breves, illustres & nervosas; Voces artis & rerum appellationes; præcepta disciplinarum; vocum distinctiones, aliaq; similia, ipsius authoris verbis & αὐτολέξει consignabis: adjecto ad finem aut in margine libro, capite, sectione, paginâ, vbi illa reperiuntur. Cætera tuis verbis notabis. Siquid propriâ

priâ meditatione consecutus fueris quod sit illustre; peculiari aliquâ notâ id ab alienis distingues. Si materiam alicujus Tituli aut Subtituli reperies vbi vis ab aliquo fusiùs tractari, non erit necesse ex authore quicquam transcribere: satis erit locum ipsum, vt priùs indicasse.

Quæstiones hujus Capitis.

1. *De vtilitate Locorum Communium*, p.
2. *De Locis Adversis.* p.
3. *De Locis Methodicis.* p.
4. *De Locis Communibus commodissimè instituendis.* p.
5. *De Locis Adornandis.* p.

CAP. 4.

De Historiâ Logicæ.

§. 1. *Logici ante Aristotelē.*

Logicæ Naturalis vsum ante *Aristotelem* plurimi exercuerũt; nec enim aliter quicquam potuerunt in alijs facultatibus cum laude commentari: In ipsa etiam arte aliquid ausi sunt è veteribus *Pythagoras*, *Parmenides*, *Archytas*

Tarentinus, Zeno, Socrates Plato, Xenocrates, Chrysippus; alijque ex Stoicis et Academicis. Sed *Stoicorum* Logica non aliud quicquam fuit, quàm confusum quoddam Chaos præceptorum, siue potius Exemplorum de captionibus Sophisticis, alijsque ad ostentationem magis comparatis, quàm ad vsum: vnde illa monstra argumẽtationum profluxêre, *Antistrephon*, *Crocodilites*, *Vtis*, &c. Academicorum vero Logica in quibus *Plato* familiã ducit, multo illa vtilior fuit quidem et magis seria: sed tamen nihil ordinatè docet, aut Acroamaticè; præcepta tantùm obiter immiscet Exotericè, et in forma Dialogorũ. Primus mortalium *Aristoteles*, et Logicæ finem certum constituit, et præcepta in ordinem redegit, et singulari artificio integrę artis methodũ contexuit; reiectis heterogencis, et exotericis, et inanibus subtilitatibus: ita vt *Logica Inuentor* optimo iure dici mereatur.

§. 2. *Post Aristotelem ad Scholasticos.*

Post Aristotelem deferbuit nonnihil Peripateticę doctrinę studiũ. Succedentibus enim sæculis Oratorijs magis quam Philosophicis, Logica à fine suo proprio et genuino, quæ contemplatio est et cog-

nitio

nitio rerum, inflexa est propemodùm omnis ad vsum forẽsem; à docendo ad mouẽdum; ab instruendo intellectum, ad mulcendum affectus. Sic *Cicero*, et Ecclesiæ Doctores Græci Latinique *Augustinus*, *Hieronymus*, *Chrysostomus*, alii. Non defuere tamen, qui et illis sæculis libros Aristotelis Logicos commentarijs illustrarent, aut ipsi aliquid in re Logicâ tentarent; Græci præsertim, *Porphyrius*, *Aphrodiseus*, *Simplicius*, *Ammonius*, *Themistius*, *Philoponus*: et duo sûmi Arabes *Auicenna*, et *Averoes*, sub quibus potissimùm Logica Peripatetica neglecta iamdiu vires pristinas colligere et reflorescere cœpit denuò.

§. 3. *Scholastici.*

Insequutum est breui sæculum *Scholasticum*, in quo Logica & philosophia Peripatetica à plurimis fuit illustrata; stylo quidem ineleganti nec elaborato, sed quẽ abundè compẽsavit admirabilis iudicij profunditas, et in rebus perscrutãdis omninò felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum (qui Pater Scholasticorũ habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Thomas*, *Scotus*, *Burlæus*, *Occam*, &c. Qui hos secuti in varias postea sectas

sunt divisi: dum alij *Scotistæ*, alij *Thomistæ*, *Nominales* alij, alij *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis istis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi, qui in *Summulis* & *Sophistriâ* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum aliis hominibus nullis. Sanè illud optandũ fuisset vt non heterogenea sæpiùs insarsissent, & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas, in Logicâ determinandas proposuissent.

§. 4. *Quorundã Scholasticorum cognomenta.*

Scholasticorum plerisq; qui reconditioris subtilitatis aut judicij habebantur, cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non ingratam si hic attexeremus; etsi non sint omnes Logici.

1. *Alexander ab Ales*,	Doctor	1 *Irrefragabilis.*
2. *Iohannes Dunς Scotus*,		2. *Subtilis.*
3. S. *Thomas Aquinas*,		3. *Angelicus.*
4 S. *Bonaventura*,		4. *Seraphicus.*
5. *Henricus de Gandano*,		5. *Solennis.*
6 *Ægidius Romanus*,		6. *Fundatissimus.*
7. *Franciscus Mayronis*,		7. *Illuminatus.*
8. *Iohannes de Baccone*,		8. *Resolutus.*

9. *Ante-*

9. *Antonius Sirenus,*	Magister	9. *Formalitatum.*
10. *Petrus Lumbardus,*		10. *Sententiarum.*
11. *Petrus Comestor,*		11. *Historiarum.*
12. *Petrus Hispanus,*		12. *Summularum.*

§. 5. *Lullistæ.*

Prodijt è mediâ Barbarie vir magna professus *Raymundus Lullus*; qui opus Logicum, quam specioso titulo insignivit *Artem Magnam*, commentus est: cujus ope pollicetur trimestri spatio hominem, quamvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idq; per circulos & triangulos & literas Alphabeti sursum vorsum revolutas. Habuit & iste tamen suos assertores, & sequaces; *Schalichium, Iordanum Brunum, Agrippam, Petrum Gregorium, Lauinhetã*, & paucos alios. Sed insignem vanitatem artis Lullianæ satis luculenter ostendit Keckermannus *tract.* 2. *Præcogn. log. cap.* 2. §. 39.

§. 6. *Ramei.*

Pulsâ tandem Barbarie, *Petrus Ramus*, politioris literaturæ vir ausus est (post *Ludovicum Vivem*) Aristotelem acriùs vbiq; & liberiùs incessere, vniversamq; Peripateticam Philosophiam exagitare. Ejus *Dialectica* exiguo tempore fuit apud plurimos summo in pretio, maximè eloquentiæ

studi-

studiosos; idq; odio Scholasticorum, quorum dictio & Stylus ingrata fuerant auribus Ciceronianis. Certè illud attulit Reipublicæ Logicę emolumenti industria Rami, quòd excitarit bona ingenia ad Methodi rationẽ diligentiùs excolendã. Sed tamen multa sunt quæ in Logicâ Rameâ eruditis meritò displicent: vt 1°, *innovatio terminorum artis*, & vocum jamdiu receptarum in Scholis Logicorum; 2°, *mutilatio Logicæ multiplex*, quam Ramei limitibus nimiùm angustis definierunt, & partibus quibusdam integris spoliarunt; 3°, *explicatio Usus Logicæ* ex Poëtarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logicè non tractarunt, sed Exotericè. 4°, *præscriptio vnica Methodi* vbiq; adhibendæ, ejúsq; nimiùm exilis & morosæ, quâ Disciplinas omnes tradi volunt, per definitiones tantùm & dichotomias. Sunt & alia plurima, quâ vitia, quâ defectus, in Rameis justâ reprehensione dignissima: quæ accuratè & graviter persequutus est Keckermannus *tract. 2. Præcogn. Log. cap. 4.* per totum.

§. 7. *Systematici.* Produxit novissimum sæculum nónullos Logicos, qui mediâ quadam viâ Peripateti-

pateticos inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur ipsi palam in *Rameos*, laudant *Peripateticos* : sed tamen in Systematibus suis Logicis Ramei magis sunt quàm Peripatetici. Nam & terminos receptos in Peripatetic^a Scholâ immutarunt; & luxuriant nimis in Methodo; dum sic omnia minutatim in frusta dividendo & subdividendo concidunt, vt succum rerum & substantiam interea amittant. *Philippo-Rames* hi dici possunt, vel *Systematici*; quorum præcipuus est *Keckermannus*: quem insequuti non passibus æquis *Timplerus*, *Alstedius* & alij nonnulli. Habet ille vsum suum sanè magnum, & pervtilé; sed ijs qui judicio sunt maturo, & probè subacto in scholâ Peripaticâ. Qui enim illius viri scripta cum Scholasticis, delectu facto *Terminorum* & *Methodi*, dextrè cõjungere poterit; is meâ sententiâ in omni Philosophiâ vtilissimè versabitur. Optarim tamen vt minùs tereretur Keckermãnus in manibus juventutis: qui sunt assuefaciendi potius terminis Peripateticis ac Methodo simpliciore instituendi; nec tantùm pollent judicio, vt norint invtilia ab vtilibus secernere.

Quæstiones

Quæstiones hujus Capitis:

1. De Logicâ veterum ante Aristotelem. p.
2. De Organo Aristotelis. p.
3. De Logicis post Aristotelem usq; ad Scholasticos. p.
4. De Scholasticis. p.
5. De Logicâ Lulli. p.
6. De Logicâ Rameâ. p.
7. De Systematicis. p.
8. De præstantiâ Logicæ Peripateticæ supra Rameam & Lullisticam. p.

FINIS.

Erratis Typographicis levioribus ignoscet: graviora sic corrige.

In Compendio.

Pag.	*Lin.*		
20.	*vlt.*	*definitionem.*	*definitionum.*
31.	13.	*Metella.*	*Metalla.*
69.	4.	*distinguntur.*	*distinguuntur.*
127.	21.	*Nulla.*	*Nullo.*

In Appendicibus.

6.	4.	*silicet.*	*scilicet.*
	24.	*dispiceit.*	*dispiciat.*
16. in marg.		*artio.*	*ratio.*
61.	8.	*concidit.*	*coincidit.*

E.G. OX BIBL